

ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΠΕΙΡΑΙΩΣ
ΤΜΗΜΑ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗΣ ΕΠΙΣΤΗΜΗΣ

ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ ΜΕΤΑΠΤΥΧΙΑΚΩΝ ΣΠΟΥΔΩΝ
ΣΤΗΝ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗ ΚΑΙ ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΙΑΚΗ ΣΤΡΑΤΗΓΙΚΗ

Οι ΕΠΙΠΤΩΣΕΙΣ στην ΑΝΤΑΓΩΝΙΣΤΙΚΟΤΗΤΑ των
ΧΩΡΩΝ της ΕΥΡΩΠΑΪΚΗΣ ΕΝΩΣΗΣ ΜΕΤΑ την
ΠΡΟΣΦΑΤΗ ΚΡΙΣΗ ΧΡΕΟΥΣ

Παναγιώτης Αγγελόπουλος

Διπλωματική Εργασία υποβληθείσα στο Τμήμα Οικονομικών Επιστημών του Πανεπιστημίου Πειραιώς ως μέρος των απαιτήσεων για την απόκτηση Μεταπτυχιακού Διπλώματος Ειδίκευσης στην Οικονομική και Επιχειρησιακή Στρατηγική

Πειραιάς, Οκτώβριος 2016

UNIVERSITY OF PIRAEUS
DEPARTMENT OF ECONOMICS

MASTER PROGRAM IN
ECONOMIC AND BUSINESS STRATEGY

The EFFECTS of the RECENT DEBT CRISIS on the
EUROPEAN UNION'S MEMBERS COMPETITIVENESS

By
Panagiotis Angelopoulos

Master Thesis submitted to the Department of Economics of the University of Piraeus in partial fulfillment of the requirements for the degree of Master of Arts in Economic and Business Strategy

Piraeus, Greece, October 2016

Ευχαριστίες

Θα ήθελα να ευχαριστήσω θερμά την καθηγήτρια, κυρία Κοκορέ Ιωάννα, για την πολύτιμη συμβολή της στην ολοκλήρωση της διπλωματικής εργασίας.

Σημαντικοί Όροι: Ανταγωνιστικότητα, Ισοζύγιο Τρεχουσών Συναλλαγών, Δημοσιονομική και Νομισματική Πολιτική, Ευρωπαϊκή Ένωση, δείκτες οικονομικής συμπεριφοράς, Ευρωπαϊκή Κεντρική Τράπεζα, παγκόσμια μερίδια αγοράς

Περίληψη

Η επιδείνωση των μακροοικονομικών στοιχείων σε συνδυασμό με την κρίση χρέους που ακολούθησε την παγκόσμια χρηματοπιστωτική κρίση, οδήγησε τους ευρωπαϊκούς θεσμούς και τα κράτη μέλη της Ευρωπαϊκής Ένωσης στην υιοθέτηση πολιτικών αντιμετώπισης αυτών των ανισορροπιών, τόσο σε δημοσιονομικό, όσο και σε νομισματικό επίπεδο.

Σκοπός της εργασίας είναι να αναδείξει τις συνέπειες-επιδράσεις των πολιτικών αυτών στην ανταγωνιστικότητά των χωρών της Ε.Ε., δηλαδή τη θέση τους στο διεθνές περιβάλλον. Μετά από μία - περιεκτική - αναφορά στις βασικές έννοιες του ισοζυγίου πληρωμών και των επιμέρους στοιχείων του καθώς και στη σχέση αυτού με την ανταγωνιστικότητα μίας χώρας, γίνεται μία παρουσίαση της δημοσιονομικής και νομισματικής πολιτικής που ασκήθηκε στην Ε.Ε. κατά την περίοδο της κρίσης και μετά και των μηχανισμών στήριξης που δημιουργήθηκαν από τους ευρωπαϊκούς θεσμούς για την αντιμετώπιση της κρίσης αυτής. Κατόπιν εξέτασης των αντίστοιχων μεταβολών στα οικεία ισοζύγια αγαθών και τελικών υπηρεσιών των χωρών της Ε.Ε., γίνεται παρουσίαση της επίτευξης και του βαθμού σύγκλισης των οικονομιών μέσα από το πλαίσιο των ειδικότερων μέτρων δημοσιονομικής και νομισματικής πολιτικής που ελήφθησαν. Ακολουθεί η μελέτη των αντίστοιχων επιδράσεων στη διεθνή και εντός της Ε.Ε. ανταγωνιστικότητα των κρατών-μελών χρησιμοποιώντας τόσο την ανάλυση δεικτών οικονομικής συμπεριφοράς (Δείκτης Τιμών Καταναλωτή, Δείκτης Τιμών Παραγωγού, δείκτης κόστους ανά μονάδα εργασίας και αποπληθωριστής του ΑΕΠ), όσο και τη μελέτη ποιοτικών και διαρθρωτικών χαρακτηριστικών που καθορίζουν τη διεθνή θέση μίας χώρας. Επίσης θα γίνει αναφορά στις μεταβολές των μεριδίων αγοράς των εξαγωγών και εισαγωγών σε επίπεδο Ε.Ε., με τις κυριότερες οικονομίες σε παγκόσμιο επίπεδο.

Από την παρούσα εργασία προκύπτει ότι η δημοσιονομική και νομισματική πολιτική που υιοθετήθηκε από την περίοδο της κρίσης και μετά, με σημαντικό κοινωνικό κόστος, είχε ως αποτέλεσμα την αντιμετώπιση των ανισορροπιών των ισοζυγίων αγαθών και υπηρεσιών των

χωρών της Ε.Ε. κυρίως μέσω του περιορισμού των εισαγωγών, χωρίς όμως η πολιτική αυτή να συμβάλει στη βελτίωση της ανταγωνιστικότητας των χωρών αυτών σε διεθνές επίπεδο.

The EFFECTS of the RECENT DEBT CRISIS on the EUROPEAN UNION'S MEMBERS COMPETITIVENESS

Keywords: Competitiveness, Current Account Balance, Fiscal and Monetary policy, European Union, European Central Bank, economic behavior indicators, global market shares

Abstract

The deterioration of macroeconomic data coupled with the debt crisis that followed the global financial crisis, led the European institutions and the Member States of the European Union in adopting policies to address these imbalances, both in financial and monetary level. The aim of this paper is to highlight the effects of these policies on the competitiveness of EU countries, i.e. their position within an international environment. After one comprehensive report on key concepts the balance of payments and its components as well as in connection with the competitiveness of a country, becomes a presentation of fiscal and monetary policy brought to the EU during the period of crisis and of support mechanisms that were created by the European institutions to tackle this crisis. After examination of the respective changes in the balance of goods and final EU services, the achievement and the extent of convergence of the economies within the framework of specific fiscal and monetary policy measures taken is being presented. The following is the study of the corresponding effects on international competitiveness within the EU Member States using both indicators of analysis economic behavior (consumer price index, producer price index, unit labor cost index and GDP deflator) and the study of qualitative and structural characteristics that determine the international position of a country. The study will be also referred to the changes in market shares of exports and imports at the EU level, with the major economies globally.

The present study suggests that fiscal and monetary policy adopted by the time of crisis and beyond, with significant social costs, resulted in addressing the imbalances of the balances of payments of goods and services of the EU primarily by limiting imports, but without this policy improving the competitiveness of these countries at international level.

Περιεχόμενα

Περίληψη.....	v
Abstract	vii
Κατάλογος Πινάκων.....	xiv
Κατάλογος Διαγραμμάτων	xvi

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 1

Ισοζύγιο Πληρωμών και Ανταγωνιστικότητα: Βασικές Έννοιες

1.1 Εισαγωγή	1
1.2 Ισοζύγιο πληρωμών	1
1.2.1 Ισοζύγιο Τρεχουσών Συναλλαγών	2
1.2.2 Ισοζύγιο Χρηματοοικονομικών Συναλλαγών	3
1.2.3 Τακτοποιητέα στοιχεία	4
1.3 Ισορροπία ισοζυγίου πληρωμών: Αυτόνομες και εξισορροπητικές συναλλαγές	4
1.4 Σχέση ισοζυγίου πληρωμών και εγχώριου προϊόντος	4
1.5 Αιτίες ανισορροπιών στο Ισοζύγιο Τρεχουσών Συναλλαγών	6
1.6 Ισοζύγιο Τρεχουσών Συναλλαγών και ανταγωνιστικότητα	7
1.7 Ανακεφαλαίωση	11

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 2

Κρίση Χρέους στην Ε.Ε. : Μηχανισμοί Στήριξης και Μεταβολές στη Δημοσιονομική και Νομισματική Πολιτική

2.1 Εισαγωγή	13
2.2 Ιστορική αναδρομή Ε.Ε. και Ο.Ν.Ε.....	15

2.3 Το Σύμφωνο Σταθερότητας και Ανάπτυξης	18
2.4 Η Δημοσιονομική πολιτική στην Ε.Ε.....	19
2.4.1 Η Δημοσιονομική Πολιτική και οι συνέπειες της στην Ευρώπη	19
2.4.2 Η Δημοσιονομική Πειθαρχία στην Ε.Ε.....	20
2.5 Η Δημοσιονομική πολιτική κατά την περίοδο 2008-2014	22
2.6 Οι Συνέπειες της Δημοσιονομικής πολιτικής στην Ε.Ε. την περίοδο 2008 – 2014.....	38
2.7 Η Νομισματική πολιτική της Ε.Ε. κατά την περίοδο 2007-2014	42
2.8 Μηχανισμοί στήριξης: EFSM, EFSF, ESM	51
2.9 Ανακεφαλαίωση	54

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 3

Επιδράσεις στο Ισοζύγιο Αγαθών και Υπηρεσιών στην Ε.Ε.

3.1 Εισαγωγή	57
3.2 Ισοζύγιο Αγαθών και Υπηρεσιών	57
3.2.1 Εμπορικό Ισοζύγιο	61
3.2.2 Ισοζύγιο Υπηρεσιών	69
3.3 Παράγοντες που συνέβαλαν στη μεταβολή του Ισοζυγίου	73
3.3.1 Εξέλιξη του ΑΕΠ	73
3.3.2 Συναλλαγματικές ισοτιμίες χωρών Ε.Ε. εκτός ευρωζώνης με το ευρώ	74
3.3.3 Μεταβολές τιμών πετρελαίου	78
3.3.4 Σύγκλιση Αναπτυσσόμενων – Αναπτυγμένων χωρών εντός Ε.Ε.....	82
3.4 Ανακεφαλαίωση	84

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 4

Οι επιδράσεις στην Διεθνή Ανταγωνιστικότητα των κρατών - μελών της Ε.Ε.

4.1 Εισαγωγή	87
4.2 Ορισμός Ανταγωνιστικότητας	88
4.3 Η Διεθνής Ανταγωνιστικότητα: έννοια και ορισμοί	91
4.4 Οι Δείκτες Οικονομικής Συμπεριφοράς	93
4.4.1 Οι δείκτες ΠΣΣΙ με βάση τους εναλλακτικούς δείκτες πληθωρισμού	94
4.4.2 Οι δείκτες ΠΣΣΙ με βάση τις τιμές καταναλωτή	95
4.4.3 Οι δείκτες ΠΣΣΙ με βάση τις τιμές παραγωγού	99
4.4.4 Οι δείκτες ΠΣΣΙ με βάση το κόστος εργασίας	102
4.4.5 Οι δείκτες ΠΣΣΙ με βάση τον αποπληθωριστή του ΑΕΠ	106
4.5 Ανάλυση Ποιοτικών και Διαρθρωτικών Χαρακτηριστικών	109
4.5.1 Παγκόσμιος Δείκτης Ανταγωνιστικότητας - Global Competiveness Index (World Economic Forum).....	110
4.6 Μερίδια αγοράς των χωρών της Ε.Ε. και η μεταβολή τους κατά την περίοδο 2008 – 2014.....	113
4.7 Παγκόσμια μερίδια αγοράς αγαθών των κυριότερων οικονομιών	116
4.8 Ανακεφαλαίωση	124
ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ.....	127
ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ	131

Κατάλογος Πινάκων

2.1 Κράτη μέλη Ε.Ε. ανά κατηγορία.....	14
2.2 Πλεόνασμα / Έλλειμμα χωρών Ε.Ε. ως ποσοστό του ΑΕΠ 1999 – 2008.....	25
2.3 Πλεόνασμα / Έλλειμμα χωρών Ε.Ε. ως ποσοστό του ΑΕΠ 2008 – 2014	26
2.4 Χρέος Γενικής Κυβέρνησης χωρών Ε.Ε. ως ποσοστό του ΑΕΠ 1999 – 2008.....	31
2.5 Χρέος Γενικής Κυβέρνησης χωρών Ε.Ε. ως ποσοστό του ΑΕΠ 2008 – 2014.....	32
2.6 Συνέπειες Δημοσιονομικής Πολιτικής στην Ε.Ε.	38
2.7 Ποσοστό ανεργίας ως προς σύνολο του εργατικού δυναμικού.....	40
2.8 Ποσοστό ανεργίας νέων κάτω των 25 ετών.....	41
2.9 Δάνεια από τους μηχανισμούς στήριξης προς τις χώρες.....	54
3.1 Εξέλιξη ισοζυγίου αγαθών και υπηρεσιών στην Ε.Ε. 2008 – 2014.....	59
3.2 Μεταβολή εμπορικού ισοζυγίου χωρών Ε.Ε. 1999 – 2014.....	64
3.3 Μεταβολή ισοζυγίου υπηρεσιών χωρών Ε.Ε. 1999 – 2014.....	70
3.4 Εξέλιξη ισοζυγίου αγαθών και υπηρεσιών σε τρέχουσες τιμές (ευρώ) και εγχώριου νομίσματος προς το ευρώ	75
3.5 Συσχέτιση μεταβολών τιμών πετρελαίου Brent και μεταβολών Ισοζυγίου Αγαθών και Υπηρεσιών για την περίοδο 1999 – 2014.....	81
3.6 Μεταβολή ΑΕΠ και ισοζυγίου αγαθών και υπηρεσιών 1999 – 2008	83
4.1 Ετήσιος ρυθμός μεταβολής τιμών 1999 – 2008 βάσει του ΕνΔΤΚ.....	96
4.2 Ετήσιος ρυθμός μεταβολής τιμών 2009 -2014 και μέσοι όροι περιόδων 1999 – 2008 και 2008 – 2014 βάσει του ΕνΔΤΚ	97
4.3 Μεταβολή Δείκτη Τιμών Παραγωγού ανά χώρα περιόδων 1999 έως 2008 και 2008 έως 2014.....	100
4.4 Ετήσια μεταβολή ΜΚΕ 1999 – 2008.....	103
4.5 Ετήσια μεταβολή ΜΚΕ 2008- 2014 και μέσος όρος 1999 – 2008 και 2008 – 2014.....	103
4.6 Κατάταξη χωρών Ε.Ε. βάσει Ανταγωνιστικότητας	112
4.7 Μεριδία και μεταβολή εξαγωγών αγαθών των χωρών της Ε.Ε.....	115
4.8 Εξέλιξη εμπορικού ισοζυγίου 2008 – 2014	117
4.9 Δείκτης εξαγωγών προς εισαγωγές	118
4.10 Παγκόσμιες εξαγωγές αγαθών 2008 – 2014.....	119
4.11 Ποσοστό παγκόσμιων εξαγωγών αγαθών 2008 – 2014.....	120

4.12 Παγκόσμιες εισαγωγές αγαθών 2008 – 2014.....	121
4.13 Ποσοστό παγκόσμιων εισαγωγών αγαθών	122

Κατάλογος Διαγραμμάτων

2.1 Δημοσιονομικό πλεόνασμα (+) / έλλειμμα (-) ως ποσοστό του ΑΕΠ χωρών Ε.Ε. 1999 – 2014.....	30
2.2 Μεταβολή δημοσίου χρέους και ΑΕΠ 2008 – 2014	36
2.3 Εξέλιξη ποσοστού χρέους προς ΑΕΠ ανά κατηγορία χωρών 1999 – 2014.....	37
2.4 Εξέλιξη βασικού επιτοκίου ΕΚΤ	49
3.1 Πλεόνασμα αγαθών και υπηρεσιών Ε.Ε. και ευρωζώνης 1999 – 2014.....	59
3.2 Εμπορικό ισοζύγιο χωρών περιφέρειας ευρωζώνης 1999 – 2014	65
3.3 Μεταβολή εξαγωγών αγαθών χωρών της Ε.Ε. 1999 – 2008 και 2008 – 2014	67
3.4 Μεταβολή εισαγωγών αγαθών χωρών της Ε.Ε. 1999 – 2008 και 2008 – 2014.....	68
3.5 Μεταβολή εξαγωγών υπηρεσιών χωρών της Ε.Ε. 1999 – 2008 και 2008 – 2014.....	71
3.6 Μεταβολή εισαγωγών υπηρεσιών χωρών της Ε.Ε. 1999 – 2008 και 2008 – 2014.....	72
3.7 Σχέση μεταβολής ισοζυγίου αγαθών και υπηρεσιών των χωρών εκτός ευρωζώνης και των συναλλαγματικών ισοτιμιών των νομισμάτων τους με το ευρώ	76
3.8 Μεταβολή συναλλαγματικών ισοτιμιών του ευρώ έναντι των χωρών Ε.Ε. με υψηλό ΑΕΠ	77
3.9 Μεταβολή συναλλαγματικών ισοτιμιών του ευρώ έναντι χωρών με χαμηλό ΑΕΠ	77
3.10 Μεταβολή τιμών πετρελαίου Brent 1999 – 2014.....	80
3.11 Μέση ετήσια μεταβολή πετρελαίου Brent και ισοτιμίας \$/€.....	82
4.1 Μέση ετήσια μεταβολή εναρμονισμένου ΔTK (τιμές βάσης 2010).....	99
4.2 Μέση ετήσια μεταβολή κόστους εργασίας ανά μονάδα (ULC).....	105
4.3 Αποπληθωριστής ΑΕΠ χωρών Ε.Ε. περιόδου 1999 – 2008 και 2008 – 2014.....	107
4.4 Μεταβολή μεριδίου αγοράς εξαγωγών / εισαγωγών αγαθών 2008 – 2014	123

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 1

ΒΑΣΙΚΕΣ ΕΝΝΟΙΕΣ ΙΣΟΖΥΓΙΟΥ ΠΛΗΡΩΜΩΝ

1.1 Εισαγωγή

Στο κεφάλαιο αυτό γίνεται μία αναφορά στις βασικές έννοιες του ισοζυγίου πληρωμών και στα δύο βασικά ισοζύγια που το απαρτίζουν, δηλαδή στο ισοζύγιο τρεχουσών συναλλαγών και στο ισοζύγιο χρηματοοικονομικών συναλλαγών. Επίσης αναλύεται η σχέση του ισοζυγίου πληρωμών και του εθνικού προϊόντος, με αναφορά στη μακροοικονομική σπουδαιότητα του εξωτερικού τομέα της οικονομίας και στη σύγχρονη θεωρία του ισοζυγίου πληρωμών. Στη συνέχεια γίνεται μία σύντομη αναφορά στις αιτίες ανισορροπιών στο Ισοζύγιο Τρεχουσών Συναλλαγών και στη σχέση του ΙΤΣ με την ανταγωνιστικότητα.

1.2 Ισοζύγιο πληρωμών

Ο εξωτερικός τομέας μίας οικονομίας, η δραστηριότητα του οποίου περιλαμβάνει το σύνολο των οικονομικών συναλλαγών των κατοίκων μίας χώρας με τον υπόλοιπο κόσμο, έχει ιδιαίτερη σημασία διότι επηρεάζει τα βασικά μακροοικονομικά μεγέθη καθώς και τη μακροοικονομική πολιτική. Οι συναλλαγές αυτές αφορούν στις αγοραπωλησίες αγαθών, υπηρεσιών και χρηματικών αξιών και εμφανίζονται στο ισοζύγιο πληρωμών, το οποίο καταγράφει κατά τρόπο συστηματικό το σύνολο των τρεχουσών και σε κεφάλαια συναλλαγών με τον υπόλοιπο κόσμο σε μία δεδομένη χρονική περίοδο.

Η καταγραφή των συναλλαγών στο ισοζύγιο πληρωμών στηρίζεται στην αρχή του διπλογραφικού συστήματος, σύμφωνα με την οποία κάθε συναλλαγή καταγράφεται συγχρόνως ως πίστωση ενός λογαριασμού όσο και ως χρέωση κάποιου άλλου λογαριασμού. Επειδή κάθε συναλλαγή καταγράφεται με δύο εγγραφές, μία χρεωστική και μία πιστωτική, το ισοζύγιο πληρωμών από λογιστική άποψη είναι πάντα ισοσκελισμένο, δηλαδή το σύνολο των χρεώσεων ισούται με το σύνολο των πιστώσεων.

Κάθε συναλλαγή που συνεπάγεται υποχρέωση πληρωμής μίας χώρας προς τον υπόλοιπο κόσμο καταχωρείται ως χρέωση, ενώ κάθε συναλλαγή που δημιουργεί απαίτηση είσπραξης καταχωρείται ως πίστωση. Οι εξαγωγές αγαθών και υπηρεσιών δημιουργούν δικαίωμα

είσπραξης από τον υπόλοιπο κόσμο και καταχωρούνται ως πίστωση, αλλά οι απαιτήσεις έναντι των ξένων που συνεπάγονται οι πληρωμές των εξαγωγών καταχωρούνται ως χρέωση. Αντίστοιχα οι εισαγωγές αγαθών και υπηρεσιών συνεπάγονται υποχρέωση πληρωμής προς τον υπόλοιπο κόσμο και καταγράφονται ως χρέωση, ενώ η μεταβίβαση αγοραστικής δύναμης για την πληρωμή των αγαθών και υπηρεσιών καταχωρείται ως πίστωση. Η κίνηση κεφαλαίων έχει επίσης δύο πλευρές χρέωσης και πίστωσης. Η εκροή κεφαλαίων από τους κατοίκους μίας χώρας για την αγορά ξένων περιουσιακών στοιχείων συνεπάγεται υποχρέωση πληρωμής και καταχωρείται ως χρέωση, αλλά η αύξηση απαιτήσεων έναντι των ξένων καταχωρείται ως πίστωση. Αντίστοιχα στην περίπτωση της εισροής κεφαλαίων η αγορά από τους ξένους εγχώριων περιουσιακών στοιχείων δημιουργεί δικαίωμα είσπραξης και καταχωρείται ως πίστωση, αλλά η υποχρέωση προς τον υπόλοιπο κόσμο από την αγορά περιουσιακών στοιχείων καταχωρείται ως χρέωση.

Τα σημαντικότερα από τα επιμέρους ισοζύγια του ισοζυγίου πληρωμών είναι το ισοζύγιο τρεχουσών συναλλαγών και το ισοζύγιο χρηματοοικονομικών συναλλαγών. Η παρούσα εργασία θα επικεντρωθεί κυρίως στις κατηγορίες του εμπορικού ισοζυγίου και του ισοζυγίου τελικών υπηρεσιών που αποτελούν τα σημαντικότερα μέρη του Ισοζυγίου Τρεχουσών Συναλλαγών.

1.2.1 Ισοζύγιο Τρεχουσών Συναλλαγών

Το ισοζύγιο τρεχουσών συναλλαγών είναι ο σημαντικότερος λογαριασμός του ισοζυγίου πληρωμών, καθώς δείχνει την οικονομική ισχύ μίας χώρας σε σχέση με τον υπόλοιπο κόσμο, επηρεάζει το εθνικό εισόδημα μίας χώρας και δείχνει κατά πόσο μία χώρα μπορεί να λειτουργεί χωρίς εξωτερικό δανεισμό. Καταγράφει όλες τις συναλλαγές που αφορούν εξαγωγές και εισαγωγές αγαθών και υπηρεσιών, εισοδήματα από επενδύσεις και μονομερείς μεταβιβάσεις και αποτελείται από τα αντίστοιχα τέσσερα επιμέρους ισοζύγια:

α) *Εμπορικό ισοζύγιο*, το οποίο εκφράζει τη διαφορά μεταξύ των εισπράξεων από τις εξαγωγές αγαθών και των πληρωμών για τις εισαγωγές αγαθών.

β) *Ισοζύγιο υπηρεσιών*, το οποίο εκφράζει τη διαφορά των εισπράξεων και πληρωμών από την παροχή υπηρεσιών.

γ) *Ισοζύγιο εισοδημάτων*, το οποίο προκύπτει από τη διαφορά μεταξύ εισροών και εκροών εισοδημάτων. Οι εισροές εισοδημάτων περιλαμβάνουν τις εισπράξεις από τόκους, μερίσματα και κέρδη που προέρχονται από τοποθετήσεις των κατοίκων μίας χώρας στο εξωτερικό

καθώς και από αμοιβές και μισθούς κατοίκων στην αλλοδαπή. Οι εκροές εισοδημάτων περιλαμβάνουν τις πληρωμές για τόκους, μερίσματα και κέρδη από τις τοποθετήσεις μη κατοίκων στη χώρα, καθώς επίσης και αμοιβές και μισθούς μη κατοίκων στη χώρα.

δ) *Ισοζύγιο μεταβιβάσεων*, το οποίο περιλαμβάνει τη διαφορά εισπράξεων και πληρωμών μεταξύ κατοίκων και μη κατοίκων που δε συνδέονται με επενδύσεις παγίου κεφαλαίου¹.

Τα επιμέρους ισοζύγια μπορεί να είναι πλεονασματικά, ελλειμματικά ή σε ισορροπία. Συνεπώς το ισοζύγιο τρεχουσών συναλλαγών, το οποίο είναι το άθροισμα των τεσσάρων επιμέρους ισοζυγίων μπορεί να εμφανίζει πλεόνασμα, έλλειμμα ή να βρίσκεται σε ισορροπία. Πλεονασματικό ισοζύγιο τρεχουσών συναλλαγών συνεπάγεται αύξηση των απαιτήσεων της χώρας έναντι του υπόλοιπου κόσμου, αντίθετα έλλειμμα στο ισοζύγιο συνεπάγεται αύξηση των υποχρεώσεων της χώρας προς τον υπόλοιπο κόσμο.

1.2.2 Ισοζύγιο Χρηματοοικονομικών Συναλλαγών

Το ισοζύγιο χρηματοοικονομικών καταγράφει τη συνολική κίνηση κεφαλαίων, τα οποία αφορούν σε άμεσες επενδύσεις, επενδύσεις χαρτοφυλακίου², λοιπές επενδύσεις και μεταβολές στα συναλλαγματικά διαθέσιμα της χώρας. Άμεσες επενδύσεις συνεπάγονται εκροή κεφαλαίων όταν αφορούν επιχειρηματικές δραστηριότητες κατοίκων μίας χώρας στο εξωτερικό ή εισροή κεφαλαίων όταν πρόκειται για δαπάνη για επιχειρηματικές δραστηριότητες σε μία χώρα από μη κατοίκους. Οι επενδύσεις χαρτοφυλακίων αφορούν σε αγορές μετοχών και ομολόγων κατοίκων μίας χώρας που έχουν εκδοθεί από μη κατοίκους (εκροή κεφαλαίων) και αγορές εγχώριων μετοχών και ομολόγων από μη κατοίκους (εισροή κεφαλαίων). Οι λοιπές επενδύσεις αφορούν καταθέσεις κατοίκων στο εξωτερικό και χορήγηση δανείων κατοίκων σε μη κατοίκους (εκροές) ή καταθέσεις στη χώρα από μη κατοίκους και χορήγηση δανείων από το εξωτερικό σε κατοίκους (εισροές). Η μεταβολή των συναλλαγματικών διαθεσίμων εξαρτάται από το άθροισμα του ισοζυγίου τρεχουσών συναλλαγών και του ισοζυγίου χρηματοοικονομικών συναλλαγών, συμπεριλαμβανομένων των τακτοποιητέων στοιχείων (βλ. παρακάτω). Εάν το άθροισμα αυτό είναι αρνητικό

¹ Στην περίπτωση της Ελλάδας το ισοζύγιο μεταβιβάσεων περιλαμβάνει εισπράξεις από την Ε.Ε., πληρωμές της Ελλάδας προς την Ε.Ε., καθώς επίσης και τα μεταναστευτικά εμβάσματα.

² Επενδύσεις σε επιχειρήσεις άνω του 10% του μετοχικού κεφαλαίου θεωρούνται άμεσες επενδύσεις, ενώ επενδύσεις κάτω του 10% του μετοχικού κεφαλαίου θεωρούνται επενδύσεις χαρτοφυλακίου (βλ. Κώστας Γαλιάτσος – Επενδυτικές υπηρεσίες, ΕΕΤ)

(έλλειμμα), τότε έχουμε μία μείωση των διαθεσίμων, ενώ σε αντίθετη περίπτωση (πλεόνασμα), έχουμε αύξηση των συναλλαγματικών διαθεσίμων.

1.2.3 Τακτοποιητέα στοιχεία

Το ισοζύγιο αυτό, το οποίο ονομάζεται και ισοζύγιο λαθών και παραλείψεων, αφορά σε λάθη ή παραλείψεις κατά την καταχώρηση στατιστικών στοιχείων, σε διαφορές από τις αποτιμήσεις περιουσιακών στοιχείων και σε ετεροχρονισμούς μεταξύ του διακανονισμού μίας συναλλαγής και της καταγραφής του στο ισοζύγιο πληρωμών και ισούται με τη διαφορά (χρεώσεις μείον πιστώσεις) των επιμέρους εξωτερικών συναλλαγών

1.3 Ισορροπία ισοζυγίου πληρωμών - αυτόνομες και εξισορροπητικές συναλλαγές

Ενώ το ισοζύγιο πληρωμών είναι πάντα ισοσκελισμένο, οι επιμέρους λογαριασμοί μπορεί να εμφανίζουν έλλειμμα ή πλεόνασμα. Έτσι το έλλειμμα κάποιου λογαριασμού καλύπτεται από το πλεόνασμα κάποιου άλλου ή άλλων έτσι ώστε το ισοζύγιο να είναι ισοσκελισμένο. Οι συναλλαγές διακρίνονται σε δύο κατηγορίες: στις αυτόνομες συναλλαγές, δηλαδή στις συναλλαγές που πραγματοποιούνται ανεξάρτητα από την κατάσταση του ισοζυγίου πληρωμών. Αν το αλγεβρικό άθροισμα των αυτόνομων συναλλαγών είναι αρνητικό τότε έχουμε έλλειμμα στο ισοζύγιο πληρωμών, ενώ εάν είναι θετικό έχουμε πλεόνασμα. Όταν σε αυτές τις περιπτώσεις το σύνολο των εισπράξεων από τις αυτόνομες συναλλαγές δεν αντισταθμίζεται από το σύνολο των πληρωμών, το ισοζύγιο πληρωμών βρίσκεται σε ανισορροπία. Στην περίπτωση αυτή δημιουργούνται από τις νομισματικές αρχές συναλλαγές για την εξισορρόπηση του ισοζυγίου πληρωμών. Οι συναλλαγές αυτές ονομάζονται εξισορροπητικές συναλλαγές.

1.4 Σχέση ισοζυγίου πληρωμών και εγχώριου προϊόντος

Η σχέση μεταξύ του ισοζυγίου πληρωμών και ειδικότερα του ισοζυγίου τρεχουσών συναλλαγών και του εγχώριου προϊόντος εκφράζει τη σύνδεση μεταξύ του εξωτερικού τομέα και της εθνικής οικονομίας. Σε μία ανοιχτή οικονομία, η εθνική λογιστική ταυτότητα ορίζεται ως εξής:

$$Y = C + I + G + (X - M) \quad (1.1)$$

όπου Y (GDP) το ακαθάριστο εγχώριο προϊόν, C η κατανάλωση, I οι επενδύσεις, G οι δημόσιες δαπάνες, X οι εξαγωγές, M οι εισαγωγές και $(X - M)$ οι καθαρές εξαγωγές. Υποθέτοντας ότι A ισούται με την εγχώρια απορρόφηση ή τη συνολική εσωτερική δαπάνη, έχουμε:

$$A = C + I + G \quad (1.2)$$

Υποκαθιστώντας την εξίσωση (2) στην (1), έχουμε:

$$Y - A = X - M \quad (1.3)$$

Η εξίσωση (3) δείχνει ότι η διαφορά μεταξύ ΑΕΠ και συνολικής δαπάνης ισούται με το ισοζύγιο τρεχουσών συναλλαγών και εκφράζει τη μακροοικονομική σπουδαιότητα του εξωτερικού τομέα μίας οικονομίας. Εάν το ΑΕΠ είναι μικρότερο από τη συνολική εσωτερική δαπάνη, το ισοζύγιο πληρωμών από τρέχουσες συναλλαγές θα παρουσιάζει έλλειμμα, το οποίο καλύπτεται με εξωτερικό δανεισμό, δηλαδή με αύξηση των υποχρεώσεων της χώρας έναντι του υπόλοιπου κόσμου. Εάν το ΑΕΠ είναι μεγαλύτερο από τη συνολική δαπάνη, δημιουργείται πλεόνασμα στο ισοζύγιο τρεχουσών συναλλαγών, το οποίο επενδύεται στο εξωτερικό με συνέπεια την αύξηση των απαιτήσεων της χώρας έναντι των ξένων.

Η σχέση που εκφράζει το ισοζύγιο τρεχουσών συναλλαγών ως διαφορά μεταξύ ΑΕΠ και συνολικής δαπάνης μπορεί να διατυπωθεί και με ένα δεύτερο τρόπο. Εάν από τη σχέση 1 αφαιρέσουμε και από τα δύο μέρη τους καθαρούς φόρους (T), δηλαδή τους φόρους μείον τις μεταβιβαστικές πληρωμές, η σχέση αυτή θα είναι:

$$Y - T = C + I + (G - T) + (X - M) \quad (1.4)$$

Το αριστερό μέρος της εξίσωσης είναι το διαθέσιμο εισόδημα, το οποίο επίσης ισούται με το άθροισμα κατανάλωσης (C) και αποταμίευσης (S), ήτοι:

$$Y - T = C + S \quad (1.5)$$

Από την (1.4) και (1.5) προκύπτει ότι:

$$X - M = (S - I) + (T - G) \quad (1.6)$$

Η εξίσωση αυτή αποτελεί τη βάση της σύγχρονης θεωρίας του ισοζυγίου πληρωμών. Από την εξίσωση αυτή προκύπτει ότι η διαφορά μεταξύ εξαγωγών και εισαγωγών ισούται με το άθροισμα της διαφοράς μεταξύ της εγχώριας ιδιωτικής αποταμίευσης και επένδυσης και της διαφοράς μεταξύ εσόδων (φόρων) και δαπανών του Δημοσίου, δηλαδή του πλεονάσματος ή του ελλείμματος του δημοσίου τομέα.

1.5 Αιτίες ανισορροπιών στο Ισοζύγιο Τρεχουσών Συναλλαγών

Μια σημαντική αιτία ανισορροπιών στο ΙΤΣ είναι η άσκηση διαφορετικής νομισματικής πολιτικής στη χώρα σε σχέση με τις συναλλασσόμενες χώρες. Για παράδειγμα αν μία χώρα εφαρμόζει επεκτατική νομισματική πολιτική σε αντίθεση με τις χώρες που συναλλάσσεται, αυτό θα έχει ως συνέπεια αύξηση των εισαγωγών. Αντίθετα περιοριστική νομισματική πολιτική θα επιφέρει μείωση των εισαγωγών, με την προϋπόθεση βέβαια ότι οι υπόλοιπες χώρες ακολουθούν σταθερή νομισματική πολιτική. Η *δεύτερη* αιτία προέρχεται από τις μεταβολές στις συνθήκες της εγχώριας ζήτησης για εισαγόμενα προϊόντα (απόρροια μίας μεταβολής της ασκούμενης δημοσιονομικής πολιτικής). Μία *τρίτη* αιτία έχει να κάνει με ενδεχόμενους περιορισμούς που μπορεί να επιβάλει μία χώρα απέναντι σε άλλες χώρες (π.χ. δασμοί, εμπάργκο), που επηρεάζουν τις εισαγωγές και εξαγωγές της χώρας με τις υπόλοιπες χώρες. Η *τέταρτη* αιτία σχετίζεται με τις μεταβολές στην προσφορά, όπως οι διακυμάνσεις στην παραγωγή, η τεχνολογική εξέλιξη, οι μεταβολές στις προτιμήσεις των καταναλωτών, δημογραφικοί παράγοντες και οι μεταβολές στο εργατικό δυναμικό της χώρας. Τέλος, καθοριστικό παράγοντα δημιουργίας ανισορροπιών διαδραματίζουν και οι μεταβολές σημαντικών ενεργειακών και άλλων πόρων, όπως για παράδειγμα το πετρέλαιο. Ειδικά σε εισαγωγικές (όσον αφορά στο πετρέλαιο) χώρες με δεδομένο ότι η ζήτηση του πετρελαίου

είναι ανελαστική ως προς την τιμή του, ενδεχόμενη αύξηση της τιμής του θα επιφέρει αύξηση στο έλλειμμα του ισοζυγίου τρεχουσών συναλλαγών της, αντίθετη μείωση της τιμής του θα επιφέρει μείωση του ελλείμματος του ΙΤΣ.

1.6 Ισοζύγιο Τρεχουσών Συναλλαγών και Ανταγωνιστικότητα

Είναι προφανές από τα παραπάνω ότι το ΙΤΣ εκφράζει επίσης την ανταγωνιστικότητα μίας οικονομίας έναντι άλλων οικονομιών. Η ανταγωνιστικότητα μπορεί να εξεταστεί από διάφορες οπτικές γωνίες (βλ. κεφάλαιο 4). Μία προσέγγιση είναι η μικροοικονομική, η οποία δίνει έμφαση στην εξέλιξη των τιμών και του κόστους σε αντιπαραβολή με την ποιότητα των εμπορεύσιμων αγαθών. Εναλλακτικά, με βάση μια μακροοικονομική προσέγγιση, οι εξωτερικές ανισορροπίες αντανακλούν εσωτερικές ανισορροπίες που χαρακτηρίζουν τα νοικοκυριά, τις επιχειρήσεις και το δημόσιο τομέα. Τέλος, με βάση μια αναπτυξιακή προσέγγιση δίνεται έμφαση στη μακροπρόθεσμη εξέλιξη του δυνητικού προϊόντος και της συνολικής παραγωγικότητας των συντελεστών παραγωγής. Γίνεται συχνά παραδεκτό ότι τα ελλείμματα του ισοζυγίου τρεχουσών συναλλαγών εντός μιας νομισματικής ένωσης δεν έχουν σημασία, εν μέρει διότι εξαλείφεται η δυνατότητα κερδοσκοπικών επιθέσεων στο εθνικό νόμισμα. Πράγματι, είναι δυνατόν να υποστηριχθεί ότι τα ελλείμματα/πλεονάσματα που καταγράφονται σε επιμέρους χώρες ή περιοχές μιας νομισματικής ένωσης οφείλονται στη συνήθη διαδικασία πραγματικής σύγκλισης, στο πλαίσιο της οποίας πραγματοποιούνται ροές κεφαλαίων από τις πιο προηγμένες προς τις λιγότερο ανεπτυγμένες χώρες ή περιοχές της νομισματικής ένωσης που έχουν υψηλότερη αποδοτικότητα κεφαλαίου και προσελκύουν περισσότερες επενδύσεις. Αυτές οι ροές κεφαλαίων έχουν ως αντανάκλαση αντίστοιχες ανισορροπίες του ισοζυγίου τρεχουσών συναλλαγών. Καθώς προχωρεί η διαδικασία της πραγματικής σύγκλισης, οι ροές αυτές τείνουν να μειώνονται και οι επενδύσεις που στηρίζουν τη διαδικασία πραγματικής σύγκλισης αρχίζουν να αποδίδουν καρπούς. Η εμπειρία ωστόσο των χωρών της νότιας Ευρώπης, έχει δείξει ότι η άποψη αυτή είναι υπερβολικά αισιόδοξη. Τα ελλείμματα του ισοζυγίου τρεχουσών συναλλαγών συνοδεύονταν συνήθως στις χώρες αυτές από συσσώρευση εξωτερικού χρέους. Σε ορισμένες περιπτώσεις υπάρχει η δυνατότητα χρηματοδότησης των συνεχών και μεγάλων ελλειμμάτων από ροές κεφαλαίων που δεν δημιουργούν χρέος, π.χ. από ξένες άμεσες επενδύσεις. Τα χρέη όμως δεν μπορούν να συνεχίζουν να συσσωρεύονται επ' άπειρον, αφού πρέπει κατά τη διάρκειά τους να εξυπηρετούνται και στη λήξη τους να αποπληρώνονται. Η ομαλή εξυπηρέτηση του

εξωτερικού χρέους είναι δυνατή όταν και εφόσον οι εισροές κεφαλαίων διοχετεύονται σε παραγωγικές επενδύσεις, οι αποδόσεις των οποίων επαρκούν για να καλύψουν το κόστος δανεισμού. Η εξυπηρέτηση δεν θα είναι όμως δυνατή, αν το συσσωρευμένο χρέος διοχετευθεί στην κατανάλωση. Επειδή η ύπαρξη ελλείμματος τρεχουσών συναλλαγών αποτυπώνει το γεγονός ότι η χώρα δαπανά περισσότερο από ότι παράγει, η δυνατότητα κανονικής αποπληρωμής του εξωτερικού χρέους προϋποθέτει ότι θα υπάρξει μια περίοδος κατά την οποία η συνολική δαπάνη θα είναι χαμηλότερη από το συνολικό προϊόν της οικονομίας.

Αυτή η προσέγγιση του ελλείμματος τρεχουσών συναλλαγών αναδεικνύει μια πραγματικότητα: τα εξωτερικά ελλείμματα δεν μπορούν να διατηρηθούν εσαεί μεγάλα, αν αντικατοπτρίζουν μια υπερβολική συνολική εγχώρια κατανάλωση. Τα υψηλά και παρατεταμένα ελλείμματα δημιουργούν εξωτερικό χρέος, το οποίο μπορεί να αναπτύξει μια ασταθή δυναμική, δηλαδή να αυξάνεται συνεχώς ως ποσοστό του ΑΕΠ ή, με άλλα λόγια, ως ποσοστό της παραγωγικής ικανότητας της χώρας. Χαρακτηριστική περίπτωση αποτελούν οι χώρες της περιφέρειας της ευρωζώνης (κυρίως η Ελλάδα). Πέρα από το δημοσιονομικό έλλειμμα που έχει συμβάλει στο σημερινό πρόβλημα χρηματοδότησης, οι χώρες αυτές αντιμετωπίζουν και το έλλειμμα του ισοζυγίου τρεχουσών συναλλαγών, το οποίο αντανακλά την υπέρβαση της κατανάλωσης σε σχέση με το εισόδημα, όπως είδαμε παραπάνω, τόσο στον ιδιωτικό όσο και στο δημόσιο τομέα. Για την αναλυτική εξέταση των ελλειμμάτων του ισοζυγίου τρεχουσών συναλλαγών και του προβλήματος της ανταγωνιστικότητας θα κάνουμε μία σύντομη αναφορά και θα αναφερθούμε αναλυτικότερα στα επόμενα κεφάλαια.

Η πρώτη καθορίζεται από παράγοντες όπως η εξέλιξη του κόστους εργασίας ανά μονάδα προϊόντος και των περιθωρίων κέρδους σε σύγκριση με τις ανταγωνίστριες χώρες, σε αντιπαροβολή με την εξέλιξη της ονομαστικής συναλλαγματικής ισοτιμίας. Ένα χαρακτηριστικό των διεθνών εμπορικών συναλλαγών σήμερα είναι η σημασία του ενδοκλαδικού εμπορίου, που απορρέει από την υψηλή διαφοροποίηση των προϊόντων. Συνέπεια αυτής της διαφοροποίησης είναι ότι η ζήτηση δεν προσδιορίζεται μόνο από την τιμή, αλλά και από άλλους παράγοντες, όπως η ποιότητα του προϊόντος, το κύρος της επωνυμίας κ.λπ. Με αυτό το δεδομένο, το ζήτημα της ανταγωνιστικότητας συνδέεται, πέραν των άλλων, και με παραμέτρους όπως τα ειδικότερα χαρακτηριστικά των προϊόντων που παράγονται. Τίθεται έτσι το κεντρικό ερώτημα κατά πόσον η παραγωγή είναι προσανατολισμένη προς τομείς υψηλής προστιθέμενης αξίας. Η διατηρησιμότητα του ισοζυγίου τρεχουσών συναλλαγών μπορεί επίσης να εξεταστεί από μακροοικονομική σκοπιά,

σύμφωνα με την οποία οι εξωτερικές ανισορροπίες αντικατοπτρίζουν εσωτερικές ανισορροπίες του δημόσιου ή/και του ιδιωτικού τομέα. Ως λογιστική ταυτότητα, όπως αναλύθηκε παραπάνω, το έλλειμμα του ισοζυγίου τρεχουσών συναλλαγών συμπίπτει με το άθροισμα των ελλειμμάτων του δημόσιου και του ιδιωτικού τομέα (το ποσό κατά το οποίο οι επενδύσεις κάθε τομέα υπερβαίνουν την αποταμίευσή του). Τα αυξανόμενα ελλείμματα τόσο του ιδιωτικού όσο και του δημόσιου τομέα δεν μπορούν να αποδοθούν σε μόνιμη αύξηση της ροπής προς επενδύσεις³. Σε αντίθεση με τις δαπάνες για κατανάλωση που χρηματοδοτούνται με δανειακούς πόρους, οι πραγματοποιούμενες επενδύσεις αναμένεται να αποφέρουν στο μέλλον αποδόσεις, από τις οποίες ένα τμήμα θα μπορεί να διατεθεί για την αποπληρωμή του αρχικού δανείου. Συνεπώς, όταν επί μακρό χρονικό διάστημα ο εξωτερικός δανεισμός χρηματοδοτεί καταναλωτικές δαπάνες, θα επακολουθήσει αναπόφευκτα στο μέλλον μια περίοδος κατά την οποία η κατανάλωση θα χρειαστεί να υπολείπεται του εισοδήματος, προκειμένου να καταστεί δυνατή η εξυπηρέτηση των τοκοχρεολυσίων του εξωτερικού χρέους. Σύμφωνα με τη μακροοικονομική προσέγγιση, το έλλειμμα του ισοζυγίου τρεχουσών συναλλαγών μπορεί να αποδοθεί στο γεγονός ότι η ανάπτυξη προήλθε κυρίως από την πλευρά της ζήτησης, με αποτέλεσμα η εγχώρια συνολική ζήτηση αγαθών και υπηρεσιών να υπερβαίνει επί σειράν ετών το δυνητικό συνολικό προϊόν ελλειμματικών χωρών της Ευρωπαϊκής Ένωσης. Τόσο ο δημόσιος όσο και ο ιδιωτικός τομέας συνέβαλαν στα υψηλά εξωτερικά ελλείμματα και την αύξηση του εξωτερικού χρέους, η αντιμετώπιση των οποίων αποτελεί τα τελευταία χρόνια βασικό πυλώνα της ασκούμενης δημοσιονομικής πολιτικής. Τέλος, μια άλλη προσέγγιση του ισοζυγίου τρεχουσών συναλλαγών εκκινεί από την ανάλυση του δυνητικού προϊόντος και των πηγών ή παραγόντων που προσδιορίζουν το μακροπρόθεσμο ρυθμό οικονομικής ανάπτυξης.

Η βελτίωση των εναλλακτικών και των μακροοικονομικών επιδόσεων μιας χώρας μέσω ενίσχυσης της ανταγωνιστικότητας ανάγεται τελικά σε ζήτημα βελτίωσης της συνολικής παραγωγικότητας των συντελεστών, δηλαδή της παραγωγικότητας τόσο της εργασίας όσο και του κεφαλαίου. Η σταθερή και διατηρήσιμη ανάπτυξη προϋποθέτει πρωτίστως ώθηση του δυνητικού ρυθμού ανάπτυξης, που για τις μικρές οικονομίες καθίσταται εφικτή μόνο με κεντρικό προσανατολισμό της παραγωγής κυρίως προς τα εμπορεύσιμα αγαθά αντί των μη εμπορεύσιμων. Οι πολιτικές που βελτιώνουν τη δημοσιονομική θέση συμβάλλουν στη μείωση του ελλείμματος του ισοζυγίου τρεχουσών συναλλαγών. Ταυτόχρονα, οι πολιτικές

³ Έκθεση ΤτΕ ΙΤΣ: Αιτίες ανισορροπιών και προτάσεις πολιτικής

που ενθαρρύνουν την αποταμίευση του ιδιωτικού τομέα και μειώνουν την κατανάλωση με δανεισμό συμβάλλουν στη γεφύρωση του χάσματος επενδύσεων/αποταμίευσης του ιδιωτικού τομέα. Τέτοιες πολιτικές επιχειρούν να αντιμετωπίσουν το έλλειμμα τρεχουσών συναλλαγών κατά κύριο λόγο από την πλευρά της ζήτησης και αποβλέπουν στην σύνδεση των ρυθμών ανόδου της συνολικής ζήτησης στην οικονομία με τους ρυθμούς ανόδου των παραγωγικών δυνατοτήτων της.

Η μεταρρύθμιση της αγοράς εργασίας πρέπει να ενισχύει τα κίνητρα και τις ευκαιρίες συμμετοχής στο εργατικό δυναμικό, να βελτιώνει διαρκώς την ποιότητα ανθρώπινου κεφαλαίου (π.χ. μέσω αποτελεσματικών συστημάτων εκπαίδευσης και κατάρτισης) και να παρέχει στην αγορά εργασίας την ευελιξία που επιτρέπει ελαχιστοποίηση των αρνητικών επιπτώσεων από απροσδόκητες διακυμάνσεις του οικονομικού κύκλου. Η αναβάθμιση του ανθρώπινου κεφαλαίου θα οδηγήσει σε υψηλότερη συνολική παραγωγικότητα, ενισχύοντας έτσι σε μόνιμη βάση το δυνητικό ρυθμό ανάπτυξης και απασχόλησης. Παράλληλα με τη βελτίωση της εκπαίδευσης, μεγαλύτερη έμφαση πρέπει να δίνεται γενικότερα στην ενδοεπιχειρησιακή κατάρτιση και ιδιαίτερα στην απόκτηση δεξιοτήτων συμβατών με τις ευκαιρίες και τις νέες θέσεις απασχόλησης που δημιουργεί η πρόοδος της τεχνολογίας. Η μεγαλύτερη ευελιξία διευκολύνει την προσαρμογή, στο πλαίσιο μιας νομισματικής ένωσης, στην οποία εξ ορισμού η βελτίωση της ανταγωνιστικότητας τιμών/κόστους δεν μπορεί να προέλθει από μονομερή υποτίμηση του νομίσματος, αλλά μόνο από τη βελτίωση του σχετικού κόστους και των σχετικών περιθωρίων κέρδους σε σύγκριση με τις λοιπές περιοχές της ένωσης.

Παράλληλα με τη μεταρρύθμιση της αγοράς εργασίας, απαιτούνται μεταρρυθμίσεις στις αγορές προϊόντων. Η ύπαρξη ευέλικτων αγορών ενισχύει τον ανταγωνισμό και προσδίδει στα περιθώρια κέρδους την ευελιξία που είναι αναγκαία για να διευκολύνεται η προσαρμογή στο πλαίσιο μιας νομισματικής ένωσης. Η κατάργηση των χρονοβόρων και δαπανηρών γραφειοκρατικών διαδικασιών που συνδέονται με την ίδρυση και τη λειτουργία των επιχειρήσεων είναι επίσης απαραίτητη για την ενίσχυση του ανταγωνισμού, της πειθαρχίας των αγορών και της αποτελεσματικής κατανομής των διαθέσιμων παραγωγικών πόρων. Με αυτό τον τρόπο, εξάλλου, θα καταστεί πιο αποτελεσματική και η διαδικασία των διαρθρωτικών αλλαγών, δηλαδή ο αναπροσανατολισμός του παραγωγικού δυναμικού της χώρας προς προϊόντα υψηλότερης προστιθέμενης αξίας και σε τομείς στους οποίους οι προοπτικές ανάπτυξης της αγοράς είναι καλύτερες. Τέλος, πέραν των προσαρμογών που είναι

αναγκαίες και αφορούν το χώρο αμιγώς της οικονομικής πολιτικής, απαιτείται επίσης μια γενικότερη αναβάθμιση της ποιότητας των θεσμών. Οι θεσμοί μιας χώρας θέτουν τους όρους και κανόνες του παιχνιδιού με βάση τους οποίους λειτουργεί, αναπτύσσεται και προοδεύει η κοινωνία. Επειδή επηρεάζουν την οικονομία μέσω ενός πλέγματος κινήτρων ή αντικινήτρων, επιδρούν στο σχηματισμό υλικού και ανθρώπινου κεφαλαίου, την υιοθέτηση νέων τεχνολογιών και την οργάνωση της παραγωγής. Η ποιότητα των θεσμών δεν είναι βεβαίως εύκολο να μετρηθεί. Ωστόσο, συνδέεται με το βαθμό στον οποίο λειτουργεί το κράτος δικαίου, με την έκταση των γραφειοκρατικών εμποδίων στη λειτουργία της οικονομίας και της κοινωνίας και την εκδήλωση φαινομένων διαφθοράς ή παραβατικής συμπεριφοράς.

1.7 Ανακεφαλαίωση

Στο κεφάλαιο αυτό έγινε αναφορά στις βασικές έννοιες του ισοζυγίου πληρωμών, στα επιμέρους ισοζύγια που το απαρτίζουν και στη θεμελιώδη σχέση του Ισοζυγίου Τρεχουσών Συναλλαγών με το Ακαθάριστο Εγχώριο Προϊόν, η οποία κατέληξε στη βάση της σύγχρονης θεωρίας του ισοζυγίου πληρωμών, από την οποία προκύπτει ότι η διαφορά μεταξύ εξαγωγών και εισαγωγών αγαθών και υπηρεσιών ισούται με το άθροισμα της διαφοράς μεταξύ της εγχώριας ιδιωτικής αποταμίευσης και επένδυσης και της διαφοράς μεταξύ εσόδων (φόρων) και δαπανών του Δημοσίου, δηλαδή του πλεονάσματος ή του ελλείμματος του δημοσίου τομέα. Επίσης στο κεφάλαιο αυτό έγινε μία σύντομη αναφορά στα αίτια των ανισορροπιών του ΙΤΣ, σε προτάσεις αντιμετώπισης των ανισορροπιών αυτών, αλλά και στη σχέση του ισοζυγίου με την ανταγωνιστικότητα.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 2

ΚΡΙΣΗ ΧΡΕΟΥΣ ΣΤΗΝ Ε.Ε.: ΜΗΧΑΝΙΣΜΟΙ ΣΤΗΡΙΞΗΣ ΚΑΙ ΜΕΤΑΒΟΛΕΣ ΣΤΗ ΔΗΜΟΣΙΟΝΟΜΙΚΗ ΚΑΙ ΝΟΜΙΣΜΑΤΙΚΉ ΠΟΛΙΤΙΚΗ

2.1 Εισαγωγή

Στο κεφάλαιο αυτό θα αναφερθούμε αναλυτικά στη δημοσιονομική και νομισματική πολιτική που ακολουθείται στην Ευρωπαϊκή Ένωση (Ε.Ε.), κυρίως από την περίοδο της παγκόσμιας χρηματοπιστωτικής κρίσης και της κρίσης χρέους στην Ευρώπη (2007-2008) και μετά. Συγκεκριμένα, θα γίνει αναφορά στη διαφοροποίηση της δημοσιονομικής πολιτικής σε σχέση με τα προηγούμενα έτη, αλλά και με τα μη συμβατικά μέτρα που έλαβε η Ευρωπαϊκή Κεντρική Τράπεζα (Ε.Κ.Τ.) σε συνεργασία με τις υπόλοιπες Κεντρικές Τράπεζες του Ευρωσυστήματος στην προσπάθειά της να αντιμετωπίσει τις επιπτώσεις της κρίσης.

Για την υιοθέτηση ασφαλέστερων συμπερασμάτων και καλύτερων συγκριτικών δεδομένων θα γίνει ομαδοποίηση των χωρών της Ε.Ε. με κριτήρια όπως το εγχώριο νόμισμα, το δείκτη ανάπτυξης, το ΑΕΠ και την περίοδο ένταξής τους στην Ε.Ε. ή/και στην ευρωζώνη. Όπως παρουσιάζεται αναλυτικά στον παρακάτω πίνακα (πίνακας 2.1), οι είκοσι οκτώ χώρες που ανήκουν σήμερα στην Ευρωπαϊκή Ένωση, εκ των οποίων δέκα εννέα απαρτίζουν την ευρωζώνη, κατατάσσονται σε πέντε κατηγορίες σύμφωνα με τα κοινά τους χαρακτηριστικά, όπως περιγράφηκαν στο εισαγωγικό κομμάτι. Οι κατηγορίες αυτές είναι οι εξής:

- *Το κέντρο (πυρήνας) της ευρωζώνης*, το οποίο περιλαμβάνει το Βέλγιο, το Λουξεμβούργο, την Ιταλία, τη Γερμανία, τη Γαλλία, τη Φινλανδία, την Ολλανδία και την Αυστρία.
- *Η περιφέρεια της ευρωζώνης*, η οποία περιλαμβάνει την Ισπανία, την Ιρλανδία, την Ελλάδα, την Κύπρο, τη Μάλτα και την Πορτογαλία.
- *Οι χώρες που υιοθέτησαν το ευρώ μεταγενέστερα και δεν ανήκουν στην περιφέρεια*, δηλαδή η Εσθονία, η Λετονία, η Λιθουανία, η Σλοβενία και η Σλοβακία.
- *Οι χώρες της Ε.Ε. που δεν ανήκουν στο ευρώ και έχουν υψηλό κατά κεφαλήν ΑΕΠ*, ήτοι το Ην. Βασίλειο, η Δανία και η Σουηδία.

- Και οι χώρες της Ε.Ε. που δεν ανήκουν στο ευρώ και έχουν χαμηλό κατά κεφαλήν ΑΕΠ, δηλαδή η Βουλγαρία, η Τσεχία, η Κροατία, η Ουγγαρία, η Πολωνία και η Ρουμανία.

Πίνακας 2.1
Κράτη μέλη Ε.Ε. ανά κατηγορία

Χώρες μέλη Ε.Ε.	Ένταξη στην Ε.Ε.	Ένταξη στο ευρώ
Κέντρο ευρωζώνης		
Βέλγιο	25/3/1957	1/1/1999
Λουξεμβούργο	25/3/1957	1/1/1999
Ιταλία	25/3/1957	1/1/1999
Γερμανία*	25/3/1957	1/1/1999
Ολλανδία	25/3/1957	1/1/1999
Γαλλία	25/3/1957	1/1/1999
Φινλανδία	1/1/1995	1/1/1999
Αυστρία	1/1/1995	1/1/1999
Περιφέρεια Ευρωζώνης		
Ισπανία	1/1/1986	1/1/1999
Ελλάδα	1/1/1981	1/1/2001
Κύπρος	1/5/2004	1/1/2008
Μάλτα	1/5/2004	1/1/2008
Πορτογαλία	1/1/1986	1/1/1999
Χώρες Ε.Ε. που υιοθέτησαν το ευρώ μεταγενέστερα εκτός περιφέρειας		
Εσθονία	1/5/2004	1/1/2011
Λετονία	1/5/2004	1/1/2014
Λιθουανία	1/5/2004	1/1/2015
Σλοβενία	1/5/2004	1/1/2007
Σλοβακία	1/5/2004	1/1/2009
Χώρες Ε.Ε. εκτός ευρώ με υψηλό ΑΕΠ		
Ην. Βασίλειο	1/1/1973	
Δανία	1/1/1973	
Σουηδία	1/1/1995	
Χώρες Ε.Ε. εκτός ευρώ με χαμηλό ΑΕΠ		
Βουλγαρία	1/1/2007	
Κροατία	1/7/2013	
Τσεχία	1/5/2004	
Ουγγαρία	1/5/2004	
Πολωνία	1/5/2004	
Ρουμανία	1/1/2007	
Σύνολο χωρών Ε.Ε.	28	
Σύνολο χωρών μελών ευρωζώνης		19

*Ως Δ. Γερμανία και μετά την επανένωσή της, το 1990, ως Γερμανία

Οι χώρες που αποτελούν το κέντρο της ευρωζώνης είναι στην πλειοψηφία τους ιδρυτικά μέλη τόσο της Ε.Ε., όσο και της ευρωζώνης. Βρίσκονται γεωγραφικά στο κεντρικό και βόρειο κομμάτι της Ευρώπης, έχουν υψηλό κατά κεφαλήν ΑΕΠ και σημαντική βιομηχανική παραγωγή. Η περιφέρεια της ευρωζώνης αποτελείται από χώρες, οι οποίες βρίσκονται

γεωγραφικά στην περιφέρεια της Ευρώπης. Με εξαίρεση τη Μάλτα, οι υπόλοιπες χώρες αντιμετώπισαν σοβαρά δημοσιονομικά προβλήματα, προβλήματα στον εγχώριο χρηματοπιστωτικό κλάδο και υψηλά επιτόκια δανεισμού και αναγκάστηκαν να καταφύγουν στη λήψη έκτακτης βοήθειας από τους θεσμούς (βλ. παρακάτω). Η τρίτη κατηγορία αποτελείται από χώρες που βρίσκονται γεωγραφικά στα κεντροανατολικά της Ευρώπης και εντάχθηκαν στην ευρωζώνη μετά το 2007. Είναι χώρες με χαμηλότερο, συγκριτικά με τις υπόλοιπες χώρες μέλη του ευρώ, κατά κεφαλήν εισόδημα και έχουν κοινό χαρακτηριστικό επίσης το πολύ χαμηλό δημόσιο χρέος κατά την περίοδο εισαγωγής τους στην ευρωζώνη. Η τέταρτη κατηγορία περιλαμβάνει τις τρεις χώρες που βρίσκονται στη Βόρειο Ευρώπη, δεν έχουν υιοθετήσει το ευρώ, έχουν ισχυρή βιομηχανική παραγωγή και υψηλό κατά κεφαλήν εισόδημα. Η τελευταία κατηγορία περιλαμβάνει χώρες εκτός ευρώ με συγκριτικά χαμηλό κατά κεφαλήν εισόδημα.

2.2 Ιστορική αναδρομή Ε.Ε. και Ο.Ν.Ε

Η οικονομική και νομισματική ένωση στην Ευρώπη⁴ πέρασε από πολλά στάδια και πολλές δοκιμασίες μέχρι την τελική υιοθέτησή της και δημιουργία της, την 1^η Ιανουαρίου 1999. Η προσπάθεια αυτή ξεκίνησε από το 1950 και διακρίνεται σε τέσσερις φάσεις. Η πρώτη φάση περιλαμβάνει την περίοδο 1957 έως 1970, δηλαδή από την συνθήκη της Ρώμης έως την έκθεση Werner. Η δεύτερη φάση περιλαμβάνει την περίοδο 1970 έως 1979, έτος όπου δημιουργήθηκε το ευρωπαϊκό νομισματικό σύστημα (European Monetary System EMS). Η τρίτη φάση περιλαμβάνει την περίοδο 1979 – 1991 από την εκκίνηση του EMS έως τη συνθήκη του Μάαστριχτ το 1991 με την οποία αποφασίστηκε η δημιουργία ενιαίου, ισχυρού και σταθερού νομίσματος. Η τελευταία φάση αφορά στην περίοδο 1991 -2002, με την πλήρη υιοθέτηση του ευρώ από 12 χώρες (Αυστρία, Βέλγιο, Φινλανδία, Γαλλία, Γερμανία, Ελλάδα, Ιρλανδία, Ιταλία, Λουξεμβούργο, Πορτογαλία και Ισπανία).

Η σημαντική ανάπτυξη των χωρών που υιοθέτησαν το ευρώ ήταν απόρροια των πλεονεκτημάτων που συνεπάγεται η νομισματική ένωση: σταθερότητα των τιμών, μεγαλύτερη ασφάλεια και περισσότερες ευκαιρίες για τις επιχειρήσεις και τις αγορές, οικονομική σταθερότητα και ανάπτυξη, ενοποίηση χρηματαγορών και ισχυρότερο ρόλο στην παγκόσμια οικονομία. Πολλά από αυτά τα οφέλη έχουν μία αλληλεπίδραση. Για παράδειγμα η οικονομική σταθερότητα επιδρά θετικά στην οικονομία ενός κράτους μέλους και επιτρέπει

⁴ www.europa.eu

ένα καλύτερο σχεδιασμό για το μέλλον. Επιδρά όμως θετικά και στις επιχειρήσεις καθώς μειώνει την αβεβαιότητα και ενθαρρύνει τις επενδύσεις. Αυτό με τη σειρά του έχει επίπτωση και στους πολίτες με τη δημιουργία περισσότερων και ποιοτικά καλύτερων θέσεων εργασίας.

Πριν το ευρώ οι συναλλαγματικές ισοτιμίες των χωρών συνεπάγονταν επιπλέον κόστη, κινδύνους και έλλειψη διαφάνειας στις διασυνοριακές συναλλαγές. Επιπρόσθετα η δυνατότητα σύγκρισης των τιμών ενθαρρύνει το εμπόριο και τις επενδύσεις μεταξύ των κρατών μελών, από το επίπεδο των καταναλωτών που αναζητούν τις χαμηλότερες τιμές για ένα προϊόν, έως τις επιχειρήσεις που επιθυμούν την καλύτερη ποιότητα για τις υπηρεσίες που αγοράζουν και τους μεγάλους θεσμικούς επενδυτές που μπορούν να προβούν σε περισσότερο αποδοτικές επενδύσεις, χωρίς τον κίνδυνο των διακυμάνσεων των συναλλαγματικών ισοτιμιών. Η κλίμακα του ενιαίου νομίσματος και η ευρωζώνη συνέβαλαν επίσης στην αύξηση του εμπορίου και των επενδύσεων και σε παγκόσμιο επίπεδο, αλλά και στην υιοθέτηση του από τρίτους ως αποθεματικό νόμισμα ενδυναμώνοντας έτσι τη θέση της ευρωζώνης στην παγκόσμια οικονομία. Η οικονομική σταθερότητα στην ευρωζώνη συμβάλλει επίσης στο να είναι περισσότερο ανθεκτική σε παγκόσμια σοκ, όπως για παράδειγμα ξαφνικές οικονομικές αλλαγές που μπορεί να λάβουν χώρα εκτός της ευρωζώνης (άνοδος τιμών πετρελαίου, απότομες διακυμάνσεις στις αγορές συναλλάγματος). Η δυνατότητά της αυτή να απορροφά τέτοιου είδους εξωγενείς μεταβολές έχει ως αποτέλεσμα να μην υφίσταται αρνητικές επιδράσεις τόσο όσον αφορά στην απώλεια θέσεων εργασίας όσο και στην εν γένει οικονομική ανάπτυξή της.

Η Οικονομική και Νομισματική Ένωση είχε επίσης ως αποτέλεσμα χαμηλότερα κόστη, σταθερότητα τιμών μεγαλύτερη διαφάνεια και οικονομική σταθερότητα. Κάποια από τα οφέλη είναι άμεσα ορατά για τους καταναλωτές, όπως για παράδειγμα η μεγαλύτερη διαφάνεια στη σύγκριση τιμών σε ενιαίο νόμισμα για ίδια προϊόντα σε διαφορετικές περιοχές εντός της ζώνης του ευρώ, η οποία έχει ως αποτέλεσμα την αύξηση του ανταγωνισμού της αγοράς και τη διατήρηση των τιμών χαμηλά εντός της ευρωζώνης. Κάποια άλλα είναι εξίσου σημαντικά αλλά σε μακροπρόθεσμο ορίζοντα, όπως τα χαμηλότερα επιτόκια για την αγορά αγαθών, π.χ. κατοικίας ή αυτοκινήτου που προκύπτουν από τη διατήρηση χαμηλού πληθωρισμού και της σταθερότητας των τιμών. Το ευρώ έχει συμβάλλει στην πτώση του πληθωρισμού και στη διατήρησή του σε ένα σταθερό επίπεδο. Έτσι ενώ ορισμένες χώρες είχαν, κατά τις δεκαετίες 1970 και 1980, ακόμα και 20% πληθωρισμό ετησίως, με την υιοθέτηση του ευρώ ο πληθωρισμός παραμένει στα επίπεδα του 2%, παρέχοντας στους

πολίτες μεγαλύτερη προστασία ως προς την αγοραστική τους δύναμη και την πραγματική αξία των αποταμιεύσεών τους. Εξαιτίας, άλλωστε, του χαμηλού πληθωρισμού, τα επιτόκια είναι επίσης χαμηλά. Αυτό έχει ως αποτέλεσμα οι καταναλωτές να μπορούν να δανείζονται ευκολότερα και φθηνότερα, αλλά και να προγραμματίζουν τις μελλοντικές τους αποπληρωμές με μεγαλύτερη ασφάλεια. Σημαντικό είναι επίσης το όφελος για τους καταναλωτές από τη μείωση των μεταφορικών εξόδων από μία χώρα της ευρωζώνης σε μία άλλη, καθώς δεν υφίσταται πλέον το κόστος από τη μετατροπή συναλλάγματος, ενώ το ευρώ γίνεται αποδεκτό σε αρκετές περιπτώσεις ακόμα και σε χώρες εκτός ΟΝΕ.

Σε μία ενιαία αγορά με ενιαίο νόμισμα η δραστηριοποίηση επιχειρήσεων διασυνοριακά είναι πλέον φθηνότερη, εξαιτίας της απουσίας διακυμάνσεων των συναλλαγματικών ισοτιμιών και της μείωσης του κόστους μεταφοράς (τα κόστη αυτά ανέρχονταν περίπου σε 20 με 25 δις ευρώ ετησίως εντός της Ευρωπαϊκής Ένωσης). Η μείωση των εξόδων αυτών οδηγεί στην αύξηση των επενδύσεων και στην ανάπτυξη των επιχειρήσεων με αποτέλεσμα την αύξηση των θέσεων εργασίας για τους πολίτες. Είναι ενδεικτικό ότι από την καθιέρωση του ευρώ το 1999 έως το 2006 δημιουργήθηκαν στην ευρωζώνη περίπου 10 εκ. θέσεις εργασίας, ενώ τα επτά χρόνια που προηγήθηκαν ο αριθμός αυτός δε ξεπέρασε τα 1,5 εκ. Ένα ακόμα σημαντικό πλεονέκτημα από την υιοθέτηση του ευρώ όσον αφορά στους πολίτες προήλθε και από το γεγονός ότι, καθώς τα κράτη μπορούν και αυτά να δανείζονται φθηνότερα και ευκολότερα (έως το 2007), η εξοικονόμηση πόρων για την πληρωμή δανείων οδήγησε σε αύξηση επενδύσεων σε νέες υποδομές και τεχνολογίες, στη χρηματοδότηση προγραμμάτων έρευνας και ανάπτυξης, σε μείωση φόρων, σε βελτίωση των κοινωνικών παροχών, συμβάλλοντας έτσι στην βελτίωση του βιοτικού επιπέδου των πολιτών.

Η υιοθέτηση του κοινού νομίσματος είχε σημαντικά οφέλη και για τις επιχειρήσεις, καθώς πέρα από τη μείωση των εξόδων και του ρίσκου, ενθάρρυνε τις επενδύσεις, παρείχε μεγαλύτερη ασφάλεια στον επιχειρηματικό σχεδιασμό και κατέστησε τις επιχειρήσεις περισσότερο αποδοτικές. Άμεσο και ιδιαίτερα σημαντικό ήταν το όφελος από το κοινό νόμισμα εντός της ευρωζώνης, καθώς μία επιχείρηση μπορεί πλέον τόσο να αγοράζει όσο και να πουλάει σε ευρώ σε αντίθεση με το παρελθόν όπου ήταν αναγκασμένη να λαμβάνει υπόψη της τον κίνδυνο από τις συναλλαγματικές διακυμάνσεις και το κόστος από την μετατροπή συναλλάγματος (τα κόστη από τη μετατροπή συναλλάγματος έφθαναν περίπου τα 25 δις ευρώ ετησίως ήτοι περίπου το 0,4% του ΑΕΠ της ευρωζώνης το 2006.). Η εξοικονόμηση αυτή, η οποία αφορούσε στο κόστος από τη μετακίνηση αγαθών, ανθρώπινου δυναμικού και

κεφαλαίων, κατέστησε εφικτή τη διοχέτευση σημαντικών πόρων προς νέες επενδύσεις και συνέβαλε στην αύξηση του εμπορίου μεταξύ των χωρών της ευρωζώνης, σε ποσοστό άνω του 6% από την υιοθέτηση του ευρώ το 1999 έως το 2006. Σημαντικά όμως ήταν και τα οφέλη των επιχειρήσεων σε διεθνές επίπεδο, δηλαδή με χώρες εκτός ευρωζώνης, καθώς, το γεγονός ότι άλλες χώρες αναγνώριζαν το ευρώ ως δυνατό και σταθερό νόμισμα, έδινε τη δυνατότητα στις επιχειρήσεις να εισάγουν και να εξάγουν αγαθά σε ευρώ μειώνοντας τον κίνδυνο απωλειών από τις μεταβολές των συναλλαγματικών ισοτιμιών σε παγκόσμιο επίπεδο. Όπως ίσχυσε για τους πολίτες, έτσι και οι επιχειρήσεις επωφελήθηκαν από το χαμηλό πληθωρισμό, τη σταθερότητα των τιμών και τα χαμηλά επιτόκια, καθώς πλέον μπορούσαν να δανειζονται περισσότερο, φθηνότερα και μπορούσαν να σχεδιάσουν τα επενδυτικά τους πλάνα με μεγαλύτερη ασφάλεια σε μακροπρόθεσμο ορίζοντα. Ως απόρροια της εμπιστοσύνης και ασφάλειας που προσέφερε η ΟΝΕ, οι επιχειρήσεις αύξησαν τα επενδυθέντα κεφάλαια σε καινοτόμες τεχνολογίες αντί να προβούν σε συντηρητικές αποταμιεύσεις υπό το φόβο ενδεχόμενης οικονομικής αστάθειας, η οποία βέβαια τελικά δεν απεφεύχθη το 2008.

2.3 Το Σύμφωνο Σταθερότητας και Ανάπτυξης

Ο κεντρικός πυλώνας σταθερότητας και δημοσιονομικής πειθαρχίας στην ευρωζώνη είναι το Σύμφωνο Σταθερότητας και Ανάπτυξης (ΣΣΑ), το οποίο εφαρμόστηκε για πρώτη φορά το 1997, με σκοπό τη δέσμευση των κρατών στη διατήρηση υγιών δημοσιονομικών και την αποφυγή δημιουργίας πληθωριστικών πιέσεων στη ζώνη του ευρώ. Το ΣΣΑ αποτελείται από δύο σκέλη: το προληπτικό και το διορθωτικό. Το προληπτικό σκέλος απαιτεί από τα κράτη μέλη να υποβάλλουν κάθε χρόνο Πρόγραμμα Σταθερότητας (οι χώρες της ευρωζώνης) ή Σύγκλισης (τα άλλα κράτη μέλη). Το διορθωτικό σκέλος διέπει τη διαδικασία υπερβολικού ελλείμματος (ΔΥΕ). Τα κράτη-μέλη οφείλουν να έχουν ετήσιο έλλειμμα προϋπολογισμού όχι μεγαλύτερο από το 3% του ΑΕΠ και δημόσιο χρέος μικρότερο από το 60% του ΑΕΠ. Σε περίπτωση πραγματικής οικονομικής ύφεσης, προσωρινά υψηλότερα ελλείμματα μπορούν να γίνουν αποδεκτά. Όταν, όμως, ένα υπέρμετρο έλλειμμα εξακολουθεί να υφίσταται σε δεδομένο κράτος-μέλος, τα άλλα κράτη-μέλη μπορούν να αποφασίσουν να επιβάλουν διάφορες κυρώσεις που θα ανέρχονται τουλάχιστον στο 0,2% του ΑΕΠ. Αν, μετά από δύο χρόνια, το υπέρμετρο έλλειμμα εξακολουθεί να υπάρχει, το κατατεθέν ποσό μετατρέπεται σε πρόστιμο. Ο σκοπός της διαδικασίας είναι να δώσει στα κράτη-μέλη την ευκαιρία να

διορθώσουν τα υπέρμετρα ελλείμματα με την υιοθέτηση κατάλληλων πολιτικών, πριν χρειαστεί να επιβληθούν κυρώσεις

2.4 Η Δημοσιονομική πολιτική στην Ε.Ε.

Η διακυβέρνηση της Ευρωπαϊκής Ένωσης πραγματοποιείται από ένα συνδυασμό πολιτικών, εκτελεστικών και νομοθετικών οργάνων. Κάθε όργανο έχει δικές του αρμοδιότητες και καθήκοντα. Για την άσκηση και την χάραξη της δημοσιονομικής πολιτικής υπεύθυνοι είναι από κοινού το Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο και το Συμβούλιο της Ε.Ε.. Επίσης, καταλυτικής σημασίας για την άσκηση της δημοσιονομικής πολιτικής είναι και το θεσμικό όργανο της Ευρωπαϊκής Επιτροπής (Κομισιόν). Η Ευρωπαϊκή Επιτροπή προτείνει στο Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο και το Συμβούλιο της Ευρωπαϊκής Ένωσης νέες ευρωπαϊκές νομοθετικές πράξεις και αποτελεί συγχρόνως εκτελεστικό όργανο της Ένωσης, αρμόδιο για την εφαρμογή των κοινών πολιτικών και την εξασφάλιση της εφαρμογής της ευρωπαϊκής νομοθεσίας.

Η άσκηση δημοσιονομικής πολιτικής στην Ε.Ε. από τατο σκοπό έχει την Ευρωπαϊκή Ολοκλήρωση, η οποία απαιτεί πολιτικές σταθεροποίησης της Ε.Ε. σε συνδυασμό με πολιτικές για υγιή δημόσια οικονομικά. Η Ευρωπαϊκή Ένωση δεν επιβάλλει φόρους στα κράτη-μέλη, παρά μόνον κάνει συστάσεις και προτείνει φορολογικά προγράμματα και προγράμματα δημοσίων δαπανών. Βεβαίως, εάν ένα κράτος-μέλος υπερβεί ένα συγκεκριμένο ποσοστό χρέους επί του ΑΕΠ ή έχει υψηλό δημόσιο έλλειμμα ως αποτέλεσμα κακής διαχείρισης των δημοσίων οικονομικών, τότε επεμβαίνει η Ε.Ε. επιβάλλοντας κυρώσεις (βλ. ΣΣΑ παραπάνω).

2.4.1 Η Δημοσιονομική πολιτική και οι συνέπειες της στην Ευρώπη

Η εισαγωγή του ευρώ δημιούργησε νέες συνθήκες στην άσκηση οικονομικής πολιτικής στην Ευρωπαϊκή Ένωση. Πιο συγκεκριμένα, η νομισματική πολιτική δεν ασκείται πλέον αποκλειστικά σε εθνικό επίπεδο και οικονομικοί και κοινωνικοί στόχοι επιδιώκονται με την άσκηση δημοσιονομικής αλλά και διαρθρωτικής πολιτικής. Πέραν από τον περιορισμό της ευελιξίας την οποία συνεπάγεται αυτή η εξέλιξη, η ύπαρξη του Συμφώνου Σταθερότητας θέτει περαιτέρω περιορισμούς εφόσον υποχρεώνει τις χώρες - μέλη σε δημοσιονομική αυστηρότητα.

Ο συνδυασμός του ευρώ και του Συμφώνου Σταθερότητας έχει ως συνέπεια, εκτός της υποχρέωσης διατήρησης δημοσιονομικών ελλειμμάτων κάτω του 3%, την προκυκλική

λειτουργία της δημοσιονομικής πολιτικής προκειμένου να τηρηθεί το Σύμφωνο Σταθερότητας. Συγκεκριμένα, αν υπάρξει, για παράδειγμα, μια μείωση της εξωτερικής ζήτησης για εγχώρια προϊόντα και υπηρεσίες για κάποιο λόγο, αυτή δεν μπορεί να αποκατασταθεί με μια πολιτική υποτίμησης του εθνικού νομίσματος το οποίο δεν υφίσταται. Σε αυτή την περίπτωση, η επεκτατική δημοσιονομική πολιτική (αύξηση δαπανών - μείωση φόρων) μπορεί να παίξει αντί-κυκλικό ρόλο ενισχύοντας την εσωτερική ζήτηση, ώστε να αποφευχθεί, ως ένα βαθμό τουλάχιστον, η αύξηση της ανεργίας. Με δεδομένα τα όρια που θέτει το Σύμφωνο Σταθερότητας, η ευελιξία της δημοσιονομικής πολιτικής περιορίζεται σημαντικά. Διαρθρωτικές παρεμβάσεις αποτελούν τη μοναδική λύση. Μάλιστα, σε μια τέτοια περίπτωση, η δημοσιονομική πολιτική μπορεί να γίνει προκυκλική, να ενισχύσει δηλαδή τις αρνητικές συνέπειες από τη μείωση της εξωτερικής ζήτησης, εφόσον η μείωση του εισοδήματος που συνεπάγεται η μείωση της εξωτερικής ζήτησης θα αυξήσει το δημοσιονομικό έλλειμμα (λόγω μείωσης των φόρων) και θα απαιτηθεί αύξηση φόρων ή/και μείωση δαπανών, προκειμένου να μην παραβιαστεί το Σύμφωνο Σταθερότητας, με αποτέλεσμα τον περαιτέρω περιορισμό της ζήτησης, αύξηση της ανεργίας κλπ. Η δημοσιονομική πολιτική λειτουργεί αντικυκλικά μόνο στην περίπτωση που υπό κανονικές συνθήκες ο προϋπολογισμός είναι πλεονασματικός, ενώ κάποια περιθώρια υπάρχουν και στη περίπτωση που είναι ισοσκελισμένος.

2.4.2 Η Δημοσιονομική πειθαρχία στην Ε.Ε.

Η δημοσιονομική πολιτική είναι το πεδίο όπου οι διαφορές μεταξύ των κρατών - μελών είναι οι πιο έντονες. Αυτό οφείλεται στο γεγονός ότι ο προϋπολογισμός είναι η πιο χαρακτηριστική εκδήλωση της εθνικής κυριαρχίας στο οικονομικό πεδίο. Ο προϋπολογισμός είναι πράγματι το κύριο μέσο προσανατολισμού της οικονομίας γενικά και των ειδικών κυβερνητικών πολιτικών ειδικά, όπως η περιφερειακή πολιτική, η κοινωνική, η βιομηχανική, κλπ. Από την πλευρά των δαπανών, ο προϋπολογισμός επηρεάζει άμεσα τις δημόσιες επενδύσεις και έμμεσα, μέσω των διαφόρων κρατικών ενισχύσεων, τις ιδιωτικές επενδύσεις. Από την πλευρά των εσόδων, ο προϋπολογισμός ενεργεί επί της αποταμίευσης και της κυκλοφορίας του χρήματος. Η δημοσιονομική πολιτική ενός κράτους μπορεί να επιδιώκει συγκυριακούς στόχους (την αποφυγή της ύφεσης ή τον περιορισμό του πληθωρισμού) ή στόχους διαρθρωτικής βελτίωσης της εθνικής οικονομίας μέσω των παραγωγικών επενδύσεων. Αλλά εάν, γι' αυτούς τους λόγους, ο συντονισμός των δημοσιονομικών πολιτικών είναι πολύ

δύσκολος, είναι συγχρόνως απαραίτητος για την οικονομική σύγκλιση, την οποία επιδιώκει η Συνθήκη για τη λειτουργία της Ευρωπαϊκής Ένωσης, καθώς και για τη συμμετοχή ενός κράτους μέλους στο τρίτο στάδιο της ΟΝΕ.

Από το τρίτο στάδιο και τελευταίο στάδιο της ΟΝΕ με αιώτερο σκοπό την ευρωπαϊκή ολοκλήρωση, που άρχισε την 1η Ιανουαρίου 1999, οι δημοσιονομικές πολιτικές των κρατών μελών διέπονται από τρεις κανόνες: Πρώτον, απαγορεύονται οι υπεραναλήψεις ή οποιοδήποτε άλλου είδους πιστωτικές διευκολύνσεις από την ΕΚΤ ή από κεντρικές τράπεζες των κρατών μελών προς δημόσιες αρχές (κοινοτικές, εθνικές ή περιφερειακές). Δεύτερον, απαγορεύεται κάθε μέτρο που θεσπίζει προνομιακή πρόσβαση των δημοσίων αρχών στα χρηματοπιστωτικά ιδρύματα. Τρίτον, ούτε η Ένωση ούτε τα κράτη μέλη ευθύνονται για τις υποχρεώσεις που αναλαμβάνουν οι αρχές, οι οργανισμοί ή οι δημόσιες επιχειρήσεις ενός κράτους μέλους. Εφαρμόζοντας τις νέες ρυθμίσεις για τον συντονισμό των οικονομικών πολιτικών, το Συμβούλιο επιβλέπει ιδιαίτερα την κατάσταση και τις προοπτικές των δημοσιονομικών πολιτικών των κρατών μελών.

Η Επιτροπή πρέπει να παρακολουθεί την εξέλιξη της δημοσιονομικής κατάστασης και το ύψος του δημόσιου χρέους στα κράτη μέλη προκειμένου να εντοπίζει τις μεγάλες αποκλίσεις. Ειδικότερα πρέπει να εξετάζει την τήρηση της δημοσιονομικής πειθαρχίας, με βάση τα εξής δύο κριτήρια: (α) κατά πόσον ο λόγος του προβλεπόμενου ή υφιστάμενου δημοσιονομικού ελλείμματος προς το ακαθάριστο εγχώριο προϊόν υπερβαίνει μια τιμή αναφοράς (3% του ΑΕΠ), εκτός εάν, είτε ο λόγος αυτός σημειώνει ουσιαστική και συνεχή πτώση και έχει φθάσει σε επίπεδο παραπλήσιο της τιμής αναφοράς, είτε η υπέρβαση της τιμής αναφοράς είναι απλώς έκτακτη και προσωρινή και (β) κατά πόσον ο λόγος του δημόσιου χρέους προς το ακαθάριστο εγχώριο προϊόν υπερβαίνει μια τιμή αναφοράς (60% του ΑΕΠ), εκτός εάν ο λόγος μειώνεται επαρκώς και πλησιάζει την τιμή αναφοράς με ικανοποιητικό ρυθμό (Πρωτόκολλο σχετικά με τη διαδικασία του υπερβολικού ελλείμματος). Ως τμήμα του νομοθετικού πακέτου για τη νέα οικονομική διακυβέρνηση της ΕΕ του Νοεμβρίου 2011, μια οδηγία καθορίζει λεπτομερείς κανόνες σχετικά με τα αναγκαία χαρακτηριστικά των δημοσιονομικών πλαισίων των κρατών μελών, προκειμένου να διασφαλίζεται ότι τα κράτη μέλη συμμορφώνονται προς τις υποχρεώσεις όσον αφορά στην αποφυγή υπερβολικών κρατικών ελλειμμάτων. Αυτοί οι κανόνες αφορούν ιδίως τα δημόσια λογιστικά συστήματα που περιλαμβάνουν στοιχεία όπως τήρηση λογιστικών βιβλίων, εσωτερικό έλεγχο, χρηματοοικονομική αναφορά και λογιστικό έλεγχο.

2.5 Η Δημοσιονομική πολιτική κατά την περίοδο 2007-2014

Τα οφέλη της ένταξης των χωρών στη ζώνη του ευρώ, όπως αναλύθηκαν παραπάνω, σε συνδυασμό με τα χαμηλά επιτόκια και το ευνοϊκό κλίμα σε παγκόσμιο επίπεδο, οι ατέλειες στη λειτουργία και στη δομή της Ε.Ε. και η μάλλον χαλαρή αντιμετώπιση των υπερβάσεων των κρατών ως προς τους κανόνες του ΣΣΑ από τις ευρωπαϊκούς θεσμούς οδήγησαν στη δημιουργία έντονων μακροοικονομικών ισορροπιών ανάμεσα στις χώρες μέλη της Ε.Ε.. Είναι, δε, σημαντικό να τονισθεί, ότι η Ε.Ε. δεν έλαβε αυστηρότερα μέτρα ούτε κατά τη διάρκεια της χρηματοπιστωτικής κρίσης της περιόδου 2007-2008, αλλά παρενέβη όταν η κρίση αυτή μετατράπηκε σε κρίση χρέους εντός της ΕΕ. Κύριος στόχος των παρεμβάσεων αυτών υπήρξε η αντιμετώπιση των δημοσιονομικών ελλειμμάτων και χρεών, η βελτίωση της ανταγωνιστικότητας, όπως επίσης και η μείωση των ελλειμμάτων των εξωτερικών συναλλαγών των χωρών μελών, μέσω της αυστηρότερης πλέον τήρησης των κανόνων δημοσιονομικής πειθαρχίας από τις χώρες αυτές. Συγκεκριμένα η Ελλάδα, η Ιρλανδία, η Πορτογαλία και η Κύπρος υιοθέτησαν προγράμματα ιδιαίτερα αυστηρής δημοσιονομικής πολιτικής (γνωστά ως μνημόνια), ενώ χώρες όπως η Ισπανία και η Ιταλία υιοθέτησαν περιοριστικές δημοσιονομικές πολιτικές προκειμένου να αντιμετωπίσουν τα ελλείμματά τους ή και προβλήματα που σχετίζονταν με το χρηματοπιστωτικό τομέα. Πέρα όμως από τις χώρες του νότου, η περιοριστική δημοσιονομική πολιτική έχει επικρατήσει από την κρίση χρέους και μετά στις περισσότερες χώρες της Ε.Ε..

Οι δημοσιονομικές κρίσεις που εμφανίστηκαν στις χώρες του ευρωπαϊκού νότου αλλά και σε άλλες χώρες της Ε.Ε. ανέδειξαν τις ελλείψεις του Συμφώνου Σταθερότητας και Ανάπτυξης, η ακαμψία των δομών του οποίου και η ελλιπής εποπτεία που καθιέρωσε δεν απέτρεψαν εν τέλει τις παραβιάσεις του από όλα σχεδόν τα κράτη-μέλη. Τις ελλείψεις αυτές επιχειρεί να αντιμετωπίσει η Ε.Ε. (και ιδίως η Ευρωζώνη) από το 2010, με μία σειρά θεσμικών και διαδικαστικών παρεμβάσεων και αλλαγών. Ήδη από το Δεκέμβριο του 2011 εφαρμόζεται το νέο συναφές αυστηρό δημοσιονομικό και μακροοικονομικό πλαίσιο «δέσμης έξι νομοθετικών πράξεων» (6-pack). Πιο συγκεκριμένα, η «εξάπτυχη» αυτή νομοθεσία είναι ένα πρόγραμμα ουσιαστικότερης εποπτείας των δημοσιονομικών και οικονομικών πολιτικών των κρατών μελών, που αποσκοπεί στην ενίσχυση της οικονομικής διακυβέρνησης της Ευρωπαϊκής Ένωσης. Στις 27 Ιανουαρίου 2012 τα κράτη-μέλη ενέκριναν το δημοσιονομικό σύμφωνο με τη μορφή της Συνθήκης για τη Σταθερότητα, το Συντονισμό και τη Διακυβέρνηση στην Οικονομική και Νομισματική Ένωση, με σκοπό την ενίσχυση του

υπάρχοντας δημοσιονομικού πλαισίου, προβλέποντας ειδικότερα την υποχρέωση των χωρών να ενσωματώσουν στο εθνικό τους δίκαιο έναν κανόνα ισοσκελίσης του προϋπολογισμού σε διαρθρωτικούς όρους – η συμμόρφωση προς την εν λόγω υποχρέωση θα επαληθεύεται από το Ευρωπαϊκό Δικαστήριο.

Τον Ιανουάριο του 2013 τέθηκε σε ισχύ η Συνθήκη για τη Σταθερότητα, το συντονισμό και τη Διακυβέρνηση (Treaty for Stability, Coordination and Governance) η οποία προνοεί για τη συντονισμένη δημοσιονομική πειθαρχία και εισάγει τον κανόνα του «ισοσκελισμένου προϋπολογισμού» (απαγόρευση των ελλειμμάτων). Το Μάρτιο του 2013 τα μέλη της Ευρωζώνης συμφώνησαν στην τήρηση ενός πακέτου δύο νομοθετικών πράξεων (2-pack) με σκοπό την, μεταξύ άλλων, αυστηρή εποπτεία των εθνικών τους προϋπολογισμών, με ειδικές προβλέψεις για τις χώρες που αντιμετωπίζουν προβλήματα χρηματοδότησης ή εξέρχονται από πρόγραμμα προσαρμογής. Το πακέτο αυτό, περιλαμβάνει ειδικές, «μόνιμες» διατάξεις (αυτόματη ενισχυμένη εποπτεία με κυρώσεις), οι οποίες θα συνεχίζουν να ισχύουν «μέχρι την αποπληρωμή του 75% της ληφθείσας οικονομικής βοήθειας».

Το διαρθρωτικό-αναπτυξιακό σκέλος του Ευρωπαϊκού Εξαμήνου αποτυπώνεται στην Στρατηγική «Ευρώπη 2020», διαδικασία η οποία έχει ως αφετηρία τις κατευθύνσεις της Ετήσιας Επισκόπησης για την Ανάπτυξη (Annual Growth Survey) της Επιτροπής. Η Επισκόπηση για την Ανάπτυξη του 2013 αναγνωρίζει τις σοβαρές κοινωνικές συνέπειες της ύφεσης, αλλά θεωρεί ότι ο δρόμος προς την ανάπτυξη διέρχεται μέσα από την εφαρμογή των δημοσιονομικών και των διαρθρωτικών μεταρρυθμίσεων και τη βελτίωση της ανταγωνιστικότητας. Κομβικής σημασίας για πολλές χώρες της περιφέρειας της Ευρωζώνης είναι η εφαρμογή του Συμφώνου για την Ανάπτυξη και την Απασχόληση (Compact for Growth and Jobs), το οποίο αποτελεί τμήμα της Στρατηγικής 2020 και αφορά σε ειδικές δράσεις για την καταπολέμηση της ανεργίας (ιδίως των νέων) και σε επενδύσεις σε κίριους τομείς για τη βιώσιμη ανάπτυξη.

Σημαντική υπήρξε και η απόφαση του Eurogroup της 20/6/2013 για την υπό όρους απ' ευθείας ανακεφαλαιοποίηση των τραπεζών από τον Ευρωπαϊκό Μηχανισμό Σταθερότητας (ESM) (βλ. παρακάτω) σε ποσοστό 80%-100%, την «κατά περίπτωση» εξέταση της αναδρομικότητας της ανακεφαλαιοποίησης (π.χ. Ελλάδα, Ισπανία, Ιρλανδία) και την παροχή ευχέρειας στο Δ.Σ. του ESM να αυξήσει το ύψος των διαθεσίμων για το σκοπό αυτόν κεφαλαίων (τα 60 δις ευρώ δεν επαρκούν).

Ιδιαίτερα σημαντική για την πορεία εξόδου της Ε.Ε. από την κρίση είναι και η μεταρρύθμιση του χρηματοπιστωτικού τομέα. Η Επιτροπή έχει προτείνει τη ριζική αναδιάρθρωση του ρυθμιστικού πλαισίου εποπτείας των τραπεζών και του χρηματοπιστωτικού κλάδου. Οι προτάσεις αφορούν μεταξύ άλλων τα παράγωγα, τους οίκους αξιολόγησης, τις κεφαλαιακές απαιτήσεις των τραπεζών, την αντιμετώπιση των πρακτικών κατάχρησης της αγοράς, την διαφάνεια των συναλλαγών. Η εξασφάλιση δημοσιονομικής σταθερότητας στην ευρωζώνη αποτελεί επίσης προϋπόθεση για την θέση σε εφαρμογή χρηματοδοτικών εργαλείων της ανάπτυξης, όπως η έκδοση ευρωομολόγων. Παρότι από την αρχή της κρίσης η αντίδραση ορισμένων κρατών μελών ήταν έντονη, η Επιτροπή υιοθέτησε την Πράσινη Βίβλο για τα ευρωομόλογα τον Νοέμβριο του 2011, ανοίγοντας έτσι τον δημόσιο διάλογο στο θέμα αυτό. Επίσης, παρότι η φορολογία εμπίπτει κυρίως στην αρμοδιότητα των κρατών μελών, η Επιτροπή πρότεινε σειρά σημαντικών πρωτοβουλιών για να εξισορροπήσει την συνεισφορά του χρηματοπιστωτικού τομέα στα δημόσια οικονομικά και στην πραγματική οικονομία, όπως η πρόταση για την φορολόγηση των χρηματοπιστωτικών συναλλαγών.

Εξαιτίας των αποκλίσεων στην οικονομική πορεία των κρατών μελών, έγινε ακόμη μεγαλύτερο το χάσμα ανταγωνιστικότητας και προκλήθηκαν μακροοικονομικές ανισορροπίες στο εσωτερικό της Ε.Ε.. Για να αποτρέψει την επανάληψη παρόμοιων καταστάσεων στο μέλλον, η Επιτροπή πρότεινε νέο μηχανισμό επιτήρησης μέσω του οποίου θα εντοπίζονται και θα διορθώνονται πιο άμεσα τέτοιου είδους προβλήματα. Μέσω αυτού του μηχανισμού, θα παρακολουθούνται οι οικονομίες των κρατών μελών ώστε να εντοπίζονται νεοεμφανιζόμενες μακροοικονομικές ανισορροπίες (αυξανόμενα ελλείμματα ή πλεονάσματα τρεχουσών συναλλαγών, επιδείνωση ανταγωνιστικότητας). Στις περιπτώσεις που τα κράτη μέλη υπερβαίνουν τα "όρια προειδοποίησης", η Επιτροπή θα διενεργεί διεξοδικές μελέτες για να διαπιστώσει κατά πόσον οι ανισορροπίες είναι επιβλαβείς και, αν είναι αναγκαίο, θα διατυπώνει συστάσεις (αντιμετώπιση υπερβολικών ελλειμμάτων .πχ. νότου ή πλεονασμάτων όπως στην περίπτωση της Γερμανίας).

Πίνακας 2.2

Πλεόνασμα / Έλλειμμα χωρών Ε.Ε. ως ποσοστό του ΑΕΠ 1999 - 2008

%	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008
Βέλγιο	-0,6	-0,1	0,2	0,0	-1,8	-0,2	-2,6	0,3	0,1	-1,1
Λουξεμβούργο	3,6	5,7	6,0	2,3	0,5	-1,1	0,2	1,4	4,2	3,3
Ιταλία	-1,8	-1,3	-3,4	-3,1	-3,4	-3,6	-4,2	-3,6	-1,5	-2,7
Γερμανία	-1,7	0,9	-3,1	-3,9	-4,2	-3,7	-3,4	-1,7	0,2	-0,2
Ολλανδία	0,3	1,9	-0,3	-2,1	-3,0	-1,7	-0,3	0,2	0,2	0,2
Γαλλία	-1,6	-1,3	-1,4	-3,1	-3,9	-3,5	-3,2	-2,3	-2,5	-3,2
Φινλανδία	1,7	6,9	5,0	4,1	2,4	2,2	2,6	3,9	5,1	4,2
Αυστρία	-2,6	-2,0	-0,6	-1,3	-1,8	-4,8	-2,5	-2,5	-1,3	-1,4
Κέντρο Ευρωζώνης	-0,3	1,3	0,3	-0,9	-1,9	-2,1	-1,7	-0,5	0,6	-0,1
Ισπανία	-1,3	-1,0	-0,5	-0,4	-0,4	0,0	1,2	2,2	2,0	-4,4
Ιρλανδία	2,4	4,9	1,0	-0,3	0,7	1,4	1,3	2,8	0,3	-7,0
Ελλάδα	-5,8	-4,1	-5,5	-6,0	-7,8	-8,8	-6,2	-5,9	-6,7	-10,2
Κύπρος	-4,0	-2,2	-2,1	-4,1	-5,9	-3,7	-2,2	-1,0	3,2	0,9
Μάλτα	-6,7	-5,5	-6,1	-5,4	-9,1	-4,4	-2,7	-2,6	-2,3	-4,2
Πορτογαλία	-3,0	-3,2	-4,8	-3,3	-4,4	-6,2	-6,2	-4,3	-3,0	-3,8
Περιφέρεια Ευρωζώνης	-3,1	-1,9	-3,0	-3,3	-4,5	-3,6	-2,5	-1,5	-1,1	-4,8
Ην. Βασίλειο	0,8	1,2	0,4	-2,1	-3,4	-3,6	-3,5	-2,9	-3,0	-5,1
Δανία	0,9	1,9	1,1	0,0	-0,1	2,1	5,0	5,0	5,0	3,2
Σουηδία	0,8	3,2	1,4	-1,5	-1,3	0,3	1,8	2,2	3,3	2,0
Χώρες Ε.Ε. εκτός ευρώ με υψηλό ΑΕΠ	0,8	2,1	1,0	-1,2	-1,6	-0,4	1,1	1,4	1,8	0,0
Εσθονία	-3,3	-0,1	0,2	0,4	1,8	2,4	1,1	2,9	2,7	-2,7
Λετονία	-3,7	-2,7	-2,0	-2,2	-1,6	-1,0	-0,4	-0,6	-0,7	-4,1
Λιθουανία	-2,8	-3,2	-3,5	-1,9	-1,3	-1,4	-0,3	-0,3	-0,8	-3,1
Σλοβενία	-3,0	-3,6	-3,9	-2,4	-2,6	-2,0	-1,3	-1,2	-0,1	-1,4
Σλοβακία	-7,3	-12,0	-6,4	-8,1	-2,7	-2,3	-2,9	-3,6	-1,9	-2,3
Χώρες Ε.Ε. που υιοθέτησαν το ευρώ μεταγενέστερα εκτός περιφέρειας	-4,0	-4,3	-3,1	-2,8	-1,3	-0,9	-0,8	-0,6	-0,2	-2,7
Βουλγαρία	0,1	-0,5	1,1	-1,2	-0,4	1,8	1,0	1,8	1,1	1,6
Κροατία				-3,5	-4,5	-5,0	-3,7	-3,2	-2,4	-2,7
Τσεχία	-3,4	-3,5	-5,3	-6,3	-6,4	-2,7	-3,1	-2,3	-0,7	-2,1
Ουγγαρία	-5,1	-3,0	-4,1	-8,9	-7,1	-6,4	-7,8	-9,3	-5,1	-3,6
Πολωνία	-2,2	-3,0	-4,8	-4,8	-6,1	-5,2	-4,0	-3,6	-1,9	-3,6
Ρουμανία	-4,4	-4,7	-3,5	-2,0	-1,5	-1,2	-1,2	-2,2	-2,9	-5,6
Χώρες Ε.Ε. εκτός ευρώ με χαμηλό ΑΕΠ	-3,0	-2,9	-3,3	-4,5	-4,3	-3,1	-3,1	-3,1	-2,0	-2,7
Ε.Ε. (28)				-2,6	-3,2	-2,9	-2,6	-1,6	-0,9	-2,5
Ευρωζώνη (19)	-1,5	-0,3	-2,0	-2,7	-3,2	-3,0	-2,6	-1,5	-0,6	-2,2

Πηγή Δεδομένων: Eurostat

Πίνακας 2.3

Πλεόνασμα / Έλλειμμα χωρών Ε.Ε. ως ποσοστό του ΑΕΠ 2009 – 2014

%	2009	2010	2011	2012	2013	2014
Βέλγιο	-5,4	-4,0	-4,1	-4,1	-2,9	-3,1
Λουξεμβούργο	-0,5	-0,5	0,5	0,2	0,7	1,4
Ιταλία	-5,3	-4,2	-3,5	-3,0	-2,9	-3,0
Γερμανία	-3,2	-4,2	-1,0	-0,1	-0,1	0,3
Ολλανδία	-5,4	-5,0	-4,3	-3,9	-2,4	-2,4
Γαλλία	-7,2	-6,8	-5,1	-4,8	-4,1	-3,9
Φινλανδία	-2,5	-2,6	-1,0	-2,1	-2,5	-3,3
Αυστρία	-5,3	-4,4	-2,6	-2,2	-1,3	-2,7
Κέντρο Ευρωζώνης	-4,4	-4,0	-2,6	-2,5	-1,9	-2,1
Ισπανία	-11,0	-9,4	-9,5	-10,4	-6,9	-5,9
Ιρλανδία	-13,8	-32,3	-12,5	-8,0	-5,7	-3,9
Ελλάδα	-15,2	-11,2	-10,2	-8,8	-12,4	-3,6
Κύπρος	-5,5	-4,8	-5,7	-5,8	-4,9	-8,9
Μάλτα	-3,3	-3,2	-2,6	-3,6	-2,6	-2,1
Πορτογαλία	-9,8	-11,2	-7,4	-5,7	-4,8	-7,2
Περιφέρεια Ευρωζώνης	-9,8	-12,0	-8,0	-7,1	-6,2	-5,3
Ην. Βασίλειο	-10,8	-9,7	-7,7	-8,3	-5,7	-5,7
Δανία	-2,8	-2,7	-2,1	-3,6	-1,3	1,5
Σουηδία	-0,7	0,0	-0,1	-0,9	-1,4	-1,7
Χώρες Ε.Ε. εκτός ευρώ με υψηλό ΑΕΠ	-4,8	-4,1	-3,3	-4,3	-2,8	-2,0
Εσθονία	-2,2	0,2	1,2	-0,3	-0,1	0,7
Λετονία	-9,1	-8,5	-3,4	-0,8	-0,9	-1,5
Λιθουανία	-9,1	-6,9	-8,9	-3,1	-2,6	-0,7
Σλοβενία	-5,9	-5,6	-6,6	-4,1	-15,0	-5,0
Σλοβακία	-7,9	-7,5	-4,1	-4,2	-2,6	-2,8
Χώρες Ε.Ε. που υιοθέτησαν το ευρώ μεταγενέστερα εκτός περιφέρειας	-6,8	-5,7	-4,4	-2,5	-4,2	-1,9
Βουλγαρία	-4,1	-3,2	-2,0	-0,6	-0,8	-5,8
Κροατία	-5,8	-5,9	-7,8	-5,3	-5,4	-5,6
Τσεχία	-5,5	-4,4	-2,7	-4,0	-1,3	-1,9
Ουγγαρία	-4,6	-4,5	-5,5	-2,3	-2,5	-2,5
Πολωνία	-7,3	-7,5	-4,9	-3,7	-4,0	-3,3
Ρουμανία	-9,1	-6,9	-5,4	-3,2	-2,2	-1,4
Χώρες Ε.Ε. εκτός ευρώ με χαμηλό ΑΕΠ	-6,1	-5,4	-4,7	-3,2	-2,7	-3,4
Ε.Ε. (28)	-6,7	-6,4	-4,5	-4,3	-3,3	-3,0
Ευρωζώνη (19)	-6,3	-6,2	-4,2	-3,7	-3,0	-2,6

Πηγή Δεδομένων: Eurostat

Όπως προκύπτει από τους πίνακες 2.1 και 2.2, οι οποίοι παρουσιάζουν τα ελλείμματα των χωρών που απαρτίζουν σήμερα την Ε.Ε. ως ποσοστό προς το εγχώριο ΑΕΠ, οι περισσότερες χώρες παρουσίασαν για ένα ή περισσότερα έτη ελλείμματα άνω του 3% ως προς το ΑΕΠ τους. Πιο συγκεκριμένα, η Ιταλία είχε σταθερά έλλειμμα άνω του ορίου από το 2001 έως το 2005 και από το 2009 έως το 2011, ενώ έκτοτε βρίσκεται κοντά ή ακριβώς στο όριο. Η Γερμανία υπερέβη το ανώτατο όριο από το 2001 έως το 2005 και τη διετία 2009-2010. Η Γαλλία παρουσιάζει υπέρβαση των ελλειμμάτων της από το 2001 έως το 2005 και σταθερά από το 2008 και το 2014, ενώ το 2009 υπερέβη το 7% (7,2%). Η Αυστρία υπερέβη το όριο το 2004 και τη διετία 2009-2010. Αξίζει εδώ να σημειωθεί, ότι η Αυστρία και η Γαλλία είναι οι μοναδικές χώρες του πυρήνα της ευρωζώνης που παρουσιάζουν δημοσιονομικό έλλειμμα σε όλη την εξεταζόμενη περίοδο (1999-2014). Το Βέλγιο είχε ελλείμματα κάτω του 2% σε όλη την προ κρίσης περίοδο, έκτοτε όμως, με εξαίρεση το 2013, βρίσκεται πάνω από το όριο. Η Ολλανδία, με εξαίρεση το 2003 όπου το έλλειμά της άγγιξε το 3%, δεν υπερέβη το όριο τα έτη πριν την παγκόσμια χρηματοπιστωτική κρίση. Από το 2009 έως το 2012, όμως, παρουσίασε ελλείμματα κοντά ή πάνω από 4%. Η Φινλανδία και το Λουξεμβούργο παρουσίασαν έως το 2008 σημαντικά πλεονάσματα, ενώ και από το 2009 και μετά κινήθηκαν κάτω του ορίου με εξαίρεση τη Φινλανδία, η οποία το 2014 έκλεισε το έτος με έλλειμμα της τάξης του 3,3%.

Όσον αφορά στις χώρες που απαρτίζουν την περιφέρεια της ευρωζώνης τα στοιχεία είναι εντυπωσιακά. Συγκεκριμένα, η Ελλάδα βρίσκεται σταθερά από το 1999 έως και το 2014 πάνω από το όριο του 3%, ενώ από το 2008 έως και το 2011 παρουσιάζει έλλειμμα άνω του 10%. Η Ιρλανδία παρουσιάζει σημαντικά πλεονάσματα έως το 2007 (εξαίρεση το οριακό έλλειμμα 0,3% το 2002), μετά την κρίση όμως παρουσιάζει σταθερά σημαντικά ελλείμματα υπερβαίνοντας μάλιστα το 10% την περίοδο 2009-2011. Και η τέταρτη μεγαλύτερη οικονομία της ευρωζώνης, η Ισπανία, είχε πλεονάσματα ή χαμηλά ελλείμματα κατά τα έτη 1999 έως 2007. Όπως και στην περίπτωση της Ιρλανδίας, από το 2008 και μετά, η δημοσιονομική της κατάσταση επιδεινώνεται σημαντικά με αποτέλεσμα να κινείται σημαντικά άνω του 4% (το 2009 και το 2012 είχε έλλειμμα άνω του 10%). Για την Πορτογαλία ισχύει ότι και στην περίπτωση της Ελλάδας, δηλαδή εμφάνιση ελλειμμάτων άνω του 3% (ή ακριβώς 3%) σε όλη την δεκαπενταετία (αν και σημαντικά χαμηλότερα από την Ελλάδα). Από το 2008 και μετά παρουσίασε σημαντική επιδείνωση. Η Κύπρος παρουσιάζει σημαντικά ελλείμματα από το 1999 έως και το 2004, όταν εισέρχεται στην Ε.Ε.. Έκτοτε και

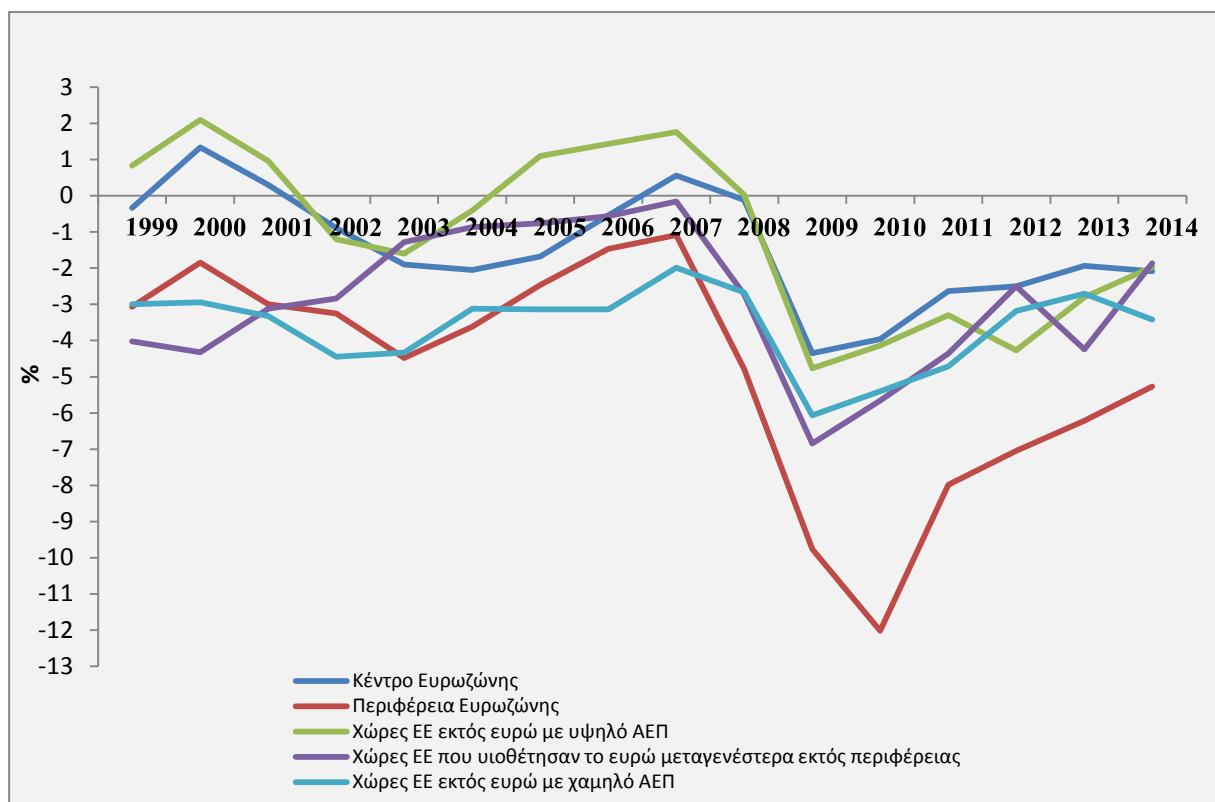
έως την ένταξή της στην ευρωζώνη, το 2008, μειώνει σημαντικά τα ελλείμματά της, κάτω του 3%, ενώ τη διετία 2007-2008 εμφανίζει πλεονάσματα. Από το 2009 όμως και μετά επιστρέφει σε μεγάλα ελλείμματα, τα οποία υπερβαίνουν το 4%, ενώ το 2014 κλείνει με έλλειμμα 8,9%. Τέλος αντίστοιχη εικόνα με αυτήν της Κύπρου παρουσιάζει και η Μάλτα. Από τα σημαντικά ελλείμματα της περιόδου 1999-2004, η Μάλτα επιτυγχάνει την απαραίτητη δημοσιονομική προσαρμογή, προκειμένου να ενταχθεί στην ευρωζώνη, το 2008. Έτσι από το 2005 έως και το 2008 τα ελλείμματά της κινούνται πάνω από 2%, κάτω όμως από το όριο του 3%. Από το 2008 και μετά, τα ελλείμματά της διογκώνονται και υπερβαίνουν το 3% τις χρονιές 2008-2010 και 2012.

Από τις χώρες που υιοθέτησαν το ευρώ μετά το 2007 και δεν ανήκουν στην περιφέρεια της ευρωζώνης, μόνο η Εσθονία είχε διαχρονικά, με εξαίρεση το 1999, πλεονάσματα ή χαμηλά, ως προς το ΑΕΠ της, ελλείμματα. Η Λετονία είχε το 1999 έλλειμμα 3,7%, αλλά έκτοτε και μέχρι και το 2007 δεν υπερέβη ξανά το 3%, αν και ήταν σταθερά ελλειμματική χώρα. Από το 2008 και έως το 2011 επηρεάζεται από τη διεθνή κρίση και το έλλειμμα της κινείται σταθερά άνω του 3% του ΑΕΠ της. Στη συνέχεια η δημοσιονομική και νομισματική της προσαρμογή, για την ένταξή της στο ευρώ, έχει ως αποτέλεσμα τη μείωση του καθαρού δανεισμού της σε επίπεδα κάτω ή στο όριο του 1,5%. Χαμηλά ελλείμματα παρουσιάζει και η Λιθουανία έως το 2007 (με εξαίρεση το 2000 και το 2001), από το 2008 όμως έως και το 2012 βρίσκεται άνω του 3%. Στα πλαίσια της προσαρμογής της, καθώς εντάχθηκε στο ευρώ το 2015, πέτυχε τη μείωση του δανεισμού της το 2013 και το 2014 (2,6% και 0,7% αντίστοιχα). Όσον αφορά στη Σλοβενία, μέχρι το 2001 παρουσίαζε ελλείμματα τα άνω του 3%, στη συνέχεια κινείται κάτω του 2% μέχρι και το 2008, ενώ από το 2007 αποτελεί μέλος της ευρωζώνης. Από το 2009 και μετά όμως παρουσιάζει σημαντική διεύρυνση του δημοσιονομικού της ελλείματος, σταθερά άνω του 4%, με αποκορύφωμα το 2013, όπου αγγίζει το 15%. Η Σλοβακία καταφέρνει να περιορίσει τα υψηλά ελλείμματα της περιόδου 1999-2002 και κινείται κάτω του 3% έως το 2008(εκτός του 2006 όπου είχε 3,6%). Στο διάστημα 2009-2012 κινείται άνω του 4%, ενώ τη διετία 2013-14 περιορίζει το δανεισμό της σε επίπεδα κοντά αλλά κάτω του 3%.

Στις υπόλοιπες χώρες της Ε.Ε., πλην ευρωζώνης, η Σουηδία σταθερά σε όλη την δεκαετία πλεονάσματα ή ελλείμματα που πάντως δεν υπερβαίνουν το 1,7% (2014). Είναι πάντως σημαντικό να τονισθεί ότι, ενώ από το 1999 έως το 2010 παρουσίασε έλλειμμα μόλις δύο χρονιές, από το 2011 και μετά είναι ελλειμματική με αυξητική τάση. Όσον αφορά στη Δανία, έως και το 2008 έχει σταθερά δημοσιονομικό πλεόνασμα (εξαίρεση το 2003 με

οριακό έλλειμμα 0,1%), αλλά από το 2009 και μέχρι το 2013 παρουσιάζει έλλειμμα, το οποίο το 2012 υπερβαίνει το 3% (3,6%). Το Ην. Βασίλειο παρουσιάζει μία πιο ανησυχητική εικόνα, καθώς από το 2003 έως το 2007 παρουσιάζει έλλειμμα κοντά ή άνω του 3%, ενώ έκτοτε παρουσιάζεται σημαντική επιδείνωση, με το έλλειμμα να κινείται σταθερά άνω του 5% του ΑΕΠ, υπερβαίνοντας ακόμα και το 10% (10,8% το 2009) ή αγγίζοντάς το (9,7% το 2010).

Στις, εκτός ευρωζώνης, χώρες με χαμηλό κατά κεφαλήν ΑΕΠ υπάρχει ένα κοινό χαρακτηριστικό, εάν εξαιρεθεί η Βουλγαρία. Τόσο η Κροατία, όσο και οι Ρουμανία, Πολωνία, Τσεχία και Ουγγαρία έχουν δημοσιονομικό έλλειμμα σε όλα τα χρόνια από το 1999 έως και το 2014, το οποίο διευρύνεται σε σημαντικό βαθμό από το 2008 και μετά. Συγκεκριμένα η Κροατία βρίσκεται μόνιμα άνω του 3%, με εξαίρεση το 2007 και 2008, όπως και η Ουγγαρία μέχρι το 2011, όταν και καταφέρνει να μειώσει το δανεισμό της κάτω από τα επίπεδα του 3% μέχρι και το 2014, αλλά και η Πολωνία (εκτός του 1999 και του 2007). Η Ρουμανία παρουσίασε σχετικά σταθερή εικόνα από το 2002 έως και το 2007, με έλλειμμα που δεν υπερέβαινε το 3%, από το 2008 όμως και μετά η δημοσιονομική της κατάσταση επιδεινώθηκε σημαντικά δημιουργώντας ελλείμματα άνω του 3%, για να πέσει στο 2,2% και 1,4% το 2013 και 2014 αντίστοιχα. Εκ διαμέτρου αντίθετη εικόνα παρουσιάζει η Βουλγαρία, η οποία διατηρούσε έως και το 2008 πλεονάσματα ή πολύ χαμηλά ελλείμματα (μέχρι 1,2%). Το 2009 και 2010 εμφάνισε έλλειμμα 4,1% και 3,2% αντίστοιχα, ενώ, ύστερα από τρεις χρονιές που δε ξεπέρασε το 2%, το 2014 παρουσίασε σημαντικό έλλειμμα 5,8%.

Πηγή Δεδομένων: Eurostat

Διάγραμμα 2.1

Δημοσιονομικό πλεόνασμα (+) / έλλειμμα (-) ως ποσοστό του ΑΕΠ χωρών Ε.Ε. 1999 – 2014

Το Διάγραμμα 2.1 παρουσιάζει το μέσο όρο των ελλειμμάτων των χωρών της Ε.Ε. ανά ομάδα, με την περιφέρεια της ευρωζώνης να παρουσιάζει από το 2007 σταθερά τα υψηλότερα ελλείμματα. Όπως φαίνεται και στο διάγραμμα, σε όλες οι ομάδες των χωρών μελών της ΕΕ, το δημοσιονομικό έλλειμμα επιδεινώνεται από τα μέσα του 2006 και μέχρι τα μέσα περίπου του 2008, όταν και παρατηρείται σημαντική βελτίωση, με το μέσο όρο της περιφέρειας να παραμένει όμως ελλειμματικός άνω του 5% (5,3%), σημαντικά πάνω από το μέσο όρο της Ε.Ε. (-3%) και της ευρωζώνης (-2,6%).

Όπως αναφέρθηκε και παραπάνω, ένας από τους κύριους κανόνες του συμφώνου σταθερότητας και ανάπτυξης ήταν η διατήρηση του δημόσιου χρέους των κρατών μελών σε επίπεδα κάτω του 60% του ΑΕΠ. Στην πράξη, όμως, ο κανόνας αυτός δεν τηρήθηκε για αρκετά από τα ιδρυτικά μέλη της ζώνης του ευρώ, τόσο όσον αφορά στις χώρες του πυρήνα, όσο και στις περιφερειακές χώρες της ευρωζώνης, παρά το γεγονός ότι παρατηρείται μείωση

του χρέους ως ποσοστού του ΑΕΠ για τις περισσότερες χώρες έως το 2007 (κυρίως λόγω των υψηλών ρυθμών ανάπτυξης). Από την περίοδο που ξέσπασε η διεθνής χρηματοοικονομική κρίση και η, εν συνεχεία, κρίση χρέους στην ευρωζώνη, τα ποσοστά των χρεών των χωρών σημειώνουν ραγδαία αύξηση, τόσο σε επίπεδο ευρωζώνης, όσο και στις υπόλοιπες χώρες της Ε.Ε., απόρροια της ύφεσης (μείωσης του ΑΕΠ) ή/και της μεγαλύτερης αύξησης του εγχώριου δανεισμού σε σχέση με την εγχώρια ανάπτυξη. Χαρακτηριστικά, με εξαίρεση τη Φινλανδία και το Λουξεμβούργο, τα υπόλοιπα δέκα ιδρυτικά μέλη της ΟΝΕ, είχαν το 2014 σημαντικά υψηλότερα ποσοστά χρέους από το όριο του 60%, ενώ σε επτά από τα μέλη αυτά το χρέος κινήθηκε πλησίον ή και πάνω από το 100% του ΑΕΠ τους.

Πίνακας 2.4
Χρέος Γενικής Κυβέρνησης χωρών Ε.Ε. ως ποσοστό του ΑΕΠ 1999 – 2008

%	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008
Βέλγιο	114,4	108,8	107,6	104,7	101,1	96,5	94,6	90,9	86,9	92,4
Λουξεμβούργο	6,7	6,1	6,6	6,5	6,4	6,5	6,3	7,0	7,2	14,4
Ιταλία	109,6	105,1	104,7	101,9	100,4	100,0	101,9	102,5	99,7	102,3
Γερμανία	60,0	58,9	57,7	59,3	63,0	64,7	66,9	66,4	63,6	65,0
Ολλανδία	58,2	51,4	48,7	48,2	49,3	49,6	48,9	44,5	42,4	54,5
Γαλλία	60,2	58,7	58,2	60,1	64,2	65,7	67,2	64,4	64,4	68,1
Φινλανδία	44,1	42,5	41,0	40,2	42,8	42,7	40,0	38,2	34,0	32,7
Αυστρία	66,4	65,9	66,5	66,3	65,5	64,8	68,3	67,0	64,8	68,5
Κέντρο Ευρωζώνης	65,0	62,2	61,4	60,9	61,6	61,3	61,8	60,1	57,9	62,2
Ισπανία	60,9	58,0	54,2	51,3	47,6	45,3	42,3	38,9	35,5	39,4
Ιρλανδία	46,7	36,1	33,2	30,6	29,9	28,2	26,1	23,6	23,9	42,4
Ελλάδα	98,6	104,4	106,8	104,6	101,2	102,7	107,3	103,5	103,1	109,4
Κύπρος	55,1	55,1	56,9	60,1	63,5	64,5	63,2	59,1	53,9	45,1
Μάλτα	62,1	60,9	65,5	63,2	69,1	72,0	70,1	64,6	62,4	62,7
Πορτογαλία	51,0	50,3	53,4	56,2	58,7	62,0	67,4	69,2	68,4	71,7
Περιφέρεια Ευρωζώνης	62,4	60,8	61,7	61,0	61,7	62,5	62,7	59,8	57,9	61,8
Ην. Βασίλειο	41,7	38,9	36,0	35,8	37,3	40,2	41,5	42,4	43,5	51,7
Δανία		52,4	48,5	49,1	46,2	44,2	37,4	31,5	27,3	33,4
Σουηδία	61,5	50,6	51,7	49,8	48,9	47,9	48,2	43,2	38,3	36,8
Χώρες Ε.Ε. εκτός ευρώ με υψηλό ΑΕΠ		47,3	45,4	44,9	44,1	44,1	42,4	39,0	36,4	40,6
Εσθονία	6,5	5,1	4,8	5,7	5,6	5,1	4,5	4,4	3,7	4,5
Λετονία	12,1	12,1	13,9	13,2	13,9	14,3	11,8	9,9	8,4	18,7

Πίνακας 2.4

Συνέχεια

%	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008
Λιθουανία	22,7	23,5	22,9	22,1	20,4	18,7	17,6	17,2	15,9	14,6
Σλοβενία	23,7	25,9	26,1	27,3	26,7	26,8	26,3	26,0	22,7	21,6
Σλοβακία	47,1	49,6	48,3	42,9	41,6	40,6	33,9	30,8	29,9	28,2
Χώρες Ε.Ε. που υιοθέτησαν το ευρώ μεταγενέστερα εκτός περιφέρειας	22,4	23,2	23,2	22,2	21,6	21,1	18,8	17,7	16,1	17,5
Βουλγαρία	76,1	71,2	64,7	51,1	43,5	35,8	26,6	20,9	16,2	13,0
Κροατία				36,3	37,5	39,8	40,7	38,3	37,1	38,9
Τσεχία	15,2	17,0	22,8	25,9	28,1	28,5	28,0	27,9	27,8	28,7
Ουγγαρία	59,9	55,1	51,7	55,0	57,6	58,5	60,5	64,7	65,6	71,6
Πολωνία	39,0	36,5	37,3	41,8	46,6	45,3	46,7	47,1	44,2	46,6
Ρουμανία	21,6	22,4	25,7	24,8	21,3	18,6	15,7	12,3	12,7	13,2
Χώρες Ε.Ε. εκτός ευρώ με χαμηλό ΑΕΠ	42,4	40,4	40,4	39,2	39,1	37,8	36,4	35,2	33,9	35,3
Ε.Ε. (28)				59,2	60,7	61,2	61,8	60,4	57,8	61,0
Ευρωζώνη (19)	70,6	68,0	67,0	66,8	68,1	68,4	69,2	67,3	64,9	68,5

Πηγή Δεδομένων: Eurostat

Πίνακας 2.5

Χρέος Γενικής Κυβέρνησης χωρών Ε.Ε. ως ποσοστό του ΑΕΠ 2008 – 2014

%	2009	2010	2011	2012	2013	2014	Ποσοστιαία (%) μεταβολή 2008 - 2014
Βέλγιο	99,5	99,6	102,2	104,1	105,1	106,7	15,5
Λουξεμβούργο	15,5	19,6	19,2	22,1	23,4	23,0	59,7
Ιταλία	112,5	115,3	116,4	123,2	128,8	132,3	29,3
Γερμανία	72,5	81,0	78,4	79,7	77,4	74,9	15,2
Ολλανδία	56,5	59,0	61,7	66,4	67,9	68,2	25,1
Γαλλία	79,0	81,7	85,2	89,6	92,3	95,6	40,4
Φινλανδία	41,7	47,1	48,5	52,9	55,6	59,3	81,3
Αυστρία	79,7	82,4	82,2	81,6	80,8	84,2	22,9
Κέντρο Ευρωζώνης	69,6	73,2	74,2	77,5	78,9	80,5	29,4
Ισπανία	52,7	60,1	69,5	85,4	93,7	99,3	152,0
Ιρλανδία	61,8	86,8	109,3	120,2	120,0	107,5	153,5
Ελλάδα	126,7	146,2	172,0	159,4	177,0	178,6	63,3
Κύπρος	53,9	56,3	65,8	79,3	102,5	108,2	139,9
Μάλτα	67,8	67,6	69,8	67,6	69,6	68,3	8,9

Πίνακας 2.5

Συνέχεια

%	2009	2010	2011	2012	2013	2014	Ποσοστιαία (%) μεταβολή 2008 - 2014
Πορτογαλία	83,6	96,2	111,4	126,2	129,0	130,2	81,6
Περιφέρεια Ευρωζώνης	74,4	85,5	99,6	106,4	115,3	115,4	86,7
Ην. Βασίλειο	65,7	76,6	81,8	85,3	86,2	88,2	70,6
Δανία	40,4	42,9	46,4	45,6	45,0	45,1	35,0
Σουηδία	40,4	37,6	36,9	37,2	39,8	44,9	22,0
Χώρες Ε.Ε. εκτός ευρώ με υψηλό ΑΕΠ	48,8	52,4	55,0	56,0	57,0	59,4	46,2
Εσθονία	7,0	6,6	5,9	9,5	9,9	10,4	131,1
Λετονία	36,6	47,5	42,8	41,4	39,1	40,6	117,1
Λιθουανία	29,0	36,2	37,2	39,8	38,8	40,7	178,8
Σλοβενία	34,5	38,2	46,4	53,7	70,8	80,8	274,1
Σλοβακία	36,0	40,8	43,3	51,9	54,6	53,5	89,7
Χώρες Ε.Ε. που υιοθέτησαν το ευρώ μεταγενέστερα εκτός περιφέρειας	28,62	33,86	35,12	39,26	42,64	45,2	158,0
Βουλγαρία	13,7	15,5	15,3	17,6	18,0	27,0	107,7
Κροατία	48,0	57,0	63,7	69,2	80,8	85,1	118,8
Τσεχία	34,1	38,2	39,9	44,7	45,2	42,7	48,8
Ουγγαρία	78,0	80,6	80,8	78,3	76,8	76,2	6,4
Πολωνία	49,8	53,3	54,4	54,0	55,9	50,4	8,2
Ρουμανία	23,2	29,9	34,2	37,4	38,0	39,9	202,3
Χώρες Ε.Ε. εκτός ευρώ με χαμηλό ΑΕΠ	41,1	45,75	48,05	50,2	52,45	53,55	51,6
Ε.Ε. (28)	73,0	78,4	81,0	83,8	85,5	86,8	42,3
Ευρωζώνη (19)	78,3	83,8	86,0	89,3	91,1	92,1	34,5

Πηγή Δεδομένων: Eurostat

Όσον αφορά στον ισχυρό πυρήνα του ευρώ, ξεχωρίζουν οι περιπτώσεις της Ιταλίας και του Βελγίου. Συγκεκριμένα, η Ιταλία, η οποία σημειωτέον κατέχει το τρίτο υψηλότερο δημόσιο χρέος παγκοσμίως σε απόλυτα μεγέθη, κινήθηκε καθ' όλη τη διάρκεια της περιόδου 1999 έως 2014 σε επίπεδα χρέους πλησίον ή άνω του 100% του ΑΕΠ της, ενώ παρά το γεγονός ότι έως το 2007 το χρέος παρουσίασε μία μικρή πτώση ως προς το ΑΕΠ, έκτοτε ακολουθεί ανοδική πορεία, κλείνοντας το 2014 στο 132,3%. Περίπου ανάλογη πορεία ακολουθεί και το χρέος του Βελγίου όπου από 114,4% του ΑΕΠ το 1999 έπεσε στο 86,9% το 2007, για να ακολουθήσει αυξητική πορεία μέχρι το 106,7% το 2014. Η Γερμανία, η Γαλλία και η Αυστρία ακολουθούν περίπου ίδια πορεία όσον αφορά στις ποσοστιαίες μεταβολές του

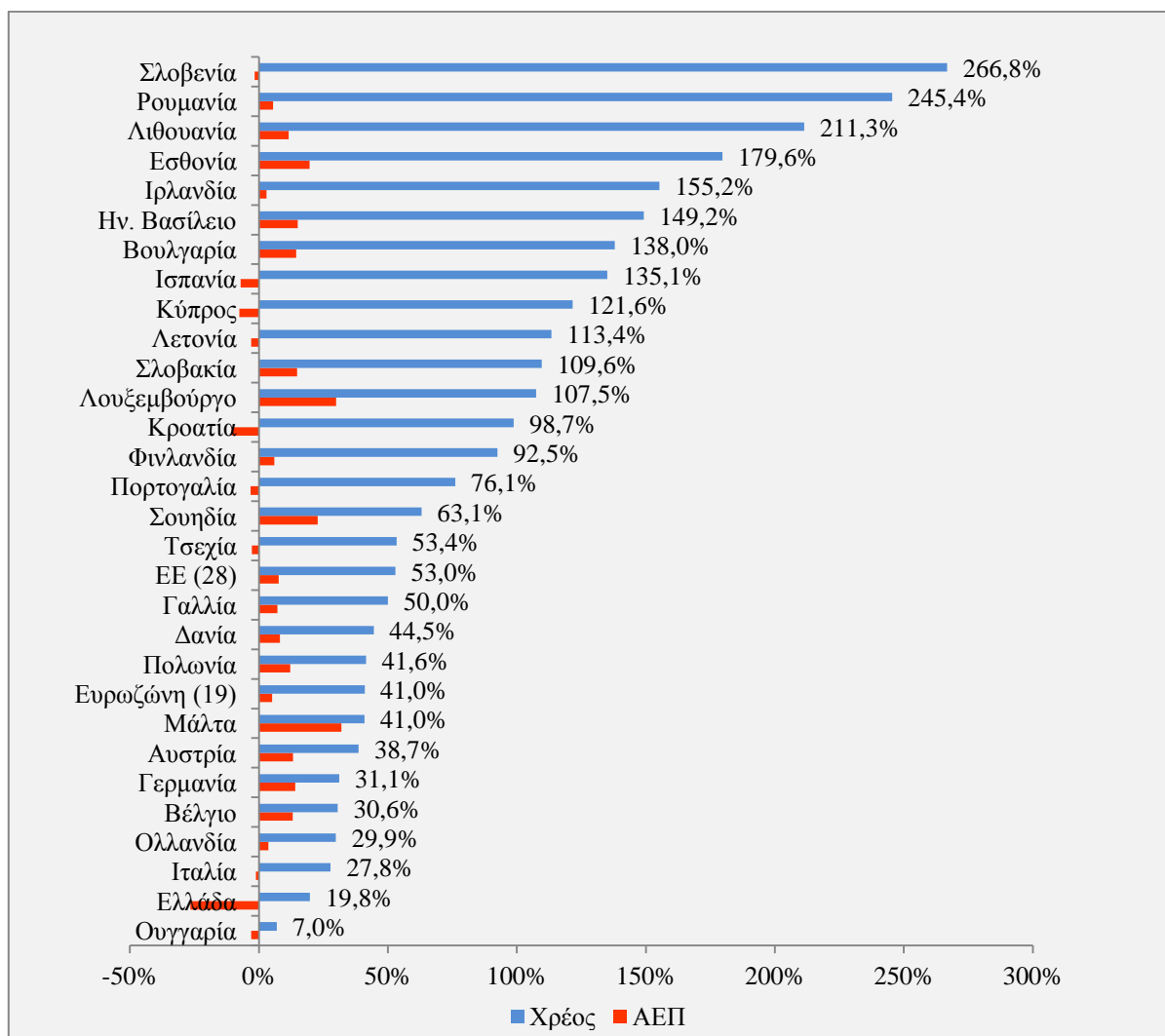
λόγου χρέους προς ΑΕΠ. Συγκεκριμένα κινούνται πλησίον του 60% από την ένταξή τους στο ευρώ μέχρι το 2007, έκτοτε όμως το χρέος αυξάνεται σε επίπεδα άνω του 70%. Η Γερμανία είχε το 2014 χρέος/ΑΕΠ 74,9%, η Γαλλία 95,2% και η Αυστρία 84,2%, ενώ με εξαίρεση τη Γερμανία που κατάφερε να μειώσει το χρέος της (πάντα ως ποσοστό του ΑΕΠ) από το 2010 και μετά, οι υπόλοιπες δύο χώρες ακολουθούν σταθερά αυξητική πορεία. Στις περιπτώσεις της Ολλανδίας και της Φινλανδίας παρατηρούμε μία σημαντική μείωση έως και το 2007, ενώ κατά το διάστημα αυτό κινούνται χαμηλότερα του ανώτατου ορίου του 60%. Και για τις δύο αυτές χώρες ισχύει η αύξηση του λόγου χρέους/ΑΕΠ από το 2007 και μετά, με την μεν Ολλανδία να υπερβαίνει το 60%, το 2014 (68,2%), τη δε Φινλανδία να το πλησιάζει (59,3%). Τέλος, το Λουξεμβούργο αν και κινείται πολύ χαμηλότερα του 60% σε όλη την εξεταζόμενη περίοδο, εντούτοις είναι αξιοσημείωτη η μεταβολή του κατά την περίοδο αυτή, ήτοι από 6,7% το 1999 σε 23% το 2014.

Σε περιφερειακό επίπεδο, η αύξηση του λόγου χρέους/ΑΕΠ εξηγείται από τη μείωση του παρανομαστή (ΑΕΠ), λόγω της ύφεσης που προκάλεσε η αυστηρή δημοσιονομική λιτότητα στις χώρες αυτές. Η περίπτωση της Ελλάδας είναι ενδεικτική, καθώς παρά το γεγονός ότι το ποσοστό κυμάνθηκε υψηλά, αλλά σχετικά σταθερά έως το 2007 (κοντά στο 100%), έκτοτε εκτινάχθηκε αγγίζοντας το 2014 το 178,6% (παρά την απομείωση χρέους που αποφασίστηκε για τη χώρα το 2011 και το 2012), ως συνέπεια κυρίως της μεγάλης ύφεσης που έπληξε τη χώρα το διάστημα αυτό (μείωση του ΑΕΠ κατά 26,6%) και λιγότερο λόγω της μεταβολής του χρέους σε απόλυτα μεγέθη όπως θα δούμε παρακάτω. Τόσο η Ισπανία, όσο και η Ιρλανδία κατάφεραν να μειώσουν αισθητά το ποσοστό του χρέους τους έως το 2007 σε 35,5% και 23,9% αντίστοιχα, αλλά από το 2008 και έπειτα υπήρξε μία μεγάλη μεταβολή, ου είχε ως αποτέλεσμα το χρέος της Ισπανίας να ανέρχεται το 2014 στο 99,3% του ΑΕΠ της και της Ιρλανδίας στο 107,5% αντίστοιχα. Η Πορτογαλία βλέπει το χρέος της να ανέρχεται από το 51% του ΑΕΠ το 1999 σε 68,4% το 2007 και να εκτοξεύεται στο 130,2% το 2014, ενώ η Κύπρος για το ίδιο διάστημα από το 55,1% πέφτει στο 45,1% για να ακολουθήσει μία έντονα ανοδική πορεία μέχρι το 2014, όπου το χρέος της ήταν της τάξης του 108,2% του ΑΕΠ. Η περίπτωση της Μάλτας διαφέρει από τις υπόλοιπες χώρες της περιφέρειας της ευρωζώνης, καθώς κινείται σε όλο το διάστημα (1999 – 2014), πριν δηλαδή και μετά την ένταξή της στο ευρώ λίγο ψηλότερα του 60%, χωρίς δηλαδή να παρουσιάζει αξιόλογη μεταβολή μετά το 2008 (το 2014 είχε χρέος 68,4%).

Όσον αφορά στην εξέλιξη του ποσοστού του δημόσιου χρέους στις χώρες εκτός ευρώ με υψηλό κατά κεφαλήν εισόδημα, παρατηρούμε ότι στη Δανία και στη Σουηδία επικρατεί μία πτωτική τάση μέχρι και το 2008 σε σχετικά χαμηλά επίπεδα (33,4% και 36,8% αντίστοιχα για το 2008), ενώ η αυξητική τάση που παρατηρείται έκτοτε οδηγεί το χρέος σε υψηλότερα μεν, αλλά διαχειρίσιμα επίπεδα (45,1% και 44,9% αντιστοίχως). Αντίθετα στην περίπτωση του Ην. Βασιλείου, το χρέος από 41,7% το 1999 ανεβαίνει στο 51,7% του ΑΕΠ το 2008 και στο 88,2% το 2014, κάτι που σημαίνει ότι ο λόγος χρέους/ΑΕΠ στο Ην. Βασίλειο υπερδιπλασιάστηκε τα τελευταία 15 χρόνια.

Οι χώρες, εκτός περιφέρειας, που εισήλθαν στο ευρώ μεταγενέστερα έχουν κοινό χαρακτηριστικό τα πολύ χαμηλά επίπεδα χρέους μέχρι και το 2008. Συγκεκριμένα η Εσθονία είχε το 2008 χρέος ύψους 4,5% του ΑΕΠ της, η Λετονία 18,7%, η Λιθουανία 14,6%, η Σλοβενία 21,6% και η Σλοβακία 28,2%. Από την περίοδο εκείνη και έπειτα τα ποσοστά του χρέους των χωρών αυτών αυξάνονται σε πολύ μεγάλο βαθμό, με τη Σλοβενία να αγγίζει το 2014 το 80,8%, τη Σλοβακία το 53,5%, τη Λιθουανία το 40,7%, τη Λετονία το 40,6% και την Εσθονία το 10,4%, δηλαδή επίπεδα χρέους/ΑΕΠ υπερδιπλάσια ή και υπερτριπλάσια (Σλοβενία) σε σχέση με έξι χρόνια νωρίτερα και πάντως πολύ υψηλότερα από τα επίπεδα μεταβολής της εγχώριας ανάπτυξης.

Στις, εκτός ευρωζώνης και με χαμηλό κατά κεφαλήν εισόδημα, οι τάσεις που επικρατούν όσον αφορά στις μεταβολές των δημοσίων χρεών είναι μεικτές. Οι μεταβολές, τόσο στην Ουγγαρία, όσο και στην Πολωνία από την κρίση χρέους και μετά είναι σχετικά περιορισμένες, με την αύξηση να είναι 6,2% και 8,4% και τα ποσοστά χρέους να προσδιορίζονται στο 76,2% και στο 50,4% αντίστοιχα το 2014. Αντίθετα η Βουλγαρία είδε το ποσοστό του χρέους της να ανεβαίνει το 2014 στο 27% από 13% το 2008, η Κροατία στο 85,1% από 38,9%, η Τσεχία στο 42,7% από 28,7% και η Ρουμανία στο 39,9% από 13,2% αντίστοιχα.

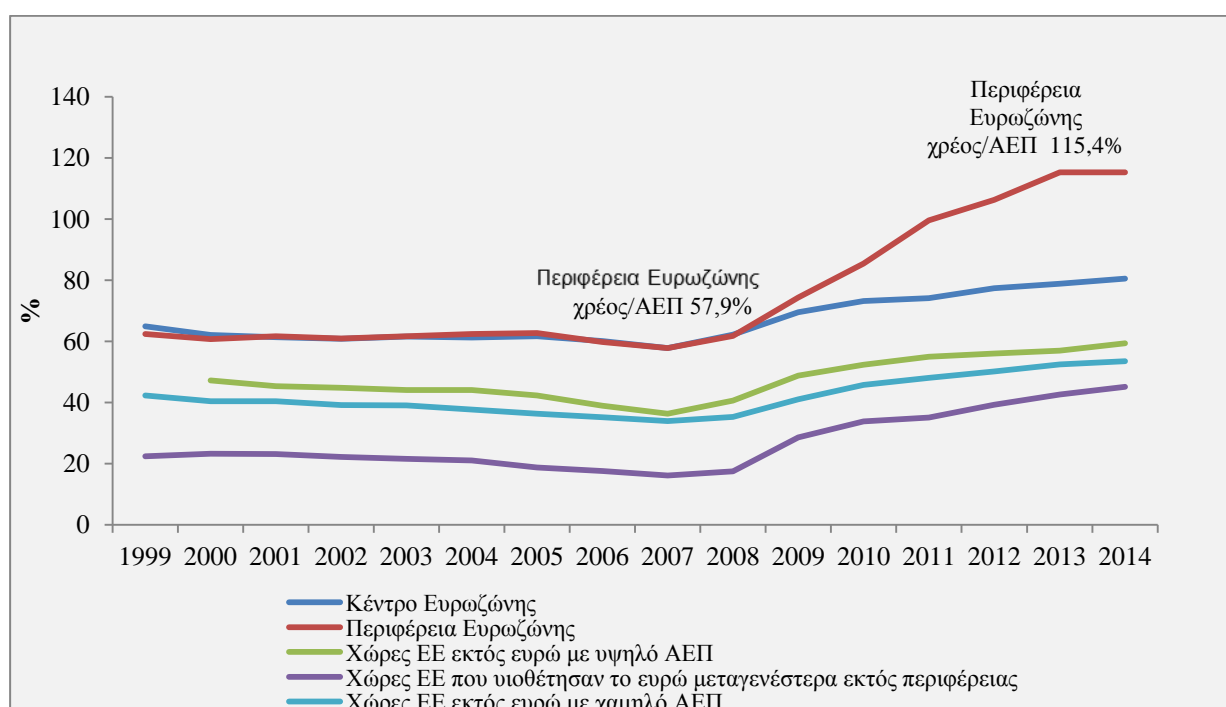
Πηγή Δεδομένων: Eurostat

Διάγραμμα 2.2

Μεταβολή δημοσίου χρέους και ΑΕΠ 2008 – 2014

Για την καλύτερη ανάλυση των μεταβολών των χρεών των κρατών μελών της ΕΕ, είναι σημαντικό να αναφερθούμε πέρα από τη μεταβολή του λόγου χρέους/ΑΕΠ και στη μεταβολή του χρέους σε απόλυτες τιμές σε σύγκριση με τη μεταβολή του ΑΕΠ. Στο διάγραμμα 2.2 παρουσιάζεται η μεταβολή των χρεών των χωρών της Ε.Ε. σε τρέχουσες τιμές από το 2008 έως το 2014, σε φθίνουσα σειρά δηλαδή από την υψηλότερη μεταβολή προς τη χαμηλότερη, καθώς και ο μέσος όρος της Ε.Ε. (28) και της ευρωζώνης (19). Παρατηρούμε ότι ο μέσος όρος μεταβολής της Ε.Ε. είναι υψηλότερος (53%) σε σχέση με της ευρωζώνης (41%), κάτι που εξηγείται από το γεγονός ότι με εξαίρεση την Ουγγαρία, η οποία σημείωσε 7% αύξηση

του χρέους της σε σχέση με το 2008 οι υπόλοιπες χώρες, εκτός ευρώ, βρίσκονται πάνω από το μέσο όρο της ευρωζώνης, ενώ σε όλες τις χώρες η μεταβολή του χρέους ήταν κατά πολύ μεγαλύτερη από την αντίστοιχη μεταβολή του ΑΕΠ. Η τελευταία παρατήρηση έχει ιδιαίτερη σημασία, διότι καταδεικνύει το γεγονός ότι η ραγδαία αύξηση του δανεισμού δεν έχει συνοδευτεί από ανάλογη ανάπτυξη στις χώρες μέλη της Ε.Ε., ενώ σε αρκετές περιπτώσεις παρά τη μεγάλη αύξηση στις εισροές ξένων κεφαλαίων, οι χώρες αυτές βρίσκονται σε ύφεση ή έχουν αναιμική ανάπτυξη.

Πηγή Δεδομένων: Eurostat

Διάγραμμα 2.3

Εξέλιξη ποσοστού χρέους προς ΑΕΠ ανά κατηγορία χωρών 1999 - 2014

Στο διάγραμμα 2.3 απεικονίζονται οι ομαδοποιημένοι μέσοι όροι των χωρών της Ε.Ε.. Όλες οι καμπύλες χρέους ως προς το ΑΕΠ παρουσιάζουν ανοδική πορεία από το 2008 και μετά, ενώ το υψηλότερο ποσοστό χρέους/ΑΕΠ συναντάται στην περιφέρεια της ευρωζώνης, ακολουθούμενο από τις χώρες του κέντρου του ευρώ, ενώ οι υπόλοιπες ομάδες των χωρών μελών της Ε.Ε. κινούνται κατά μέσο όρο σε επίπεδα χαμηλότερα του 60%.

2.6 Συνέπειες Δημοσιονομικής Πολιτικής στην Ε.Ε. 2008 - 2014

Η περιοριστική δημοσιονομική πολιτική που εφαρμόζεται στις περισσότερες χώρες της ευρωπαϊκής ένωσης από το 2008 και μετά είχε ως αποτέλεσμα τη μείωση των δημοσιονομικών ελλειμμάτων και των ελλειμμάτων του Ισοζυγίου Τρεχουσών Συναλλαγών, προκάλεσε όμως σημαντική ύφεση, ιδιαίτερα στις περιφερειακές χώρες που ακολούθησαν προγράμματα δημοσιονομικής λιτότητας.

Πίνακας 2.6
Συνέπειες Δημοσιονομικής Πολιτικής στην Ε.Ε., τρέχουσες τιμές 2008 - 2014

%	ΑΕΠ	Τελική καταναλωτική δαπάνη	Τελική κατ. δαπάνη γενικής κυβέρνησης	Τελική κατ. δαπάνη νοικοκυριών	Ακαθ. Σχημ. Παγίου κεφαλαίου	Μισθοί/αμοιβές	Έσοδα από Φόρους στα προϊόντα
Ε.Ε. (28)	7,2	8,2	10,8	7,7	-7,5	8,0	-
Ευρωζώνη (19)	5,1	6,7	10,3	4,9	-10,1	7,1	-
Βέλγιο	13,1	16,6	22,1	13,4	9,8	13,1	12,1
Βουλγαρία	14,4	9,6	7,6	9,8	-26,5	45,6	-2,3
Τσεχία	-2,7	-1,2	0,5	-1,9	-15,7	-2,4	10,4
Δανία	8,1	10,2	13,2	8,5	-10,3	7,8	4,5
Γερμανία	14,1	15,0	22,6	11,7	12,4	20,1	13,6
Εσθονία	19,6	16,1	24,0	12,5	-6,5	6,8	38,4
Ιρλανδία	2,9	-9,7	-10,3	-9,7	-14,9	-9,5	-10,1
Ελλάδα	-26,6	-24,8	-29,5	-24,5	-64,2	-32,5	-22,4
Ισπανία	-7,1	-3,8	-3,6	-4,0	-39,2	-12,3	3,5
Γαλλία	7,2	9,7	15,3	7,0	-0,9	9,4	13,0
Κροατία	-10,6	-6,9	-4,0	-8,0	-39,3	-	-
Ιταλία	-1,2	1,0	-1,4	1,7	-22,8	0,1	9,9
Κύπρος	-7,6	-4,8	-14,3	-2,5	-61,0	-10,6	-
Λετονία	-3,0	-1,7	-14,1	2,2	-30,9	-15,6	10,1
Λιθουανία	11,5	6,5	2,2	7,7	-19,0	1,9	7,6
Λουξεμβούργο	29,9	29,5	46,2	20,3	12,4	27,8	34,8
Ουγγαρία	-3,0	-8,7	-8,7	-9,2	-9,8	-4,3	9,1
Μάλτα	32,0	23,9	32,6	20,9	22,2	36,6	29,2
Ολλανδία	3,7	6,2	12,7	2,7	-16,1	4,8	-3,8
Αυστρία	13,2	16,2	16,6	16,0	10,1	17,3	14,3
Πολωνία	12,2	9,3	10,5	9,1	-4,1	8,4	-1,6
Πορτογαλία	-3,2	-4,9	-9,7	-3,8	-36,9	-9,0	-5,7
Ρουμανία	5,5	-0,8	-10,2	2,9	-33,6	-13,1	13,0
Σλοβενία	-1,6	3,3	2,3	3,6	-34,9	-3,2	7,6
Σλοβακία	14,8	16,8	24,0	14,6	-6,5	21,6	13,4
Φινλανδία	6,0	19,0	20,8	18,0	-10,6	11,2	21,6
Σουηδία	22,8	28,4	30,8	27,2	16,4	27,4	20,6
Ην. Βασίλειο	15,1	13,7	11,7	14,0	10,2	10,7	30,3

Πηγή Δεδομένων: Eurostat

Στον πίνακα 2.5 αποτυπώνονται οι συνέπειες της δημοσιονομικής πολιτικής της περιόδου 2008 – 2014. Παρατηρούμε ότι, τόσο σε επίπεδο Ε.Ε. όσο και σε επίπεδο ευρωζώνης, σημειώθηκε αύξηση του ΑΕΠ (σε τρέχουσες τιμές) κατά 7,2% και 5,1%, ενώ οι μισθοί αυξήθηκαν το 2014 σε σχέση με το 2008 κατά 8% και 7,1% αντίστοιχα. Θετική ήταν και η μεταβολή στην τελική καταναλωτική δαπάνη (8,2% και 6,7%), ενώ αρνητική ήταν η μεταβολή στον ακαθάριστο σχηματισμό παγίου κεφαλαίου (-7,5% και -10,1% αντίστοιχα). Το μείγμα πολιτικής, στο οποίο βασίστηκε η δημοσιονομική προσαρμογή στις χώρες της περιφέρειας της ευρωζώνης, ήταν η μείωση στις κρατικές δαπάνες, στις δημόσιες και ιδιωτικές επενδύσεις, στους μισθούς και στις αμοιβές, με παράλληλη αύξηση των φορολογικών συντελεστών (άμεσων και έμμεσων), που είχε ως αποτέλεσμα τη μείωση της τελικής καταναλωτικής δαπάνης και φυσικά του ΑΕΠ. Ιδιαίτερη σημασία παρουσιάζει η μείωση του Ακαθάριστου Σχηματισμού Παγίου Κεφαλαίου (ΑΣΠΚ), η οποία ουσιαστικά δείχνει την αρνητική μεταβολή στις πάγιες επενδύσεις κεφαλαίου ειδικά στις χώρες της περιφέρειας του ευρώ.

Συγκεκριμένα, η Ελλάδα παρουσίασε πτώση στα επίπεδα των μισθών της τάξης του 32,5% το 2014 σε σχέση με το 2008, η Ισπανία -12,3%, η Κύπρος -10,6%, η Ιρλανδία -9,5%, η Πορτογαλία -9%, ενώ εξαίρεση αποτέλεσε το θετικό πρόσημο της Μάλτας (36,6%). Αντίθετα, σημαντική ήταν η άνοδος των μισθών στις χώρες του πυρήνα του ευρώ, στο Λουξεμβούργο 27,8%, στη Γερμανία 20,1%, στην Αυστρία 17,3%, στο Βέλγιο 13,1%, στη Φινλανδία 11,2%, στη Γαλλία 9,4%, στην Ολλανδία 4,8%, ενώ περίπου αμετάβλητοι παρέμειναν στην Ιταλία (0,1%). Σημαντικούς ρυθμούς αύξησης κατέγραψαν επίσης η Σουηδία με 27,4%, το Ην. Βασίλειο με 10,7% και η Δανία με 7,8%, ενώ στις υπόλοιπες ομάδες χωρών δεν υπήρξε ταυτόσημη μεταβολή. Συνεπώς, θα μπορούσαμε εδώ να επισημάνουμε, ότι στις χώρες του πυρήνα της ευρωζώνης και στις πλουσιότερες χώρες εκτός ευρώ, υπήρξε σημαντική αύξηση των μισθών, σε αντίθεση με τη ραγδαία μείωσή τους στις χώρες του νότου.

Άμεση και προφανής συνέπεια μίας περιοριστικής δημοσιονομικής πολιτικής, είναι και η μείωση στην τελική καταναλωτική δαπάνη, τόσο σε επίπεδο νοικοκυριών, όσο και σε επίπεδο γενικής κυβέρνησης, κάτι που επιβεβαιώνεται ιδιαίτερα και στις περιφερειακές χώρες, οι οποίες ακολουθούν και στα αυστηρότερα προγράμματα δημοσιονομικής προσαρμογής.

Ένας από τους σημαντικότερους κοινωνικούς και οικονομικούς δείκτες που καθορίζουν την ευημερία μίας χώρας, είναι και ο δείκτης ανεργίας που αφορά στο σύνολο του ενεργού

πληθυσμού όσο και ο δείκτης που αφορά στην ανεργία των νέων κάτω των 25 ετών. Τα στοιχεία των παρακάτω πινάκων (2.6 και 2.7) απεικονίζουν την εξέλιξη της ανεργίας τόσο σε επίπεδο Ε.Ε. και ευρωζώνης, όσο και σε κάθε χώρα μέλος ξεχωριστά. Οι αρνητικές επιπτώσεις της κρίσης και των δημοσιονομικών πολιτικών που υιοθετήθηκαν είναι εμφανείς στις περισσότερες χώρες, κυρίως σε εκείνες που υιοθέτησαν προγράμματα αυστηρής δημοσιονομικής προσαρμογής, δηλαδή στις περιφερειακές χώρες του νότου που βρίσκονται εντός της ευρωζώνης, όχι μόνο ως προς την αύξηση της ανεργίας σε συνολικό επίπεδο, αλλά και ως προς τα ιδιαίτερα υψηλά επίπεδα ανεργίας των νέων (κάτω των 25 ετών) που σε κάποιες χώρες υπερβαίνουν και το 50%.

Πίνακας 2.7

Ποσοστό ανεργίας ως προς σύνολο του εργατικού δυναμικού

%

Χώρα	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014
Ε.Ε. (28)	8,9	8,7	9,0	9,2	9,3	9,0	8,2	7,2	7,0	9,0	9,6	9,7	10,5	10,9	10,2
Ευρωζώνη (19)	8,9	8,3	8,6	9,1	9,3	9,1	8,4	7,5	7,6	9,6	10,2	10,2	11,4	12,0	11,6
Βέλγιο	6,9	6,6	7,5	8,2	8,4	8,5	8,3	7,5	7,0	7,9	8,3	7,2	7,6	8,4	8,5
Βουλγαρία	16,4	19,5	18,2	13,7	12,1	10,1	9,0	6,9	5,6	6,8	10,3	11,3	12,3	13,0	11,4
Τσεχία	8,8	8,1	7,3	7,8	8,3	7,9	7,1	5,3	4,4	6,7	7,3	6,7	7,0	7,0	6,1
Δανία	4,3	4,5	4,6	5,4	5,5	4,8	3,9	3,8	3,4	6,0	7,5	7,6	7,5	7,0	6,6
Γερμανία	7,9	7,8	8,6	9,7	10,4	11,2	10,1	8,5	7,4	7,6	7,0	5,8	5,4	5,2	5,0
Εσθονία	14,6	13,0	11,2	10,3	10,1	8,0	5,9	4,6	5,5	13,5	16,7	12,3	10,0	8,6	7,4
Ιρλανδία	4,3	3,9	4,5	4,6	4,5	4,4	4,5	4,7	6,4	12,0	13,9	14,7	14,7	13,1	11,3
Ελλάδα	11,2	10,7	10,3	9,7	10,6	10,0	9,0	8,4	7,8	9,6	12,7	17,9	24,5	27,5	26,5
Ισπανία	11,9	10,6	11,5	11,5	11,0	9,2	8,5	8,2	11,3	17,9	19,9	21,4	24,8	26,1	24,5
Γαλλία	8,6	7,8	7,9	8,5	8,9	8,9	8,8	8,0	7,4	9,1	9,3	9,2	9,8	10,3	10,3
Κροατία	15,8	15,9	15,1	14,2	13,9	13,0	11,6	9,9	8,6	9,2	11,7	13,7	16,0	17,3	17,3
Ιταλία	10,0	9,0	8,5	8,4	8,0	7,7	6,8	6,1	6,7	7,7	8,4	8,4	10,7	12,1	12,7
Κύπρος	4,8	3,9	3,5	4,1	4,6	5,3	4,6	3,9	3,7	5,4	6,3	7,9	11,9	15,9	16,1
Λετονία	14,3	13,5	12,5	11,6	11,7	10,0	7,0	6,1	7,7	17,5	19,5	16,2	15,0	11,9	10,8
Λιθουανία	16,4	17,4	13,8	12,4	10,9	8,3	5,8	4,3	5,8	13,8	17,8	15,4	13,4	11,8	10,7
Λουξεμβούργο	2,2	1,9	2,6	3,8	5,0	4,6	4,6	4,2	4,9	5,1	4,6	4,8	5,1	5,9	6,0
Ουγγαρία	6,3	5,6	5,6	5,8	6,1	7,2	7,5	7,4	7,8	10,0	11,2	11,0	11,0	10,2	7,7
Μάλτα	6,7	7,6	7,4	7,7	7,2	6,9	6,8	6,5	6,0	6,9	6,9	6,4	6,3	6,4	5,8
Ολλανδία	3,7	3,1	3,7	4,8	5,7	5,9	5,0	4,2	3,7	4,4	5,0	5,0	5,8	7,3	7,4
Αυστρία	3,9	4,0	4,4	4,8	5,5	5,6	5,3	4,9	4,1	5,3	4,8	4,6	4,9	5,4	5,6
Πολωνία	16,1	18,3	20,0	19,8	19,1	17,9	13,9	9,6	7,1	8,1	9,7	9,7	10,1	10,3	9,0
Πορτογαλία	5,1	5,1	6,2	7,4	7,8	8,8	8,9	9,1	8,8	10,7	12,0	12,9	15,8	16,4	14,1
Ρουμανία	7,6	7,4	8,3	7,7	8,0	7,1	7,2	6,4	5,6	6,5	7,0	7,2	6,8	7,1	6,8
Σλοβενία	6,7	6,2	6,3	6,7	6,3	6,5	6,0	4,9	4,4	5,9	7,3	8,2	8,9	10,1	9,7
Σλοβακία	18,9	19,5	18,8	17,7	18,4	16,4	13,5	11,2	9,6	12,1	14,5	13,7	14,0	14,2	13,2
Φινλανδία	9,8	9,1	9,1	9,0	8,8	8,4	7,7	6,9	6,4	8,2	8,4	7,8	7,7	8,2	8,7
Σουηδία	5,6	5,8	6,0	6,6	7,4	7,7	7,1	6,1	6,2	8,3	8,6	7,8	8,0	8,0	7,9
Ην. Βασίλειο	5,4	5,0	5,1	5,0	4,7	4,8	5,4	5,3	5,6	7,6	7,8	8,1	7,9	7,6	6,1

Πηγή Δεδομένων: Eurostat

Στον Πίνακα 2.7 παρατηρούμε την εξέλιξη της ανεργίας του ενεργού πληθυσμού των χωρών μελών της Ε.Ε. από το 2000 έως και το 2014. Σε επίπεδο Ε.Ε. μετά από μία περίοδο (2000 – 2005), όπου η ανεργία κυμάνθηκε περίξ του 9%, ακολούθησε μία σταδιακή αποκλιμάκωση μέχρι και το 2008 όπου η ανεργία βρέθηκε στο χαμηλότερο επίπεδο της εξεταζόμενης περιόδου, ήτοι στο 7%. Έκτοτε ακολουθεί μία αυξητική τάση έως το 2012 για να ανέλθει το 2014 στο 10,2% (χαμηλότερα από το 10,9% του 2013 και το 10,5% του 2012). Αντίστοιχη, περίπου, εικόνα και στην ευρωζώνη, όπου μετά από μία πενταετία όπου η ανεργία κυμάνθηκε μεταξύ του 8,3% και του 9,1% ακολούθησε μία περίοδος μείωσης της ανεργίας μέχρι το 7,6% το 2008, έκτοτε όμως η ανεργία στην ευρωζώνη αυξάνεται σταθερά μέχρι το 12% το 2013 για να ακολουθήσει μία μικρή αποκλιμάκωσή της το 2014 (11,6%).

Οι χώρες που υπέστησαν τη μεγαλύτερη αύξηση της ανεργίας, όπως αναφέρθηκε και παραπάνω, ήταν οι χώρες της περιφέρειας της ευρωζώνης. Συγκεκριμένα η Ελλάδα και η Ισπανία, οι χώρες με τη μεγαλύτερη ανεργία στην ΕΕ, είδαν την ανεργία να εκτοξεύεται στο 26,5% και 24,5% αντίστοιχα για το 2014 σε σχέση με το 7,8% και το 11,3% αντίστοιχα το 2008. Σε διψήφιο ποσοστό κυμαίνεται η ανεργία και των υπόλοιπων περιφερειακών χωρών για το 2014: η Κύπρος στο 16,1%, η Πορτογαλία στο 14,1% η Ιταλία στο 12,7% και η Ιρλανδία στο 11,3%, ενώ εξαίρεση αποτελεί η Μάλτα (5,8%).

Πίνακας 2.8
Ποσοστό ανεργίας νέων κάτω των 25 ετών

Χώρα	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014
Ε.Ε. (28)	19,3	19,0	19,7	18,7	19,2	19,0	17,7	15,9	15,9	20,3	21,4	21,7	23,3	23,7	22,2
Ευρωζώνη (19)	19,7	18,2	18,8	17,6	18,5	18,5	17,2	15,6	16,1	20,7	21,4	21,3	23,6	24,4	23,8
Βέλγιο	16,7	16,8	17,7	21,8	21,2	21,5	20,5	18,8	18,0	21,9	22,4	18,7	19,8	23,7	23,2
Βουλγαρία	33,7	38,3	35,2	26,6	24,3	21,0	18,3	14,1	11,9	15,1	21,9	25,0	28,1	28,4	23,8
Τσεχία	17,0	16,6	16,0	17,6	20,4	19,3	17,5	10,7	9,9	16,6	18,3	18,1	19,5	18,9	15,9
Δανία	6,2	8,3	7,4	9,2	8,2	8,6	7,7	7,5	8,0	11,8	13,9	14,2	14,1	13,0	12,6
Γερμανία	8,7	8,3	9,8	11,5	13,7	15,4	13,6	11,8	10,4	11,1	9,8	8,5	8,0	7,8	7,7
Εσθονία	23,9	22,2	17,9	20,9	23,9	15,1	12,1	10,1	12,0	27,4	32,9	22,4	20,9	18,7	15,0
Ιρλανδία	6,9	7,2	8,4	8,7	8,7	8,7	8,7	9,1	13,3	24,0	27,6	29,1	30,4	26,8	23,9
Ελλάδα	29,1	28,0	26,8	26,8	26,5	25,8	25,0	2,7	21,9	25,7	33,0	44,7	55,3	58,3	52,4
Ισπανία	23,2	21,1	22,2	22,7	22,0	19,6	17,9	18,1	24,5	37,7	41,5	46,2	52,9	55,5	53,2
Γαλλία	31,5	29,1	30,5	18,8	20,4	21,0	22,0	19,5	19,0	23,6	23,3	22,7	24,4	24,9	24,3
Κροατία	37,0	40,1	35,5	34,7	32,8	31,9	28,8	25,2	23,7	25,2	32,4	36,7	42,1	50,0	45,5
Ιταλία	26,2	23,1	22,0	23,6	23,5	24,1	21,8	20,4	21,2	25,3	27,9	29,2	35,3	40,0	42,7
Κύπρος	9,9	8,2	8,0	8,8	10,2	13,9	10,0	10,2	9,0	13,8	16,6	22,4	27,7	38,9	36,0
Λετονία	22,4	22,7	20,3	19,6	20,0	15,1	13,6	10,6	13,6	33,3	36,2	31,0	28,5	23,2	19,6
Λιθουανία	30,0	31,1	23,0	24,8	21,8	15,8	10,0	8,4	13,3	29,6	35,7	32,6	26,7	21,9	19,3
Λουξεμβούργο	6,6	6,2	7,0	11,2	16,4	14,6	15,5	15,6	17,3	16,5	15,8	16,4	18,0	16,9	22,3

Πίνακας 2.8

Συνέχεια

Χώρα	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014
Ουγγαρία	11,9	11,0	11,9	13,2	15,5	19,4	19,1	18,1	19,5	26,4	26,4	26,0	28,2	26,6	20,4
Μάλτα	13,7	18,8	17,1	17,4	16,6	16,1	15,5	13,5	11,7	14,5	13,2	13,3	14,1	13,0	11,7
Ολλανδία	8,2	6,7	7,4	9,9	11,4	11,8	10,0	9,4	8,6	10,2	11,1	10,0	11,7	13,2	12,7
Αυστρία	5,6	6,2	6,7	7,6	10,5	11,0	9,8	9,4	8,5	10,7	9,5	8,9	9,4	9,7	10,3
Πολωνία	35,1	39,5	42,5	41,9	39,6	36,9	29,8	21,6	17,2	20,6	23,7	25,8	26,5	27,3	23,9
Πορτογαλία	12,5	13,4	15,6	18,6	19,7	20,8	21,2	21,4	21,6	25,3	28,2	30,2	38,0	38,1	34,7
Ρουμανία	16,5	17,0	19,8	18,5	20,5	19,1	20,2	19,3	17,6	20,0	22,1	23,9	22,6	23,7	24,0
Σλοβενία	16,3	17,8	16,5	17,3	16,1	15,9	13,9	10,1	10,4	13,6	14,7	15,7	20,6	21,6	20,2
Σλοβακία	37,3	39,6	38,1	33,8	33,4	30,4	27,0	20,6	19,3	27,6	33,9	33,7	34,0	33,7	29,7
Φινλανδία	21,4	19,8	21,0	21,8	20,7	20,1	18,7	16,5	16,5	21,5	21,4	20,1	19,0	19,9	20,5
Σουηδία	10,5	15,0	16,4	17,4	20,4	22,6	21,5	19,2	20,2	25,0	24,8	22,8	23,7	23,6	22,9
Ην. Βασιλείο	12,2	11,7	12,0	12,2	12,0	12,8	13,9	14,3	15,0	19,1	19,9	21,3	21,2	20,7	17,0

Πηγή Δεδομένων: Eurostat

Ακόμα πιο ανησυχητικά, όμως, είναι τα στοιχεία που προκύπτουν από τον πίνακα 2.8, σύμφωνα με τον οποίο όλες οι χώρες, πλην Γερμανίας, αντιμετωπίζουν διψήφια ποσοστά ανεργίας στους νέους. Συνολικά στην Ε.Ε. η νεανική ανεργία διαμορφώθηκε στο 22,2% το 2014 από 15,9% το 2008 σημειώνοντας άνοδο της τάξης του 39,6%. Αντίστοιχα η ανεργία εντός της ευρωζώνης ανήλθε στο 23,8% το 2014 από 16,1% το 2008, ήτοι αύξηση 47,8%. Τα υψηλότερα ποσοστά και εδώ συναντώνται στην Ελλάδα (52,4%) και στην Ισπανία (53,2%), ενώ σε 18 από τις συνολικά 27 χώρες της Ε.Ε. τα ποσοστά ανεργίας στους νέους υπερβαίνουν το 20%. Αξίζει επίσης να σημειωθεί ότι με εξαίρεση τη Γερμανία όπου η ανεργία μειώθηκε σε σχέση με το 2008 και τη Μάλτα όπου παρέμεινε σταθερή, σε όλες τις υπόλοιπες χώρες υπήρξε μία ραγδαία αύξηση των ποσοστών ανεργίας στους νέους από την κρίση χρέους και μετά.

2.7 Η Νομισματική Πολιτική της ΕΚΤ κατά την περίοδο 2007-2014

Ο ρόλος της ΕΚΤ στην αντιμετώπιση της παγκόσμιας χρηματοπιστωτικής κρίσης αρχικά και της ευρωπαϊκής κρίσης χρέους στη συνέχεια υπήρξε άμεσος και καταλυτικός, με την υλοποίηση συμβατικών, αλλά και μη συμβατικών μέσων άσκησης νομισματικής πολιτικής.

Η άμεση αντίδραση της ΕΚΤ στις διαταραχές που παρουσιάστηκαν στην διατραπεζική αγορά από τη χρηματοπιστωτική κρίση των ΗΠΑ ήταν η άμεση παροχή ρευστότητας σε μία προσπάθεια ελέγχου του επιπέδου των επιτοκίων μίας ημέρας στην χρηματαγορά. Μέχρι τις 14 Αυγούστου 2007, συνολικά 200 δις ευρώ ρευστότητας είχαν χορηγηθεί μέσω έκτακτων

πράξεων εξομάλυνσης (fine tuning operation), πρακτική η οποία συνεχίστηκε ως το τέλος του έτους με δεδομένα τα σοβαρά προβλήματα στην λειτουργία της διατραπεζικής αγοράς, ιδιαίτερα όσον αφορά στον δανεισμό για περιόδους άνω της μίας εβδομάδας. Παράλληλα, η ΕΚΤ άλλαξε τον τρόπο κατανομής της ρευστότητας που παρείχε κατά την διάρκεια κάθε περιόδου τήρησης, με μεγαλύτερα ποσά να παρέχονται στις εβδομαδιαίες τακτικές επιτοκίων γύρω από το ελάχιστο προεξοφλητικό επιτόκιο που αυτή έθετε.

Παρόλα αυτά, οι αυξανόμενες πιέσεις στην χρηματαγορά καθώς και σε σημαντικές αγορές αναχρηματοδότησης όπως η αγορά εμπορικών χρεογράφων, καταδείκνυαν ότι η σταθεροποίηση του επιτοκίου μίας ημέρας δεν αρκούσε για να επηρεαστεί ολόκληρη η καμπύλη επιτοκίων όπως στο παρελθόν. Επίσης, η ζήτηση των χρηματοπιστωτικών ιδρυμάτων δεν ήταν απλά για περισσότερη ρευστότητα αλλά για πιο μακροπρόθεσμη χρηματοδότηση, προκειμένου να καλύψουν τις μακροπρόθεσμες, μη ρευστοποιήσιμες επενδύσεις τους και να αποφύγουν τις αναγκαστικές πωλήσεις περιουσιακών στοιχείων. Σε απάντηση, η ΕΚΤ άρχισε να διεξάγει επιπρόσθετες ΠΠΜΑ (πράξεις πιο μακροπρόθεσμης αναχρηματοδότησης) διάρκειας 3 μηνών και κατόπιν 6 μηνών.

Παράλληλα, οι δυσκολίες που παρουσιάστηκαν στις παγκόσμιες χρηματαγορές οδήγησαν σε προβλήματα επαρκούς χρηματοδότησης των τραπεζών της Ευρωζώνης σε δολάρια, γεγονός που ώθησε την ΕΚΤ να προβεί στις 12/12/2007 στην δημιουργία ενός μηχανισμού για την παροχή χρηματοδότησης σε δολάρια σε τραπεζικά ιδρύματα της Ευρωζώνης. Μετά την κατάρρευση της Lehman Brothers, το Ευρωσύστημα κλήθηκε να αναλάβει τον ρόλο του χρηματοπιστωτικού διαμεσολαβητή μεταξύ των τραπεζών αφού η διατραπεζική αγορά αδυνατούσε να κατανείμει αποτελεσματικά την παρεχόμενη ρευστότητα που προερχόταν από την ΕΚΤ και επίσης τα χρηματοπιστωτικά ιδρύματα δυσκολεύονταν στο να έχουν πρόσβαση σε αναχρηματοδότηση από την αγορά. Έτσι, η ΕΚΤ προέβη σε μια σειρά κινήσεις, επιφέροντας προσωρινές τροποποιήσεις στο πλαίσιο εφαρμογής της νομισματικής της πολιτικής, με στόχο να καθησυχάσει τις αγορές σχετικά με τους κινδύνους ρευστότητας. Συγκεκριμένα, στα τέλη Σεπτεμβρίου εισήχθησαν πράξεις αναχρηματοδότησης που η διάρκειά τους ισοδυναμούσε με αυτή της περιόδου τήρησης και από τις 15/10/2008 διενεργούνταν πλέον μέσω δημοπρασιών σταθερού επιτοκίου με κατανομή ολόκληρου του ποσού. Ταυτόχρονα, αποφασίστηκε και η μείωση του εύρους των επιτοκίων των πάγιων διευκολύνσεων κοντά στο επιτόκιο των Πράξεων Κύριας Αναχρηματοδότησης (ΠΚΑ) από 200 σε 100 μονάδες βάσης.

Επιπλέον, αποφασίστηκε η διεύρυνση των αποδεκτών ως ασφάλεια περιουσιακών στοιχείων, χαμηλώνοντας το ελάχιστο όριο πιστοληπτικής διαβάθμισης από “single A”, δηλαδή “A-“ για τους οίκους αξιολόγησης Fitch ή Standard & Poors, σε “BBB-“, ενώ θα γίνονταν πλέον δεκτά ως ασφάλεια χρεόγραφα πιστωτικών ιδρυμάτων, τα οποία διαπραγματεύονταν και σε μη ρυθμιζόμενες αλλά αναγνωρισμένες από την ΕΚΤ αγορές, όπως και χρεόγραφα μειωμένης εξασφάλισης (subordinated) που καλύπτονταν από επαρκή εγγύηση καθώς και εμπορεύσιμα περιουσιακά στοιχεία που είχαν εκδοθεί στη ζώνη του ευρώ και των οποίων, η ονομαστική αξία εκφραζόταν σε ξένο νόμισμα και συγκεκριμένα σε αμερικανικό δολάριο, ιαπωνικό γεν ή βρετανική στερλίνα. Τα μέτρα τις περιόδους αυτής ολοκληρώθηκαν με την επέκταση του μηχανισμού για την παροχή χρηματοδότησης σε δολάρια σε τραπεζικά ιδρύματα της Ευρωζώνης ενώ δημιουργήθηκε στις 15/10/08 ένας παρόμοιος μηχανισμός παροχής χρηματοδότησης ελβετικών φράγκων μεταξύ της ΕΚΤ και της Εθνικής Τράπεζας της Ελβετίας.

Επίσης, από τις 30/10/2008 και τουλάχιστον μέχρι το τέλος του πρώτου τριμήνου του 2009, το Διοικητικό Συμβούλιο της ΕΚΤ αποφάσισε να εφαρμόσει τις δημοπρασίες σταθερού επιτοκίου με πλήρη κατανομή και για τις ΠΠΜΑ, τακτικές και συμπληρωματικές, ενώ εισήχθησαν δυο συμπληρωματικές ΠΠΜΑ σε κάθε περίοδο τήρησης, μία με διάρκεια τριών μηνών και μία με διάρκεια έξι μηνών. Παράλληλα, όσον αφορά τα επιτόκια, η ΕΚΤ ακολούθησε τις άλλες μεγάλες κεντρικές τράπεζες ανά τον κόσμο σε μια πολιτική δραστηρικής μείωσης των βασικών επιτοκίων της, ξεκινώντας από την 8η Οκτωβρίου του 2008 όταν σε μία συντονισμένη κίνηση με πέντε άλλες κεντρικές τράπεζες μείωσε τα βασικά της επιτόκια κατά 50 μονάδες βάσης σε 3,75% (από 4,25%). Το Μάιο του 2009 μετά από διαδοχικές μειώσεις, το βασικό επιτόκιο της ΕΚΤ σταθεροποιήθηκε στο επίπεδο του 1,00%, με το επιτόκιο της διευκόλυνσης αποδοχής καταθέσεων στο 0,25% και το επιτόκιο της διευκόλυνσης οριακής χρηματοδότησης στο 1,75%. Το αποτέλεσμα ήταν μια κατακόρυφη άνοδος της διοχέτευσης ρευστότητας. Επίσης, αυτήν την περίοδο πάρθηκαν και άλλα μέτρα από τα οποία το πλέον σημαντικό ήταν η εφαρμογή της πολιτικής πλήρους κατανομής και καθορισμένων επιτοκίων. Αυτό σήμαινε ότι οι τράπεζες της ζώνης του ευρώ μπορούσαν να λαμβάνουν απεριόριστη ρευστότητα από την ΕΚΤ με το επιτόκιο της πράξης κύριας αναχρηματοδότησης, υπό την προϋπόθεση ότι θα παρείχαν επαρκείς εξασφαλίσεις. Στην ουσία, η ΕΚΤ πήρε τη θέση της αγοράς χρήματος. Στα άλλα μέτρα που έλαβε η ΕΚΤ (πέραν της σημαντικής μείωσης των επιτοκίων) περιλαμβάνονται μεταξύ άλλων η διεύρυνση του

καταλόγου των αποδεκτών ασφαλειών και η επιμήκυνση της διάρκειας των δανείων προς τις τράπεζες. Η έντονη όμως συρρίκνωση του ΑΕΠ κατά το δ' τρίμηνο του 2008 μαζί με μερικούς άλλους αρνητικούς παράγοντες και προβλέψεις οδήγησαν την ΕΚΤ να επεκτείνει τα μη συμβατικά μέτρα που είχε ήδη εφαρμόσει στα πλαίσια αυτού που εκείνη ονόμασε προσέγγιση ενισχυμένης πιστωτικής στήριξης (enhanced credit support), που αποσκοπούσε στη βελτίωση των συνθηκών χρηματοδότησης και στη στήριξη της ροής πιστώσεων, πέραν όσων θα μπορούσαν να επιτευχθούν με μειώσεις των βασικών επιτοκίων της και μόνο.

Ένα από τα μέσα νομισματικής πολιτικής της ΕΚΤ είναι οι πράξεις ανοικτής αγοράς, στις οποίες περιλαμβάνονται οι οριστικές αγορές συγκεκριμένων περιουσιακών στοιχείων που γίνονται αποδεκτά ως ασφάλεια. Επειδή η αγορά καλυμμένων ομολογιών είχε επηρεαστεί σημαντικά και επειδή οι καλυμμένες ομολογίες αποτελούν σημαντικό εργαλείο αναχρηματοδότησης για τις τράπεζες, το Διοικητικό Συμβούλιο της ΕΚΤ αποφάσισε να ξεκινήσει ένα πρόγραμμα αγοράς καλυμμένων ομολογιών με σκοπό την αναζωογόνηση της αγοράς αυτής. Συγκεκριμένα, σύμφωνα μ' αυτό το πρόγραμμα, το Ευρωσύστημα σκόπευε να αγοράσει, στην πρωτογενή και δευτερογενή αγορά, καλυμμένες ομολογίες σε ευρώ συνολικού ποσού 60 δις ευρώ στο διάστημα Ιουλίου 2009 έως τον Ιούνιο του 2010.

Επιπροσθέτως, τον Μάιο του 2010, οι χρηματοπιστωτικές αγορές και ιδίως οι αγορές κρατικών ομολόγων, κυρίως της περιφέρειας της ευρωζώνης, αντιμετώπισαν σοβαρές εντάσεις οι οποίες δημιούργησαν παρεμβολές στη μετάδοση της νομισματικής πολιτικής. Η ΕΚΤ, ως απάντηση, αποφάσισε να θέσει σε εφαρμογή το Πρόγραμμα για τις Αγορές Τίτλων. Στο πλαίσιο του Προγράμματος αυτού, η ΕΚΤ και οι εθνικές κεντρικές τράπεζες της ζώνης του ευρώ μπορούσαν, εντός των ορίων που είχε καθορίσει το Διοικητικό Συμβούλιο, να παρεμβαίνουν σε ορισμένες αγορές χρεογράφων, κατά κύριο λόγο στις αγορές κρατικών ομολόγων. Σύμφωνα με τη Συνθήκη, η οποία τους απαγόρευε να πραγματοποιούν αγορές απευθείας από κυβερνήσεις, εντούτοις, τους επιτράπηκε να πραγματοποιούν αγορές στη δευτερογενή αγορά (σε τιμές της αγοράς). Το συνολικό ποσό όλων των ομολόγων που αγοράστηκαν και δεν έχουν ακόμη λήξει, επαναπορροφάται κάθε εβδομάδα, ούτως ώστε οι συνολικές συνθήκες ρευστότητας στη διατραπεζική αγορά χρήματος να μένουν ανεπηρέαστες.

Η σημαντική επιδείνωση σε διάφορα τμήματα της χρηματοπιστωτικής αγοράς της ζώνης του ευρώ ώθησαν την ΕΚΤ να εισαγάγει κατά το δεύτερο εξάμηνο του 2011 ορισμένα μη συμβατικά μέτρα νομισματικής πολιτικής. Οι εντάσεις στις αγορές κρατικών ομολόγων, ενώ

αρχικά περιορίζονταν κυρίως στην Ελλάδα, την Ιρλανδία και την Πορτογαλία, εξαπλώθηκαν προοδευτικά στην Ιταλία και την Ισπανία και στη συνέχεια σε άλλες χώρες της ζώνης του ευρώ. Οι σοβαρές εντάσεις που παρατηρήθηκαν στις αγορές ομολόγων επηρέασαν επίσης την αγορά χρήματος της ζώνης του ευρώ. Αυτές οι εξελίξεις ώθησαν το Διοικητικό Συμβούλιο της ΕΚΤ να υιοθετήσει από τον Αύγουστο του 2011 ορισμένα μη συμβατικά μέτρα νομισματικής πολιτικής, με στόχο να αποτραπούν εξελίξεις που θα διατάρασσαν τη λειτουργία της χρηματοπιστωτικής αγοράς, όμοιες με εκείνες που παρατηρήθηκαν μετά την πτώχευση της Lehman Brothers το Σεπτέμβριο του 2008. Τον Αύγουστο του 2011 το Διοικητικό Συμβούλιο ανακοίνωσε ότι το Ευρωσύστημα θα συνεχίσει να παρέχει ρευστότητα στις τράπεζες μέσω δημοπρασιών σταθερού επιτοκίου με πλήρη κατανομή, τουλάχιστον μέχρι τις αρχές του 2012. Επιπλέον εισήχθη πράξη πιο μακροπρόθεσμης χρηματοδότησης με διάρκεια περίπου έξι μηνών. Επιπροσθέτως, η ΕΚΤ ανακοίνωσε ότι θα ενεργοποιήσει εκ νέου το Πρόγραμμα για τις Αγορές Τίτλων. Το Διοικητικό Συμβούλιο κατέληξε στην απόφαση να επαναφέρει τις παρεμβάσεις στο πλαίσιο του Προγράμματος για τις Αγορές Τίτλων λαμβάνοντας υπόψη μεταξύ άλλων τη δέσμευση των κυβερνήσεων της ζώνης του ευρώ να εκπληρώσουν τους δημοσιονομικούς τους στόχους καθώς και τις ανακοινώσεις ορισμένων κυβερνήσεων σχετικά με μέτρα και μεταρρυθμίσεις που θα υιοθετηθούν στους τομείς της δημοσιονομικής και διαρθρωτικής πολιτικής.

Στις 15 Σεπτεμβρίου του 2011, έπειτα από πιέσεις όσον αφορά στη χρηματοδότηση σε δολάρια ΗΠΑ, το Διοικητικό Συμβούλιο ανακοίνωσε τρεις πράξεις παροχής ρευστότητας σε δολάρια ΗΠΑ με διάρκεια περίπου τριών μηνών, οι οποίες καλύπτουν το τέλος του έτους. Πρόκειται για μέτρο που αποφασίστηκε σε συντονισμό με άλλες μεγάλες κεντρικές τράπεζες. Οι εν λόγω πράξεις έλαβαν τη μορφή συμφωνιών επαναγοράς έναντι αποδεκτών εξασφαλίσεων. Στις 6 Οκτωβρίου ανακοινώθηκαν δύο επιπλέον πράξεις πιο μακροπρόθεσμης αναχρηματοδότησης: μία τον Οκτώβριο του 2011 με διάρκεια περίπου 12 μηνών και μία το Δεκέμβριο του 2011 με διάρκεια περίπου 13 μηνών. Στις 30 Νοεμβρίου η ΕΚΤ ανακοίνωσε ότι θα αναλάβει συντονισμένη δράση με άλλες κεντρικές τράπεζες προκειμένου να ενισχυθεί η ικανότητά τους να παρέχουν ρευστότητα στο παγκόσμιο χρηματοπιστωτικό σύστημα μέσω προσωρινών συμφωνιών παροχής ρευστότητας. Επίσης, η τιμολόγηση των υφιστάμενων προσωρινών συμφωνιών παροχής ρευστότητας σε δολάρια ΗΠΑ μειώθηκε κατά 50 μονάδες βάσης. Απώτερος στόχος της εν λόγω δράσης ήταν να αμβλυνθούν οι επιδράσεις των

εντάσεων στις χρηματοπιστωτικές αγορές στην προσφορά πιστώσεων σε νοικοκυριά και επιχειρήσεις.

Στις 8 Δεκεμβρίου το Διοικητικό Συμβούλιο ανακοίνωσε επιπλέον μέτρα ενισχυμένης πιστωτικής στήριξης προκειμένου να ενισχυθούν οι τραπεζικές χορηγήσεις και η ρευστότητα στην αγορά χρήματος της ζώνης του ευρώ. Συγκεκριμένα, αποφάσισε να διενεργήσει δύο πράξεις πιο μακροπρόθεσμης αναχρηματοδότησης με διάρκεια τριών ετών, με δυνατότητα πρόωρης αποπληρωμής έπειτα από ένα έτος. Η διαθεσιμότητα ασφαλειών αυξήθηκε, καθώς μειώθηκε το όριο πιστοληπτικής διαβάθμισης για ορισμένους τίτλους προερχόμενους από τιτλοποίηση σύνολο της ζώνης του ευρώ. Καμία αγορά δεν πραγματοποιήθηκε στο πλαίσιο του προγράμματος από το τέλος Μαρτίου 2011, αλλά από τον Αύγουστο και μετά προέκυψαν σημαντικοί κίνδυνοι να καταστούν δυσλειτουργικές ορισμένες αγορές χρεογράφων γενικής κυβέρνησης και να εξαπλωθούν οι εντάσεις και σε άλλες αγορές. Η πραγμάτωση αυτών των κινδύνων θα είχε σοβαρό αντίκτυπο όσον αφορά την πρόσβαση της οικονομίας της ζώνης του ευρώ σε χρηματοδότηση. (asset-backed securities) και δόθηκε στις Εθνικές Κεντρικές Τράπεζες η δυνατότητα να αποδέχονται προσωρινά ως ασφάλεια πρόσθετες ενήμερες δανειακές απαιτήσεις (δηλ. τραπεζικά δάνεια) που πληρούν συγκεκριμένα κριτήρια καταλληλότητας. Επίσης, ο συντελεστής ελάχιστων αποθεματικών μειώθηκε από 2% σε 1%. Τέλος, διακόπηκαν οι πράξεις εξομάλυνσης των βραχυχρόνιων διακυμάνσεων της ρευστότητας που διενεργούνται την τελευταία ημέρα κάθε περιόδου τήρησης. Η πρώτη πράξη πιο μακροπρόθεσμης αναχρηματοδότησης με διάρκεια τριών ετών, που διενεργήθηκε στις 21 Δεκεμβρίου 2011, παρείχε στις τράπεζες 489,2 δις ευρώ, ενώ η δεύτερη που διενεργήθηκε στις 29 Φεβρουαρίου 2012 παρείχε 529,5 δις ευρώ.

Με την αύξηση στα επιτόκια δανεισμού της Ιταλίας και Ισπανίας στα μέσα του 2012, η ΕΚΤ, τον Σεπτέμβρη του ίδιου έτους, ανακοίνωσε ένα πρόγραμμα Άμεσων Συναλλαγματικών Συναλλαγών, γνωστό ως «Άπευθείας Νομισματικές Συναλλαγές» (Outright Monetary Transactions). Το πρόγραμμα αυτό προβλέπει απεριόριστη παρέμβαση από την πλευρά των Κεντρικών Τραπεζών για τη στήριξη των ομολόγων στη δευτερογενή αγορά, υπό τον όρο ότι οι χώρες θα δεχτούν να εφαρμόσουν τη δέσμη πολιτικών που προβλέπει το ταμείο διάσωσης της Ε.Ε., δηλαδή ο Ευρωπαϊκός Μηχανισμός Σταθερότητας με στόχο τη σταθεροποίηση της μεταβλητότητας των κρατικών ομολόγων. Παρότι η ΕΚΤ δεν είχε ενεργήσει πέραν της ανακοίνωσης, ακόμα και αυτή εξασφάλισε μια επισφαλή οικονομική σταθερότητα στο δεύτερο μισό του έτους.

Η σημαντικού ύψους πρόωρη αποπληρωμή ποσών που καταναμήθηκαν στο πλαίσιο των πράξεων πιο μακροπρόθεσμης αναχρηματοδότησης (ΠΠΜΑ) διάρκειας τριών ετών οι οποίες διενεργήθηκαν στα τέλη του 2012 και στις αρχές του 2013 επέφερε μείωση της υπερβάλλουσας ρευστότητας, γεγονός που, με δεδομένες τις εντάσεις που υφίστανται ακόμη στις αγορές χρηματοδότησης των τραπεζών, άσκησε ανοδική πίεση στα επιτόκια της αγοράς χρήματος. Προκειμένου να συνεχίσει να διασφαλίζει ότι οι φερέγγυες τράπεζες δεν θα αντιμετωπίσουν προβλήματα ρευστότητας, ιδίως με τη λήξη των ΠΠΜΑ τριετούς διάρκειας, το Διοικητικό Συμβούλιο ανακοίνωσε τον Νοέμβριο του 2013 ότι το Ευρωσύστημα θα εξακολουθήσει να παρέχει ρευστότητα στις τράπεζες διενεργώντας όλες τις πράξεις αναχρηματοδότησης ως δημοπρασίες σταθερού επιτοκίου με πλήρη κατανομή τουλάχιστον μέχρι τον Ιούλιο του 2015.

Τον Απρίλιο του 2014 η Ευρωπαϊκή Κεντρική Τράπεζα (ΕΚΤ) δημοσιεύει τον κανονισμό για το πλαίσιο σχετικά με τον Ενιαίο Εποπτικό Μηχανισμό (ΕΕΜ). Ο κανονισμός θέτει τις βάσεις για τη διεκπεραίωση του έργου που θα αναλάβει ο ΕΕΜ ως επόπτης των τραπεζών της ζώνης του ευρώ τον Νοέμβριο του 2014. Η ταυτοποίηση των σημαντικών τραπεζών που θα υπόκεινται στην άμεση εποπτεία της ΕΚΤ θα γίνει σύμφωνα με τα κριτήρια που προβλέπονται στον κανονισμό του Συμβουλίου για τον ΕΕΜ και αναπτύσσονται περαιτέρω στον κανονισμό για το πλαίσιο ΕΕΜ., ενώ τον Ιούνιο αποφασίστηκε ότι το επιτόκιο των πράξεων κύριας αναχρηματοδότησης του Ευρωσυστήματος θα μειωθεί κατά 10 μονάδες βάσης στο 0,15%, το επιτόκιο της διευκόλυνσης οριακής χρηματοδότησης θα μειωθεί κατά 35 μονάδες βάσης στο 0,40% και το επιτόκιο της διευκόλυνσης αποδοχής καταθέσεων θα μειωθεί κατά 10 μονάδες βάσης στο -0,10%, ενώ νέα παρέμβαση υπήρξε το Σεπτέμβριο στα επιτόκια, ήτοι το επιτόκιο των πράξεων κύριας αναχρηματοδότησης του Ευρωσυστήματος μειώθηκε περαιτέρω κατά 10 μονάδες βάσης στο 0,05%, το επιτόκιο της διευκόλυνσης οριακής χρηματοδότησης κατά 10 μονάδες βάσης στο 0,30% και το επιτόκιο της διευκόλυνσης αποδοχής καταθέσεων κατά 10 μονάδες βάσης στο -0,20%. Παράλληλα τον ίδιο μήνα, το Διοικητικό Συμβούλιο αποφάσισε ότι θα αγοράσει ένα ευρύ χαρτοφυλάκιο τίτλων ABS, οι οποίοι είναι απλής μορφής, πληρούν προϋποθέσεις διαφάνειας και συνίστανται σε απαιτήσεις έναντι του μη χρηματοπιστωτικού ιδιωτικού τομέα της ζώνης του ευρώ, στο πλαίσιο προγράμματος αγοράς ABS. Το ΔΣ της ΕΚΤ αποφάσισε επίσης ότι το Ευρωσύστημα θα αγοράσει ένα ευρύ χαρτοφυλάκιο καλυμμένων ομολογιών σε ευρώ οι οποίες έχουν εκδοθεί από NXI με έδρα στη ζώνη του ευρώ, στο πλαίσιο νέου προγράμματος

αγοράς καλυμμένων ομολογιών. Ένα μήνα αργότερα Στις 2 Οκτωβρίου 2014 η ΕΚΤ ανακοίνωσε τους όρους λειτουργίας του προγράμματος αγοράς τίτλων εκδοθέντων έναντι περιουσιακών στοιχείων (asset-backed securities) και του προγράμματος αγοράς καλυμμένων ομολογιών. Οι όροι αυτοί εγκρίθηκαν την ίδια ημέρα από το Διοικητικό Συμβούλιο. Τα προγράμματα θα διαρκέσουν τουλάχιστον δύο έτη και σκοπός τους είναι να ενισχύσουν τον μηχανισμό μετάδοσης της νομισματικής πολιτικής και να στηρίξουν την παροχή πιστώσεων προς την οικονομία της ζώνης του ευρώ. Οι αγορές περιουσιακών στοιχείων, οι οποίες θα διέπονται από τα κριτήρια καταλληλότητας που έχουν θεσπιστεί σύμφωνα με το πλαίσιο του Ευρωσυστήματος για τη σύσταση ασφαλειών, ξεκίνησαν το τέταρτο τρίμηνο του 2014, αρχής γενομένης με καλυμμένες ομολογίες το δεύτερο δεκαπενθήμερο του Οκτωβρίου. Στις 3 Νοεμβρίου 2014 το Διοικητικό Συμβούλιο ενέκρινε την αναστολή των αποπληρωμών των ΠΠΜΑ διάρκειας τριών ετών που πρόκειται να διενεργηθούν στο τέλος του έτους.

Διάγραμμα 2.4

Εξέλιξη βασικού επιτοκίου ΕΚΤ

Αξίζει, εδώ, να αναφερθεί ένα σημαντικό εργαλείο που διαθέτει η ΕΚΤ, ο Έκτακτος Μηχανισμός Παροχής Ρευστότητας (Emergency Liquidity Assistance – ELA). Όταν οι τράπεζες μίας χώρας της Ευρωζώνης αντιμετωπίζουν πρόβλημα ρευστότητας, όπως σε περιόδους που παρατηρείται αυξημένη εκροή καταθέσεων, σαν πρώτη επιλογή εξετάζουν και αναζητούν το δανεισμό από κάποια άλλη τράπεζα στη διατραπεζική αγορά. Ωστόσο, σε

αρκετές περιπτώσεις ο δανεισμός από κάποια άλλη τράπεζα δεν είναι δυνατός κυρίως επειδή οι τράπεζες δανειστές φοβούνται για τη φερεγγυότητα της τράπεζας που αντιμετωπίζει το πρόβλημα ρευστότητας. Σε αυτές τις περιπτώσεις η τράπεζα με το πρόβλημα ρευστότητας ουσιαστικά αποκλείεται από τη διατραπεζική αγορά και σαν επόμενη επιλογή καταφεύγει στην Ευρωπαϊκή Κεντρική Τράπεζα προκειμένου να εξασφαλίσει την απαιτούμενη ρευστότητα και να συνεχίσει απρόσκοπτα τη λειτουργία της. Από τη πλευρά της η Ευρωπαϊκή Κεντρική Τράπεζα ζητάει αυξημένες εγγυήσεις υψηλής πιστοληπτικής διαβάθμισης προκειμένου να δανείσει τη τράπεζα που ζητάει ρευστότητα. Τέτοιες εγγυήσεις αποτελούν κυρίως τα ομόλογα Δημοσίου ή ομόλογα εκδόσεως της Ε.Ε. όπως είναι τα ομόλογα του ΕFSF. Στις περιπτώσεις που η Ευρωπαϊκή Κεντρική Τράπεζα αρνηθεί και εκείνη τη παροχή ρευστότητας κυρίως λόγω της χαμηλής ποιότητας των εγγυήσεων, η τράπεζα αναγκάζεται να καταφύγει στον ύστατο μηχανισμό παροχής ρευστότητας τον ELA (Emergency Liquidity Assistance), διαφορετικά κινδυνεύει να αντιμετωπίσει προβλήματα στην εύρυθμη λειτουργία της. Η ρευστότητα που παρέχεται μέσω του μηχανισμού ELA είναι σημαντικά ακριβότερη έως και 30 φορές φτάνοντας κοντά στο 1,55% σε σύγκριση με το κόστος δανεισμού από την Ευρωπαϊκή Κεντρική Τράπεζα που αυτή τη στιγμή βρίσκεται στο 0,05%. Μια μεγάλη διαφορά των δύο μηχανισμών έγκειται στο ότι μέσω του μηχανισμού ELA οι εγγυήσεις που μπορούν να χρησιμοποιήσουν οι τράπεζες συμπεριλαμβάνουν και το δανειακό τους χαρτοφυλάκιο σε αντίθεση με το δανεισμό από την Ευρωπαϊκή Κεντρική Τράπεζα όπου όπως αναφέρθηκε χρειάζονται κυρίως εγγυήσεις ομολόγων. Σαν μηχανισμός ο ELA θεσμοθετήθηκε το 1999, αποτελεί μηχανισμό βραχυχρόνιας ρευστότητας (δεν μπορεί να έχει διάρκεια πάνω από 6 μήνες δηλαδή) και η λειτουργία του ρυθμίζεται από το άρθρο 14 παρ. 4 του καταστατικού της Ευρωπαϊκή Κεντρική Τράπεζα. Μία τράπεζα για να δανειστεί από τον μηχανισμό ELA πρέπει να καταθέσει επαρκείς εγγυήσεις στην Εθνική Κεντρική Τράπεζα που να αποδεικνύουν τη φερεγγυότητα της. Η Εθνική Κεντρική Τράπεζα έχει διάστημα 2 εργάσιμων ημερών προκειμένου να ενημερώσει την Ευρωπαϊκή Κεντρική Τράπεζα για το ύψος του δανείου, το συμφωνηθέν επιτόκιο και τη φερεγγυότητα του δανειολήπτη. Σε περίπτωση που η σχεδιαζόμενη παροχή ρευστότητας υπερβαίνει τα 2 δις ευρώ τότε απαιτείται έγκριση 2/3 του Διοικητικού Συμβουλίου της ΕΚΤ (ήτοι 16 ψήφοι σε σύνολο 25). Να σημειωθεί ότι ανά πάσα στιγμή το Δ.Σ. της Ευρωπαϊκής Κεντρικής Τράπεζας μπορεί να διακόψει την υφιστάμενη χρηματοδότηση μέσω του μηχανισμού ELA και να την

καταστήσει απαιτητή σε περίπτωση που κρίνει ότι απειλείται η σταθερότητα του Ευρωσυστήματος ή δεν υπάρχουν οι απαραίτητες εγγυήσεις για την συνέχιση της παροχής.

Μέχρι στιγμής σημαντική χρήση του ELA έχουν κάνει κυρίως τράπεζες της Ιρλανδίας που ο ELA ξεπέρασε τα 70 δις ευρώ, οι ελληνικές τράπεζες το 2012 όπου ο ELA ξεπέρασε τα 100 δις και οι κυπριακές τράπεζες όπου ο ELA ξεπέρασε τα 10 δις. Αξίζει να αναφερθεί ότι στη περίπτωση της Κύπρου, η Ευρωπαϊκή Κεντρική Τράπεζα ενώ αρχικά είχε εγκρίνει τη παροχή ρευστότητας μέσω του μηχανισμού ELA στη συνέχεια τη διέκοψε με αποτέλεσμα να οδηγηθούμε στο λεγόμενο bail-in, το κούρεμα δηλαδή των καταθέσεων στις κυπριακές τράπεζες. Ο βραχυχρόνιος ορίζοντας του ELA καθώς και οι συνεχείς συνεδριάσεις του Δ.Σ της Ευρωπαϊκής Κεντρικής Τράπεζας για επέκταση της παρεχόμενης ρευστότητας, καθιστούν τη χρηματοδότηση μέσω αυτού του μηχανισμού πολύ ευαίσθητη και άμεσα συνδεδεμένη, όπως στη περίπτωση της Κύπρου, με τη πορεία των μεταρρυθμίσεων στις χώρες των οποίων οι τράπεζες αιτούνται τη χρήση του ELA, καθώς ελλοχεύει ο κίνδυνος η Ευρωπαϊκή Κεντρική Τράπεζα να θεωρήσει ότι δεν υφίστανται οι αναγκαίες εγγυήσεις για τη συνέχιση της χρηματοδότησης.

2.8 Μηχανισμοί στήριξης: EFSM, EFSF, ESM

Κρίνεται εδώ σκόπιμο να γίνει μία σύντομη αναφορά στους μηχανισμούς στήριξης που δημιουργήθηκαν στην ευρωπαϊκή ένωση για την αντιμετώπιση των αναγκών των χωρών της περιφέρειας της ζώνης του ευρώ που τέθηκαν υπό αυστηρή δημοσιονομική προσαρμογή.

Ο Ευρωπαϊκός Μηχανισμός Χρηματοπιστωτικής Σταθεροποίησης (European Financial Stabilisation Mechanism – EFSM) ήταν ένα από τα πρώτα όργανα που δημιούργησε, από το Μάιο του 2010, η Ευρωπαϊκή Επιτροπή για την αντιμετώπιση της παγκόσμιας οικονομικής κρίσης. Συγκεκριμένα, ο EFSM αποτέλεσε πρόγραμμα χρηματοδότησης έκτακτης ανάγκης, που βασίστηκε σε κεφάλαια τα οποία αντλήθηκαν από τις χρηματοπιστωτικές αγορές και κατοχυρώθηκαν από την Κομισιόν, χρησιμοποιώντας τον προϋπολογισμό της Ευρωπαϊκής Ένωσης ως εγγύηση. Έτσι, ο EFSM λειτούργησε υπό την εποπτεία της Επιτροπής, αποσκοπώντας στη διατήρηση της χρηματοπιστωτικής σταθερότητας στην Ευρώπη, με την παροχή οικονομικής βοήθειας προς τα κράτη μέλη της ΕΕ που βρέθηκαν σε οικονομική δυσκολία. Σε αντίθεση με τα ταμεία στήριξης που ιδρύθηκαν στη συνέχεια (EFSF και ESM), ο EFSM άντλησε τα χρήματά του από τις αγορές με εγγύηση από τον Προϋπολογισμό της Ε.Ε., στον οποίο μετέχει το σύνολο των χωρών της Ε.Ε. και όχι μόνο τα μέλη της ευρωζώνης.

Η απόφαση για τη χρήση του EFSM απαιτεί ενισχυμένη πλειοψηφία και όχι ομοφωνία των χωρών της Ε.Ε. (συμφωνία από 15 χώρες που αντιπροσωπεύουν το 65% του πληθυσμού της). Το ταμείο του EFSM είχε την εξουσία να αυξηθεί έως του ποσού των 60 δις ευρώ. Παράλληλα, μια ξεχωριστή οντότητα, το Ευρωπαϊκό Ταμείο Χρηματοπιστωτικής Σταθερότητας (EFSF) εξουσιοδοτήθηκε να δανειστεί έως και 440 εκ ευρώ. Τόσο ο EFSM όσο και ο EFSF λειτούργησαν μέχρι τον Ιούνιο του 2013, όταν αντικαταστάθηκαν από τον μόνιμο Ευρωπαϊκό Μηχανισμό Σταθερότητας (ESM). Να σημειωθεί ότι ο EFSM είχε τη μέγιστη πιστοληπτική διαβάθμιση (AAA από την Fitch Ratings και την Standard & Poor's και Aaa από την Moody's). Μετά από την τριετή λειτουργία του, στα ταμεία του EFSM απέμειναν περίπου 13,2 δις ευρώ, μετά τη χρήση των υπολοίπων από τα 60 δις ευρώ για τη στήριξη της Ιρλανδίας και της Πορτογαλίας.

Το Ευρωπαϊκό Ταμείο Χρηματοπιστωτικής Σταθερότητας (European Financial Stability Facility – EFSF) υπήρξε ένα όργανο ειδικού σκοπού (special purpose vehicle) που συμφωνήθηκε από τα κράτη μέλη της Ευρωπαϊκής Ένωσης στις 9 Μαΐου του 2010, με στόχο τη διατήρηση της οικονομικής σταθερότητας στην Ευρώπη με την παροχή οικονομικής βοήθειας προς τα κράτη της ευρωζώνης σε οικονομική δυσκολία. Η επίσημη ημερομηνία ίδρυσής του ήταν η 7η Ιουνίου 2010, ενώ σε πλήρη δράση ξεκίνησε από τις 4 Αυγούστου 2010. Το ταμείο είχε την έδρα του στην πόλη του Λουξεμβούργου. Η Ευρωπαϊκή Τράπεζα Επενδύσεων παρέχει σε αυτό υπηρεσίες διαχείρισης διαθεσίμων και διοικητική υποστήριξη μέσω συμβάσεων σε επίπεδο υπηρεσιών. Ο εν λόγω ευρωπαϊκός μηχανισμός είχε τη δυνατότητα να εκδώσει ομόλογα ή άλλα χρεόγραφα στην αγορά με την υποστήριξη του Γερμανικού Γραφείου Διαχείρισης Δημοσίου Χρέους για να αυξήσει τα κεφάλαια που απαιτούνταν για την παροχή δανείων προς χώρες της ευρωζώνης με οικονομικά προβλήματα. Είχε επίσης τη δυνατότητα να προχωρήσει σε αναδιάρθρωση των κεφαλαίων των τραπεζών ή να αγοράσει κρατικά ομόλογα. Η έκδοση των ομολόγων του έπρεπε να συνοδεύεται από εγγυήσεις που παρέχονται από τα κράτη μέλη της ευρωζώνης ανάλογα με το μερίδιό τους στο καταβεβλημένο κεφάλαιο της Ευρωπαϊκής Κεντρικής Τράπεζας (ΕΚΤ). Μετά την συνέχιση της οικονομικής κρίσης στις χώρες του νότου και την Ιρλανδία και κυρίως την ανάγκη αντιμετώπισης του προβλήματος χρέους της Ελλάδας, τα κράτη μέλη αποφάσισαν να προχωρήσουν σε αναβάθμιση του ρόλου του ταμείου. Έτσι, το αρχικό πλάνο προέβλεπε πως η διευκόλυνση μπορεί να συνδυαστεί με δάνεια μέχρι και 60 δις ευρώ από τον Ευρωπαϊκό Μηχανισμό Χρηματοπιστωτικής Σταθεροποίησης (EFSM) και έως 250 δις ευρώ από το

Διεθνές Νομισματικό Ταμείο (ΔΝΤ) για την δημιουργία ενός οικονομικού πλαισίου ασφαλείας μέχρι και 750 δις ευρώ. Η διευκόλυνση δανεισμού από τον EFSF μπορούσε να γίνει κατόπιν αιτήματος υποστήριξης από ένα κράτος μέλος της ζώνης του ευρώ που δεν ήταν πλέον σε θέση να δανειστεί από τις αγορές σε αποδεκτές τιμές. Προηγουμένως, ένα οικονομικό πρόγραμμα της χώρας θα έπρεπε να αποτελέσει αντικείμενο διαπραγμάτευσης με την Ευρωπαϊκή Επιτροπή και το ΔΝΤ, να είχε γίνει ομόφωνα δεκτό από το Eurogroup και να είχε υπογραφεί ένα σχετικό «μνημόνιο κατανόησης» για τους όρους του δανεισμού. Με βάση τον σχεδιασμό που υπήρξε από τα κράτη μέλη και τους ευρωπαϊκούς θεσμούς, μετά τον Ιούνιο του 2013, τόσο το EFSF όσο και ο Ευρωπαϊκός Μηχανισμός Χρηματοπιστωτικής Σταθεροποίησης (EFSM) αντικαταστάθηκαν με τον (μόνιμο) Ευρωπαϊκό Μηχανισμό Σταθερότητας (European Stability Mechanism – ESM). Το Διοικητικό Συμβούλιο του Ευρωπαϊκού Ταμείου Χρηματοπιστωτικής Σταθερότητας αποτελέστηκε από υψηλού επιπέδου εκπροσώπους των κρατών μελών της ζώνης του ευρώ, ενώ η Ευρωπαϊκή Επιτροπή και η Ευρωπαϊκή Κεντρική Τράπεζα μπορούσαν, η κάθε μια, να διορίσουν έναν παρατηρητή στο Διοικητικό Συμβούλιο της EFSF. Το EFSF είχε, αρχικά, την μέγιστη πιστοληπτική διαβάθμιση (AAA από την Fitch Ratings και την Standard & Poor's και Aaa από την Moody's). Ωστόσο, λόγω της παρατεινόμενης κρίσης και του αντίκτυπου σε ορισμένες χώρες μέλη του Ταμείου, τις 16 Ιανουαρίου 2012 η Standard & Poor's υποβάθμισε την πιστοληπτική του ικανότητα σε AA+.

Ο Ευρωπαϊκός Μηχανισμός Σταθερότητας (European Stability Mechanism – ESM) είναι ένα μόνιμο πρόγραμμα χρηματοδότησης της Ευρωπαϊκής Ένωσης για τα 19 μέλη της Ευρωζώνης, το οποίο διαδέχθηκε το Ευρωπαϊκό Ταμείο Χρηματοπιστωτικής Σταθερότητας και τον Ευρωπαϊκό Μηχανισμό Χρηματοπιστωτικής Σταθεροποίησης. Ο ESM τέθηκε σε εφαρμογή τον Ιανουάριο του 2013, όταν επικυρώθηκε από τα κράτη μέλη της Ευρωζώνης. Συνολικά το ταμείο του μηχανισμού διαχειρίζεται 500 δις ευρώ, τα οποία έχει σχεδιαστεί να ανέλθουν στα 704 δις. ευρώ. Ο ESM μπορεί να δανείσει απευθείας στις κυβερνήσεις. Μπορεί, επίσης, να αγοράσει χρέη τους (δηλαδή κρατικά ομόλογα) είτε άμεσα όταν εκδίδονται, είτε στη δευτερογενή αγορά. Επιπλέον, ο ESM δύναται να υποστηρίξει τις τράπεζες άμεσα. Αυτή η υποστήριξη μπορεί να αφορά μία «ανακεφαλαιοποίηση», συνήθως παρέχοντας χρήματα σε αντάλλαγμα με συμμετοχή στην μετοχική σύνθεση. Το πρώτο πρόγραμμα που εκτελέστηκε από τον ESM ήταν ένα δάνειο προς την Ισπανία για να βοηθήσει την ενδυνάμωση των τραπεζών της χώρας. Για το σκοπό αυτό ο ESM πλήρωσε ένα

σύνολο 41,3 δις ευρώ το Δεκέμβριο του 2012 και το Φεβρουάριο του 2013. Το μόνο άλλο πρόγραμμα του ESM ήταν μέχρι στιγμής αυτό για την Κύπρο, με πρόβλεψη να διατεθούν έως 9 δις ευρώ, για τις χρηματοοικονομικές ανάγκες της κυπριακής κυβέρνησης και την ανακεφαλαιοποίηση του χρηματοοικονομικού τομέα της χώρας. Σε περίπτωση δανεισμού από τον ESM, οι πολιτικές που η εμπλεκόμενη χώρα καλείται να ακολουθήσει αποτελούν αντικείμενο διαπραγμάτευσης κατά περίπτωση. Για παράδειγμα, στην περίπτωση της Ισπανίας οι όροι επικεντρώθηκαν στις τράπεζες, ενώ για την Ελλάδα και την Κύπρο οι όροι ήταν ευρύτεροι και κάλυπταν αλλαγές στη φορολογία και τις κυβερνητικές δαπάνες, καθώς και τη μεταρρύθμιση του συστήματος υγείας και του συνταξιοδοτικού. Η λήψη αποφάσεων στον ESM γίνεται ομόφωνα από τα κράτη μετόχους, εκτός των περιπτώσεων έκτακτης ανάγκης, που επιτρέπεται να περάσει απόφαση με το 85% της πλειοψηφίας των μεριδιούχων, οι οποίοι είναι οι εξής (σε παρένθεση τα ποσοστά κάθε χώρας στη μετοχική σύνθεση): Ελλάδα (2,79%), Φινλανδία (1,78%), Αυστρία (2,76%), Κύπρος (0,19%), Εσθονία (0,18%), Ιρλανδία (1,59%), Λετονία (0,27%), Λιθουανία (0,40%), Λουξεμβούργο (0,24%), Μάλτα (0,072%), Πορτογαλία (2,49%), Σλοβακία (0,81%) και Σλοβενία (0,42%), Βέλγιο (3,45%), η Γαλλία (20,2%), η Γερμανία (26,9%), η Ιταλία (17,8%), η Ολλανδία (5,6%) και η Ισπανία με (11,8%).

Πίνακας 2.9

Δάνεια από τους μηχανισμούς στήριξης προς τις χώρες

δισ ευρώ

ΧΩΡΕΣ	Δάνεια από μηχανισμούς στήριξης			Σύνολο ανά χώρα
	EFSM	EFSF	ESM	
Ελλάδα	-	141,8	21,4	163,2
Πορτογαλία	24,3	26	-	50,3
Ιρλανδία	22,5	17,7	-	40,2
Ισπανία	-	-	41,3	41,3
Κύπρος	-	-	6,3	6,3
Σύνολο δανείων	46,8	185,5	69	301,3

Πηγή Δεδομένων: EFSM,EFSF,ESM

2.9 Ανακεφαλαίωση

Στο κεφάλαιο αυτό έγινε μία σύντομη αναδρομή στην πορεία προς τη δημιουργία της ONE και στο Σύμφωνο Σταθερότητας και Ανάπτυξης, το οποίο διέπει τους κανόνες άσκησης δημοσιονομικής πολιτικής σε ευρωπαϊκό επίπεδο. Έγινε μία εκτενής ανάλυση των

δημοσιονομικών και νομισματικών πολιτικών που υιοθετήθηκαν ιδιαίτερα από την περίοδο της κρίσης και μετά, προκειμένου να αντιμετωπιστούν τα δημοσιονομικά ελλείμματα και χρέη των χωρών της Ε.Ε., όπως αυτά εξελίχθηκαν από το 1999 και μετά. Έμφαση δόθηκε στις άμεσες συνέπειες των πολιτικών αυτών στις χώρες μέλη, ως προς το ΑΕΠ, τους μισθούς, την κατανάλωση, τις επενδύσεις και τους δείκτες απασχόλησης. Όπως προκύπτει από την ανάλυση που έγινε, ο στόχος του περιορισμού των δημοσιονομικών ελλειμμάτων έχει επιτευχθεί σε όλες τις χώρες μέσα όμως από, εξαιρετικά επώδυνες κοινωνικά, πολιτικές που έχουν οδηγήσει πολλές χώρες σε ύφεση, ραγδαία αύξηση της ανεργίας, μείωση των επιπέδων των μισθών και των επενδύσεων. Η ύφεση αυτή, δηλαδή η μείωση του ΑΕΠ, έχει οδηγήσει επίσης σε μεγάλη αύξηση (επιδείνωση) του λόγου του δημόσιου χρέους ως προς το ΑΕΠ, καθιστώντας ιδιαίτερα δύσκολη και αβέβαιη τη δυνατότητα μελλοντικής εξυπηρέτησης του χρέους (παρά τις παρεμβάσεις της ΕΚΤ όπως είδαμε στην ενότητα της νομισματικής πολιτικής).

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 3

Η ΜΕΤΑΒΟΛΗ ΣΤΟ ΙΣΟΖΥΓΙΟ ΑΓΑΘΩΝ ΚΑΙ ΥΠΗΡΕΣΙΩΝ ΤΗΣ Ε.Ε. ΚΑΙ ΟΙ ΠΡΟΣΔΙΟΡΙΣΤΙΚΟΙ ΠΑΡΑΓΟΝΤΕΣ

3.1 Εισαγωγή

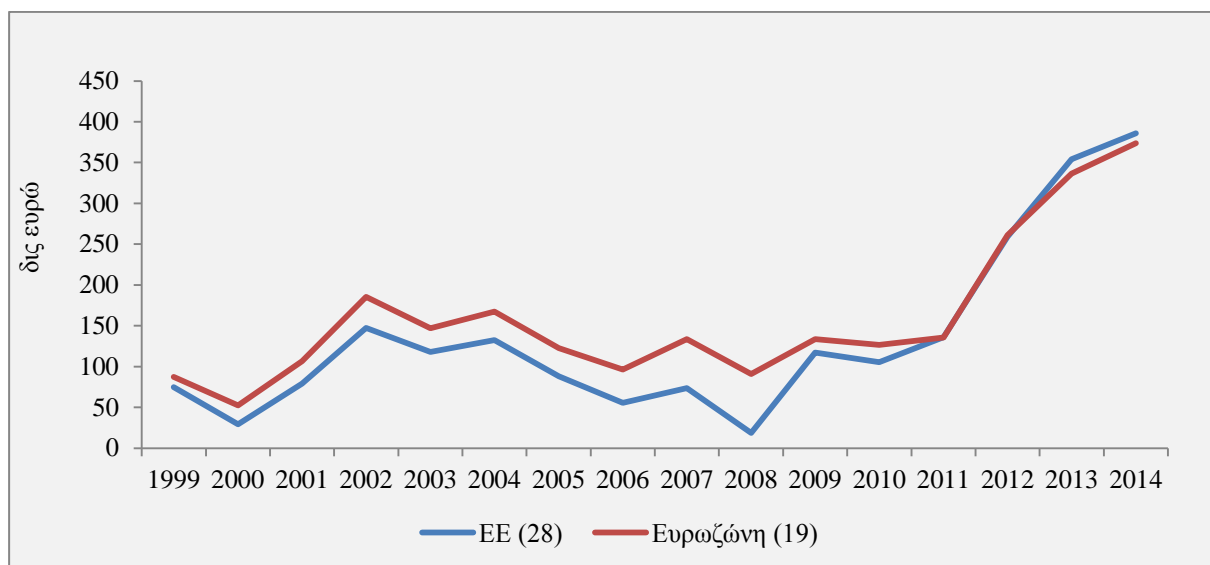
Στα προηγούμενα κεφάλαια έγινε εκτενής ανάλυση στη σπουδαιότητα του Ισοζυγίου Τρεχουσών Συναλλαγών για την οικονομία μίας χώρας, στις αιτίες των ανισορροπιών των τρεχουσών συναλλαγών και στη σχέση του ΙΤΣ με τις δημοσιονομικές ανισορροπίες, καθώς επίσης και στις μεθόδους αντιμετώπισης των προβλημάτων αυτών. Επίσης αναλύθηκαν οι πολιτικές που ακολουθήθηκαν στην Ευρώπη, από την έναρξη της κρίσης χρέους έως σήμερα, τόσο σε επίπεδο νομισματικής, όσο και σε επίπεδο δημοσιονομικής πολιτικής και οι συνέπειές τους σε επίπεδο εγχώριου εισοδήματος, παραγωγής, επενδύσεων, αμοιβών, απασχόλησης και κατανάλωσης. Στο παρόν κεφάλαιο θα επιχειρηθεί μία ανάλυση των επιπτώσεων των πολιτικών αυτών στα ισοζύγια αγαθών και υπηρεσιών των χωρών μελών που απαρτίζουν την Ε.Ε. τόσο από την πλευρά της μεταβολής των εξαγωγών όσο και από την πλευρά της μεταβολής των εισαγωγών. Επίσης θα συγκριθούν οι μεταβολές αυτές με τη μεταβολή του ΑΕΠ, τη μεταβολή των τιμών του πετρελαίου και των μεταβολών των συναλλαγματικών ισοτιμιών των χωρών της Ε.Ε. οι οποίες βρίσκονται εκτός ευρωζώνης με το ευρώ. Τέλος, θα εξεταστεί η σχέση των μεταβολών των ισοζυγίων αγαθών και υπηρεσιών με την πορεία σύγκλισης των αναπτυσσόμενων χωρών προς τις ανεπτυγμένες.

3.2 Ισοζύγιο Αγαθών και Υπηρεσιών

Το 2014 ήταν το έτος που σημειώθηκε το υψηλότερο πλεόνασμα στο ισοζύγιο αγαθών και υπηρεσιών τόσο σε επίπεδο ευρωζώνης, όσο και σε επίπεδο ευρωπαϊκής ένωσης, κατά την εξεταζόμενη περίοδο 1999 – 2014. Συγκεκριμένα το πλεόνασμα των χωρών που ανήκουν στην ευρωζώνη ανήλθε σε 373,5 δις ευρώ ενώ εκείνο της Ευρωπαϊκής Ένωσης σε 385,7 δις ευρώ. Εάν συγκριθούν τα αποτελέσματα αυτά με το έτος 2008 (91 και 18,7 δις αντίστοιχα), τότε παρατηρείται μία ιδιαίτερα σημαντική αύξηση του πλεονάσματος κατά 310,6% και 1961,7% αντίστοιχως. Αξίζει εδώ να σημειωθεί, ότι με εξαίρεση μία μικρή κάμψη το 2010,

κατά τη διάρκεια της περιόδου 2008 μέχρι το 2014 παρατηρείται μία αύξηση του πλεονάσματος, η οποία επιταχύνεται από το 2011 και μετά (βλ. Διάγραμμα 3.1).

Η αύξηση αυτή του πλεονάσματος στο ισοζύγιο αγαθών και υπηρεσιών της Ε.Ε. από το 2008 και μετά, οφείλεται στη βελτίωση των ισοζυγίων και των πέντε κατηγοριών χωρών της Ε.Ε. αθροιστικά. Συγκεκριμένα το συνολικό πλεόνασμα των χωρών του πυρήνα της ευρωζώνης ανήλθε το 2014 στα 311,5 δις ευρώ από 194,5 δις ευρώ το 2008, ενώ από το 2011 παρουσιάζεται συνεχής αύξηση των πλεονασμάτων. Οι χώρες της περιφέρειας της ευρωζώνης είχαν συνολικά πλεόνασμα ύψους 57,5 δις ευρώ το 2014 σε αντίθεση με το 2008 όπου είχαν συνολικά έλλειμμα στο ισοζύγιο αγαθών και υπηρεσιών της τάξης των 91,4 δις ευρώ, ενώ είναι αξιοσημείωτη η βελτίωση από το 2008 και μετά με εξαίρεση μία μικρή μείωση των πλεονασμάτων το 2014 σε σχέση με το προηγούμενο έτος. Οι τρεις χώρες με υψηλό κατά κεφαλήν εισόδημα που βρίσκονται εκτός ευρώ παρουσίασαν έλλειμμα το 2008 ύψους 28,3 δις ευρώ, όμως τα επόμενα χρόνια το έλλειμμα αυτό συρρικνώθηκε και το 2011 επιτεύχθηκε πλεόνασμα ύψους 2,5 δις ευρώ, για να ακολουθήσει εκ νέου διεύρυνση του ελλείμματος, το οποίο έφτασε το 2014 τα 11,1 δις ευρώ. Οι χώρες που υιοθέτησαν το ευρώ μεταγενέστερα (εκτός περιφέρειας) είχαν συνολικά πλεόνασμα το 2014 6,5 δις ευρώ σε αντίθεση με έλλειμμα της τάξης των 10,2 δις ευρώ το 2008, ενώ είχαν σταθερή βελτίωση σε τη διάρκεια της εξαετίας 2008 – 2014. Όσον αφορά στις χώρες της Ε.Ε. με χαμηλό κατά κεφαλήν εισόδημα εκτός ευρωζώνης, η μείωση των ελλειμμάτων στην περίοδο αυτή ήταν εντυπωσιακή καθώς από έλλειμμα ύψους 44 δις ευρώ το 2008, εμφάνισαν πλεονάσματα που το 2014 άγγιξαν τα 23,2 δις ευρώ.

Πηγή Δεδομένων: Eurostat

Διάγραμμα 3.1

Πλεόνασμα αγαθών και υπηρεσιών Ε.Ε. και ευρωζώνης 1999 – 2014

Πίνακας 3.1

Εξέλιξη ισοζυγίου αγαθών και υπηρεσιών στην Ε.Ε. ανά χώρα 2008 – 2014

εκ. ευρώ

Χώρα	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014
Βέλγιο	1.713	7.892	6.560	1.962	2.390	5.001	3.571
Λουξεμβούργο	11.174	10.906	12.600	12.995	13.226	15.664	15.837
Ιταλία	-12.877	-10.317	-31.596	-25.713	15.937	36.007	46.874
Γερμανία	153.060	121.522	134.103	132.145	167.720	169.407	196.381
Ολλανδία	55.138	45.256	52.813	54.904	61.946	71.454	75.556
Γαλλία	-34.955	-27.623	-37.611	-52.759	-45.010	-39.341	-39.239
Φινλανδία	7.059	3.640	2.368	-1.675	-2.883	-1.800	-1.862
Αυστρία	12.217	8.542	9.794	7.777	8.225	9.716	12.364
Κέντρο Ευρωζώνης	194.537	161.827	151.041	131.647	223.562	268.121	311.496
Ισπανία	-57.206	-12.413	-14.106	-2.632	15.271	33.064	25.973
Ιρλανδία	16.156	22.922	26.584	31.301	30.028	34.669	34.674
Ελλάδα	-30.507	-23.230	-19.495	-14.024	-8.508	-5.057	-4.541
Κύπρος	-2.426	-999	-1.266	-608	-215	196	121
Μάλτα	-15	-92	-60	189	338	518	622
Πορτογαλία	-17.374	-12.143	-13.600	-7.542	-855	1.711	654
Περιφέρεια Ευρωζώνης	-91.372	-25.954	-21.943	6.685	36.059	65.102	57.503

Πίνακας 3.1

Συνέχεια

Χώρα	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014
Ην. Βασίλειο	-58.309	-38.960	-50.178	-30.200	-41.786	-40.309	-42.676
Δανία	7.898	10.030	14.767	13.655	13.725	15.438	15.801
Σουηδία	22.080	17.842	20.179	19.050	20.876	19.642	15.748
Χώρες Ε.Ε. εκτός ευρώ με υψηλό ΑΕΠ	-28.331	-11.089	-15.232	2.505	-7.185	-5.229	-11.127
Εσθονία	-649	702	935	955	176	422	681
Λετονία	-3.146	-304	-262	-1.006	-981	-731	-530
Λιθουανία	-3.783	-453	-526	-798	287	437	701
Σλοβενία	-731	676	520	677	1.522	2.106	2.936
Σλοβακία	-1.868	-950	-982	-645	2.666	3.140	2.757
Χώρες Ε.Ε. που υιοθέτησαν το ευρώ μεταγενέστερα εκτός περιφέρειας	-10.177	-329	-315	-816	3.670	5.374	6.546
Βουλγαρία	-7.350	-3.089	-1.027	391	-1.166	-238	-373
Κροατία	-3.870	-1.675	-190	-207	208	201	878
Τσεχία	3.491	5.763	4.846	6.460	7.945	9.092	10.397
Ουγγαρία	380	3.793	5.244	6.182	6.652	7.395	7.575
Πολωνία	-17.722	-2.375	-7.336	-7.556	-1.843	7.561	5.279
Ρουμανία	-18.869	-7.718	-7.784	-7.421	-6.640	-1.119	-462
Χώρες Ε.Ε. εκτός ευρώ με χαμηλό ΑΕΠ	-43.940	-5.301	-6.247	-2.149	5.156	22.892	23.294
Ε.Ε. (28)	18.709	117.145	105.296	135.859	259.247	354.291	385.725
Ευρωζώνη (19)	90.979	133.535	126.774	135.504	261.277	336.629	373.558

Πηγή Δεδομένων: Eurostat

Στον Πίνακα 3.1 παρουσιάζεται η εξέλιξη του ισοζυγίου αγαθών και υπηρεσιών από το 2008 έως και το 2014. Αν και όπως ήδη αναφέρθηκε σε όλες τις επιμέρους κατηγορίες των χωρών υπήρξε σημαντική βελτίωση του ισοζυγίου αγαθών και υπηρεσιών, αυτό δεν ισχύει για όλες τις χώρες ξεχωριστά. Συγκεκριμένα στις ισχυρότερες οικονομίες της ευρωζώνης παρατηρούμε μία εκ διαμέτρου αντίθετη εικόνα όσον αφορά στα ισοζύγιά τους: η Γερμανία είναι σταθερά πλεονασματική με αύξηση των πλεονασμάτων της από το 2011 και μετά σε αντίθεση με τη Γαλλία η οποία είναι σταθερά ελλειμματική, με το ισοζύγιο της μάλιστα να παρουσιάζει επιδείνωση το 2014 σε σχέση με το 2008 (έλλειμμα 39,2 δις ευρώ από 35 δις ευρώ). Από τις υπόλοιπες χώρες του πυρήνα, η Ολλανδία, το Λουξεμβούργο, η Αυστρία και το Βέλγιο παρουσιάζουν πλεονάσματα σε όλα την εξαετία, η Ιταλία είναι ελλειμματική έως το 2011, αλλά έκτοτε εμφανίζει πλεονάσματα τα οποία το 2014 αγγίζουν τα 47 δις ευρώ, ενώ

η Φινλανδία ακολουθεί αντίθετη πορεία καθώς από πλεονασματική χώρα έως το 2010, έκτοτε παρουσιάζει ελλειμματικό ισοζύγιο. Όσον αφορά στη Σουηδία και στη Δανία διατηρούν το πλεόνασμα στο ισοζύγιό τους, σε αντίθεση με το ισοζύγιο του Ην. Βασιλείου που είναι ελλειμματικό, αν και παρουσιάζει βελτίωση (από 58,3 δις ευρώ έλλειμμα το 2008 σε 42,7 δις ευρώ το 2014). Στις χώρες της περιφέρειας του ευρώ παρατηρούμε μία βελτίωση σε όλες τις περιπτώσεις ενώ, με εξαίρεση την Ελλάδα η οποία το 2014 είχε έλλειμμα στο ισοζύγιο αγαθών και υπηρεσιών (4,5 δις ευρώ), όλες οι υπόλοιπες χώρες εμφάνισαν πλεόνασμα. Στην κατηγορία των χωρών εκτός ευρωζώνης με χαμηλό ΑΕΠ, παρατηρείται επίσης μία σταθερή βελτίωση στα ισοζύγιά τους, ενώ 2014 ήταν πλεονασματικές με εξαίρεση τη Βουλγαρία και τη Ρουμανία με πολύ χαμηλά όμως ελλείμματα. Από την εικόνα αυτή προκύπτει ότι εκτός της Γαλλίας, της Φινλανδίας και της Σουηδίας (αν και παραμένει πλεονασματική) στις οποίες το ισοζύγιο επιδεινώθηκε, στις υπόλοιπες είκοσι πέντε χώρες υπήρξε σημαντική πρόοδος ως προς τον περιορισμό των υψηλών ελλειμμάτων ή την επίτευξη μεγαλύτερων πλεονασμάτων.

3.2.1 Εμπορικό Ισοζύγιο

Η περίοδος 1999 έως 2014 χαρακτηρίζεται από πολύ μεγάλες μεταβολές όσον αφορά στο εμπορικό ισοζύγιο των χωρών μελών της Ευρωπαϊκής Ένωσης. Το εμπορικό πλεόνασμα ύψους 51,9 δις ευρώ των 28 χωρών που απαρτίζουν σήμερα την Ε.Ε. το 1999 μετατράπηκε σε εμπορικό έλλειμμα ύψους 109,5 δις ευρώ το 2008, ενώ για τις χώρες της ευρωζώνης, με τη σημερινή της μορφή, το εμπορικό πλεόνασμα μειώθηκε από τα 94,8 δις ευρώ σε 55,6 δις ευρώ για την αντίστοιχη περίοδο. Χαρακτηριστικό είναι το γεγονός ότι από το 2002 όταν και σημειώθηκαν τα σημαντικότερα εμπορικά πλεονάσματα της περιόδου 1999 έως 2008, ήτοι 102,7 δις ευρώ για την Ε.Ε. και 179,7 δις ευρώ για την ευρωζώνη αντίστοιχα, έκτοτε ακολούθησε μία συνεχής πτώση των εμπορικών πλεονασμάτων ή/και διεύρυνση των ελλειμμάτων μέχρι και το 2008, όπου σημειώθηκε αντιστροφή της τάσης. Το 2009 το εμπορικό πλεόνασμα της Ε.Ε. ανήλθε σε 676 εκ. ευρώ (από έλλειμμα 109,5 δις ευρώ το 2008) και της το εμπορικό πλεόνασμα της ευρωζώνης σε 100 δις ευρώ (από 55,6 δις ευρώ το 2008). Ακολούθησαν δύο έτη με κάμψη, ενώ από το 2012 μέχρι το 2014 σημειώθηκε σημαντική αύξηση των πλεονασμάτων, ήτοι 170 δις ευρώ για την Ε.Ε. και 320 δις ευρώ για την ευρωζώνη αντίστοιχα.

Αναλύοντας τα δεδομένα της περιόδου ανά χώρα προκύπτουν σημαντικά ευρήματα. Πρώτον από τις πέντε κατηγορίες χωρών, όπως έχουν χωριστεί στην παρούσα εργασία, οι

τέσσερις σημείωσαν σημαντική επιδείνωση του εμπορικού τους ισοζυγίου κατά την περίοδο 1999 έως 2008, με εξαίρεση τον πυρήνα της ευρωζώνης όπου αύξησε το εμπορικό του πλεόνασμα. Δεύτερον ότι από τη κρίση χρέους έως το 2014 όλες οι κατηγορίες βελτίωσαν το εμπορικό τους ισοζύγιο με εξαίρεση την κατηγορία που περιλαμβάνει τις χώρες με υψηλό κατά κεφαλήν εισόδημα που βρίσκονται εκτός ευρώ και συγκεκριμένα το Ην. Βασίλειο και η Σουηδία.

Όσον αφορά στις χώρες του πυρήνα της ευρωζώνης το εμπορικό πλεόνασμα βελτιώθηκε από 147,7 δις το 1999 σε 200 δις ευρώ το 2008, ενώ το 2014 ανήλθε στα 325,3 δις ευρώ. Η άνοδος των εμπορικών πλεονασμάτων, τόσο πριν όσο και μετά το 2008, οφείλονται κυρίως στα υψηλά εμπορικά πλεονάσματα που επιτυγχάνει η Γερμανία (230 δις το 2014) και δευτερευόντως η Ολλανδία (79,3 δις το 2014), οι δύο κατεξοχήν πλεονασματικές χώρες (μαζί με Ιρλανδία, Δανία και Σουηδία) της Ε.Ε.. Όσον αφορά στην Ιταλία μετά από μία περίοδο επιδείνωσης του εμπορικού της ισοζυγίου μέχρι και το 2011, παρουσιάζει πλεόνασμα, το οποίο το 2014 ανήλθε σε 47,8 δις ευρώ. Στην περίπτωση της Γαλλίας, της δεύτερης μεγαλύτερης οικονομίας της Ε.Ε., παρατηρούμε αυξανόμενα εμπορικά ελλείμματα από το 2005 έως και το 2008, ενώ έκτοτε παρά τον περιορισμό τους συνεχίζει να εμφανίζει υψηλό εμπορικό έλλειμμα ύψους 32,1 δις ευρώ το 2014. Το Βέλγιο παρουσίασε πλεονάσματα από το 1999 έως και το 2007, από το 2008 όμως εμφανίζει σταθερά έλλειμμα του ισοζυγίου αγαθών, που ανήλθε το 2014 στα 2,1 δις ευρώ. Το Λουξεμβούργο είναι διαχρονικά ελλειμματικό ως προς το εμπορικό του ισοζύγιο (σε αντίθεση με το ισοζύγιο υπηρεσιών), αν και από την περίοδο της κρίσης και έπειτα, τα ελλείμματά του έχουν περιοριστεί σημαντικά (316 εκ. ευρώ το 2014). Η Αυστρία εμφάνισε πλεόνασμα το 2014 της τάξης του 1,7 δις ευρώ, εμφανίζοντας σταθερή βελτίωση από το 2011 και μετά. Η Φινλανδία, τέλος, είναι η μοναδική χώρα της κατηγορίας αυτής, της οποίας το εμπορικό ισοζύγιο επιδεινώθηκε σε σχέση με το 2008, εμφανίζοντας το 2014 899 εκ. ευρώ από 6,9 δις ευρώ το 2008.

Στην περίπτωση της περιφέρειας των χωρών του ευρώ, όλες οι χώρες, πλην της Ιρλανδίας, παρουσιάζουν από την έναρξη του ευρώ ελλειμματικά εμπορικά ισοζύγια, τα οποία ξεπερνούν αθροιστικά το 2008 τα 130 δις ευρώ. Από εκείνο το έτος όμως σημειώνεται μία ραγδαία μείωση των ελλειμμάτων, τα οποία περιορίζονται το 2014 στα 12,9 δις ευρώ, βελτιώνουν δηλαδή το έλλειμμα τους κατά 117 δις ευρώ μέσα σε έξι χρόνια, αν και παραμένουν ελλειμματικές. Τη μεγαλύτερη προσαρμογή στο εμπορικό ισοζύγιο σε απόλυτες τιμές την παρατηρούμε στην Ισπανία (μείωση κατά 56,1 δις ευρώ σε σχέση με το 2008), ενώ

ακολουθεί η Ελλάδα (μείωση 24,4 δις ευρώ), και η Πορτογαλία (μείωση ελλείμματος κατά 15,3 δις ευρώ, η Κύπρος (2,9 δις) και η Μάλτα (βελτίωση κατά 220 εκ. ευρώ). Η περίπτωση της Ιρλανδίας διαφέρει, καθώς έχει μόνιμα πλεονασματικό εμπορικό ισοζύγιο, το οποίο είναι αυξημένο σε σχέση με το 2008 κατά 9,7 δις ευρώ.

Τόσο η Δανία, όσο και η Σουηδία είναι χώρες που σταθερά έχουν πλεονασματικά εμπορικά ισοζύγια, τόσο πριν όσο και μετά το ξέσπασμα της κρίσης σε παγκόσμιο επίπεδο, με τη σημαντική διαφορά όμως ότι η Δανία έχει τα τελευταία χρόνια αυξήσει τα πλεονάσματά της, ενώ της Σουηδίας έχουν παρουσιάσει κάμψη, η οποία μάλιστα ξεκίνησε πριν την περίοδο 2007-08. Από την άλλη πλευρά, η περίπτωση του Ην. Βασιλείου παρουσιάζει ιδιαίτερο ενδιαφέρον, καθώς όχι μόνο είναι διαχρονικά ελλειμματικό ως προς το ισοζύγιο αγαθών, φθάνοντας το 2008 να έχει εμπορικό έλλειμμα ύψους 119,3 δις ευρώ, αλλά μετά από μία μείωση των ελλειμμάτων την περίοδο 2009 -2011, τα ελλείμματά της διευρύνθηκαν, φθάνοντας το 2014 στο ύψος των 152,8 δις ευρώ, το υψηλότερο δηλαδή έλλειμμα που έχει σημειώσει ποτέ το Ην. Βασίλειο.

Οι πέντε χώρες με χαμηλό κατά κεφαλήν εισόδημα, που εισήλθαν στην ευρωζώνη μεταγενέστερα, παρουσιάζουν αρκετές ομοιότητες. Υπήρξαν διαχρονικά από το 1999 έως και το 2011 ελλειμματικές (στο ισοζύγιο αγαθών), με το συνολικό έλλειμμα των χωρών αυτών να φτάνει το 2008 τα 14,4 δις ευρώ, ενώ έκτοτε τα ελλείμματά τους περιορίζονται. Η διαφοροποίησή τους έγκειται στο ότι η Σλοβενία και η Σλοβακία είναι από το 2013 πλεονασματικές χώρες, (1,2 και 2,6 δις ευρώ για το 2014 αντίστοιχα), ενώ οι Εσθονία, Λετονία και Λιθουανία παραμένουν ελλειμματικές (κατά 1, 2,8 και 0,9 δις ευρώ το 2014 αντίστοιχα).

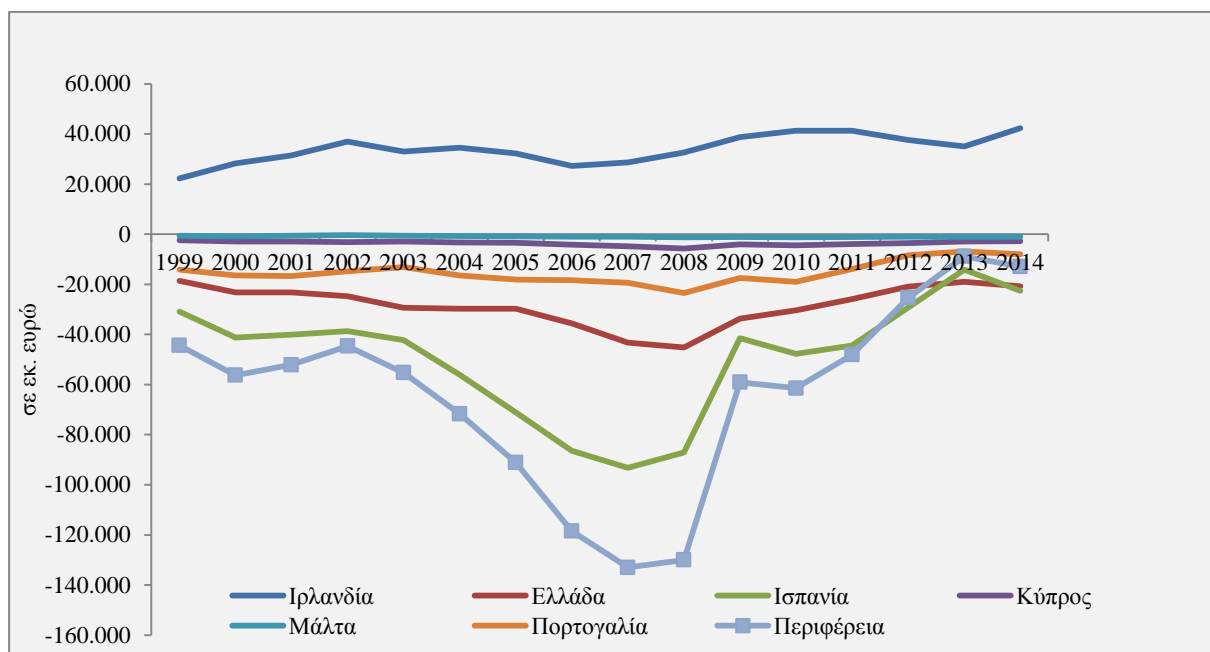
Στην κατηγορία των χωρών της Ευρώπης που βρίσκονται εκτός ευρώ και έχουν χαμηλό ΑΕΠ, παρουσιάζεται σε όλες τις χώρες επιδείνωση έως το 2008, όπου το συνολικό εμπορικό έλλειμμα των χωρών αυτών ξεπερνάει τα 65,9 δις ευρώ, για να ακολουθήσει μία περίοδος σημαντικού περιορισμού των ελλειμμάτων των κρατών αυτών (έλλειμμα 7,7 δις το 2014). Τόσο η Τσεχία, όσο και η Ουγγαρία διατηρούν από το 2009 και μετά εμπορικά πλεονάσματα, τα οποία φθάνουν το 2014 τα 8,4 και 2,6 δις ευρώ αντίστοιχα. Αντίθετα οι υπόλοιπες χώρες, παρά τη σημαντική μείωση, παραμένουν σταθερά ελλειμματικές, με το έλλειμμα τους για το 2014 να είναι (σε δις ευρώ) για τη Βουλγαρία 2,8, για την Κροατία 6,3, για την Πολωνία 3,2 και για τη Ρουμανία 6,3 δις ευρώ.

Πίνακας 3.2
Μεταβολή εμπορικού ισοζυγίου χωρών ΕΕ 1999 – 2014

εκ. ευρώ

Χώρα	1999	2008	2014	1999 - 2008	2008 - 2014
Βέλγιο	7.511	-4.422	-2.092	-11.933	2.330
Γερμανία	68.022	184.524	230.069	116.502	45.545
Γαλλία	18.846	-43.063	-32.109	-61.909	10.954
Ιταλία	20.508	-2.902	47.863	-23.409	50.765
Λουξεμβούργο	-	-1.683	-316	-	1.367
Ολλανδία	25.461	60.837	79.269	35.376	18.432
Αυστρία	-3.752	-165	1.668	3.587	1.833
Φινλανδία	11.078	6.868	899	-4.210	-5.969
Κέντρο ευρωζώνης	147.673	199.994	325.252	55.689	125.257
Ιρλανδία	22.317	32.622	42.297	10.305	9.676
Ελλάδα	-18.655	-45.199	-20.834	-26.544	24.365
Ισπανία	-30.911	-87.038	-22.514	-56.127	64.524
Κύπρος	-2.354	-5.725	-2.812	-3.371	2.913
Πορτογαλία	-14.130	-23.413	-7.983	-9.283	15.430
Μάλτα	-628	-1.251	-1.031	-623	220
Περιφέρεια ευρωζώνης	-44.361	-130.005	-12.877	-85.644	117.127
Σουηδία	19.834	19.689	12.611	-145	-7.078
Ην. Βασίλειο	-44.658	-119.337	-152.760	-74.679	-33.423
Δανία	6.152	447	5.820	-5.705	5.373
Χώρες Ε.Ε. εκτός ευρώ με υψηλό ΑΕΠ	-18.672	-99.202	-134.330	-80.530	-35.128
Εσθονία	-883	-2.096	-999	-1.213	1.097
Λετονία	-1.079	-4.321	-2.275	-3.242	2.047
Λιθουανία	-1.422	-4.367	-937	-2.945	3.430
Σλοβενία	-1.353	-2.114	1.234	-761	3.348
Σλοβακία	-1.459	-1.505	2.573	-45	4.077
Χώρες Ε.Ε. που υιοθέτησαν το ευρώ μεταγενέστερα εκτός περιφέρειας	-6.196	-14.402	-404	-8.206	13.998
Βουλγαρία	-1.378	-9.023	-2.791	-7.645	6.232
Τσεχία	-3.928	-119	8.416	3.808	8.536
Κροατία	-3.610	-10.795	-6.328	-7.185	4.466
Ουγγαρία	-3.462	-951	2.607	2.511	3.558
Πολωνία	-10.619	-23.502	-3.256	-12.882	20.246
Ρουμανία	-1.206	-21.550	-6.328	-20.343	15.222
Χώρες Ε.Ε. εκτός ευρώ με χαμηλό ΑΕΠ	-24.203	-65.939	-7.679	-41.736	58.260
Ε.Ε. (28)	51.890	-109.553	169.958	-161.443	279.511
Ευρωζώνη (19)	94.807	55.588	311.967	-39.219	256.379

Πηγή Δεδομένων: Eurostat

Πηγή Δεδομένων: Eurostat

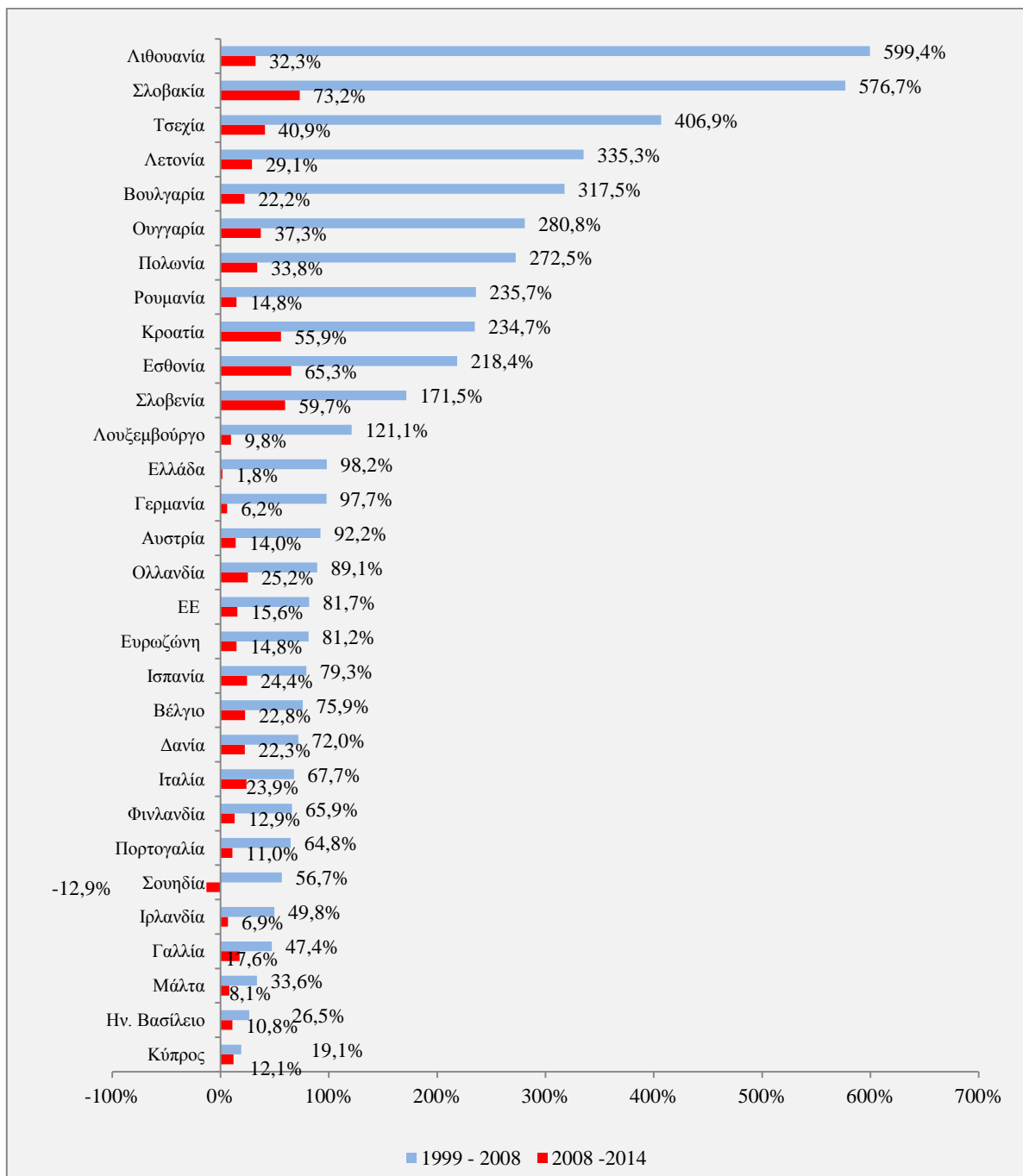
Διάγραμμα 3.2

Εμπορικό ισοζύγιο χωρών περιφέρειας ευρωζώνης 1999 – 2014

Το διάγραμμα 3.2 παρουσιάζει τη μεταβολή των εμπορικών ισοζυγίων των χωρών της περιφέρειας της ευρωζώνης, των χωρών εκείνων δηλαδή που σημείωσαν τη μεγαλύτερη προσαρμογή (βελτίωση) του εμπορικού τους ισοζυγίου από όλες τις υπόλοιπες χώρες της ΕΕ. Στην ανάλυση των δεδομένων του πίνακα 3.2 έγινε αντιληπτή η, σχεδόν, καθολική βελτίωση του ισοζυγίου αγαθών από το 2008 και ύστερα από όλες τις χώρες πλην του Ην. Βασιλείου, της Φινλανδίας. Αυτό όμως που έχει ιδιαίτερη σημασία και πρέπει να εξεταστεί είναι εάν η βελτίωση αυτή είναι αποτέλεσμα της βελτίωσης (αύξησης) των εξαγωγών, της βελτίωσης (μείωσης) των εισαγωγών ή κάποιος συνδυασμός και των δύο.

Η περίοδος από το 1999 έως το 2014 χαρακτηρίζεται από ραγδαία αύξηση της αξίας των εξαγωγών αγαθών των χωρών της Ε.Ε.. Συγκεκριμένα από τα 2,1 τρις ευρώ το 1999, η αξία των εξαγωγών συνολικά στην Ε.Ε. εκτοξεύεται στα 4,4 τρις ευρώ το 2014 σημειώνοντας άνοδο 110%, με την υποπερίοδο 1999-2008 η αύξηση να ανέρχεται σε 81,7%, ενώ για το διάστημα 2008-2014 να περιορίζεται στο 15,6%, ενώ σε επίπεδο ευρωζώνης η αύξηση ήταν της τάξης του 81,2% και 14,8% αντίστοιχα. Μέχρι την περίοδο της κρίσης, οι ρυθμοί αύξησης των εξαγωγών αγαθών είναι ιδιαίτεροι υψηλοί για όλες τις χώρες της Ευρωπαϊκής Ένωσης και ιδιαίτερα για τις οικονομικά ασθενέστερες χώρες, δηλαδή εκείνες που είτε

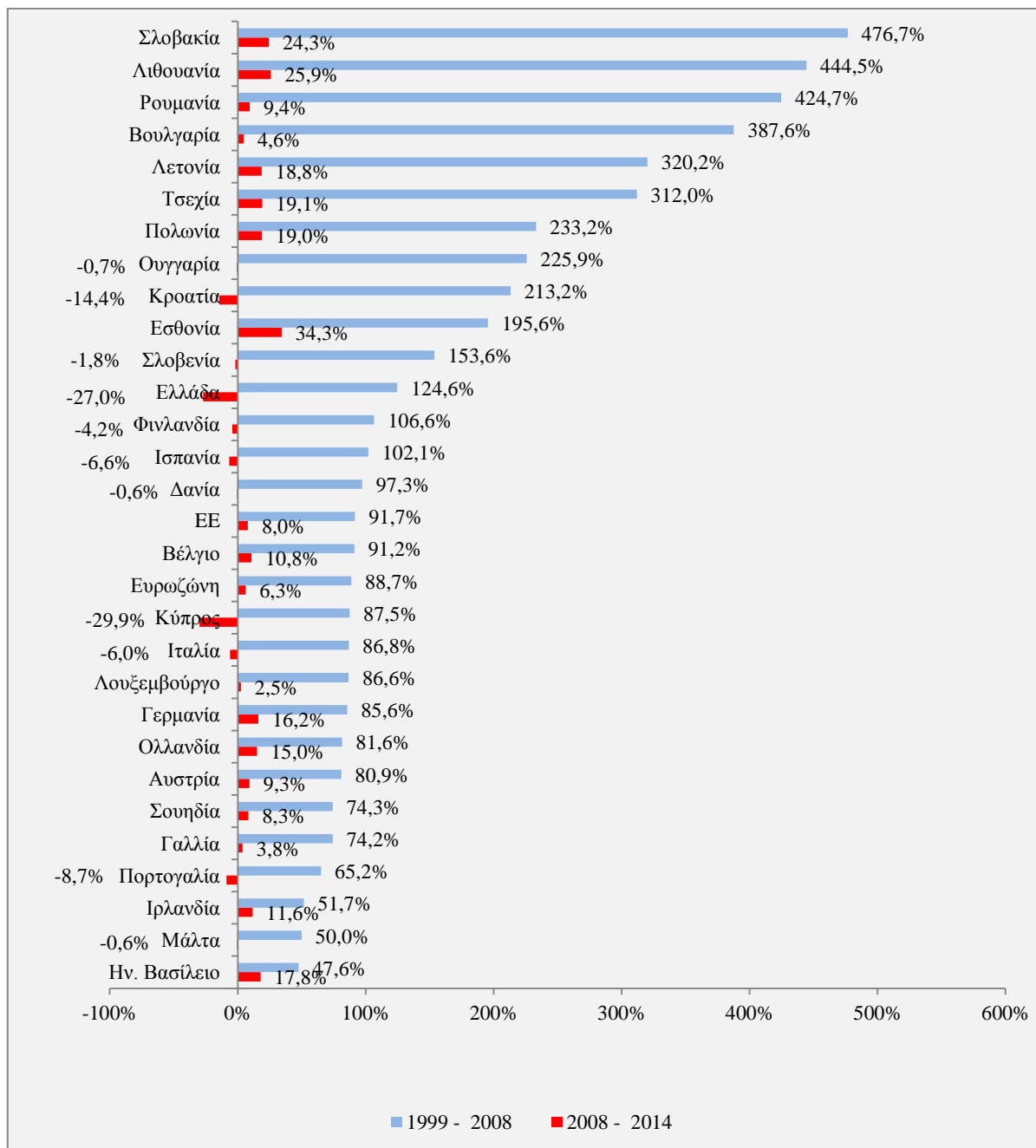
υιοθέτησαν το ευρώ μεταγενέστερα είτε βρίσκονται εκτός ευρωζώνης. Συγκεκριμένα οι χώρες που υιοθέτησαν το ευρώ μεταγενέστερα αύξησαν τις εξαγωγές τους κατά 373,7% ενώ εκείνες που βρίσκονται εκτός ευρωζώνης κατά 300%, πολύ περισσότερο δηλαδή από το μέσο όρο της Ε.Ε.. Στο ίδιο διάστημα οι χώρες του πυρήνα της ευρωζώνης σημείωσαν αύξηση 79%, οι χώρες που αποτελούν την περιφέρεια του ευρώ 69% και οι ανεπτυγμένες, εκτός ευρώ χώρες, είχαν το χαμηλότερο ποσοστό αύξησης, 38,6%, σημαντικά χαμηλότερα από το μέσο όρο της Ε.Ε.. Κατά την περίοδο από το 2008 μέχρι και το 2014 οι δύο κατηγορίες των θεωρητικά ασθενέστερων χωρών και πάλι υπερίσχυσαν των υπολοίπων σημειώνοντας αύξηση 37,3%, έναντι 13% του πυρήνα και 25,2% της περιφέρειας της ευρωζώνης αντίστοιχα, αλλά και 9,8% της κατηγορίας που περιλαμβάνει το Ην. Βασίλειο, τη Δανία και τη Σουηδία.

Πηγή Δεδομένων: Eurostat

Διάγραμμα 3.3

Μεταβολή εξαγωγών αγαθών χωρών της Ε.Ε. 1999 – 2008 και 2008 – 2014

Πηγή Δεδομένων: Eurostat

Διάγραμμα 3.4

Μεταβολή εισαγωγών αγαθών χωρών της Ε.Ε. 1999 – 2008 και 2008 – 2014

Όπως συνέβη και με τις εξαγωγές αγαθών, έτσι και όσον αφορά στις εισαγωγές (Διάγραμμα 3.4), η περίοδος από το 1999 έως το 2008 χαρακτηρίστηκε από μεγάλη αύξηση στη ζήτηση ξένων αγαθών, με την Ε.Ε. να σημειώνει αύξηση κατά 91,7%. Ειδικότερα, οι

χώρες με χαμηλότερο συγκριτικά κατά κεφαλήν ΑΕΠ, παρουσίασαν τη μεγαλύτερη αύξηση με τις Σλοβακία, Λιθουανία και Ρουμανία να υπερβαίνουν το 400% και τις Βουλγαρία, Λετονία και Τσεχία το 300%. Αντίθετα οι χώρες του πυρήνα της Ευρωζώνης, αλλά και οι χώρες εκτός ευρωζώνης με υψηλότερο κατά κεφαλήν ΑΕΠ κινήθηκαν κοντά ή κάτω του ευρωπαϊκού μέσου όρου. Η περίοδος 2008 έως 2014 συνοδεύτηκε από μεγάλη μείωση του ρυθμού αύξησης των εισαγωγών για τις περισσότερες χώρες, ενώ δώδεκα χώρες είχαν μείωση των εισαγωγών αγαθών σε σχέση με το 2008, συμπεριλαμβανομένων των χωρών της περιφέρειας του ευρώ πλην Ιρλανδίας.

3.2.2 Το Ισοζύγιο Υπηρεσιών

Σε αντίθεση με το εμπορικό ισοζύγιο, το ισοζύγιο υπηρεσιών σε επίπεδο Ε.Ε. ήταν ανέκαθεν πλεονασματικό με σημαντική άνοδο κατά τη διάρκεια της περιόδου 1999 έως 2014. Συγκεκριμένα από πλεόνασμα 22,9 δις ευρώ το 1999, το 2008 έκλεισε με πλεόνασμα 128,3 δις ευρώ και το 2014 με 215,8 δις ευρώ. Σε επίπεδο ευρωζώνης (19), το 1999 ήταν ελλειμματικό κατά 7,2 δις ευρώ, το 2008 πλεονασματικό κατά 35,3 δις ευρώ και το 2014 επίσης πλεονασματικό κατά 65,4 δις ευρώ. Όλες οι κατηγορίες των χωρών-μελών της Ε.Ε. ήταν συνολικά πλεονασματικές σε όλη την εξεταζόμενη περίοδο πλην του πυρήνα της ευρωζώνης, ο οποίος ήταν και παραμένει ελλειμματικός σε αντίθεση με το εμπορικό ισοζύγιο. Ειδικότερα όσον αφορά στον πυρήνα της ευρωζώνης, το έλλειμμα στο ισοζύγιο οφείλεται κυρίως στη Γερμανία η οποία έχει διαχρονικά υψηλά ελλείμματα στο ισοζύγιο της (33,7 δις ευρώ το 2014 αυξημένο σε σχέση με τα 31,4 δις ευρώ το 2008). Επίσης ελλειμματικά ήταν το 2014 και τα ισοζύγια της Γαλλίας, της Ιταλίας, της Ολλανδίας και της Φινλανδίας, ενώ το συνολικό έλλειμμα των χωρών του κέντρου της ευρωζώνης ανήλθε το 2014 στα 15,8 δις ευρώ. Αντίθετα οι χώρες της περιφέρειας της ευρωζώνης είναι πλεονασματικές -με εξαίρεση την Ιρλανδία- με τα πλεονάσματά τους να έχουν αυξηθεί σημαντικά από την κρίση χρέους και μετά, με το συνολικό πλεόνασμα το 2014 να ανέρχεται σε 70,4 δις ευρώ από 38,6 δις ευρώ το 2008. Πλεονασματικές χώρες ως προς το ισοζύγιο υπηρεσιών είναι επίσης η Σουηδία και η Δανία, αλλά και το Ην. Βασίλειο το οποίο το 2014 είχε το υψηλότερο πλεόνασμα στην Ε.Ε. ύψους 110 δις ευρώ. Όσον αφορά στις υπόλοιπες χώρες της Ε.Ε., τόσο εντός όσο και εκτός ευρωζώνης, παρουσιάζουν σταθερά σε όλη την εξεταζόμενη περίοδο πλεονάσματα με σημαντική μάλιστα αύξηση το 2014 σε σχέση με το

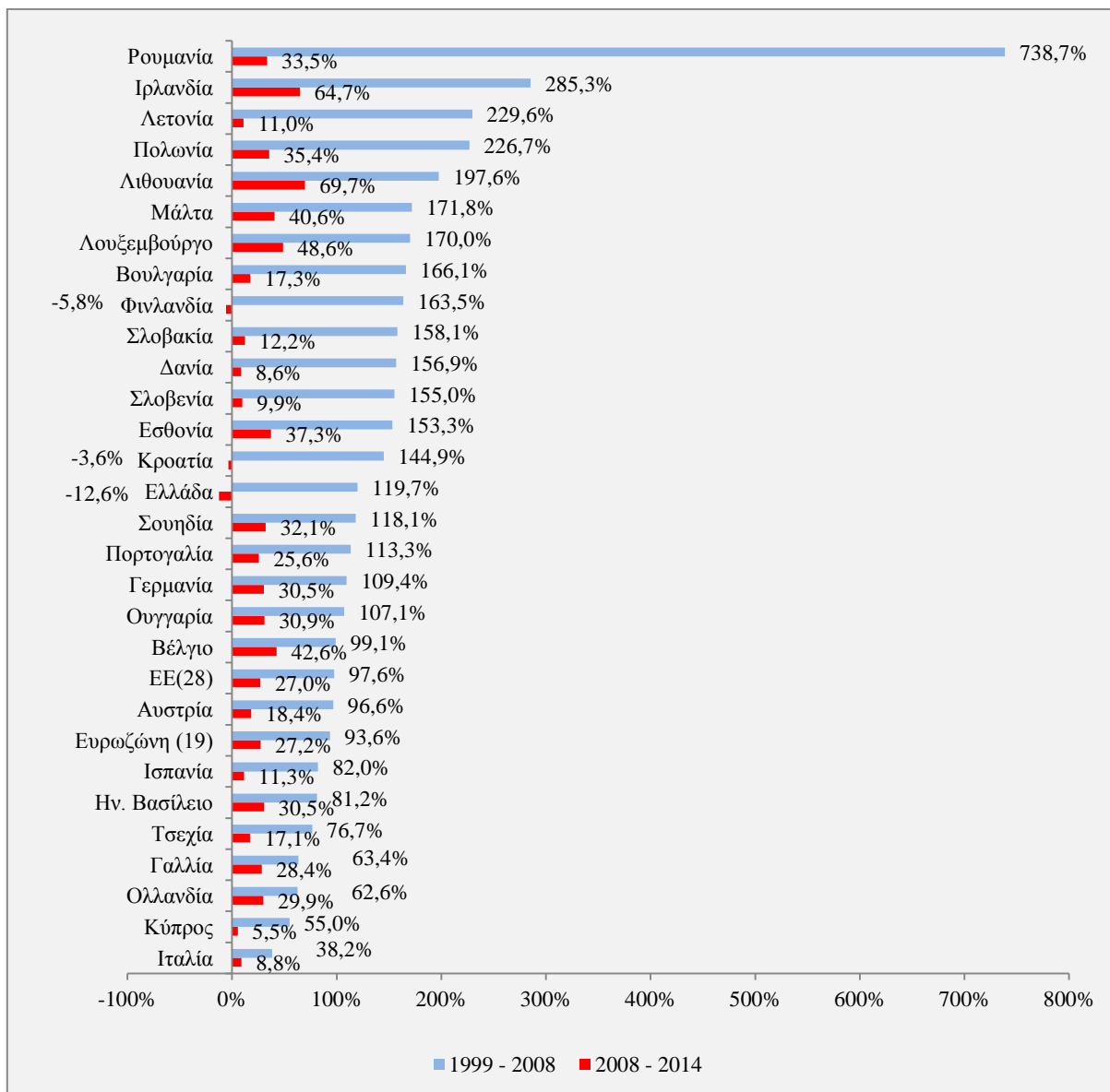
2008. Ειδικότερα οι χώρες εκτός ευρώ είχαν το 2014 πλεόνασμα ύψους 31 δις ευρώ, ενώ οι χώρες εντός ευρώ (με χαμηλό ΑΕΠ) πλεόνασμα ύψους περίπου 7 δις ευρώ.

Πίνακας 3.3
Μεταβολή ισοζυγίου υπηρεσιών χωρών ΕΕ 1999 – 2014

εκ. ευρώ

Χώρα / Περίοδος	1999	2008	2014	1999 - 2008	2008 - 2014
Βέλγιο	1.770	6.135	5.664	4.365	-471
Γερμανία	-53.299	-31.464	-33.688	21.835	-2.224
Γαλλία	12.229	8.108	-7.130	-4.121	-15.238
Ιταλία	303	-9.975	-989	-10.278	8.986
Λουξεμβούργο	-	12.856	16.153	-	3.296
Ολλανδία	-3.290	-5.699	-3.713	-2.409	1.986
Αυστρία	4.774	12.382	10.696	7.608	-1.686
Φινλανδία	305	191	-2.761	-114	-2.952
Κέντρο ευρωζώνης	-37.208	-7.466	-15.769	16.886	-8.303
Ιρλανδία	-10.209	-16.466	-7.623	-6.257	8.843
Ελλάδα	6.248	14.693	16.294	8.444	1.601
Ισπανία	19.360	29.832	48.487	10.472	18.655
Κύπρος	2.614	3.299	2.933	685	-366
Πορτογαλία	1.748	6.040	8.637	4.291	2.597
Μάλτα	539	1.236	1.653	696	418
Περιφέρεια ευρωζώνης	20.301	38.633	70.380	18.331	31.748
Σουηδία	-4.421	2.391	3.137	6.812	746
Ην. Βασίλειο	20.564	61.029	110.084	40.465	49.055
Δανία	3.866	7.452	9.982	3.585	2.530
Χώρες Ε.Ε. εκτός ευρώ με υψηλό ΑΕΠ	20.009	70.871	123.203	50.862	52.331
Εσθονία	646	1.447	1.680	801	233
Λετονία	388	1.175	1.745	788	569
Λιθουανία	394	583	1.638	189	1.055
Σλοβενία	434	1.383	1.702	948	320
Σλοβακία	602	-364	185	-965	548
Χώρες Ε.Ε. που υιοθέτησαν το ευρώ μεταγενέστερα εκτός περιφέρειας	2.464	4.225	6.950	1.761	2.725
Βουλγαρία	792	1.673	2.418	881	745
Τσεχία	3.672	3.610	1.981	-62	-1.629
Κροατία	2.281	6.925	7.206	4.644	281
Ουγγαρία	2.206	1.331	4.967	-875	3.637
Πολωνία	1.426	5.779	8.535	4.354	2.755
Ρουμανία	-327	2.681	5.866	3.008	3.185
Χώρες Ε.Ε. εκτός ευρώ με χαμηλό ΑΕΠ	10.049	21.999	30.973	11.950	8.974
Ε.Ε. (28)	22.890	128.262	215.767	105.372	87.505
Ευρωζώνη (19)	-7.210	35.392	61.591	42.602	26.199

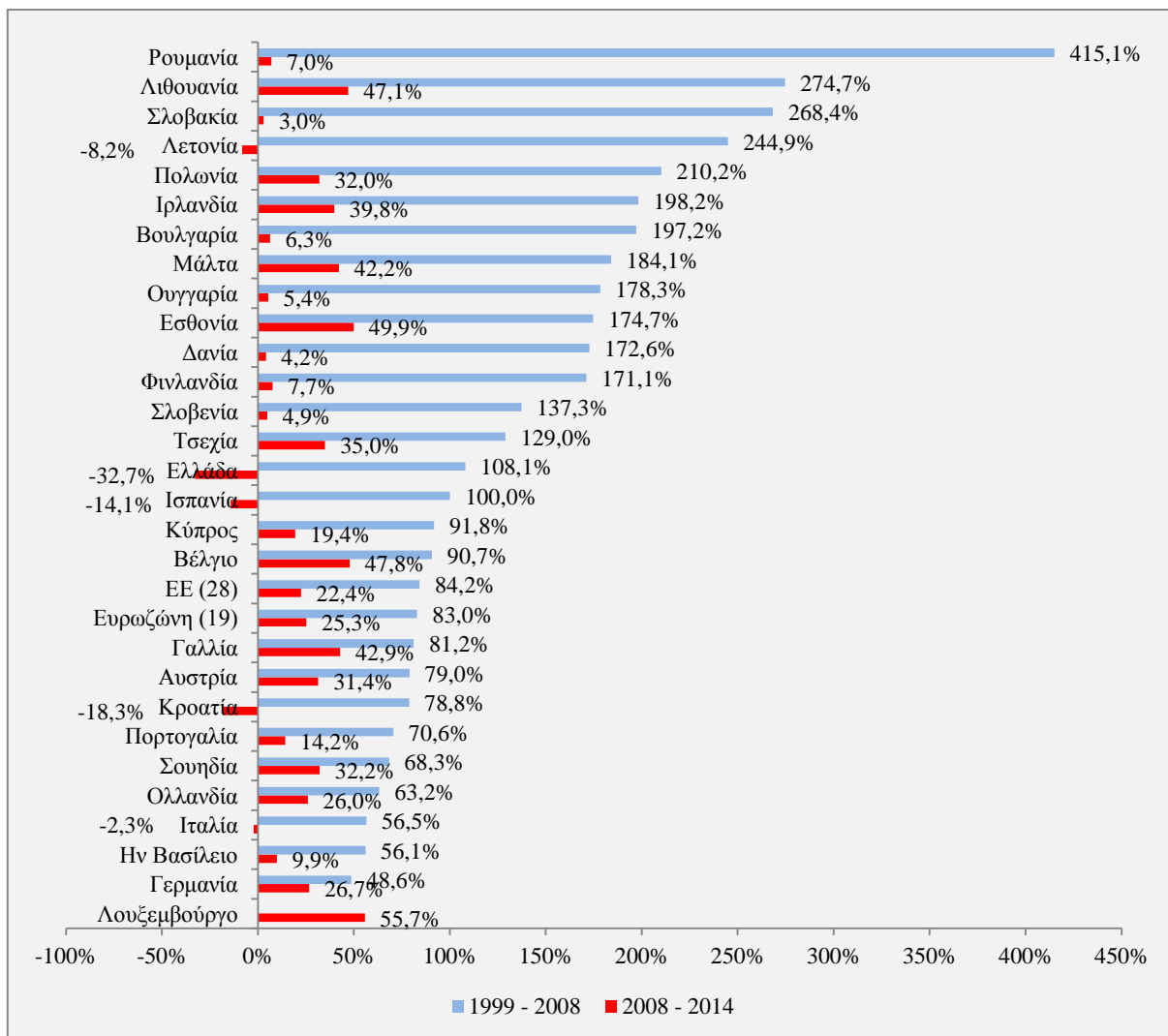
Πηγή Δεδομένων: Eurostat

Πηγή Δεδομένων: Eurostat

Διάγραμμα 3.5

Μεταβολή εξαγωγών υπηρεσιών χωρών της Ε.Ε. 1999 – 2008 και 2008 – 2014

Πηγή Δεδομένων: Eurostat

Διάγραμμα 3.6

Μεταβολή εισαγωγών υπηρεσιών χωρών της Ε.Ε. 1999 – 2008 και 2008 – 2014

Σε επίπεδο μεταβολής εξαγωγών υπηρεσιών όπως προκύπτει από το Διάγραμμα 3.5 η αύξηση της προ κρίσης περιόδου ήταν εμφανώς μεγαλύτερη σε σχέση με τη μεταγενέστερη περίοδο. Σε επίπεδο Ε.Ε. το 2008 οι εξαγωγές ήταν αυξημένες κατά 97,6% ενώ σε επίπεδο ευρωζώνης το ποσοστό ανήλθε στο 93,6% σε σχέση με το 1999. Η μεταβολή κατά την περίοδο 2008 – 2014 ήταν της τάξης του 27% και 27,2% για την Ε.Ε. και την ευρωζώνη αντίστοιχα. Στην πρώτη περίοδο οι αναπτυσσόμενες χώρες σημείωσαν τη μεγαλύτερη μεταβολή, ενώ η Γαλλία, Ιταλία, Ολλανδία και Ην. Βασίλειο ήταν οι μόνες από τις ισχυρές

οικονομίες της Ε.Ε. που κινήθηκαν κάτω από τον ευρωπαϊκό μέσο όρο. Στην περίοδο μετά το 2008 και μέχρι το 2014 οι θετικοί ρυθμοί αύξησης των εξαγωγών αυξήθηκαν για όλες τις χώρες, ενώ για η Λετονία, η Ελλάδα, η Κροατία και η Φινλανδία είχαν μείωση των εξαγωγών υπηρεσιών το 2014 σε σχέση με το 2008.

Από το διάγραμμα 3.6 προκύπτει ότι οι εισαγωγές υπηρεσιών των χωρών αυξήθηκαν, όπως και στην περίπτωση του εμπορικού ισοζυγίου, περισσότερο κατά την περίοδο 1999 έως 2008 από ότι την περίοδο 2008 έως 2014. Συγκεκριμένα σε επίπεδο Ε.Ε. οι εισαγωγές αυξήθηκαν κατά 84,2% κατά την πρώτη περίοδο και μόλις κατά 22,4% την περίοδο που ακολούθησε την χρηματοπιστωτική κρίση. Επίσης, σε επίπεδο ευρωζώνης τα αντίστοιχα ποσοστά ήταν 83% και 25,3% αντίστοιχα. Σε επίπεδο κρατών-μελών οι αναπτυσσόμενες χώρες, εκτός ευρώ ή εκείνες που εισήλθαν στο ευρώ μεταγενέστερα, ήταν εκείνες που αύξησαν κατά την προ κρίσης περίοδο τις εισαγωγές σε υπηρεσίες, με τις ανεπτυγμένες χώρες πλην Δανίας, Φινλανδίας και Βελγίου να κινούνται κάτω του ευρωπαϊκού μέσου όρου. Στην περίοδο μετά το 2008 οι εξαγωγές σε όλες τις χώρες μειώθηκαν ή είχαν ακόμα και αρνητική μεταβολή (Λετονία, Ελλάδα, Ισπανία, Κροατία, Ιταλία), ενώ οι ανεπτυγμένες χώρες κινήθηκαν κοντά ή και πάνω από τον ευρωπαϊκό μέσο όρο.

3.3 Παράγοντες που επηρεάζουν το Ισοζύγιο Αγαθών και Υπηρεσιών

Εκτός από τις συνέπειες της δημοσιονομικής και νομισματικής πολιτικής στις μεταβολές του Ισοζυγίου Αγαθών και Υπηρεσιών είναι σημαντικό να διερευνηθεί η σχέση της μεταβολής του ΑΕΠ με τις μεταβολές του ισοζυγίου, όπως επίσης οι συναλλαγματικές ισοτιμίες των χωρών της Ε.Ε. με εγχώριο νόμισμα απέναντι στο ευρώ, η επίδραση των μεταβολών των τιμών του πετρελαίου, αλλά και η διερεύνηση της επίδρασης στο ισοζύγιο της σύγκλισης των αναπτυσσόμενων χωρών προς τις ανεπτυγμένες.

3.3.1 Σχέση μεταβολής του ΑΕΠ και του Ισοζυγίου Αγαθών και Υπηρεσιών

Όπως αναλύθηκε και στο προηγούμενο κεφάλαιο, η δημοσιονομική πολιτική που ασκήθηκε στην Ε.Ε. από το 2008, ιδίως στις χώρες της περιφέρειας της ευρωζώνης, προκάλεσε ύφεση (μείωση του ΑΕΠ) στις χώρες αυτές εξαιτίας, μεταξύ άλλων, της αύξησης των φόρων, της μείωσης των κρατικών δαπανών, των μισθών, αλλά και των επενδύσεων σε δημόσιο και ιδιωτικό τομέα, μειώνοντας το διαθέσιμο εισόδημα των καταναλωτών και συνεπώς την

τελική καταναλωτική δαπάνη. Η ύφεση αυτή έπληξε όπως ήταν φυσικό και τις εισαγωγές αγαθών, οι οποίες σε ορισμένες χώρες της ευρωζώνης είχαν όχι απλώς χαμηλότερο ρυθμό αύξησης, αλλά αρνητική μεταβολή (βλ. διαγράμματα 3.3 και 3.4 παραπάνω). Όμως μειωμένο ρυθμό αύξησης των εμπορικών εισαγωγών συναντάμε και στις υπόλοιπες χώρες που δεν έχουν υποστεί δημοσιονομική προσαρμογή, ούτε και οι οικονομίες τους έχουν εισέλθει σε ύφεση. Αντίστοιχη εικόνα προκύπτει και στις εξαγωγές αγαθών, όπου όλες οι χώρες είτε είχαν χαμηλότερους ρυθμούς αύξησης των εξαγωγών είτε ακόμα και αρνητική μεταβολή, χωρίς να υπάρχει συσχέτιση της μεταβολής του ΑΕΠ ή και της εφαρμογής δημοσιονομικών μέτρων με τις μεταβολές στο ισοζύγιο αγαθών και υπηρεσιών. Παρόλα αυτά μπορεί κανείς να ισχυριστεί ότι οι χώρες που βρίσκονται σε προγράμματα δημοσιονομικής προσαρμογής σημείωσαν και τη μεγαλύτερη βελτίωση στα ισοζύγιά τους.

3.3.2 Συναλλαγματικές ισοτιμίες χωρών Ε.Ε. με το ευρώ

Καθοριστικός παράγοντας μεταβολής του ισοζυγίου τρεχουσών συναλλαγών για μία χώρα, είναι και η συναλλαγματική ισοτιμία του εγχώριου νομίσματος έναντι των ξένων. Στην παρούσα εργασία θα γίνει σύγκριση των μεταβολών των νομισμάτων των χωρών της Ε.Ε. που βρίσκονται εκτός ευρωζώνης, με τις μεταβολές του ευρώ. Στόχος της σύγκρισης αυτής είναι να διαπιστωθεί η συσχέτιση μεταξύ των μεταβολών στην ισοτιμία και του ΙΤΣ (συγκεκριμένα η εργασία θα επικεντρωθεί στη συσχέτιση με τα υπό ισοζύγια του ΙΤΣ, δηλαδή τα αγαθά και τις υπηρεσίες). Για τη σύγκριση των δεδομένων θα χρησιμοποιηθούν η εξέλιξη του ισοζυγίου αγαθών και υπηρεσιών σε τρέχουσες τιμές και οι μέσες ετήσιες τιμές των συναλλαγματικών ισοτιμιών των χωρών με το ευρώ. Από τη μελέτη αυτή θα εξαιρεθεί η Βουλγαρία, καθώς η ισοτιμία του εγχώριου νομίσματός της (Λέβα) με το ευρώ παραμένει σταθερή από το 2005 (1 ευρώ = 1,9558 λέβα), ενώ θα συμπεριληφθεί η Δανία παρά τη σύνδεσή της με το ευρώ λόγω της ύπαρξης μικρών μεταβολών στην ισοτιμία κορόνας –ευρώ.

Ο Πίνακας 3.3 δείχνει τη μεταβολή των συναλλαγματικών ισοτιμιών των εγχώριων νομισμάτων σε σχέση με το ευρώ, αλλά και την εξέλιξη του ισοζυγίου αγαθών και υπηρεσιών των οκτώ χωρών. Στην τελευταία στήλη προκύπτουν τα δεδομένα της συσχέτισης των μεταβολών τους (ισοζυγίου και συναλλάγματος), για την περίοδο 2008 έως 2014. Η ύπαρξη θετικής συσχέτισης σημαίνει είτε υποτίμηση νομίσματος και βελτίωση του ισοζυγίου είτε ανατίμηση νομίσματος και επιδείνωση του ισοζυγίου. Προφανώς αντίθετα δεδομένα, δηλαδή

ανατίμηση νομίσματος /βελτίωση ισοζυγίου και υποτίμηση /επιδείνωση ισοζυγίου συνεπάγονται αρνητική συσχέτιση.

Πίνακας 3.4

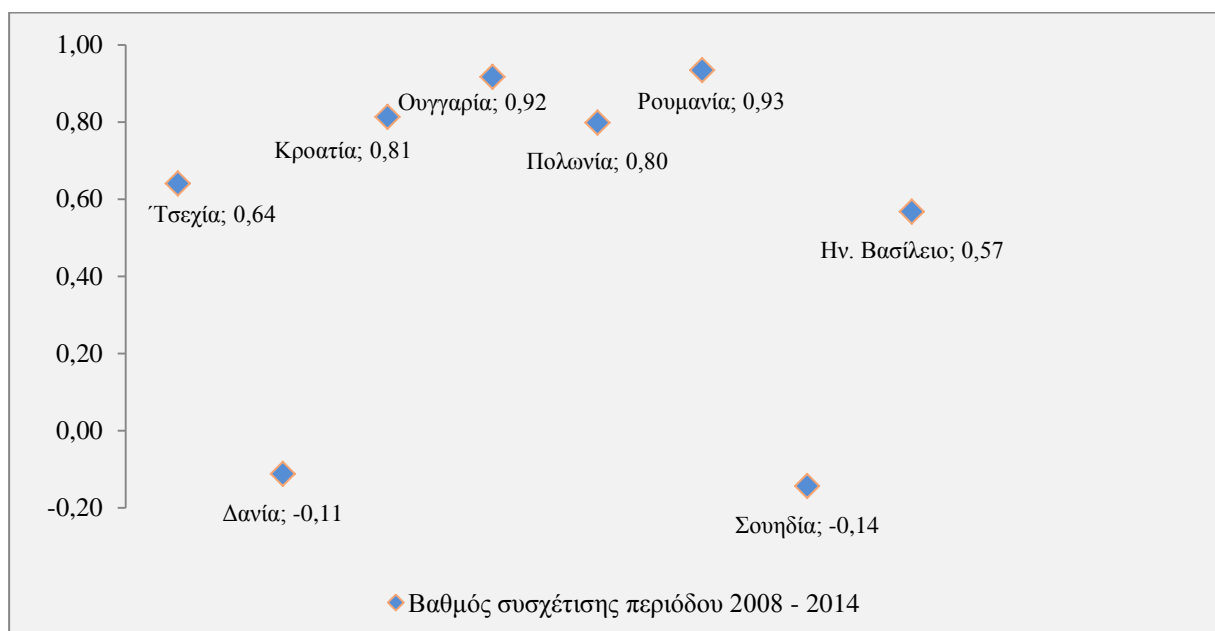
Εξέλιξη ισοζυγίου αγαθών και υπηρεσιών σε τρέχουσες τιμές (ευρώ) και εγχώριου νομίσματος προς το ευρώ

Χώρα - Νόμισμα	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	Βαθμός Συσχέτισης 2008-2014
Τσεχία	3.490,7	5.762,7	4.845,7	6.459,9	7.944,5	9.091,8	10.397,2	0,64
<i>Κορόνα</i>	24,946	26,435	25,284	24,590	25,149	25,980	27,536	
Δανία	7.898,2	10.029,5	14.767,0	13.654,9	13.724,6	15.437,6	15.801,2	-0,11
<i>Κορόνα</i>	7,4560	7,4462	7,4473	7,4506	7,4437	7,4579	7,4548	
Κροατία	-3.869,7	-1.675,2	-190,3	-206,6	207,9	201,4	877,6	0,81
<i>Κούνα</i>	7,22390	7,34000	7,28910	7,43900	7,52170	7,57860	7,63440	
Ουγγαρία	379,6	3.792,6	5.243,9	6.182,4	6.651,7	7.395,0	7.574,7	0,92
<i>Φιορίνι</i>	251,51	280,33	275,48	279,37	289,25	296,87	308,71	
Πολωνία	-17.722,2	-2.374,8	-7.335,5	-7.555,9	-1.842,7	7.560,5	5.278,8	0,80
<i>Ζλότι</i>	3,5121	4,3276	3,9947	4,1206	4,1847	4,1975	4,1843	
Ρουμανία	-18.868,5	-7.717,8	-7.783,5	-7.420,5	-6.640,2	-1.119,0	-461,8	0,93
<i>Λέι</i>	3,6826	4,2399	4,2122	4,2391	4,4593	4,4190	4,4437	
Σουηδία	22.079,9	17.841,5	20.179,4	19.049,7	20.876,0	19.642,4	15.747,9	-0,14
<i>Κορόνα</i>	9,6152	10,6191	9,5373	9,0298	8,7041	8,6515	9,0985	
Ην. Βασίλειο	-58.308,6	-38.960,0	-50.178,4	-30.200,0	-41.786,0	-40.309,2	-42.676,0	0,57
<i>Στερλίνα</i>	0,79628	0,89094	0,85784	0,86788	0,81087	0,84926	0,80612	

Πηγή Δεδομένων: Eurostat

Τα δεδομένα που προέκυψαν από τη συσχέτιση των δύο μεταβλητών δείχνουν ότι ο βαθμός συσχέτισης μεταξύ των δύο (μεταβολής ισοζυγίου και συναλλαγματικών ισοτιμιών) είναι στατιστικά σημαντικός κατά την περίοδο 2008 με 2014 για τις πέντε χώρες με το χαμηλότερο κατά κεφαλήν εισόδημα και μάλιστα προκύπτει ισχυρή θετική συσχέτιση μεταξύ τους. Συγκεκριμένα για τη Ρουμανία προκύπτει συντελεστής (πολύ ισχυρής) συσχέτισης 0,93, για την Ουγγαρία 0,92, για την Κροατία 0,81, για την Πολωνία 0,8 και χαμηλότερος για την Τσεχία (0,64). Ύπαρξη θετικής (μέσης) συσχέτισης προκύπτει και στην περίπτωση του Ην. Βασιλείου (0,57), όμως στις υπόλοιπες δύο χώρες τα αποτελέσματα είναι εκ διαμέτρου αντίθετα. Στην περίπτωση της Σουηδίας (-0,14) προκύπτει ασθενής αρνητική συσχέτιση,

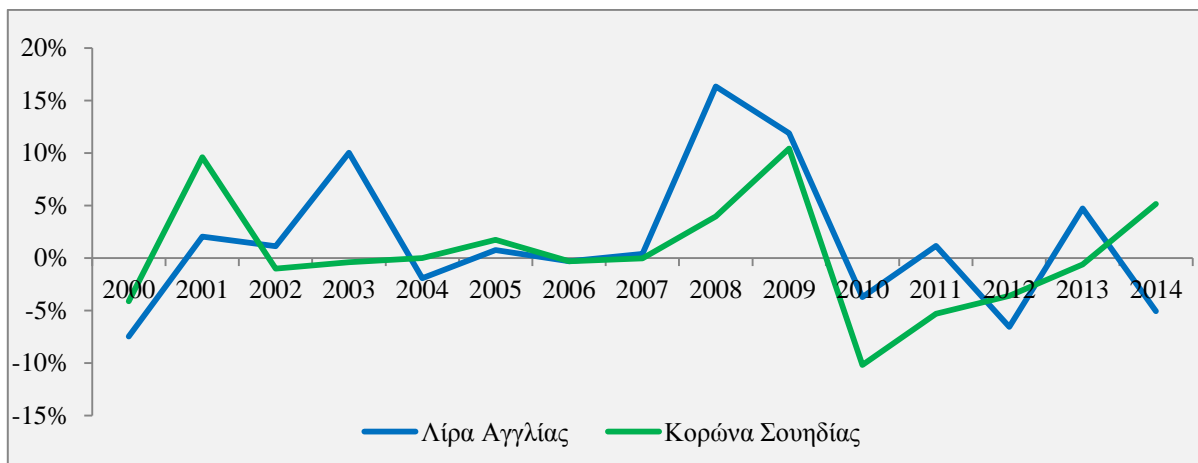
όπως και στη Δανία (-0,11), κάτι που είναι λογικό λόγω της σχέσης κορόνας ευρώ. Το βασικό συμπέρασμα που προκύπτει από τα δεδομένα αυτά είναι ότι η βελτίωση του ισοζυγίου των πέντε πιο αδύναμων χωρών σχετίζεται άμεσα με την υποτίμηση του νομίσματός τους, ενώ σε μέτριο βαθμό ισχύει αυτό και για το Ην. Βασίλειο. Αντίθετα η βελτίωση του ισοζυγίου αγαθών και υπηρεσιών για τη Δανία δε φαίνεται να σχετίζεται με τις (μικρές) μεταβολές του νομίσματός της και αντίστοιχα, οι μεταβολές της σουηδικής κορόνας δε φαίνεται να επηρέασαν την επιδείνωση του ισοζυγίου της. Το γεγονός ότι οι ισχυρές οικονομικά χώρες δεν επηρεάζονται τόσο από τις μεταβολές των ισοτιμιών τους, σε σχέση με τις πιο αδύναμες και αναπτυσσόμενες οικονομίες εξηγείται από πολλούς διαρθρωτικούς και άλλους ποιοτικούς παράγοντες που θα αναλυθούν στο επόμενο κεφάλαιο.

Πηγή Δεδομένων: Eurostat

.Διάγραμμα 3.7

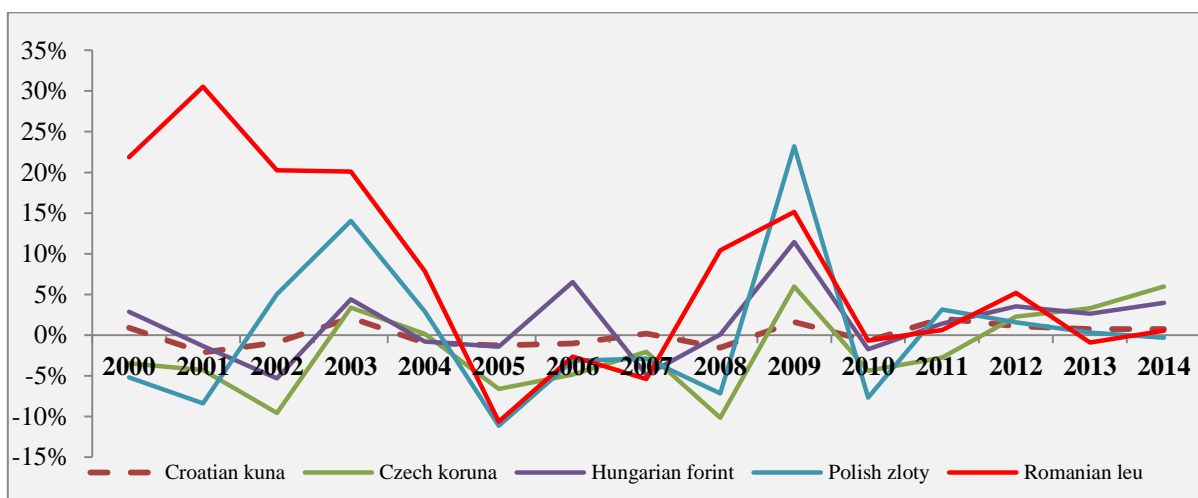
Σχέση μεταβολής ισοζυγίου αγαθών και υπηρεσιών των χωρών εκτός ευρωζώνης και των συναλλαγματικών ισοτιμιών των νομισμάτων τους με το ευρώ

Πηγή Δεδομένων: Eurostat

Διάγραμμα 3.8

Μεταβολή συναλλαγματικών ισοτιμιών του ευρώ έναντι των χωρών Ε.Ε. με υψηλό ΑΕΠ

Πηγή Δεδομένων: Eurostat

Διάγραμμα 3.9

Μεταβολή συναλλαγματικών ισοτιμιών του ευρώ έναντι χωρών με χαμηλό ΑΕΠ

Στα Διαγράμματα 3.8 και 3.9 απεικονίζονται οι μέσες ετήσιες μεταβολές των συναλλαγματικών ισοτιμιών των νομισμάτων των χωρών της Ε.Ε. που βρίσκονται εκτός ευρωζώνης με το ευρώ. Όταν η καμπύλη των μεταβολών των συναλλαγματικών ισοτιμιών

βρίσκεται πάνω από το μηδέν, συνεπάγεται ανατίμηση του ευρώ έναντι των άλλων νομισμάτων, όταν βρίσκεται κάτω του μηδενός συνεπάγεται υποτίμηση του ευρώ.

3.3.3 Μεταβολή τιμών πετρελαίου

Η εξάρτηση των οικονομιών της Ε.Ε. από το πετρέλαιο, αν και διαφέρει από χώρα σε χώρα, είναι σημαντική και συνεπώς πρέπει να εξεταστούν οι επιπτώσεις των μεταβολών των τιμών στο πετρέλαιο και η επίδρασή τους στο ισοζύγιο τρεχουσών συναλλαγών των κρατών μελών. Όπως αναφέρθηκε και στο πρώτο κεφάλαιο, επειδή η κατανάλωση και οι εισαγωγές πετρελαίου είναι ανελαστικές σε σχέση με την τιμή του, η άνοδος της τιμής του πετρελαίου αυξάνει το έλλειμμα του ισοζυγίου τρεχουσών συναλλαγών. Επίσης, η αύξηση της τιμής του πετρελαίου μειώνει το πραγματικό εισόδημα των χωρών, ενώ απαιτούνται πλέον περισσότερες εξαγωγές για την κάλυψη του κόστους του εισαγόμενου πετρελαίου. Το ισχυρό νόμισμα που χρησιμοποιούν τα 19 κράτη μέλη του ευρώ διαφοροποιεί τη σημασία της επίδρασης της τιμής του πετρελαίου στο ισοζύγιο τρεχουσών συναλλαγών. Και αυτό διότι η τιμή του πετρελαίου εκφράζεται διεθνώς σε δολάρια ΗΠΑ. Παράλληλα, δεδομένης της ισχυρής αρνητικής συσχέτισης μεταξύ της τιμής του πετρελαίου και της συναλλαγματικής ισοτιμίας του δολαρίου (-0,79 κατά την περίοδο 1999 έως 2014), η υποτίμηση του δολαρίου συνεπάγεται την άνοδο της τιμής του πετρελαίου σε δολάρια. Έτσι, κατά την περίοδο 2002 - 2008, η αποδυνάμωση του δολαρίου προκάλεσε σημαντική αύξηση της τιμής του πετρελαίου. Όμως, η συνακόλουθη υπερτίμηση του ευρώ έναντι του δολαρίου απορρόφησε σημαντικό μέρος της αύξησης της τιμής του πετρελαίου, γι' αυτό η επιδείνωση των όρων εμπορίου στην ευρωζώνη εξαιτίας των μεταβολών της τιμής του πετρελαίου και η επίδρασή της στο ισοζύγιο τρεχουσών συναλλαγών περιορίστηκαν, όπως θα δούμε στη συνέχεια. Εμπειρικές αναλύσεις έχουν δείξει ότι οι διακυμάνσεις των όρων εμπορίου συνδέονται στενά με τις απότομες μεταβολές της τιμής του πετρελαίου. Η προσωρινή άνοδος της τιμής του πετρελαίου χειροτερεύει τους όρους εμπορίου και αυτό σημαίνει ότι το τρέχον εισόδημα παροδικά μειώνεται σε επίπεδο χαμηλότερο του “μόνιμου” εισοδήματος. Η μείωση του τρέχοντος εισοδήματος “απορροφάται” κυρίως από την αποταμίευση, η οποία μειώνεται προκειμένου η κατανάλωση να ακολουθεί πρότυπο ομαλής εξέλιξης διαχρονικά. Η μείωση της αποταμίευσης συνεπάγεται την αύξηση του ελλείμματος του ισοζυγίου τρεχουσών συναλλαγών.

Το πρόβλημα που προκύπτει από μια αιφνίδια και προσωρινή άνοδο της τιμής του πετρελαίου είναι η ανεύρεση πόρων για τη χρηματοδότηση του ελλείμματος του ισοζυγίου τρεχουσών συναλλαγών. Αντίθετα, αν η χειροτέρευση των όρων εμπορίου εξαιτίας της αύξησης της τιμής του πετρελαίου θεωρηθεί μόνιμη, τα νοικοκυριά, καθώς μειώνεται το “μόνιμο” εισόδημά τους, μειώνουν την κατανάλωσή τους κατά το ποσό της μείωσης του εισοδήματος που προκαλείται από τη χειροτέρευση των όρων εμπορίου. Η αποταμίευση δε μεταβάλλεται και το ΙΤΣ παραμένει αμετάβλητο.⁵ Όμως, η χειροτέρευση των όρων εμπορίου εξαιτίας της μόνιμης ανόδου της τιμής του πετρελαίου επηρεάζει αρνητικά τις επενδύσεις που συνδέονται άμεσα με το ισοζύγιο τρεχουσών συναλλαγών. Όσο μονιμότερες είναι οι μεταβολές των όρων εμπορίου, τόσο υψηλότερες είναι οι επιδράσεις τους στις επενδύσεις και τόσο μεγαλύτερες είναι οι επιδράσεις των επενδύσεων στο ισοζύγιο τρεχουσών συναλλαγών. Γι’ αυτό, σε περιόδους που ακολουθούν μόνιμες μεταβολές των όρων εμπορίου το ισοζύγιο τρεχουσών συναλλαγών κινείται προς την αντίθετη κατεύθυνση των μεταβολών των όρων εμπορίου.

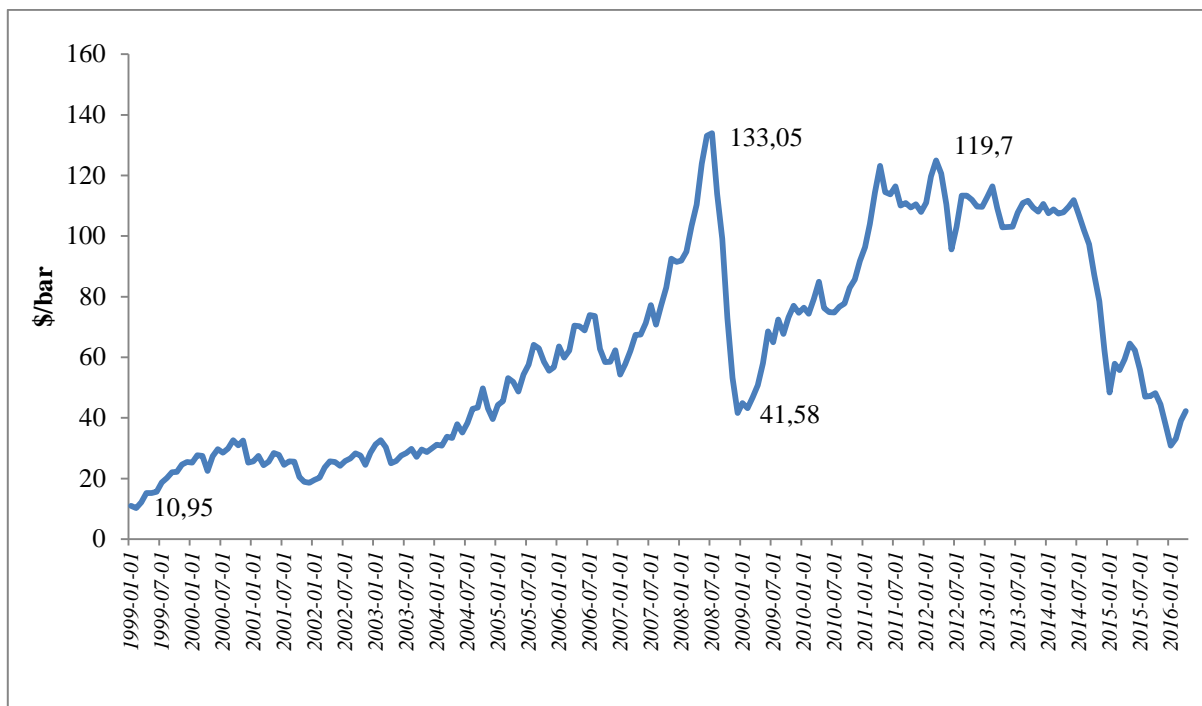
Συμπερασματικά, αν η χειροτέρευση των όρων εμπορίου οφείλεται σε προσωρινή άνοδο της τιμής του πετρελαίου, η απώλεια εισοδήματος απορροφάται κυρίως από την αποταμίευση και αυτό επιδρά στο ισοζύγιο τρεχουσών συναλλαγών, ενώ, αν η χειροτέρευση των όρων εμπορίου είναι μόνιμη, η απώλεια εισοδήματος απορροφάται από την κατανάλωση χωρίς να επηρεάζονται σημαντικά η αποταμίευση και το ισοζύγιο τρεχουσών συναλλαγών. Όμως, πρέπει να επισημανθεί ότι, αν, παράλληλα με τη μείωση της κατανάλωσης, η ζήτηση για επενδύσεις μειώνεται εξαιτίας των μεταβολών των όρων εμπορίου περισσότερο από όσο μειώνεται η κατανάλωση ή αν η ζήτηση για επενδύσεις μειώνεται εξαιτίας ενός γεγονότος με μακροχρόνιες αρνητικές επιδράσεις, τότε το ισοζύγιο τρεχουσών συναλλαγών ενδέχεται να βελτιωθεί.

Πετρελαϊκές κρίσεις συμβαίνουν συχνά προκαλώντας σημαντική διεύρυνση του ελλείμματος του ισοζυγίου τρεχουσών συναλλαγών. Η χρηματοδότηση του εν λόγω ελλείμματος δεν υπήρξε πάντοτε εύκολη, και αυτό, σε συνδυασμό με την ιδιαίτερα υψηλή εξάρτηση της Ευρώπης από το πετρέλαιο, καταδεικνύει την ανάγκη ανεύρεσης τρόπων μείωσης της εξάρτησής της από το πετρέλαιο.

⁵ Η βασική επιχειρηματολογία για το χειρισμό αυτού του προβλήματος υπαγορεύει: “Finance a temporary shock, adjust to a permanent shock.”

Αυτή η αντιμετώπιση των συνεπειών των αιφνίδιων αρνητικών γεγονότων (shocks) είναι ταυτόχρονα “ a normative theory (what should happen) and a positive theory (what will happen) of current account.”, Sachs, J. D. and F. B. Larrain, “Macroeconomics in the Global Economy”.

Harvester-Wheatstheaf, 1993, 166, Έκθεση ΤτΕ Ανισορροπίες ΙΤΣ: αιτίες και πολιτικές 2010, σελ 10

Πηγή Δεδομένων: ΟΟΣΑ

Διάγραμμα 3.10

Μεταβολή τιμών πετρελαίου Brent 1999 - 2014

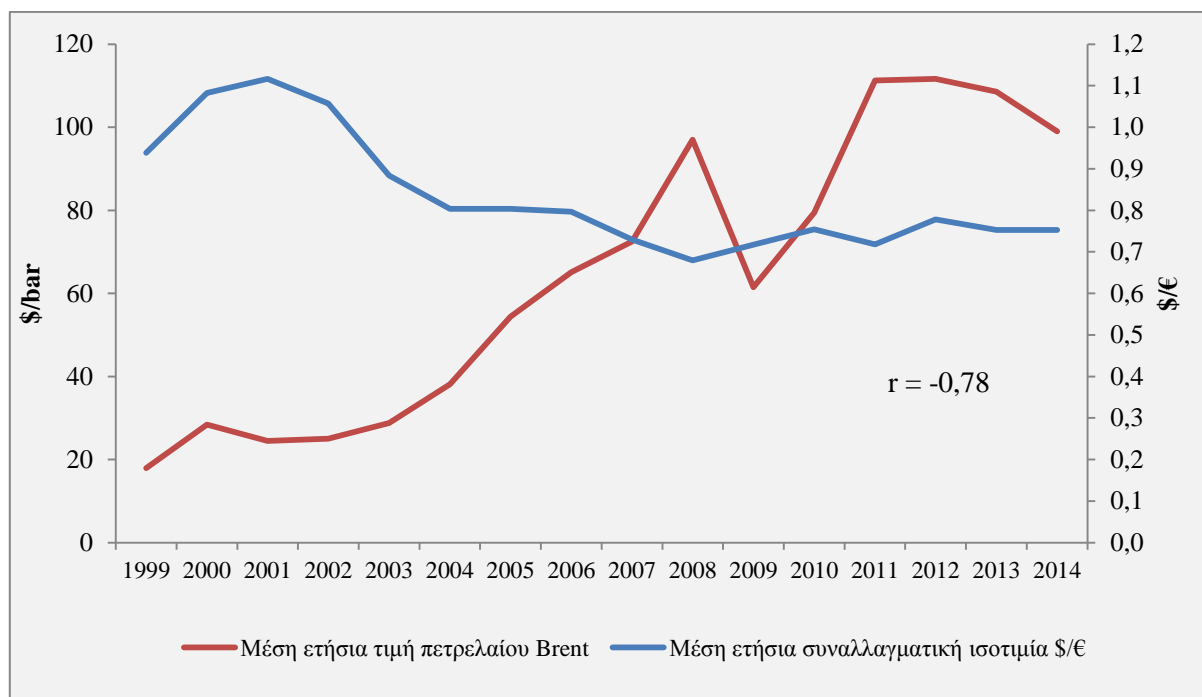
Στο διάγραμμα 3.6 απεικονίζεται η μεταβολή των τιμών του πετρελαίου Brent κατά την περίοδο 1999 έως 2015. Ως νόμισμα χρησιμοποιείται το δολάριο ΗΠΑ και ως μονάδα μέτρησης το βαρέλι πετρελαίου (\$/Bar). Από το 1999 και τα 11 περίπου δολάρια ανά βαρέλι, η τιμή του πετρελαίου ακολούθησε μία ανοδική τροχιά, με κάποιες αυξομειώσεις, για να ξεπεράσει τα επίπεδα των 133 \$/bar (Ιούνιος του 2008). Από το διάγραμμα είναι εμφανής η ραγδαία πτώση τιμής του στο δεύτερο εξάμηνο του 2008 έως και τα 41,58 \$/bar στα τέλη του ίδιου έτους, για να ακολουθήσει εκ νέου ανοδική πορεία τα επόμενα τρία χρόνια ως τα 119,7 \$/bar τον Μάρτιο του 2012. Μετά από δύο περίπου χρόνια με σχετικά μικρές αυξομειώσεις, υποχωρεί και πάλι προς τα επίπεδα των 50 \$/bar ή και χαμηλότερα από τα μέσα του 2014 και μετά. Στην ανάλυση συσχέτισης, όμως, που πραγματοποιήθηκε, στα πλαίσια της εργασίας, οι μεγάλες αυξομειώσεις στις τιμές αυτές δεν προκάλεσαν αντίθετες μεταβολές σε όλα στα ισοζύγια των κρατών μελών της Ε.Ε., αλλά μάλιστα σε αρκετές περιπτώσεις υπήρξε μία πολύ ισχυρή θετική συσχέτιση μεταξύ ισοζυγίου και τιμών πετρελαίου, δηλαδή άνοδος των τιμών του πετρελαίου συνδυαζόταν με αύξηση των εξωτερικών συναλλαγών των χωρών. Το φαινόμενο αυτό οφείλεται κυρίως στην πρώτη περίοδο, δηλαδή έως το 2008. Εξήγηση σε

αυτά τα αποτελέσματα, μπορεί να δοθεί, όπως αναφέρθηκε και ανωτέρω, στο γεγονός ότι η τιμή του πετρελαίου υπολογίζεται σε δολάρια, με το οποίο υπάρχει αρνητική συσχέτιση. Έτσι το γεγονός ότι κατά την περίοδο 2000 έως 2008 το ευρώ ανατιμήθηκε κατά 59,3% (μέσες ετήσιες τιμές) έναντι του δολαρίου, εξισορρόπησε την επιβάρυνση στο ισοζύγιο των κρατών από την αύξηση των τιμών πετρελαίου.

Πίνακας 3.5

Συσχέτιση μεταβολών μέσω ετήσιων τιμών πετρελαίου Brent και μεταβολών Ισοζυγίου αγαθών και υπηρεσιών για την περίοδο 1999 – 2014

Χώρα	Συντελεστής Συσχέτισης Περίοδου 1999 - 2014
Βέλγιο	-0,74
Λουξεμβούργο	0,94
Ιταλία	-0,09
Γερμανία	0,84
Ολλανδία	0,92
Γαλλία	-0,97
Φινλανδία	-0,91
Αυστρία	0,71
Κέντρο Ευρωζώνης	0,49
Ισπανία	0,32
Ιρλανδία	0,66
Ελλάδα	0,19
Κύπρος	-0,47
Μάλτα	0,61
Πορτογαλία	0,58
Περιφέρεια Ευρωζώνης	0,39
Ην. Βασίλειο	-0,11
Δανία	0,24
Σουηδία	0,28
Χώρες Ε.Ε. εκτός ευρώ με υψηλό ΑΕΠ	0,05
Εσθονία	0,45
Λετονία	-0,08
Λιθουανία	0,11
Σλοβενία	0,66
Σλοβακία	0,59
Χώρες Ε.Ε. που υιοθέτησαν το ευρώ μεταγενέστερα εκτός περιφέρειας	0,42
Βουλγαρία	-0,04
Κροατία	0,35
Τσεχία	0,91
Ουγγαρία	0,84
Πολωνία	0,33
Ρουμανία	-0,31
Χώρες Ε.Ε. εκτός ευρώ με χαμηλό ΑΕΠ	0,43
Ε.Ε. (28)	0,53
Ευρωζώνη (19)	0,54

Πηγή Δεδομένων: ΟΟΣΑ

Διάγραμμα 3.11

Μέση ετήσια μεταβολή πετρελαίου Brent και ισοτιμίας \$/€

Στο Διάγραμμα 3.11 απεικονίζεται η μεταβολή της μέσης ετήσια τιμής του πετρελαίου τύπου Brent και η μέση ετήσια μεταβολή της συναλλαγματικής ισοτιμίας ευρώ/δολαρίου ΗΠΑ για την περίοδο 1999 με 2014. Η ύπαρξη έντονης αρνητικής συσχέτισης (-0,78) των δύο αυτών μεταβολών είναι εμφανής ιδιαίτερα κατά την περίοδο 2000 – 2008.

3.3.4 Σύγκλιση αναπτυσσόμενων – ανεπτυγμένων χωρών εντός Ε.Ε.

Οι χώρες που υστερούν σε επίπεδο ανάπτυξης εντείνουν τις προσπάθειές τους για να προσεγγίσουν τις ανεπτυγμένες χώρες. Η δυνατότητα σύγκλισης των χωρών αυτών προς τις περισσότερο ανεπτυγμένες αποτελεί σημαντικό προσδιοριστικό παράγοντα του ισοζυγίου τρεχουσών συναλλαγών τους. Αν και στην τρέχουσα συγκυρία ορισμένες αναδυόμενες οικονομίες συνδυάζουν υψηλούς ρυθμούς ανάπτυξης με πλεονάσματα του ισοζυγίου τρεχουσών συναλλαγών, γενική είναι η εκτίμηση ότι χώρες με υψηλό ρυθμό ανάπτυξης και αυξανόμενο κατά κεφαλήν προϊόν έχουν υψηλό έλλειμμα του ισοζυγίου τρεχουσών

συναλλαγών (χωρίς κατ' ανάγκη να έχουν υψηλό λόγο χρέους/ΑΕΠ), για τους ακόλουθους λόγους:

Πρώτον, η χαμηλή ποσότητα κεφαλαίου ανά απασχολούμενο συνεπάγεται υψηλή οριακή απόδοση του κεφαλαίου, γεγονός που καθιστά ελκυστικές τις επενδύσεις και για το λόγο αυτό ενθαρρύνει την εισροή κεφαλαίων. Βραχυχρόνια, η αύξηση των επενδύσεων προκαλεί άνοδο του ελλείμματος του ισοζυγίου τρεχουσών συναλλαγών. Μεσοπρόθεσμα, όμως, η αύξηση των επενδύσεων και του προϊόντος μπορεί να οδηγήσει σε αύξηση της παραγωγικότητας και των εξαγωγών. Επίσης, η αύξηση του προϊόντος και των εισοδημάτων αυξάνει την αποταμίευση και οι δύο αυτοί παράγοντες, μεσοπρόθεσμα, συνεπάγονται τη μείωση του ελλείμματος του ισοζυγίου τρεχουσών συναλλαγών.

Δεύτερον, τα νοικοκυριά, παρακινούμενα από τον υψηλό ρυθμό ανάπτυξης, προσδοκούν ότι ο ρυθμός αυτός θα συνεχιστεί στο μέλλον. Συνεπώς, το εισόδημα και η κατανάλωσή τους στο μέλλον θα αυξηθούν. Οι αισιόδοξες εκτιμήσεις για την εξέλιξη του εισοδήματός τους στο μέλλον ενθαρρύνουν τα νοικοκυριά σε εξομάλυνση της κατανομής της καταναλωτικής δαπάνης διαχρονικά, αυξάνοντας έτσι την τρέχουσα κατανάλωση. Με αύξηση της επένδυσης και της κατανάλωσης (μείωση της αποταμίευσης) το έλλειμμα του ισοζυγίου τρεχουσών συναλλαγών διευρύνεται ως ποσοστό του ΑΕΠ. Όμως, επειδή σε χώρες που βρίσκονται σε στάδιο σύγκλισης οι επενδύσεις που χρηματοδοτούνται από κεφάλαια από το εξωτερικό κατευθύνονται σε δραστηριότητες με υψηλή παραγωγικότητα, η εξέλιξη της παραγωγικότητας θα μπορούσε να θεωρηθεί σημαντική ένδειξη για τη μελλοντική εξέλιξη του ισοζυγίου τρεχουσών συναλλαγών.

Πίνακας 3.6

Μεταβολή ΑΕΠ και ισοζυγίου αγαθών και υπηρεσιών 1999 – 2008

Κατηγορία χωρών / περίοδος	ΑΕΠ			Ισοζύγιο αγαθών και υπηρεσιών		
	1999	2008	1999 -2008	1999	2008	1999 -2008
Κέντρο Ευρωζώνης	5.655	7.706	36,3%	117	195	65,7%
Περιφέρεια Ευρωζώνης	960	1.750	82,2%	-24	-91	-279,8%
Χώρες Ε.Ε. που υιοθέτησαν το ευρώ μεταγενέστερα εκτός περιφέρειας	63	177	179,6%	1	-28	-
Χώρες Ε.Ε. εκτός ευρώ με υψηλό ΑΕΠ	1.890	2.502	32,4%	-4	-10	-172,7%
Χώρες Ε.Ε. εκτός ευρώ με χαμηλό ΑΕΠ	335	860	157,1%	-14	-44	-210,4%

Πηγή Δεδομένων: Eurostat

Ο πίνακας 3.5 επιβεβαιώνει την εκτίμηση ότι οι οικονομίες με υψηλότερο ρυθμό ανάπτυξης παρουσιάζουν και υψηλότερα (ως προς το ΑΕΠ τους) ελλείμματα στο Ισοζύγιο Τρεχουσών Συναλλαγών. Συγκεκριμένα κατά την περίοδο 1999 έως 2008 οι κατηγορίες χωρών που είχαν υψηλότερους ρυθμούς ανάπτυξης είχαν και υψηλότερα ελλείμματα (στα ισοζύγια αγαθών και υπηρεσιών), σε αντίθεση με τις ανεπτυγμένες χώρες που είτε παρουσίασαν χαμηλότερα, συγκριτικά, ελλείμματα (οι χώρες εκτός ευρώ με υψηλό κατά κεφαλήν ΑΕΠ) είτε παρουσίασαν πλεονάσματα (χώρες πυρήνα ευρωζώνης), παρόλο που και σε ορισμένες περιπτώσεις ανεπτυγμένων χωρών υπήρξαν υψηλά ελλείμματα, όπως για παράδειγμα στην περίπτωση της Γαλλίας.

3.4 Ανακεφαλαίωση

Στο κεφάλαιο αυτό παρουσιάστηκαν οι μεταβολές στο ισοζύγιο αγαθών και υπηρεσιών των κρατών μελών της ΕΕ. Εξετάστηκαν ξεχωριστά οι μεταβολές σε εμπόριο και υπηρεσίες, τόσο στο κομμάτι των εισαγωγών, όσο και στο κομμάτι των εξαγωγών. Όπως προκύπτει από τα δεδομένα που χρησιμοποιήθηκαν, η βελτίωση των ισοζυγίων αγαθών και υπηρεσιών των χωρών προήλθε κυρίως από τη μείωση του ρυθμού των εισαγωγών σε σχέση με την προ κρίσης περίοδο και σε σημαντικά μικρότερο βαθμό από την αύξηση των εξαγωγών, η οποία αυξήθηκε σε όλη σχεδόν την Ε.Ε. σε μικρότερο βαθμό σε σχέση με την προηγούμενη περίοδο.

Στη συνέχεια εξετάστηκε η συμβολή τεσσάρων παραγόντων στις μεταβολές των ισοζυγίων των χωρών μελών: το ΑΕΠ, η μεταβολή των συναλλαγματικών ισοτιμιών των χωρών της Ε.Ε. που βρίσκονται εκτός ευρωζώνης σε σχέση με το ευρώ, η μεταβολή των τιμών του πετρελαίου και η επίδραση της σύγκλισης των αναπτυσσόμενων χωρών προς τις ανεπτυγμένες. Όσον αφορά στην εξέλιξη του ΑΕΠ και των ισοζυγίου, παρατηρήσαμε ότι οι χώρες που έχουν υποστεί μεγαλύτερη ύφεση λόγω των δημοσιονομικών πολιτικών που ακολουθήθηκαν στις χώρες αυτές (αύξηση φόρων, μείωση δαπανών), είχαν και τη μεγαλύτερη βελτίωση στο ισοζύγιο αγαθών και υπηρεσιών, βελτίωση η οποία προήλθε κατά κύριο λόγο από τη μείωση των εισαγωγών. Ως προς τις μεταβολές των συναλλαγματικών ισοτιμιών των χωρών με το ευρώ και τη σχέση τους με τις μεταβολές των ισοζυγίων, από τα δεδομένα που προέκυψαν από τη συσχέτιση των δύο μεταβλητών, το βασικό συμπέρασμα που προκύπτει είναι ότι η βελτίωση του ισοζυγίου των έξι πιο αδύναμων χωρών σχετίζεται άμεσα με την υποτίμηση του νομίσματός τους, ενώ σε μέτριο βαθμό ισχύει αυτό και για το

Ην. Βασίλειο. Αντίθετα η βελτίωση του ισοζυγίου αγαθών και υπηρεσιών για τη Δανία δε φαίνεται να σχετίζεται με τις (μικρές) μεταβολές του νομίσματός της και αντίστοιχα, οι μεταβολές της σουηδικής κορώνας δε φαίνεται να επηρέασαν την επιδείνωση του εγχώριου ισοζυγίου της. Το γεγονός ότι οι ισχυρές οικονομικά (και ανταγωνιστικά) χώρες δεν επηρεάζονται τόσο από τις μεταβολές των τιμών τους, σε σχέση με τις πιο αδύναμες και αναπτυσσόμενες οικονομίες εξηγείται από πολλούς διαρθρωτικούς και άλλους ποιοτικούς παράγοντες που θα αναλυθούν στο επόμενο κεφάλαιο. Η μελέτη της σχέσης της μεταβολής του ισοζυγίου με το πετρέλαιο δεν οδήγησε σε ασφαλή συμπεράσματα, καθώς η επίδρασή του από χώρα σε χώρα ήταν διαφορετική (βαθμός εξάρτησης από το πετρέλαιο, ποσοστό εξαγωγών/εισαγωγών πετρελαϊκών προϊόντων), ενώ και οι επιδράσεις των μεταβολών των τιμών του πετρελαίου αντισταθμίζονται ως ένα βαθμό και από αντίθετες μεταβολές του δολαρίου, καθώς έχουν αρνητική σχέση. Σε ορισμένες χώρες υπήρξε ισχυρή θετική συσχέτιση, σε άλλες ισχυρή αρνητική, ενώ σε ορισμένες χώρες ασθενής (είτε αρνητική είτε θετική). Τέλος η εκτίμηση ότι οι χώρες με υψηλό ρυθμό ανάπτυξης και αυξανόμενο κατά κεφαλήν προϊόν έχουν υψηλό έλλειμμα του Ισοζυγίου Τρεχουσών Συναλλαγών επιβεβαιώθηκε σε μεγάλο βαθμό, παρά το γεγονός ότι υπήρχαν εξαιρέσεις όπως για παράδειγμα στην περίπτωση της Γαλλίας, δηλαδή ανεπτυγμένων χωρών με σημαντικά ελλείμματα χωρίς υψηλούς ρυθμούς ανάπτυξης.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 4

Η ΑΝΤΑΓΩΝΙΣΤΙΚΟΤΗΤΑ ΤΩΝ ΧΩΡΩΝ ΣΤΗΝ Ε.Ε. ΚΑΤΑ ΤΗΝ ΠΕΡΙΟΔΟ 1999 – 2014

4.1 Εισαγωγή

Στο προηγούμενο κεφάλαιο αναλύθηκαν οι μεταβολές του ισοζυγίου αγαθών και υπηρεσιών των κρατών μελών της Ευρωπαϊκής Ένωσης, ως συνέπεια των δημοσιονομικών και νομισματικών πολιτικών που ασκήθηκαν στις χώρες μέλη από τη παγκόσμια χρηματοπιστωτική κρίση και την ευρωπαϊκή κρίση χρέους και μετά. Στο κεφάλαιο αυτό θα εξετάσουμε την επίδραση των πολιτικών αυτών στη μεταβολή της ανταγωνιστικότητας των χωρών μελών προκειμένου να διαπιστωθεί εάν και κατά πόσο οι πολιτικές που ακολουθήθηκαν συνέβαλαν στη βελτίωση της ανταγωνιστικότητας των χωρών της Ε.Ε. σε διεθνές επίπεδο και ποια ήταν η μεταβολή των μεριδίων τους στο παγκόσμιο εμπόριο. Για την ανάλυση της εξέλιξης της διεθνούς ανταγωνιστικότητας των χωρών, θα εστιάσουμε στην έννοια της Πραγματικής Σταθμισμένης Συναλλαγματικής Ισοτιμίας (ΠΣΣΙ), για τη μέτρηση της οποίας θα χρησιμοποιήσουμε τέσσερεις δείκτες: το δείκτη τιμών καταναλωτή (ΔΤΚ), το δείκτη τιμών παραγωγού (ΔΤΠ), το κόστος εργασίας ανά μονάδα παραγόμενου προϊόντος στο σύνολο της οικονομίας και τον αποπληθωριστή του ΑΕΠ. Παράλληλα, θα γίνει αναφορά και σε παράγοντες που επηρεάζουν τη διεθνή ανταγωνιστικότητα και την εξαγωγική επίδοση των ευρωπαϊκών οικονομιών χρησιμοποιώντας το δείκτη ανταγωνιστικότητας του World Economic Forum (WEF), ο οποίος χρησιμοποιεί ποιοτικά και διαρθρωτικά χαρακτηριστικά πλην των σχετικών τιμών για την κατάρτιση της λίστας ανταγωνιστικότητας των χωρών σε παγκόσμιο επίπεδο. Τέλος, στο κεφάλαιο αυτό, θα αναλυθεί η μεταβολή των μεριδίων αγοράς σε εξαγωγές και εισαγωγές αγαθών μεταξύ της Ε.Ε. και των κυριότερων οικονομιών σε παγκόσμιο επίπεδο.

4.2 Ορισμός Ανταγωνιστικότητας

Στη διεθνή βιβλιογραφία δεν υπάρχει σύγκλιση απόψεων σχετικά με τη διατύπωση ενός ορισμού και την ποσοτική έκφραση της ανταγωνιστικότητας των χωρών. Τέσσερις είναι οι απόψεις σχετικά με την έννοια της ανταγωνιστικότητας που έχουν επικρατήσει. Η πρώτη άποψη αναφέρεται στην ικανότητα της χώρας να προσελκύει (ability to attract) και περιγράφει τα χαρακτηριστικά μιας χώρας που την καθιστούν κατάλληλο χώρο για την πραγματοποίηση επενδύσεων (π.χ. άμεσες ξένες επενδύσεις). Η δεύτερη άποψη παρέχει πληροφορίες σχετικά με την ικανότητα της χώρας να προσαρμόζεται (ability to adjust) στις διαρθρωτικές αλλαγές και τις οικονομικές διαταραχές που προκαλούνται από έκτακτα γεγονότα (shocks). Η τρίτη άποψη δίδει έμφαση στην ικανότητα της χώρας να αποκομίζει εισοδήματα (ability to earn) και στηρίζεται στο ότι οι τεχνολογικές εξελίξεις και οι αυξήσεις της παραγωγικότητας των επιχειρήσεων βελτιώνουν τα πραγματικά εισοδήματα. Η τέταρτη άποψη επικεντρώνεται στην ικανότητα της χώρας να πωλεί (ability to sell) και συνδέει την οικονομική επίδοση μιας χώρας βραχυχρόνια και μακροχρόνια με τη δυνατότητά της να αυξάνει τα μερίδιά της στο διεθνές εμπόριο.⁶

Η θέση των παραγωγών μιας χώρας στις διεθνείς αγορές εξαρτάται σημαντικά από την ανταγωνιστικότητα των προϊόντων τους σε σχέση με τις τιμές και το κόστος. Παράλληλα, η ικανότητα των επιχειρήσεων να διεισδύουν στις διεθνείς αγορές είναι παράγοντας βασικής σημασίας, που προσδιορίζει την προσαρμοστικότητα της οικονομίας για την εξάλειψη των ανισορροπιών, ιδίως την εξάλειψη της ανισορροπίας του ισοζυγίου εξωτερικών συναλλαγών. Οι συνθήκες ατελούς ανταγωνισμού στις αγορές προϊόντων σε συνδυασμό με την υψηλή ζήτηση επιτρέπουν στις επιχειρήσεις να χορηγούν υψηλές αυξήσεις στους μισθούς και να επιρρίπτουν την αύξηση του κόστους εργασίας στις τιμές ή να αυξάνουν τις τιμές των προϊόντων τους περισσότερο από όσο δικαιολογούν οι αυξήσεις του κόστους παραγωγής και να διαμορφώνουν ολιγοπωλιακά περιθώρια κέρδους .

Η ανταγωνιστικότητα της οικονομίας εξαρτάται από την εφαρμογή δύο αρχών, δηλαδή: πρώτον, η αύξηση των πραγματικών μισθών να είναι σε στενή σχέση με την αύξηση της παραγωγικότητας, ώστε να μην αυξάνεται το κόστος εργασίας ανά μονάδα προϊόντος, και, δεύτερον, η παραγωγή των αγαθών και υπηρεσιών να μπορεί να προσαρμόζεται και να ανταποκρίνεται στην εγχώρια και την εξωτερική ζήτηση. Με την εφαρμογή των δύο αυτών

⁶ European Commission, "Successes and challenges after 10 years of Economic and Monetary Union", European Economy, 2/2008, Part II, 276, πηγή: έκθεση ΤτΕ

αρχών, η παραγωγή ανταποκρίνεται με επιτυχία στη δοκιμασία του ανταγωνισμού διεθνώς, το ισοζύγιο των συναλλαγών με το εξωτερικό είναι σε ισορροπία και οι πολίτες απολαμβάνουν ένα σταθερά ανερχόμενο βιοτικό επίπεδο. Έτσι, οι φορείς της οικονομικής πολιτικής δεν αναγκάζονται να προσφεύγουν σε πολιτικές που μειώνουν τους πραγματικούς μισθούς ή σε πολιτικές που ωθούν την οικονομία να λειτουργεί σε επίπεδο δραστηριότητας χαμηλότερο του δυνητικού με σκοπό να μειωθεί ο πληθωρισμός και να βελτιωθεί η ανταγωνιστικότητα της παραγωγής, κάτι που επιφέρει επιβράδυνση του ρυθμού οικονομικής επέκτασης και αύξηση της ανεργίας. Σε σημαντικό βαθμό, οι αγορές βιομηχανικών προϊόντων χαρακτηρίζονται από ολιγοπωλιακή διάρθρωση. Αυτό συνεπάγεται ότι ο ανταγωνισμός στηρίζεται κυρίως σε ποικίλους ποιοτικούς παράγοντες, διαφορετικούς από το κόστος και τις τιμές, π.χ. την ποιότητα, την προώθηση της εμπορίας των προϊόντων (marketing), τον επιχειρηματικό σχεδιασμό, την υπευθυνότητα και την εξυπηρέτηση των καταναλωτών. Υπάρχουν παραδείγματα χωρών που αύξησαν τα μερίδιά τους στις διεθνείς αγορές παρά το ότι το σχετικό κόστος και οι σχετικές τιμές των προϊόντων τους αυξήθηκαν (π.χ. ορισμένες χώρες συνεχώς βελτιώνουν την ποιότητα ή/και τη σύνθεση των εξαγωγών τους, στρεφόμενες σε προϊόντα υψηλότερης τεχνολογίας). Αντίθετα, υπάρχουν χώρες που έχασαν μερίδια παρά το ότι οι σχετικές τιμές των προϊόντων τους μειώθηκαν. Ακόμη, εμπειρικές μελέτες έχουν δείξει ότι υπάρχει θετική συσχέτιση μεταξύ των μεριδίων στις αγορές προϊόντων και της παραγωγικότητας, πράγμα που σημαίνει ότι στο διεθνές εμπόριο αυξάνεται ο ρόλος της τεχνολογίας και παραγόντων διαφορετικών από το κόστος και τις τιμές (βλ. παρακάτω). Με τις μεταβολές που επέρχονται στις διεθνείς αγορές από την παγκοσμιοποίηση, η επίδοση της οικονομίας εξαρτάται σημαντικά από την τεχνολογία και τους ποιοτικούς παράγοντες που αναφέρθηκαν παραπάνω. Αντίθετα από ότι συμβαίνει σε ένα περίπου σταθερό περιβάλλον όπου οι μεταβολές της ανταγωνιστικότητας εξαρτώνται από το σχετικό κόστος ανά μονάδα προϊόντος ή τις σχετικές τιμές και τις μεταβολές της συναλλαγματικής ισοτιμίας, στο μεταβαλλόμενο διεθνές περιβάλλον η ανταγωνιστικότητα εξαρτάται κυρίως από την ικανότητα της χώρας να προσαρμόζει την οικονομία της στις νέες συνθήκες μέσω αλλαγών στη διάρθρωση της παραγωγής.

Επισημαίνεται όμως ότι η προσαρμογή της παραγωγής στις νέες συνθήκες που δημιουργεί το παγκοσμιοποιημένο περιβάλλον προϋποθέτει ευνοϊκές συνθήκες κόστους, γι' αυτό η μείωση της πραγματικής συναλλαγματικής ισοτιμίας θα ενδυνάμωνε το ρυθμό οικονομικής

ανάπτυξης⁷. Επιπλέον, επειδή για να επιτευχθεί η ισορροπία στο ισοζύγιο τρεχουσών συναλλαγών απαιτείται μεγάλη μείωση της πραγματικής συναλλαγματικής ισοτιμίας, είναι απαραίτητη η εφαρμογή ενός μείγματος πολιτικής που να περιλαμβάνει εξάλειψη των δημοσιονομικών ελλειμμάτων και διαρθρωτικές μεταβολές. Όμως, οι προσαρμογές της πραγματικής συναλλαγματικής ισοτιμίας δεν επιδρούν μόνο στον εξωτερικό τομέα της οικονομίας, αλλά εμπλέκουν και τον τομέα παραγωγής μη εμπορεύσιμων αγαθών και υπηρεσιών. Το ισοζύγιο τρεχουσών συναλλαγών και η πραγματική συναλλαγματική ισοτιμία συνδέονται μεταξύ τους όχι μόνο άμεσα, μέσω της επίδρασης της ονομαστικής συναλλαγματικής ισοτιμίας επί του εξωτερικού τομέα, αλλά και μέσω της ζήτησης και των μεταβολών στην κατανομή των οικονομικών πόρων μεταξύ της παραγωγής εμπορεύσιμων και μη εμπορεύσιμων αγαθών και υπηρεσιών που προκαλούνται εξαιτίας των μεταβολών των σχετικών τιμών των δύο κατηγοριών αγαθών. Η σχετική τιμή των μη εμπορεύσιμων και των εμπορεύσιμων αγαθών (PNT/PT) είναι ο κύριος οικονομικός παράγοντας που προσδιορίζει τις επιλογές των νοικοκυριών για κατανάλωση και την κατανομή των πόρων στην παραγωγή των δύο κατηγοριών αγαθών. Η μείωση των σχετικών τιμών των μη εμπορεύσιμων αγαθών βελτιώνει την αποδοτικότητα των επενδύσεων στον τομέα των εμπορεύσιμων αγαθών, η παραγωγή των εμπορεύσιμων αγαθών αυξάνεται και το ισοζύγιο τρεχουσών συναλλαγών βελτιώνεται. Παράλληλα, η μείωση της τιμής των μη εμπορεύσιμων αγαθών αυξάνει την κατανάλωσή τους, απορροφώντας μεγαλύτερο μέρος του εισοδήματος των καταναλωτών, πράγμα που μειώνει τη ζήτηση εισαγόμενων (εμπορεύσιμων) αγαθών. Ακόμη, η μείωση της τιμής των μη εμπορεύσιμων αγαθών είναι δυνατόν να προκαλέσει μείωση της τιμής των εμπορεύσιμων, επειδή τα μη εμπορεύσιμα αγαθά αποτελούν σε σημαντικό βαθμό εισροές για την παραγωγή των εμπορεύσιμων αγαθών. Οι τιμές των μη εμπορεύσιμων αγαθών διαδραματίζουν σημαντικό ρόλο στη διαμόρφωση της πραγματικής συναλλαγματικής ισοτιμίας (REER), ιδίως στην ζώνη του ευρώ. Και τούτο διότι, λόγω της μη ύπαρξης ονομαστικής συναλλαγματικής ισοτιμίας για τις συναλλαγές μεταξύ των χωρών της ζώνης του ευρώ, η επίδραση του μεριδίου του μη εμπορεύσιμου τμήματος της REER στις διακυμάνσεις της REER αυξάνεται. Από την εισαγωγή του ευρώ έχει αυξηθεί ουσιαστικά η σημασία της μεταβλητότητας των σχετικών τιμών των μη εμπορεύσιμων αγαθών στον προσδιορισμό των μεταβολών της REER στις χώρες της ζώνης του ευρώ.. Υπάρχουν ισχυρές ενδείξεις ότι οι τιμές των μη εμπορεύσιμων αγαθών δεν παίζουν μόνο σημαντικό ρόλο στις

⁷ "Προσδιοριστικοί παράγοντες και διατηρησιμότητα του ισοζυγίου τρεχουσών συναλλαγών σε περιόδους διαρθρωτικών μεταβολών", Μ.Α. Βασαρδάνη, Σ.Ν. Μπρισίμης, Χ. Παπάζογλου, Ν.Θ. Τσαβέας και Γ. Χονδρογιάννης, Έκθεση ΙΤΣ ΤτΕ

διακυμάνσεις της γενικής REER αλλά επηρεάζουν και το εμπορικό ισοζύγιο και το ισοζύγιο τρεχουσών συναλλαγών. Στη ζώνη του ευρώ η πραγματική συναλλαγματική ισοτιμία που προκύπτει από τις σχετικές τιμές των εξαγωγών επηρεάζει περισσότερο τον τομέα των εξαγωγών και λιγότερο το έλλειμμα του ισοζυγίου τρεχουσών συναλλαγών. Αντίθετα, η πραγματική συναλλαγματική ισοτιμία η οποία προκύπτει από τους δείκτες ευρύτερης βάσης που περιλαμβάνουν τις σχετικές τιμές μη εμπορεύσιμων αγαθών (ΔTK, μοναδιαίο κόστος εργασίας και αποπληθωριστής ΑΕΠ), συνδέεται με το ισοζύγιο τρεχουσών συναλλαγών. Η μείωση της πραγματικής συναλλαγματικής ισοτιμίας που βασίζεται στον αποπληθωριστή του ΑΕΠ και η μείωση των σχετικών τιμών των μη εμπορεύσιμων αγαθών βελτιώνουν το ισοζύγιο τρεχουσών συναλλαγών.

4.3 Η Διεθνής Ανταγωνιστικότητα: έννοια και ορισμοί

Είναι κοινώς αποδεκτό ότι στο αποτέλεσμα του ισοζυγίου αγαθών και υπηρεσιών, το σημαντικότερο ρόλο εκτιμάται ότι διαδραματίζει η εξέλιξη της διεθνούς ανταγωνιστικότητας (δ.α.) των χωρών τόσο ως προς τις τιμές και το κόστος όσο και ως προς άλλα διαρθρωτικά και ποιοτικά χαρακτηριστικά των οικονομιών αυτών.

Η διεθνής ανταγωνιστικότητα είναι μια ευρεία και πολύπτυχη έννοια, για την οποία δεν υπάρχει ένας μοναδικός ή πλήρης ορισμός, ούτε κάποιος ενιαίος και γενικά αποδεκτός τρόπος μέτρησής της. Συνήθως η δ.α. εξετάζεται ως προς τις τιμές και το κόστος εργασίας (price and cost competitiveness) αλλά και ως προς άλλους οικονομικούς, διαρθρωτικούς, θεσμικούς και ποιοτικούς παράγοντες (non-price competitiveness). Σύμφωνα με τον ορισμό του ΔΝΤ (Bennett et al., 2008), ως δ.α. μιας οικονομίας νοείται ο βαθμός ικανότητάς της να αξιοποιεί τις ευκαιρίες που προκύπτουν σε ένα ολοένα και περισσότερο διεθνοποιημένο οικονομικό περιβάλλον, προκειμένου να εξασφαλίζει τη βιώσιμη ανάπτυξή της και τη βελτίωση του βιοτικού επιπέδου των πολιτών της. Η Ευρωπαϊκή Επιτροπή ορίζει εναλλακτικά τη δ.α. ως τη διατηρήσιμη άνοδο του βιοτικού επιπέδου ενός κράτους ή μιας περιοχής με την παράλληλη επίτευξη όσο το δυνατό χαμηλότερου ποσοστού ανεπιθύμητης ανεργίας (Eur.Comm., 2009b). Από τα παραπάνω είναι φανερό ότι η ανταγωνιστικότητα μιας οικονομίας δεν συνδέεται μόνο με την εξαγωγική της επίδοση, αλλά με τον ευρύτερο στόχο της διατήρησης και ενίσχυσης της κοινωνικής ευημερίας. Υπό μια στενότερη έννοια και σε συμφωνία με τους σκοπούς της παρούσας μελέτης, η ανταγωνιστικότητα είναι η ικανότητα μιας οικονομίας να διατηρεί ή να αυξάνει τα μερίδια αγοράς της, δηλαδή να διαθέτει όλα

εκείνα τα πλεονεκτήματα σε όρους τιμών, ταχύτητας παράδοσης, σχεδιασμού προϊόντος, κ.λπ. που επιτρέπουν σε μια οικονομία να διασφαλίζει τις πωλήσεις της έναντι των ανταγωνιστών της, εγχωρίως και διεθνώς (Epoch, 1978). Την ικανότητα αυτή προσδιορίζουν πολλοί παράγοντες, οικονομικοί, τεχνολογικοί και άλλοι, οι οποίοι συνοψίζονται στον όρο “διεθνής ανταγωνιστικότητα”. Για τη μέτρηση και αξιολόγηση της δ.α. έχει καθιερωθεί να χρησιμοποιούνται, εναλλακτικά ή συμπληρωματικά, διάφοροι ποσοτικοί και ποιοτικοί δείκτες, οι οποίοι στόχο έχουν να περιγράψουν τα δομικά χαρακτηριστικά της οικονομίας, καθώς και τους παράγοντες εκείνους που επηρεάζουν την εξαγωγική επίδοση μιας χώρας. Επειδή κάθε δείκτης παρουσιάζει περιορισμούς και ερμηνεύει μόνο κάποιες πτυχές της δ.α. μιας οικονομίας, η μελέτη της συνολικής ανταγωνιστικότητας μιας χώρας και των επιδράσεων της θα πρέπει να συνδυάζει και να συνεκτιμά τις επιμέρους εξελίξεις σε όλους τους διαθέσιμους ποσοτικούς και ποιοτικούς δείκτες. Η εξέλιξη της δ.α. μιας χώρας μπορεί να εξεταστεί κυρίως με τέσσερις εναλλακτικούς τρόπους:

(α) σε μακροοικονομικό επίπεδο, με βάση τους δείκτες των σταθμ. συναλλ. ισοτιμιών (effective exchange rates) που καταρτίζουν οι μεγάλοι διεθνείς οικονομικοί οργανισμοί, (β) σε μακροοικονομικό πάλι επίπεδο, με βάση τους δείκτες εξέλιξης των μεριδίων αγοράς του συνόλου ή κλάδων ή κατηγοριών προϊόντων της οικονομίας, (γ) σε μικροοικονομικό επίπεδο, επειδή στην πραγματικότητα ο διεθνής ανταγωνισμός, εγχωρίως και διεθνώς, αφορά συγκεκριμένες επιχειρήσεις και οικονομικούς κλάδους και όχι τις εθνικές οικονομίες ως σύνολο (ανάλυση αυτού του τύπου παρέχει λ.χ. σε ετήσια βάση η Ευρωπαϊκή Επιτροπή) και (δ) συνολικά με βάση σύνθετους δείκτες παγκόσμιας ανταγωνιστικότητας που συνοψίζουν την εξέλιξη σειράς οικονομικών, κοινωνικών, θεσμικών, τεχνολογικών και άλλων παραμέτρων. Γνωστότεροι δείκτες δ.α. αυτής της κατηγορίας είναι οι δείκτες του World Economic Forum και του Institute for Management and Development (IMD). Στην παρούσα εργασία εξετάζεται η ανταγωνιστικότητα της Ευρωπαϊκής Ένωσης με βάση τους τρόπους (α), (β) και (δ). Εντούτοις, θα πρέπει να αναφερθεί ότι ο βαθμός συσχέτισης των συμπερασμάτων της μακροοικονομικής και της μικροοικονομικής ανάλυσης για την εξέλιξη της ανταγωνιστικότητας των οικονομιών φαίνεται πως είναι υψηλός⁸, ενδεχομένως επειδή οι αποφάσεις σε επίπεδο επιχείρησης καθορίζονται σε σημαντικό βαθμό από τις γενικές μακροοικονομικές εξελίξεις και προσδοκίες, γεγονός που επιβεβαιώνει τη χρησιμότητα της παραδοσιακής μακροοικονομικής προσέγγισης.

⁸ ECB (2003), “Can indicators of international cost and price competitiveness provide an important insight into overall competitiveness?”, Monthly Bulletin, Box I, August

4.4 Ανάλυση Δεικτών Οικονομικής Συμπεριφοράς

Ανάμεσα στους δείκτες μέτρησης της ανταγωνιστικότητας ως προς τις τιμές και το κόστος, ευρέως διαδεδομένος είναι ο δείκτης της πραγματικής σταθμισμένης συναλλαγματικής ισοτιμίας (ΠΣΣΙ), ο οποίος αντανakλά τη διαχρονική τάση μεταβολής της δ.α. ως προς τις τιμές ή το κόστος παραγωγής μιας οικονομίας σε σύγκριση με τους εμπορικούς εταίρους της. Η άνοδος του δείκτη ΠΣΣΙ αντανakλά υποχώρηση του βαθμού δ.α. και η υποχώρηση του δείκτη αντανakλά βελτίωση της δ.α. Ωστόσο, η επίδραση των μεταβολών της ΠΣΣΙ στο εξωτερικό εμπόριο και την οικονομική δραστηριότητα ενδέχεται να μετριάζεται, διότι, εκτός από τις καθαρές εξαγωγές, οι μεταβολές της ΠΣΣΙ επηρεάζουν και απ' ευθείας, με αντίστροφο τρόπο, την κατανάλωση και την ευημερία των νοικοκυριών.

Πιο αναλυτικά, ο δείκτης της ΠΣΣΙ ουσιαστικά είναι ένας λόγος των σχετικών τιμών (εγχώριων και ξένων) εκφρασμένων σε κοινό νόμισμα. Σε τεχνικούς όρους όμως, προκύπτει από την προσαρμογή (συχνά αναφέρεται ως “αποπληθωρισμός” ή “διόρθωση”) του δείκτη της Ονομαστικής Σταθμισμένης Συναλλαγματικής Ισοτιμίας (ΟΣΣΙ) με έναν από τους διάφορους κατασκευαζόμενους δείκτες των σχετικών τιμών ή του σχετικού κόστους παραγωγής των εγχώριων προϊόντων σε σύγκριση με τα παραγόμενα στο εξωτερικό. Έτσι η ΠΣΣΙ αποτελεί το σταθμικό γεωμετρικό μέσο των διμερών (με κάθε εμπορικό εταίρο) εξελίξεων στις συναλλαγματικές ισοτιμίες και τις σχετικές τιμές ή το κόστος. Ως συντελεστής στάθμισης κάθε χώρας-εταίρου χρησιμοποιείται το ποσοστιαίο μερίδιο της χώρας-εταίρου στο εξωτερικό εμπόριο της χώρας αναφοράς για κάποιο έτος ή περίοδο ετών. Η κατασκευή αυτών των δεικτών ανταγωνιστικότητας στηρίζεται στη μεθοδολογία της BIS (Turner and Van't dack, 1993 και Klau and Fung, 2006) και της ΕΚΤ (Buldorini et al., 2002) και θέτει ως υπόθεση ότι υπάρχει (α) ένα ομοιογενές διεθνώς εμπορεύσιμο αγαθό και (β) σταθερή ελαστικότητα υποκατάστασης.

Επισημαίνεται ότι οι δείκτες της ΠΣΣΙ, σε αντίθεση με τους σύνθετους δείκτες ανταγωνιστικότητας, δεν μετρούν το επίπεδο της ανταγωνιστικότητας μιας χώρας και γι' αυτό δεν μπορούν να χρησιμοποιηθούν για στατική σύγκριση μεταξύ κρατών για την ίδια χρονική περίοδο. Η διαχρονική εξέλιξη των δεικτών ΠΣΣΙ, όμως, μαρτυρεί την τάση ανόδου ή πτώσης του εν λόγω επιπέδου της δ.α., ή αύξησης/μείωσης της απόστασής του από κάποια περίοδο αναφοράς ή από κάποιο θεωρητικό επίπεδο “ισορροπίας”. Η εξέλιξη των δεικτών της ΠΣΣΙ αποτελεί βεβαίως απλή ένδειξη της πραγματικής εξέλιξης της ανταγωνιστικότητας, αφού η κατάρτιση των σχετικών δεικτών βασίζεται σε δύο υποθέσεις: (α) στην ύπαρξη ενός

μόνο και διεθνώς ομοιογενούς αγαθού το οποίο παράγεται και εξάγεται από όλες τις χώρες (γι' αυτό χρησιμοποιούνται ενιαίες σταθμίσεις εμπορίου για το σύνολο των εξαγόμενων αγαθών) και (β) στην ύπαρξη σταθερής ελαστικότητας υποκατάστασης. Οι δύο αυτές υποθέσεις είναι απλουστευτικές και εμπειρικά απορρίπτονται (βλ. Spilimbergo and Vamvakides, 2000, και Klau and Fung, 2006).

Ως προς τις σταθμίσεις που χρησιμοποιούνται στους δείκτες ΠΣΣΙ, κυριότερα μεθοδολογικά προβλήματα θεωρούνται τα εξής: (α) ο μη συνυπολογισμός του διεθνούς εμπορίου υπηρεσιών (κυρίως του τουρισμού) στις σταθμίσεις, (β) η μη στάθμιση της τομεακής διάρθρωσης, δηλ. των μεριδίων του διεθνούς εμπορίου κατά κλάδο δραστηριότητας (triple-weighting scheme), επειδή συνήθως οι χώρες δεν ανταγωνίζονται μεταξύ τους στους ίδιους κλάδους (Soares-Estevés and Reis, 2006, και Bennett and Zarnic, 2008), (γ) ο μη συνυπολογισμός του διαφορετικού βαθμού περιεκτικότητας των εξαγωγών σε εισαγωγές (import content of exports) για κάθε χώρα, ο οποίος, όσο υψηλότερος είναι, τόσο περισσότερο αποδυναμώνει την ερμηνευτική δύναμη της επίδρασης των μεταβολών της ΠΣΣΙ επί του εμπορικού ισοζυγίου. Παρά τα σοβαρά μειονεκτήματα της τρέχουσας πρακτικής, του υπολογισμού δηλαδή των σταθμίσεων των μεριδίων με βάση το διεθνές εμπόριο μόνο στη μεταποίηση και μόνο με διπλή στάθμιση (double-weighting) των μεριδίων των εξαγωγών, καμιά εναλλακτική λύση από όσες προτείνονται δεν έχει ακόμη γίνει ευρέως αποδεκτή, θεωρητικά και εμπειρικά. Η αλματώδης αύξηση της συμμετοχής στο παγκόσμιο εμπόριο των αναδυόμενων ασιατικών οικονομιών χαμηλού κόστους την τελευταία δεκαετία ανέδειξε την ύπαρξη ενός ακόμη προβλήματος στους δείκτες ΠΣΣΙ: Οι δείκτες υπολογίζουν μόνο τις μεταβολές και όχι το ίδιο το γενικό επίπεδο τιμών, το οποίο, όταν διαφέρει σημαντικά μεταξύ χωρών, ενδέχεται να ερμηνεύει καλύτερα τις παρατηρούμενες μεταβολές στη γεωγραφική διάρθρωση του εμπορίου. Επιπλέον, οι δείκτες ΠΣΣΙ αφορούν μόνο τη δ.α. ως προς τις τιμές και το κόστος και όχι την ανταγωνιστικότητα που συνδέεται με άλλους παράγοντες των οποίων η συμβολή και συμπερίληψη στη διαμόρφωση των τιμών ή του κόστους δεν είναι άμεσα διακριτή ή μετρήσιμη.

4.4.1 Οι δείκτες ΠΣΣΙ με βάση τους εναλλακτικούς δείκτες πληθωρισμού

Αν και η μεθοδολογία κατασκευής των δεικτών ΠΣΣΙ είναι ενιαία, οι διαθέσιμοι δείκτες και οι προκύπτουσες εκτιμήσεις τους διαφέρουν ανάλογα με (α) τους δείκτες πληθωρισμού τιμών ή κόστους που επιλέγονται, (β) τη σύνθεση και το μέγεθος του δείγματος των χωρών-

εμπορικών εταιρών που επιλέγονται και (γ) τον τρόπο υπολογισμού των σταθμίσεων που χρησιμοποιούνται για τους εταίρους αυτούς.

Ως προς τους διάφορους δείκτες πληθωρισμού που χρησιμοποιούνται για τον υπολογισμό των ΠΣΣΙ, στην παρούσα εργασία θα αναλυθούν οι εξής: ο δείκτης τιμών καταναλωτή (ΔΤΚ), ο δείκτης τιμών παραγωγού (ΔΤΠ), το κόστος εργασίας ανά μονάδα παραγόμενου προϊόντος στο σύνολο της οικονομίας και ο αποπληθωριστής του ΑΕΠ. Το γεγονός ότι κάθε δείκτης παρουσιάζει τόσο πλεονεκτήματα, όσο και μειονεκτήματα, αλλά και τα διαφορετικά χαρακτηριστικά που λαμβάνει υπόψη του ο κάθε δείκτης, καθιστούν αναγκαία την παρακολούθηση της εξέλιξης όλων των διαθέσιμων δεικτών για την καλύτερη διασταύρωση των ευρημάτων κάθε δείκτη και την εξαγωγή ασφαλέστερων συμπερασμάτων.

4.4.2 Οι δείκτες ΠΣΣΙ με βάση τις τιμές καταναλωτή

Οι δείκτες της ΠΣΣΙ που καταρτίζονται με βάση το δείκτη τιμών καταναλωτή (ΔΤΚ-CPI) είναι οι ευρύτερα διαδεδομένοι δείκτες και χρησιμοποιούνται ως η πιο αξιόπιστη ένδειξη των συνθηκών δ.α. ως προς τις τιμές μιας οικονομίας, μολονότι ενδέχεται να μην είναι οι πλέον κατάλληλοι. Παρουσιάζουν λιγότερα προβλήματα στατιστικής φύσεως όσον αφορά την ποιότητα, την έγκαιρη διαθεσιμότητα, την ομοιογένεια και τη συγκρισιμότητα των στοιχείων. Το γεγονός όμως ότι περιλαμβάνουν την επίδραση της εξέλιξης των τιμών και των διεθνώς μη εμπορεύσιμων αγαθών συνεπάγεται ουσιώδεις στρεβλώσεις ως προς τη μέτρηση της ανταγωνιστικότητας, ιδίως όταν ο ρυθμός ανόδου των τιμών των διεθνώς εμπορεύσιμων αγαθών υπολείπεται εκείνου των μη εμπορευσίμων. Σ' αυτές τις περιπτώσεις, ο δείκτης ΠΣΣΙ με βάση τον ΔΤΚ υποεκτιμά τη βελτίωση ή υπερεκτιμά την επιδείνωση της δ.α. ως προς τις τιμές των εξαγωγικών τομέων. Σημειώνεται όμως ότι έχει διατυπωθεί και η αντίθετη άποψη, δηλαδή ότι είναι ορθή η χρήση του ΔΤΚ στον υπολογισμό της ΠΣΣΙ, σύμφωνα με την οποία οι μεταβολές στις τιμές των διεθνώς μη εμπορεύσιμων αγαθών θα πρέπει να λαμβάνονται υπόψη, καθώς επηρεάζουν την αποτελεσματική κατανομή των πόρων, τις τιμές των ενδιάμεσων αγαθών και την επιλογή της τοποθεσίας για παραγωγή εξαγωγίμων προϊόντων. Επιπλέον, κάποια από αυτά τα προϊόντα είναι δυνητικώς διεθνώς εμπορεύσιμα (ECB, 2005). Άλλες αδυναμίες των δεικτών της ΠΣΣΙ που καταρτίζονται με βάση τις τιμές καταναλωτή είναι ότι δεν περιλαμβάνουν τις τιμές των κεφαλαιακών και των ενδιάμεσων αγαθών, ενώ ενδέχεται να μην απεικονίζουν ορθά τις εξελίξεις, επειδή επηρεάζονται από τις τιμές των

εισαγόμενων προϊόντων (που καλύπτονται από τον ΔΤΚ) ή επειδή ενσωματώνουν φόρους και επιδοτήσεις.

Πίνακας 4.1
Ετήσιος ρυθμός μεταβολής τιμών 1999 – 2008 βάσει του ΕνΔΤΚ

ΧΩΡΑ	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008
Ρουμανία	45,8	45,7	34,5	22,5	15,3	11,9	9,1	6,6	4,9	7,9
Βουλγαρία	2,6	10,3	7,4	5,8	2,3	6,1	6,0	7,4	7,6	12,0
Ουγγαρία	10,0	10,0	9,1	5,2	4,7	6,8	3,5	4,0	7,9	6,0
Σλοβακία	10,4	12,2	7,2	3,5	8,4	7,5	2,8	4,3	1,9	3,9
Λετονία	2,1	2,6	2,5	2,0	2,9	6,2	6,9	6,6	10,1	15,3
Σλοβενία	6,1	8,9	8,6	7,5	5,7	3,7	2,5	2,5	3,8	5,5
Εσθονία	3,1	3,9	5,6	3,6	1,4	3,0	4,1	4,4	6,7	10,6
Πολωνία	7,2	10,1	5,3	2,0	0,7	3,6	2,2	1,3	2,6	4,2
Κροατία	3,7	4,5	4,3	2,5	2,4	2,1	3,0	3,3	2,7	5,8
Ιρλανδία	2,4	5,3	4,0	4,7	4,0	2,3	2,2	2,7	2,9	3,1
Ελλάδα	2,1	2,9	3,6	3,9	3,4	3,0	3,5	3,3	3,0	4,2
Ισπανία	2,2	3,5	2,8	3,6	3,1	3,1	3,4	3,6	2,8	4,1
Πορτογαλία	2,2	2,8	4,4	3,7	3,2	2,5	2,1	3,0	2,4	2,7
Λουξεμβούργο	1,0	3,8	2,4	2,1	2,5	3,2	3,8	3,0	2,7	4,1
Λιθουανία	1,4	1,1	1,5	0,3	-1,1	1,2	2,7	3,8	5,8	11,1
ΗΠΑ	2,0	3,4	2,4	0,9	2,3	2,7	3,7	3,2	2,6	4,4
Κύπρος	1,1	4,9	2,0	2,8	4,0	1,9	2,0	2,2	2,2	4,4
Ε.Ε. (28)	3,0	3,5	3,2	2,5	2,1	2,3	2,3	2,3	2,4	3,7
Τσεχία	1,8	3,9	4,5	1,4	-0,1	2,6	1,6	2,1	2,9	6,3
Μάλτα	2,3	3,0	2,5	2,6	1,9	2,7	2,5	2,6	0,7	4,7
Ιταλία	1,6	2,6	2,3	2,6	2,8	2,3	2,2	2,2	2,0	3,5
Ολλανδία	2,0	2,3	5,1	3,9	2,2	1,4	1,5	1,6	1,6	2,2
Ευρωζώνη (19)	1,2	2,2	2,4	2,3	2,1	2,2	2,2	2,2	2,2	3,3
Βέλγιο	1,1	2,7	2,4	1,5	1,5	1,9	2,5	2,3	1,8	4,5
Δανία	2,1	2,7	2,2	2,4	1,9	0,9	1,7	1,8	1,7	3,6
Γαλλία	0,6	1,8	1,8	1,9	2,2	2,3	1,9	1,9	1,6	3,2
Αυστρία	0,5	2,0	2,3	1,7	1,3	2,0	2,1	1,7	2,2	3,2
Φινλανδία	1,3	3,0	2,7	2,0	1,3	0,1	0,8	1,3	1,6	3,9
Ην. Βασίλειο	1,3	0,8	1,2	1,3	1,4	1,3	2,1	2,3	2,3	3,6
Σουηδία	0,6	1,3	2,7	1,9	2,3	1,0	0,8	1,5	1,7	3,3
Γερμανία	0,6	1,4	1,9	1,4	1,0	1,8	1,9	1,8	2,3	2,8

Πηγή Δεδομένων: ΟΟΣΑ

Πίνακας 4.2

Ετήσιος ρυθμός μεταβολής τιμών 2009 -2014 και μέσοι όροι περιόδων 1999 – 2008 και 2008 – 2014 βάσει του ΕνΔΤΚ

έτος βάσης: 2010

ΧΩΡΑ	2009	2010	2011	2012	2013	2014	M.O. 1999 -2008	M.O. 2008-20 14
Ρουμανία	5,6	6,1	5,8	3,4	3,2	1,4	34,1	4,7
Βουλγαρία	2,5	3,0	3,4	2,4	0,4	-1,6	9,6	1,7
Ουγγαρία	4,0	4,7	3,9	5,7	1,7	0,0	8,2	3,6
Σλοβακία	0,9	0,7	4,1	3,7	1,5	-0,1	7,2	1,9
Λετονία	3,3	-1,2	4,2	2,3	0,0	0,7	7,7	1,6
Σλοβενία	0,9	2,1	2,1	2,8	1,9	0,4	6,7	1,8
Εσθονία	0,2	2,7	5,1	4,2	3,2	0,5	5,8	2,8
Πολωνία	4,0	2,6	3,9	3,7	0,8	0,1	4,1	2,7
Κροατία	2,2	1,1	2,2	3,4	2,3	0,2	3,9	2,0
Ιρλανδία	-1,7	-1,6	1,2	1,9	0,5	0,3	4,0	0,1
Ελλάδα	1,3	4,7	3,1	1,0	-0,9	-1,4	4,0	1,3
Ισπανία	-0,2	2,0	3,0	2,4	1,5	-0,2	3,8	1,5
Πορτογαλία	-0,9	1,4	3,6	2,8	0,4	-0,2	3,4	1,2
Λουξεμβούργο	0,0	2,8	3,7	2,9	1,7	0,7	3,4	2,1
Λιθουανία	4,2	1,2	4,1	3,2	1,2	0,2	3,2	2,5
Κύπρος	0,2	2,6	3,5	3,1	0,4	-0,3	3,3	1,6
Ε.Ε. (28)	1,0	2,1	3,1	2,6	1,5	0,5	3,0	1,9
Τσεχία	0,6	1,2	2,2	3,5	1,4	0,4	3,1	1,6
Μάλτα	1,8	2,0	2,5	3,2	1,0	0,8	2,9	2,0
Ιταλία	0,8	1,6	2,9	3,3	1,2	0,2	2,8	1,8
Ολλανδία	1,0	0,9	2,5	2,8	2,6	0,3	2,7	1,7
Ευρωζώνη (19)	0,3	1,6	2,7	2,5	1,3	0,4	2,6	1,5
Βέλγιο	0,0	2,3	3,4	2,6	1,2	0,5	2,6	1,7
Δανία	1,0	2,2	2,7	2,4	0,5	0,4	2,3	1,6
Γαλλία	0,1	1,7	2,3	2,2	1,0	0,6	2,2	1,4
Αυστρία	0,4	1,7	3,6	2,6	2,1	1,5	2,2	2,1
Φινλανδία	1,6	1,7	3,3	3,2	2,2	1,2	2,0	2,3
Ην. Βασίλειο	2,2	3,3	4,5	2,8	2,6	1,5	1,9	3,0
Σουηδία	1,9	1,9	1,4	0,9	0,4	0,2	2,0	1,2
Γερμανία	0,2	1,1	2,5	2,1	1,6	0,8	1,9	1,5

Πηγή Δεδομένων: ΟΟΣΑ

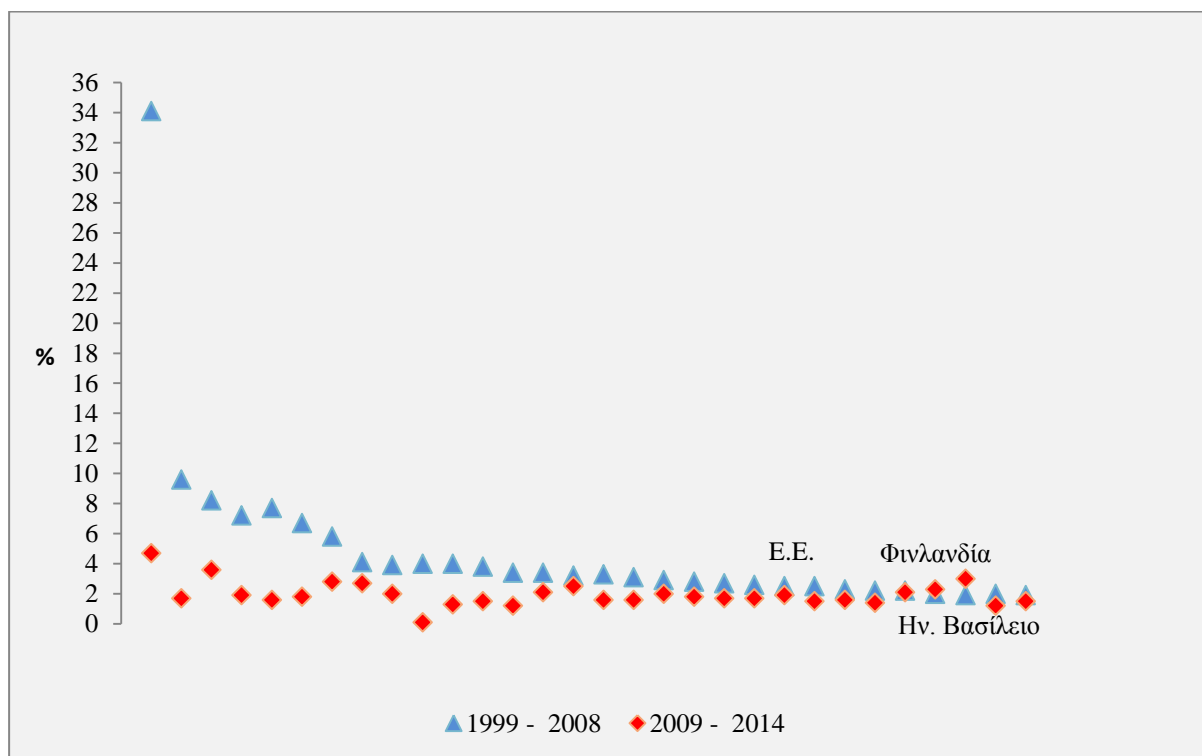
Οι Πίνακες που παρουσιάζονται παραπάνω (4.1 και 4.2) αφορούν στην εξέλιξη των τιμών βάσει του εναρμονισμένου δείκτη τιμών καταναλωτή (ΕνΔΤΚ). Σύμφωνα με τον ΕνΔΤΚ η αύξηση των τιμών προ κρίσης ήταν σημαντικά μεγαλύτερη από την περίοδο που ακολούθησε. Κατά τα έτη 1999 έως 2008 η μέση ετήσια αύξηση των τιμών στην Ευρωπαϊκή Ένωση (με τη σημερινή της μορφή των 28 χωρών) ήταν της τάξης του 3% και της ευρωζώνης (των 19 χωρών) 2,6%. Τα επόμενα έτη και έως το 2014, η μέση αύξηση των τιμών ανήλθε σε 1,9% και 1,5% για Ε.Ε. και ευρωζώνη αντίστοιχα, δηλαδή η μέση αύξηση των τιμών ήταν

κατά 36,7% και 42,3% χαμηλότερη κατά μέσο όρο καταδεικνύοντας τις συνέπειες της κρίσης και των δημοσιονομικών (κυρίως) πολιτικών που ακολουθήθηκαν.

Πιο συγκεκριμένα, οι χώρες με το χαμηλότερο κατά κεφαλήν ΑΕΠ ήταν εκείνες με τη μεγαλύτερη αύξηση των τιμών. Η Ρουμανία με 34,1 % (κυρίως λόγω της περιόδου 1999 – 2004), ακολουθούμενη από τις Βουλγαρία (9,6%), Ουγγαρία (8,2%), Σλοβακία (7,2%), Λετονία (7,7%), Σλοβενία (6,7%), Εσθονία (5,8%), Πολωνία (4,1%) και Κροατία (3,9%), πολύ υψηλότερα δηλαδή από τον ευρωπαϊκό μέσον όρο του 3% στο διάστημα αυτό. Η Λιθουανία με 3,2% και η Τσεχία με 3,1% κινήθηκαν χαμηλότερα, αλλά πάντως πάνω από το μέσο όρο της Ευρώπης. Στη συνέχεια συναντάμε τις περιφερειακές χώρες της ευρωζώνης, οι οποίες επίσης παρουσίασαν μέση ετήσια αύξηση άνω του 3%. Ειδικότερα η Ιρλανδία και η Ελλάδα είχαν 4% μέση ετήσια αύξηση των τιμών, η Ισπανία 3,8%, η Πορτογαλία 3,4%, η Κύπρος 3,3% και η Μάλτα 2,9%. Στις ανεπτυγμένες χώρες της Ευρωπαϊκής Ένωσης παρατηρούμε ότι η μέση αύξηση των τιμών δεν ξεπέρασε τον μέσο όρο, δηλαδή κινήθηκε κάτω του 3%, με εξαίρεση το Λουξεμβούργο (3,4%). Η Ιταλία κινήθηκε στο 2,8%, η Ολλανδία στο 2,7%, το Βέλγιο 2,6%, η Δανία στο 2,3%, Γαλλία και Αυστρία στο 2,2%, Φινλανδία και Σουηδία στο 2%, ενώ κάτω του 2% ήταν μέση ετήσια αύξηση του δείκτη σε Γερμανία και Ην. Βασίλειο.

Τα δεδομένα που προκύπτουν για την περίοδο 2008 έως 2014, έχουν σημαντική ταύτιση με τα δεδομένα που βασίστηκαν και στη μεταβολή τιμών βάσει του αποπληθωριστή του ΑΕΠ (βλ. παρακάτω), δηλαδή χαμηλότερους ρυθμούς μεταβολής συγκριτικά με την προηγούμενη περίοδο, με εξαίρεση τη Φινλανδία και το Ην. Βασίλειο. Πιο συγκεκριμένα η Ρουμανία με 4,7%, η Βουλγαρία 1,7%, Ουγγαρία 3,6%, Σλοβακία (,9%, Λετονία 1,6%, Σλοβενία 1,8%, Εσθονία 2,8%, Πολωνία 2,7%, Κροατία 2%), η Λιθουανία με 2,5% και η Τσεχία με 1,6%. Αξίζει εδώ να σημειωθεί ότι οι περισσότερες χώρες αυτής της κατηγορίας κινήθηκαν κοντά ή και κάτω από τον ευρωπαϊκό μέσο όρο του 1,9%. Όσον αφορά στις περιφερειακές χώρες, η Ιρλανδία είχε μέσο όρο αύξησης βάσει του ΕνΔΤΚ 0,1%, η Ελλάδα είχαν 1,3%, η Ισπανία 1,5%, η Πορτογαλία 1,2%, η Κύπρος 1,6% και η Μάλτα 2%., όλες δηλαδή κοντά ή κάτω από το μέσο όρο της ένωσης. Στις ανεπτυγμένες χώρες της Ευρωπαϊκής Ένωσης παρατηρούμε ότι η μέση αύξηση των τιμών ξεπέρασε τον μέσο όρο, δηλαδή κινήθηκε άνω του 1,9% στο Λουξεμβούργο 2,1%, στην Αυστρία 2,1%, στη Φινλανδία 2,3% και στο Ην. Βασίλειο 3%. Αντίθετα χαμηλότερα κινήθηκαν οι μέσοι όροι μεταβολής των τιμών στη Σουηδία 1,2%, στη

Γερμανία 1,5%, στην Ιταλία 1,8%, στην Ολλανδία 1,7%, στο Βέλγιο 1,7%, στη Δανία 1,6% και στη Γαλλία 1,4% .

Πηγή Δεδομένων: ΟΟΣΑ

Διάγραμμα 4.1

Μέση Ετήσια Μεταβολή Εναρμονισμένου ΔTK (τιμές βάσης 2010)

Στο γράφημα 4.1, απεικονίζονται τα δεδομένα του πίνακα 4.1. Για τις χώρες της Ευρωπαϊκής Ένωσης οι τιμές σημείωσαν μεγαλύτερη μέση ετήσια μεταβολή (αύξηση) την περίοδο 1999 με 2008 σε σχέση με τα έτη που ακολούθησαν, με εξαίρεση τη Φινλανδία και το Ην. Βασίλειο.

4.4.3 Οι δείκτες ΠΣΣΙ με βάση τις τιμές παραγωγού

Ο δείκτης ΠΣΣΙ με βάση το δείκτη τιμών παραγωγού (ΔΤΠ-ΡΡΙ) χρησιμοποιείται συχνά και έχει το πλεονέκτημα ότι απεικονίζει καλύτερα από τον ΔTK το επίπεδο τιμών για προϊόντα που είναι (πράγματι ή δυνητικά) διεθνώς εμπορεύσιμα. Επίσης οι δείκτες αυτοί είναι διαθέσιμοι σχετικά έγκαιρα και υπόκεινται σε σχετικά μικρές αναθεωρήσεις. Ωστόσο, μεταξύ των οικονομιών παρατηρείται σημαντική ανομοιογένεια ως προς την ποιότητα των δεικτών,

τον αριθμό των προϊόντων που καλύπτουν και το μήκος των συγκρίσιμων χρονολογικών σειρών που διατίθενται.

Πίνακας 4.3

Μεταβολή Δείκτη Τιμών Παραγωγού ανά χώρα περιόδων 1999 - 2008 & 2008 έως 2014

Έτος βάσης: 2010

%	Βιομηχανία (εκτός κατασκευών)		Καταναλωτικά αγαθά		Διαρκή καταναλωτικά αγαθά		Μη διαρκή καταναλωτικά αγαθά		Κατασκευές	
	2001* - 2008	2008 -2014	2001* - 2008	2008 - 2014	2001* - 2008	2008 - 2014	2001* - 2008	2008 - 2014	2001* - 2008	2008 - 2014
E.E. (28)	20,9	5,7	11,1	6,8	2,3	3,8	12,3	7,2	15,6	5,6
Ευρωζώνη (19)	18,8	4,3	10,8	5,7	6,2	4,8	11,4	5,7	15,2	4,4
Βέλγιο	32,6	9,8	9,6	10,5	0,3	6,7	10,7	10,8	30,2	11,4
Βουλγαρία	66,1	12,7	40,9	15,1	25,2	10,3	42,4	15,6	61,7	11,7
Τσεχία	4,2	7,1	-1,1	6,2	-13,4	1,2	2,0	7,4	-0,8	7,1
Δανία	38,4	7,6	12,1	8,9	12,7	10,3	12,0	8,7	17,1	9,1
Γερμανία	15,9	3,7	10,2	8,2	4,7	5,8	11,2	8,7	10,0	4,6
Εσθονία	27,3	12,5	25,6	12,0	12,8	8,3	28,6	12,8	26,2	8,8
Ιρλανδία	-2,6	1,0	3,8	-6,0	1,6	10,6	3,9	-6,4	-3,2	1,5
Ελλάδα	37,3	11,0	22,3	4,9	16,0	3,7	22,7	4,9	36,5	7,6
Ισπανία	24,9	8,9	18,4	6,6	18,7	2,6	18,5	7,3	23,8	5,9
Γαλλία	17,0	3,1	6,7	1,1	6,6	8,4	6,7	0,6	16,0	1,6
Κροατία	22,4	11,8	9,7	8,5	4,4	-0,2	10,2	9,3	20,5	7,0
Ιταλία	20,7	3,8	11,6	6,4	9,7	5,4	12,1	6,3	18,9	4,0
Κύπρος	39,1	9,0	26,9	8,1	28,2	9,5	26,8	7,9	34,5	6,3
Λετονία	73,2	12,4	60,5	13,7	68,4	2,3	59,9	14,7	67,2	6,8
Λιθουανία	55,1	6,0	14,7	3,5	-6,1	-4,2	21,2	5,7	55,3	3,2
Λουξεμβούργο	41,9	-2,0	5,5	8,0	-	-	5,6	8,2	39,7	-2,5
Ουγγαρία	25,9	18,0	18,2	10,7	-18,1	-7,9	29,6	22,9	17,1	19,2
Μάλτα	-11,5	-2,8	10,0	9,6	-4,0	12,5	11,5	9,0	-21,2	-11,3
Ολλανδία	37,4	2,8	15,8	11,2	16,2	9,2	15,8	11,3	30,4	6,8
Αυστρία	12,1	4,1	4,6	5,5	0,5	8,5	5,7	4,9	10,4	5,7
Πολωνία	18,9	14,0	-1,3	7,4	-18,4	-5,1	5,5	11,3	11,7	10,0
Ρουμανία	158,1	23,2	155,6	36,2	107,5	22,3	163,7	38,7	150,4	23,5
Σλοβενία	21,3	5,6	16,5	5,2	15,6	6,0	17,0	4,6	20,0	5,4
Σλοβακία	4,2	-4,7	-2,9	-9,7	-12,7	-22,3	2,9	2,7	-1,6	-4,4
Φινλανδία	9,1	3,0	10,7	10,5	3,9	13,5	13,0	9,3	5,1	2,2
Σουηδία	18,8	0,1	6,5	1,0	-8,6	2,9	11,0	0,7	14,2	2,5
Ην. Βασίλειο	37,0	11,3	15,1	13,7	8,4	7,8	15,9	13,9	18,1	12,2

Πηγή Δεδομένων: ΟΟΣΑ

* Δεν υπάρχουν δεδομένα για την Πορτογαλία, για την Εσθονία δεδομένα από το 2002 και μετά, για τις Ιρλανδία και Σλοβακία από το 2005, για το Λουξεμβούργο δεν υπάρχουν διαθέσιμα στοιχεία για Διαρκή Καταναλωτικά Αγαθά.

Ο δείκτης τιμών παραγωγού, παρά τα μειονεκτήματα ομοιογένειας που παρουσιάζει στη σύγκριση διαφορετικών οικονομιών, πλεονεκτεί έναντι του εναρμονισμένου δείκτη τιμών καταναλωτή στην καλύτερη απεικόνιση του επιπέδου τιμών για προϊόντα που είναι διεθνώς εμπορεύσιμα. Ο δείκτης τις περιλαμβάνει πέντε κατηγορίες: τη βιομηχανία εκτός των κατασκευών, τα καταναλωτικά αγαθά, τα διαρκή καταναλωτικά αγαθά, τα μη διαρκή καταναλωτικά αγαθά και τις κατασκευές.

Κατά την περίοδο 2001 έως 2008 (πίνακας 4.3) καταγράφεται σημαντική αύξηση του επιπέδου των τιμών, σε επίπεδο Ε.Ε., τόσο στον τομέα τις βιομηχανίας, πλην κατασκευών, που αγγίζει το 20,9%, όσο και τις κατασκευές με 15,6%. Σημαντική είναι τις η μεταβολή στα μη διαρκή καταναλωτικά αγαθά (12,3%), αλλά και στα καταναλωτικά αγαθά (11,1%), ενώ μικρή είναι η αύξηση των τιμών στα διαρκή καταναλωτικά αγαθά, ήτοι 2,3%. Όσον αφορά στον κλάδο τις βιομηχανίας μόλις δύο είναι οι χώρες που καταγράφουν πτώση του επιπέδου των τιμών (η Ιρλανδία και η Μάλτα). Χαρακτηριστικό είναι το γεγονός ότι σε αντίθεση με την προηγούμενη ανάλυση, στις επιμέρους κατηγορίες του δείκτη τιμών παραγωγού δε φαίνεται να υπάρχει σαφής διαφοροποίηση μεταξύ των ομάδων – χωρών, ανάλογα με το νόμισμα και το κατά κεφαλήν εισόδημα όσον αφορά στο βιομηχανικό κλάδο. Στα καταναλωτικά αγαθά, όπου με εξαίρεση την Τσεχία (-1,2%), την Πολωνία (-1,3%) και τη Σλοβακία (-2,9%) καταγράφονται αυξητικοί ρυθμοί όσον αφορά στο επίπεδο των τιμών σε τις υπόλοιπες χώρες, είναι εμφανής η διαφοροποίηση των ασθενέστερων, οικονομικά, χωρών, όπου καταγράφουν πολύ υψηλότερες μεταβολές των τιμών, σε σχέση με τις πιο προηγμένες χώρες. Στα διαρκή καταναλωτικά αγαθά, οι ασθενέστερες χώρες καταγράφουν τις μεγαλύτερη μεταβολή, ενώ επτά χώρες (Τσεχία, Λιθουανία, Ουγγαρία, Μάλτα, Πολωνία, Σλοβακία και Σουηδία) παρουσιάζουν πτώση των τιμών. Στην κατηγορία των μη διαρκών καταναλωτικών αγαθών τις οι χώρες τις Ε.Ε. κατέγραψαν αύξηση των τιμών, ενώ τις ασθενέστερες χώρες η αύξηση ήταν μεγαλύτερη, ενώ αντίστοιχη ήταν και η εικόνα τις κατασκευές, με τη διαφορά τις ότι τέσσερεις χώρες είχαν αρνητικούς ρυθμούς μεταβολής: η Τσεχία, η Ιρλανδία, η Μάλτα και η Σλοβακία.

Στην περίοδο 2008 έως και 2014 διατηρείται το θετικό πρόσημο στη μεταβολή των τιμών σε ευρωπαϊκό επίπεδο, σε όλους τις κλάδους, αλλά με σημαντικά μικρότερο ρυθμό, ενώ εξαίρεση αποτελεί ο κλάδος των διαρκών καταναλωτικών αγαθών (3,8% από 2,3%). Στον στον τομέα τις βιομηχανίας, πλην κατασκευών η αύξηση έφτασε το 5,7%, τις κατασκευές με 5,6%, στα μη διαρκή καταναλωτικά αγαθά 7,2% και στα καταναλωτικά αγαθά 6,8%.

Εξαιρέση στον ανοδικό ρυθμό τις βιομηχανίας αποτέλεσαν το Λουξεμβούργο με πτώση 2%, η Μάλτα με -2,8% και η Σλοβακία με -4,7%. Στα καταναλωτικά αγαθά αρνητική μεταβολή κατέγραψε η Ιρλανδία (6%) και η Σλοβακία (-9,7%), ενώ το Βέλγιο, το Λουξεμβούργο, η Αυστρία και η Πολωνία είχαν μεγαλύτερη αύξηση των τιμών σε σχέση με την προηγούμενη περίοδο. Στα διαρκή καταναλωτικά αγαθά η Κροατία (-0,2%), η Λιθουανία (-4,2%), η Ουγγαρία (-7,9%), η Πολωνία (-5,9%) και η Σλοβακία (-22,9%) είχαν πτώση τιμών, ενώ οι χώρες του πυρήνα τις ευρωζώνης είχαν υψηλότερη μεταβολή από την περίοδο 2001 έως 2008. Στα μη διαρκή καταναλωτικά αγαθά μόνο η Ιρλανδία είχε αρνητικό πρόσημο (μείωση επιπέδου τιμών) με 6,4%, ενώ και οι υπόλοιπες χώρες τις περιφέρειας τις ευρωζώνης είχαν μεγάλη μείωση τιμών. Τέλος και το επίπεδο τιμών στον κατασκευαστικό τομέα των περισσότερων χωρών αυξήθηκε με χαμηλότερο ρυθμό, με εξαίρεση την Τσεχία (7,1% αντί -0,8% το προηγούμενο διάστημα), τη Μάλτα (-11,3% αντί -21,3%) όπου η μεταβολή ήταν μεγαλύτερη και τις Λουξεμβούργο (-2,5%) και Σλοβακία (-4,4%), όπου σημειώθηκε πτώση των τιμών.

4.4.4 Οι δείκτες ΠΣΣΙ με βάση το κόστος εργασίας

Ο δείκτης ΠΣΣΙ με βάση το κόστος εργασίας ανά μονάδα προϊόντος στο σύνολο της οικονομίας παρέχει ικανοποιητική ένδειξη των συνθηκών δ.α. μιας οικονομίας (Ca'Zorzi and Schnatz, 2007, και ECB 2007a), όμως το κόστος εργασίας αποτελεί ένα μόνο τμήμα του συνολικού κόστους μιας επιχείρησης και ότι στην πραγματικότητα υπάρχουν και άλλες σημαντικές συνιστώσες του κόστους, όπως π.χ. οι φόροι και το χρηματοδοτικό κόστος. Άλλα μειονεκτήματα του δείκτη αυτού είναι ότι: (α) η εξέλιξή τους μπορεί να μην αντανακλά μεταβολές της παραγωγικότητας, αλλά απλώς το αποτέλεσμα της υποκατάστασης μεταξύ των συντελεστών παραγωγής, και (β) παράγονται με βάση εθνικολογιστικά στοιχεία, τα οποία αναθεωρούνται συχνά και δημοσιεύονται με μεγάλες χρονικές υστερήσεις. Για την παρακολούθηση των εξελίξεων της δ.α. ως προς το κόστος για το σύνολο κάθε οικονομίας η χρήση του δείκτη αυτού είναι πιο ενδεδειγμένη, ιδίως στις περιπτώσεις όπου η συμμετοχή του Ισοζυγίου Υπηρεσιών στο ΙΤΣ είναι σημαντική.

Πίνακας 4.4

Ετήσια μεταβολή ΜΚΕ 1999 – 2008

ΧΩΡΑ	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008
Λετονία	3,8	0,4	-0,4	-2,4	4,0	6,3	15,4	16,8	27,6	17,4
Εσθονία	-	-	3,9	4,8	5,1	5,6	3,0	9,7	17,0	14,0
Ουγγαρία	6,4	12,1	11,1	6,3	7,6	3,6	2,5	1,8	5,4	4,5
Σλοβενία	5,4	6,2	9,0	4,5	3,7	2,5	1,6	0,7	2,4	7,2
Ιρλανδία	1,9	2,8	5,1	1,7	5,3	4,6	5,1	2,2	5,1	4,8
Σλοβακία	4,2	10,7	1,5	5,0	4,3	3,2	4,6	0,3	0,5	3,4
Ελλάδα	4,1	2,0	2,4	9,1	2,7	1,2	6,3	0,6	2,4	5,2
Ισπανία	2,1	2,3	2,9	3,0	3,3	3,1	3,6	3,2	3,7	5,6
Λουξεμβούργο	-	-	6,4	3,4	2,0	2,0	3,7	2,7	0,6	8,8
Λιθουανία	-0,5	-8,4	-3,4	1,5	-0,1	4,8	6,6	12,3	5,0	10,4
Ην. Βασίλειο	3,1	2,9	4,1	1,1	2,0	3,6	1,2	4,2	3,4	1,6
Δανία	1,3	-0,3	4,0	3,9	2,1	0,6	2,6	2,0	5,4	4,9
Τσεχία	2,1	2,1	5,5	6,5	4,0	2,1	-1,0	-0,3	2,4	2,8
Πορτογαλία	3,6	4,4	3,4	3,2	3,3	0,4	3,7	0,2	1,3	2,2
Ιταλία	1,6	-0,6	3,3	4,0	5,0	2,1	2,8	1,9	2,2	3,2
Σουηδία	1,5	3,7	4,9	1,4	0,9	-1,1	0,9	-0,1	4,2	4,6
Πολωνία	4,4	4,7	6,1	-2,1	-2,5	-2,7	0,7	-0,6	2,3	8,9
Γαλλία	0,5	1,5	2,1	2,7	2,2	0,5	2,2	1,8	1,4	2,5
Ε.Ε. (28)	2,5	3,3	2,0	1,9	0,0	1,2	1,6	1,3	1,8	0,7
Ευρωζώνη (19)	1,9	0,9	1,5	2,2	2,2	0,5	1,5	0,7	1,2	3,3
Βέλγιο	-	0,4	3,6	2,2	0,6	-0,7	0,9	2,6	1,9	4,1
Φινλανδία	1,6	-0,5	1,9	1,3	0,8	0,3	2,3	1,1	-0,5	5,4
Αυστρία	0,4	-0,1	0,5	0,5	1,4	-0,5	0,4	1,1	0,6	2,8
Γερμανία	1,1	0,3	-0,6	0,3	1,1	-0,9	-0,4	-2,4	-1,4	2,3

Πηγή Δεδομένων: ΟΟΣΑ

Διαθέσιμα στοιχεία για 22 από τις 28 χώρες της Ε.Ε.

Πίνακας 4.5

Ετήσια μεταβολή ΜΚΕ 2008- 2014 και μέσος όρος περιόδων 1999 – 2008 και 2008 - 2014

ΧΩΡΑ	2009	2010	2011	2012	2013	2014	ΜΟ 1999 -2008	ΜΟ 2008- 2014
Λετονία	-13,9	-7,9	-0,8	3,8	4,9	4,7	8,9	-1,5
Εσθονία	2,8	-6,0	-0,3	3,5	5,1	4,5	6,3	1,6
Ουγγαρία	2,8	-0,2	1,1	4,0	0,1	1,8	6,1	1,6
Σλοβενία	7,3	-0,4	-0,6	0,7	-0,2	-1,6	4,3	0,9
Ιρλανδία	-5,3	-9,3	-1,6	-0,3	1,3	-1,8	3,9	-2,8
Σλοβακία	6,6	-1,7	1,4	0,1	0,6	1,0	3,8	1,4
Ελλάδα	5,7	2,7	-0,4	-2,3	-7,1	-2,6	3,6	-0,7
Ισπανία	1,3	-1,6	-1,3	-3,0	-0,2	-0,9	3,3	-1,0
Λουξεμβούργο	8,9	-2,1	2,9	5,4	1,3	2,0	3,0	3,1

Πίνακας 4.5

Συνέχεια

ΧΩΡΑ	2009	2010	2011	2012	2013	2014	ΜΟ 1999 -2008	ΜΟ 2008- 2014
Λιθουανία	-1,8	-7,2	1,0	2,1	3,0	2,6	2,8	0,0
Ην. Βασίλειο	5,2	1,8	-0,4	1,6	0,4	-0,5	2,7	1,3
Δανία	4,6	-0,8	0,2	1,1	1,7	1,2	2,6	1,3
Τσεχία	2,8	-0,8	0,4	2,0	0,1	-0,4	2,6	0,7
Πορτογαλία	1,9	-1,5	-2,6	-4,2	1,2	-0,4	2,6	-0,9
Ιταλία	5,1	0,0	0,5	1,0	0,5	0,4	2,6	1,3
Σουηδία	6,3	-3,0	2,4	3,9	1,4	1,4	2,1	2,1
Πολωνία	0,7	3,0	1,0	2,3	0,3	0,1	1,9	1,2
Γαλλία	3,2	1,1	0,9	2,0	0,8	1,5	1,7	1,6
Ε.Ε. (28)	1,9	0,9	0,1	2,6	0,0	1,2	1,6	1,1
Ευρωζώνη (19)	4,7	-0,8	0,5	1,7	1,0	0,9	1,6	1,3
Βέλγιο	3,4	-0,6	2,5	3,5	2,3	0,1	1,6	1,9
Φινλανδία	9,3	-1,7	2,4	5,6	1,2	1,2	1,4	3,0
Αυστρία	5,6	-0,5	0,9	2,5	1,8	1,9	0,7	2,0
Γερμανία	7,4	-1,6	0,6	3,0	2,0	1,8	0,0	2,2

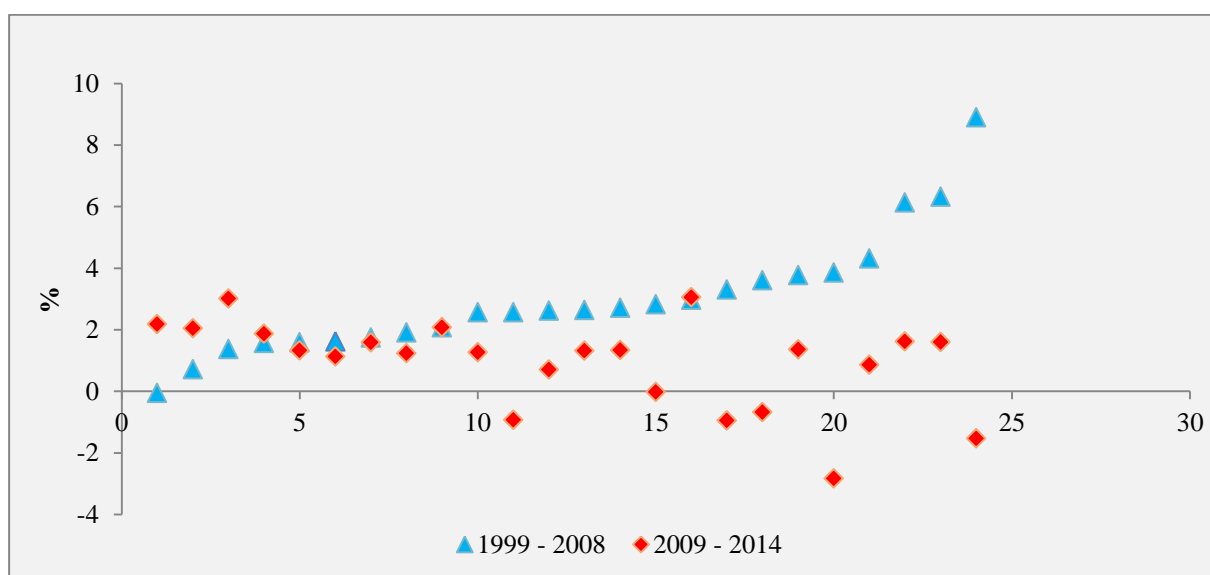
Πηγή Δεδομένων : ΟΟΣΑ

Πίνακας με φθίνουσα σειρά βάσει ετήσιου ρυθμού μεταβολής περιόδου 1999 – 2008

Διαθέσιμα στοιχεία για 20 από τις 28 χώρες της Ε.Ε.

Όπως αναφέρθηκε και παραπάνω, ο δείκτης του μοναδιαίου κόστους εργασίας για το σύνολο τις οικονομίας παρέχει σημαντικά στοιχεία για τη διεθνή ανταγωνιστικότητα τις οικονομίας τις, χωρίς βέβαια να αγνοούνται άλλοι σημαντικοί παράγοντες που επιβαρύνουν το κόστος τις επιχείρησης. Όπως αναλύθηκε και στην περίπτωση του δείκτη ΕνΔΤΚ, οι ασθενέστερες οικονομικά χώρες παρουσίασαν κατά την περίοδο 1999 έως 2008 υψηλότερους ρυθμούς αύξησης του μοναδιαίου κόστους εργασίας σε σχέση με την Ευρωπαϊκή Ένωση (1,6%) και την ευρωζώνη (1,6%) συνολικά. Συγκεκριμένα η Λετονία είχε μέση ετήσια αύξηση του κόστους εργασίας 8,9%, η Εσθονία 6,3%, η Ουγγαρία 6,1%, η Σλοβενία 3,8%, η Σλοβακία 3,8%, η Λιθουανία 2,8%, η Τσεχία 2,6% και η Πολωνία 1,9%. Οι χώρες τις περιφέρειας του ευρώ κινήθηκαν τις υψηλότερα του μέσου ευρωπαϊκού όρου, με την Ιρλανδία στο 3,9%, την Ελλάδα στο 3,6%, την Ισπανία στο 3,3% και την Πορτογαλία στο 2,6%. Άνω του μέσου όρου κυμάνθηκαν τις το Ην. Βασίλειο με 2,7%, η Δανία με 2,6% και η Σουηδία με 2,1%. Όσον αφορά στον πυρήνα τις ευρωζώνης, το Λουξεμβούργο με 3%, η Ιταλία με 2,6% και η Γαλλία με 1,7% κινήθηκαν τις ψηλότερα του μέσου όρου, ενώ το Βέλγιο (1,6%), η Φινλανδία (1,4%) κινήθηκαν στο όριο και η Αυστρία (0,7%) και η Γερμανία (0%) είχαν σχεδόν μηδενική μέση ετήσια αύξηση του κόστους εργασίας.

Η περίοδος που ακολουθεί, σηματοδοτεί μία ισχυρή επιβράδυνση του ρυθμού αύξησης του κόστους εργασίας ανά μονάδα, ενώ αρκετές χώρες παρουσιάζουν αρνητική μεταβολή. Εξαιρέση αποτελούν οι περισσότερες χώρες του κέντρου του ευρώ. Το πιο χαρακτηριστικό στοιχείο που προκύπτει από τα δεδομένα του πίνακα 4.5, είναι ότι οι χώρες τις περιφέρειας του ευρώ παρουσιάζουν μείωση του κόστους εργασίας ανά μονάδα, με την Ιρλανδία να παρουσιάζει μέση ετήσια μείωση τις τάξης του 2,8%, η Ισπανία 1%, η Πορτογαλία 0,9% και η Ελλάδα 0,7%. Μειωμένους, αλλά πάντως θετικούς, ρυθμούς ανάπτυξης παρουσιάζει η Εσθονία και η Ουγγαρία με 1,6%, η Σλοβακία με 1,4%, η Σλοβενία με 0,9% και η Τσεχία με 0,7%, ενώ η Λιθουανία κινείται σταθερά και η Λετονία έχει αρνητική μεταβολή (-1,5%). Το Ην. Βασίλειο είχε μέση αύξηση 1,3%, η Δανία τις 1,3% και η Σουηδία παρέμεινε στο 2,1%. Όσον αφορά τις οικονομικά ισχυρές χώρες του ευρώ, το Λουξεμβούργο αύξησε το μέσο κόστος στο 3,1%, τις και το Βέλγιο στο 1,9%, η Φινλανδία στο 3%, η Αυστρία στο 2% και η Γερμανία στο 2,2%. Η Γαλλία και η Ιταλία διατήρησαν τις θετικούς – αν και μειωμένους συγκριτικά με την προηγούμενη περίοδο- στο 1,6% και 1,3% αντίστοιχα. Αξίζει πάντως εδώ να σημειωθεί, ότι οι μέσοι όροι τις περιόδου 2008 έως 2014 επηρεάζονται σημαντικά από το έτος 2009, όπως γίνεται αντιληπτό από τον πίνακα 5.5, καθώς η χρονιά εκείνη συνοδεύτηκε από ακραίους ρυθμούς μεταβολής (είτε αύξησης είτε μείωσης για τις χώρες) του ΜΚΕ, οι οποίοι δεν είχαν περαιτέρω διάρκεια.

Πηγή Δεδομένων: ΟΟΣΑ

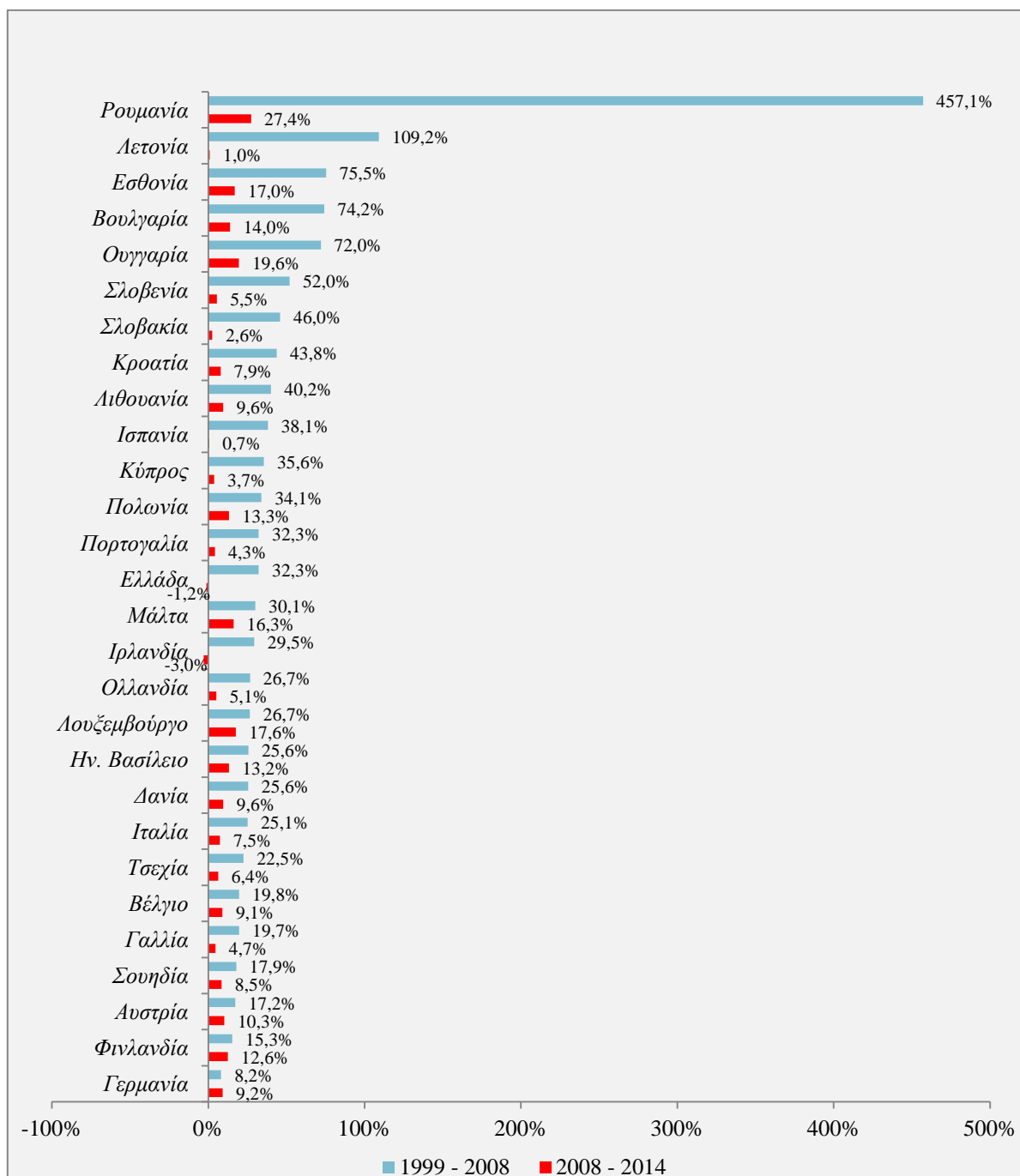
Διάγραμμα 4.2

Μέση ετήσια μεταβολή κόστους εργασίας ανά μονάδα (ULC)

Στο Διάγραμμα 4.2 απεικονίζεται η μεταβολή στο κόστος εργασίας ανά μονάδα για τις χώρες της ΕΕ. Η Γερμανία, η Φινλανδία, το Λουξεμβούργο, το Βέλγιο και η Αυστρία είχαν κατά την περίοδο 2008 έως 2014 υψηλότερη μεταβολή σε σχέση με την περίοδο 1999 έως 2008, ενώ οι υπόλοιπες είχαν μικρότερη ή και αρνητική μεταβολή.

4.4.5 Οι δείκτες ΠΣΣΙ με βάση τον αποπληθωριστή του ΑΕΠ.

Οι δείκτες της ΠΣΣΙ που καταρτίζονται με βάση τον αποπληθωριστή του ΑΕΠ παρουσιάζουν το πλεονέκτημα ότι περιλαμβάνουν τις τιμές όλων των συντελεστών της παραγωγής και τις υπηρεσίες, αλλά το γεγονός ότι στον υπολογισμό τους ενσωματώνουν φόρους και επιδοτήσεις, καθώς και μη εμπορεύσιμα αγαθά και υπηρεσίες, περιορίζει τη συγκρισιμότητα τους μεταξύ των χωρών. Μειονέκτημα είναι επίσης ότι ο αποπληθωριστής αυτός παράγεται από εθνικολογιστικά στοιχεία, τα οποία δημοσιεύονται με μεγάλες χρονικές υστερήσεις.

Πηγή Δεδομένων : Eurostat

Διάγραμμα 4.3

Αποπληθωριστής ΑΕΠ χωρών Ε.Ε. περιόδου 1999 - 2008 και 2008 - 2014

Στο διάγραμμα 4.3 αποτυπώνεται σαφώς η διαφορά στις χρονικές περιόδους 1999 έως 2008 και 2008 έως 2014, όσον αφορά στην εξέλιξη του πληθωρισμού στις χώρες της Ευρωπαϊκής

Ένωσης όπου, με εξαίρεση τη Γερμανία, παρατηρείται σε όλες τις χώρες επιβράδυνση του πληθωρισμού, ενώ σε δύο χώρες, Ελλάδα και Ιρλανδία, δημιουργούνται έντονες αποπληθωριστικές πιέσεις.

Η περίοδος μέχρι το 2008 χαρακτηρίζεται από πολύ υψηλούς ρυθμούς αύξησης του πληθωρισμού κυρίως στις χώρες με χαμηλό κατά κεφαλήν εισόδημα και εκτός (εκείνη την περίοδο) ευρώ. Η Ρουμανία είχε συνολική μεταβολή την εξεταζόμενη περίοδο 457,1%, ενώ ακολούθησε η Λετονία με 109,2% και οι Εσθονία, Βουλγαρία και Ουγγαρία με 75,5%, 74,2% και 72% αντίστοιχα, ενώ και οι Σλοβενία, Σλοβακία, Κροατία και Λιθουανία είχαν αύξηση άνω του 40% (52%, 46%, 43,8%, 40,2% αντίστοιχα), ενώ η Πολωνία 34,1 % για το ίδιο διάστημα. Από την κατηγορία αυτή των χωρών η Τσεχία είχε το χαμηλότερο πληθωρισμό, ήτοι 22,5%. Οι χώρες της περιφέρειας της ευρωζώνης ακολούθησαν με αρκετά υψηλούς ρυθμούς μεταβολής. Συγκεκριμένα η Ισπανία είχε 38,1%, η Κύπρος 35,6%, η Πορτογαλία και η Ελλάδα 32,3%, η Μάλτα 30,1% και η Ιρλανδία 29,5%. Σαφώς χαμηλότερες πληθωριστικές πιέσεις είχαν οι χώρες του πυρήνα της ευρωζώνης και οι, εκτός ευρώ, χώρες με υψηλότερο κατά κεφαλήν εισόδημα: Ολλανδία και Λουξεμβούργο 26,7%, Ην. Βασίλειο και Δανία 25,6%, Ιταλία 25,1%, Βέλγιο 19,8%, Γαλλία 19,7%, Σουηδία 17,9%, Αυστρία 17,2%, Φινλανδία 12,6 % και τέλος Γερμανία, με το χαμηλότερο πληθωρισμό της περιόδου, 8,2%.

Οι συσχετισμοί αυτοί, όμως, άλλαξαν από την περίοδο 2008 έως και το 2014. Οι ασθενέστερες, οικονομικά, χώρες που παρέμειναν εκτός ευρωζώνης, συνέχισαν να καταγράφουν υψηλότερους ρυθμούς αύξησης των τιμών σε σχέση με τις υπόλοιπες χώρες, αν και μικρότερους από την προηγούμενη περίοδο. Η Ρουμανία είχε και πάλι το υψηλότερο ποσοστό με 27,4%, η Ουγγαρία 19,4%, η Εσθονία 17% η Βουλγαρία 14%, η Πολωνία 13,3% η Λιθουανία 9,6%, ενώ η Κροατία 7,9%. Χαμηλότερα κυμάνθηκαν οι Τσεχία με 6,4%, Σλοβενία με 5,5%, Σλοβακία με 2,6% και Λετονία με μόλις 1%. Οι ισχυρές χώρες παρουσίασαν θετικούς ρυθμούς αύξησης των τιμών και αυτές όμως μειωμένες σε σχέση με την προηγούμενη περίοδο, με εξαίρεση, όπως αναφέρθηκε, τη Γερμανία (9,2% από 8,2%). Στο Λουξεμβούργο ο πληθωρισμός ήταν κατά 17,6% υψηλότερος σε σχέση με το 2008, στο Ην. Βασίλειο 13,2%, στη Δανία 9,6%, στη Γαλλία 4,7%, στη Σουηδία 8,5%, στη Φινλανδία 12,6%, στην Αυστρία 10,3%, στην Ιταλία 7,5%, στην Ολλανδία 5,1% και στο Βέλγιο 9,1%. Τα χαμηλότερα επίπεδα πληθωρισμού, έως και αρνητικές μεταβολές, παρατηρούνται στις περιφερειακές χώρες της ευρωζώνης, με εξαίρεση τη Μάλτα (16,3%). Συγκεκριμένα στην

Πορτογαλία η αύξηση ήταν της τάξης του 4,3%, στην Κύπρο 3,7%, στην Ισπανία 0,7%, ενώ Ελλάδα (-1,2%) και Ιρλανδία (-3%) είχαν αρνητική μεταβολή.

Συμπερασματικά θα μπορούσαμε να επισημάνουμε, ότι ενώ στην προ κρίσης περίοδο οι ασθενέστερες χώρες ήταν εκείνες που είχαν την υψηλότερη μεταβολή των τιμών, εντούτοις μετά το 2008 ειδικά οι περιφερειακές χώρες της Ευρωζώνης και εκείνες που ήταν προς ένταξη σημείωσαν χαμηλότερους ρυθμούς από τις ισχυρότερες.

4.5 Ανάλυση Ποιοτικών και Διαρθρωτικών Χαρακτηριστικών

Στο διεθνές εμπόριο το εξαγωγίμο προϊόν δεν είναι ένα και ομοιογενές, όπως υποθέτει η θεωρία των δεικτών ΠΣΣΙ, αλλά συνήθως εξαιρετικά διαφοροποιημένο ως προς τα τεχνολογικά, ποιοτικά και άλλα χαρακτηριστικά του. Επομένως, η δ.α. μιας οικονομίας επηρεάζεται, πλην των σχετικών τιμών, και από διαρθρωτικούς παράγοντες (non-price competitiveness). Ορισμένοι από τους διαρθρωτικούς παράγοντες επηρεάζουν τους δείκτες της ΠΣΣΙ μέσω της επίδρασής τους στις σχετικές τιμές, ενώ ορισμένοι άλλοι είναι λιγότερο διακριτοί και μετρήσιμοι και δεν αντανακλώνται άμεσα στους δείκτες ΠΣΣΙ. Συνεπώς, η εξέλιξη του ισοζυγίου αγαθών και υπηρεσιών ερμηνεύεται μόνο εν μέρει από την εξέλιξη των δεικτών της ΠΣΣΙ, στο βαθμό που αυτοί αντανακλούν μόνο τις συνθήκες τιμών ή κόστους και δεν λαμβάνουν υπόψη άλλους παράγοντες που επηρεάζουν την εξαγωγική δραστηριότητα μιας οικονομίας, όπως η ποιότητα και η σύνθεση των εξαγωγίμων προϊόντων, αλλά και τους δομικούς και θεσμικούς παράγοντες που επηρεάζουν τη συνολική ανταγωνιστικότητα της χώρας. Η μη συμπερίληψη αυτών των πρόσθετων παραγόντων στην ερμηνεία των εξελίξεων της δ.α. και του εμπορικού ισοζυγίου μπορεί να οδηγήσει σε παραπλανητικά ή αντιφατικά συμπεράσματα. Για το λόγο αυτό κρίνεται σκόπιμη η συνοπτική παρουσίασή τους. Ενδεικτικό της διαχρονικής σημασίας των διαρθρωτικών παραγόντων είναι το περίφημο “παράδοξο του Kaldor” (Kaldor, 1978), σύμφωνα με το οποίο στη μεταπολεμική περίοδο οι χώρες με την ταχύτερη αύξηση των εξαγωγών ήταν αυτές με την ταχύτερη επίσης αύξηση του σχετικού κόστους εργασίας ανά μονάδα προϊόντος. Το αντίστοιχο φαινόμενο εκτιμάται ότι παρουσιάζεται και σήμερα σε ορισμένες οικονομίες τόσο της Ευρώπης όσο και παγκοσμίως (π.χ. Ιρλανδία, Ολλανδία, Κίνα κ.λπ.) και ερμηνεύεται αν ληφθούν υπόψη όλοι οι παράγοντες που εντάσσονται στην έννοια της ανταγωνιστικότητας και επηρεάζουν τόσο την εξωτερική επίδοση (external performance) όσο και την εγχώρια δομή της οικονομίας

(domestic structure of an economy) (European Economic Community, 1993). Μερικοί από τους διαρθρωτικούς παράγοντες μπορούν να ομαδοποιηθούν ως εξής:

(α) Τα ποιοτικά χαρακτηριστικά των εξαγωγών και η γεωγραφική εξειδίκευση: Η κλαδική σύνθεση της διεθνούς ζήτησης, η φήμη και η ποιότητα του προϊόντος, η διαθεσιμότητα και η αξιοπιστία συμπληρωματικών υπηρεσιών που σχετίζονται με το προϊόν, η κάλυψη συγκεκριμένων καταναλωτικών προτιμήσεων με εξειδικευμένα προϊόντα (niche markets), η γεωγραφική εγγύτητα και τα δίκτυα διανομής, οι ιστορικοί δεσμοί, οι εμπορικές αποστολές και οι εκστρατείες προώθησης των εξαγωγίμων προϊόντων κ.λπ. είναι δυνατόν να αντισταθίσουν εν μέρει, ή ακόμη και στο σύνολό της, την επιδείνωση της ανταγωνιστικότητας ως προς τις τιμές και το κόστος.

(β) Η κλαδική και προϊόντική σύνθεση των εξαγωγών και η τεχνολογική πρόοδος: Η προϊόντική σύνθεση και το τεχνολογικό περιεχόμενο των εξαγωγών φαίνεται να είναι ολοένα και πιο σημαντικοί προσδιοριστικοί παράγοντες της εξαγωγικής επίδοσης στις διεθνείς αγορές.

(γ) Οι ξένες άμεσες επενδύσεις (ΞΑΕ): Η αυξανόμενη διεθνοποίηση της παραγωγής επίσης μπορεί να συμβάλει στην αύξηση των καθαρών εξαγωγών. Οι ΞΑΕ μπορούν να οδηγήσουν σε αυξημένες εξαγωγές (export - generating FDI), τόσο για τη χώρα που επενδύει όσο και για τη χώρα που δέχεται την επένδυση (βλ. το παράδειγμα της Ιρλανδίας), μέσω των εξωτερικών επιδράσεων (externalities) από τη μεταφορά τεχνογνωσίας και την αύξηση της παραγωγικότητας.⁹

4.5.1 Παγκόσμιος Δείκτης Ανταγωνιστικότητας - Global Competiveness Index (World Economic Forum)

Συμπληρωματικός τρόπος εξέτασης της εξέλιξης της δ.α μια οικονομίας είναι η κατάρτιση και ανάλυση σύνθετων δεικτών παγκόσμιας ανταγωνιστικότητας. Οι δείκτες αυτοί λαμβάνουν υπόψη ευρύτερους οικονομικούς, κοινωνικούς, και θεσμικούς παράγοντες, οι οποίοι συνδέονται με την παραγωγικότητα, την επιχειρηματικότητα, τις υποδομές, το φορολογικό σύστημα κ.ά. και συνδιαμορφώνουν τελικά τη διαρθρωτική ανταγωνιστικότητα μιας οικονομίας στο διεθνές περιβάλλον.

⁹ Τράπεζα της Ελλάδος, Νομισματική Πολιτική, Ενδιάμεση Έκθεση 2006, Οκτώβριος 2006, Πλαίσιο IV.1 (“Ξένες άμεσες επενδύσεις”), 145-51

Την εξέλιξη ορισμένων από τους παράγοντες αυτούς προσπαθούν να καταγράψουν αναλυτικά οι δείκτες παγκόσμιας ανταγωνιστικότητας οι οποίοι κατασκευάζονται από διεθνείς οργανισμούς και ιδιωτικούς φορείς. Μεταξύ άλλων εξετάζονται παράγοντες όπως: η ποιότητα των θεσμών και ο βαθμός αποτελεσματικότητας της δημόσιας διοίκησης (σε σχέση με τη γραφειοκρατία και τη διαφθορά), ο βαθμός έρευνας και ανάπτυξης, καινοτομίας και ποιότητας της παραγωγής, ανάπτυξης της επιχειρηματικότητας, εκσυγχρονισμού και επέκτασης των υποδομών, το επίπεδο εκπαίδευσης. Επιπλέον, η ευελιξία στην ανακατανομή των πόρων μεταξύ των κλάδων και των επιχειρήσεων, το ύψος του ποσοστού των παραγωγικών επενδύσεων, ο βαθμός εισαγωγής και χρήσης νέων τεχνολογιών στην παραγωγική διαδικασία, ο βαθμός εξωστρέφειας και η σταθερότητα και η διαφάνεια στο φορολογικό και χρηματοπιστωτικό πλαίσιο συμβάλλουν γενικότερα στη διαμόρφωση της δ.α. μιας οικονομίας.

Γνωστότεροι δείκτες παγκόσμιας ανταγωνιστικότητας είναι οι δείκτες του World Economic Forum (WEF) και του Institute for Management and Development (IMD), οι οποίοι προκύπτουν από συνδυασμό αντικειμενικών δεδομένων και υποκειμενικών εκτιμήσεων. Παρά τις αδυναμίες τους ως προς τη μεθοδολογία κατάρτισής τους, το ευμετάβλητο των ετήσιων κατατάξεων των χωρών που προκύπτουν από αυτούς, αλλά και τη συχνά μη ομοιόμορφη μεταξύ τους εξέλιξη, οι δείκτες αυτοί παρέχουν χρήσιμες ενδείξεις των τάσεων που διαμορφώνονται στη “συνολική” ανταγωνιστικότητα των οικονομιών. Επιπλέον, σε αντίθεση με τους δείκτες ΠΣΣΙ, με τους δείκτες αυτούς είναι εφικτή όχι μόνο η μελέτη της διαχρονικής εξέλιξης της δ.α. αλλά και η σύγκριση στην ίδια χρονική περίοδο του επιπέδου δ.α. κάθε οικονομίας.

Πίνακας 4.6
Κατάταξη χωρών Ε.Ε. βάσει ανταγωνιστικότητας

ΧΩΡΑ	Θέση 2013/14	Θέση 2007/08	Μεταβολή κατάταξης
Φινλανδία	3	6	3
Γερμανία	4	7	3
Σουηδία	6	4	-2
Ολλανδία	8	8	0
Ην. Βασίλειο	10	12	2
Δανία	15	3	-12
Αυστρία	16	14	-2
Βέλγιο	17	19	2
Λουξεμβούργο	22	25	3
Γαλλία	23	16	-7
Ιρλανδία	28	22	-6
Εσθονία	32	32	-
Ισπανία	35	29	-6
Μάλτα	41	52	11
Πολωνία	42	53	11
Τσεχία	46	33	-13
Λιθουανία	48	44	-4
Ιταλία	49	49	-
Πορτογαλία	51	43	-8
Λετονία	52	54	2
Βουλγαρία	57	76	19
Κύπρος	58	40	-18
Σλοβενία	62	42	-20
Ουγγαρία	63	62	-1
Κροατία	75	61	-14
Ρουμανία	76	68	-8
Σλοβακία	78	46	-32
Ελλάδα	91	67	-24

Πηγή Δεδομένων: World Economic Forum

Από τη συγκριτική ανάλυση των σύνθετων δεικτών και διαρθρωτικών δεικτών ανταγωνιστικότητας, τα αποτελέσματα των οποίων παρουσιάζονται στον Πίνακα 4.6, προκύπτει ότι μεταξύ των χωρών της Ε.Ε. οι ανεπτυγμένες και πλουσιότερες ως προς το κατά κεφαλήν εισόδημά τους βρίσκονται ψηλότερα στη σχετική λίστα του World Economic Forum σε σχέση με τις αναπτυσσόμενες ή/και με χαμηλότερο κατά κεφαλήν εισόδημα χώρες. Από

αυτήν την κατάταξη ανταγωνιστικότητας γίνεται προφανής η σπουδαιότητα των ποιοτικών και διαρθρωτικών χαρακτηριστικών όσον αφορά στην ανταγωνιστικότητα μίας οικονομίας σε πολύ μεγαλύτερο βαθμό από τις σχετικές τιμές βάσει των δεικτών όπως αναλύθηκαν παραπάνω, καθώς οι πλέον ανταγωνιστικές χώρες είναι εκείνες που έχουν υψηλότερο επίπεδο τιμών. Προς εκπλήρωση τούτου βλέπουμε ότι οι χώρες που βρίσκονται σε αυστηρή δημοσιονομική πολιτική και οι οποίες έχουν προβεί σε σημαντική δημοσιονομική προσαρμογή, μέσω περικοπών σε μισθούς και κρατικές δαπάνες, όχι μόνο δεν έχουν βελτιώσει την ανταγωνιστικότητά τους, αντίθετα έχουν σημειώσει σημαντική υποχώρηση. Συγκεκριμένα η Ελλάδα, όπου βάσει των συγκριτικών δεδομένων έχει προβεί στη μεγαλύτερη μείωση μισθών και δημοσίων δαπανών σε σχέση με οποιαδήποτε άλλη χώρα της Ε.Ε. και η οποία βάσει δεικτών μέτρησης των σχετικών τιμών έχει βελτιώσει σε μεγάλο βαθμό την ΠΣΣΙ της τα τελευταία έτη, όχι μόνο δεν έχει βελτιώσει την ανταγωνιστικότητά της, αντίθετα έχει απολέσει είκοσι τέσσερις θέσεις, βρισκόμενη τελευταία εντός Ε.Ε. και 91^η παγκοσμίως (στις χώρες που περιλαμβάνονται στη διεθνή έκθεση). Αντίστοιχη εικόνα παρουσιάζεται και στις υπόλοιπες χώρες που βρίσκονται σε δημοσιονομική λιτότητα, ήτοι η Κύπρος με απώλεια δέκα οκτώ θέσεων το 2014 σε σχέση με το 2008, η Πορτογαλία με απώλεια οκτώ θέσεων, η Ισπανία και η Ιρλανδία με απώλεια έξι θέσεων. Αντίθετα χώρες όπως η Φινλανδία και η Γερμανία με σημαντική αύξηση στο κόστος ανά μονάδα εργασίας από το 2008 και μετά, έχουν κερδίσει από τρεις θέσεις και βρίσκονται στην τρίτη και τέταρτη θέση αντίστοιχα στη σχετική λίστα.

4.6 Μεριδία αγοράς των χωρών της Ε.Ε. και η μεταβολή τους κατά την περίοδο 2008 - 2014

Στο προηγούμενο κεφάλαιο αναλύθηκαν διεξοδικά οι μεταβολές στο ισοζύγιο αγαθών και υπηρεσιών τόσο σε ευρωπαϊκό επίπεδο, όσο και για κάθε χώρα ξεχωριστά. Οι περισσότερες χώρες, πλην Φινλανδίας, παρουσίασαν αύξηση των εξαγωγών αγαθών προς τον υπόλοιπο κόσμο. Όμως, όπως παρατηρούμε και στον πίνακα 4.7, η αύξηση αυτή των εξαγωγών αγαθών δε συνοδεύτηκε από αύξηση των μεριδίων αγοράς των χωρών της ΕΕ, αντίθετα οι περισσότερες χώρες είδαν τα ποσοστά τους ως προς το σύνολο των εξαγωγών παγκοσμίως να μειώνονται.

Οι ισχυρές χώρες της ευρωζώνης, αλλά και οι ισχυρές χώρες εκτός ευρωζώνης είναι εκείνες που υπέστησαν τη μεγαλύτερη μείωση των μεριδίων αγοράς. Ειδικά για τον πυρήνα της ευρωζώνης είναι ενδεικτικό, ότι το μερίδιο στην παγκόσμια αγορά μειώθηκε κατά 14,2%, από 23,5% σε 20,1%, ενώ και οι οκτώ χώρες σημείωσαν διψήφιες απώλειες. Συγκεκριμένα, η Φινλανδία, η οποία κατέγραψε και τις μεγαλύτερες απώλειες, το 2014 είχε μερίδιο αγοράς 1,72%, δηλαδή 32,8% χαμηλότερο από τα επίπεδα του 2008 (0,61%). Η Αυστρία είχε απώλειες 19,1% σε σχέση με το 2008 (0,89% μερίδιο από 1,1%), ακολουθούμενη από τη Γαλλία με 18% (3,15% από 3,85%) και την Ιταλία με 17,7% (2,79% από 3,39%). Το Βέλγιο είχε μερίδιο αγοράς στις συνολικές εξαγωγές αγαθών 1,72% από 2,01% το 2008, σημειώνοντας πτώση 14,4%, το Λουξεμβούργο 0,13% από 0,15%, ήτοι πτώση της τάξης του 13,3%, η Ολλανδία 3,07% από 3,45% με πτώση 11% και η Γερμανία που κατέγραψε μείωση κατά 10,5% (7,97% από 8,91%). Αντίστοιχη εικόνα και στις, εκτός ευρώ, ισχυρές χώρες της ΕΕ, όπου η Σουηδία κατέγραψε πτώση 23% (0,97% από 1,26%), η Δανία 18,9% (0,% από 0,74%) και το Ην. Βασίλειο 13,6% (2,6% από 3,01%) με συνολική απώλεια για τις χώρες αυτές ύψους 16,8% (από 5,01% στο 4,17% του συνόλου).

Στην περιφέρεια της ευρωζώνης, οι απώλειες των μεριδίων ήταν σαφώς μικρότερες. Συνολικά η απώλεια της περιφέρειας ήταν 6,6%, δηλαδή το μερίδιο αγοράς μειώθηκε από το 3,32% στο 3,1%. Εξετάζοντας τις χώρες επιμέρους, παρατηρούμε ότι η Ελλάδα παρουσίασε τη μεγαλύτερη πτώση με 9,5% (από 0,21% το 2008 στο 0,19% το 2014), ακολούθησε η Ιρλανδία με πτώση 8,9% (από 0,9% στο 0,82%), η Πορτογαλία με μείωση 5,6% (0,34% σε 0,32%) και η Ισπανία με 5,5% (από 1,81% στο 1,71% του συνόλου το 2014). Αντίθετα η Κύπρος και η Μάλτα δεν είχαν αξιοσημείωτη μεταβολή (αντιπροσωπεύουν άλλωστε εξαιρετικά χαμηλά μερίδια στο παγκόσμιο εμπόριο).

Όσον αφορά στις χώρες εντός ευρώ με χαμηλότερο κατά κεφαλήν εισόδημα (εκτός περιφέρειας), η εικόνα είναι αρκετά διαφορετική, καθώς με εξαίρεση τη Σλοβενία που σημείωσε πτώση της τάξης του 15,8% (0,16% από 0,19%) και της Σλοβακίας όπου το ποσοστό της παρέμεινε αμετάβλητο, οι υπόλοιπες χώρες αύξησαν τα μερίδιά τους και μάλιστα σημαντικά. Η Λιθουανία σημείωσε αύξηση της τάξης του 21,4% (από 0,14% στο 0,17%), το ποσοστό της Λετονίας ανήλθε στο 0,07% από 0,06% (αύξηση 16,7%) και η Εσθονία με αύξηση 14,3% (0,08% από 0,07%). Αθροιστικά οι χώρες αυτές βελτίωσαν τη θέση τους στο διεθνές εμπόριο σημειώνοντας αύξηση 2,2% (από 0,91% σε 0,93%).

Από τις, εκτός ευρώ και λιγότερο ανεπτυγμένες χώρες, ξεχωρίζει η θεαματική άνοδος της Ρουμανίας κατά 32% και μερίδιο αγοράς στο 0,33% από 0,25%, ενώ έπεται η Βουλγαρία που βελτίωσε τη θέση της κατά 15% (0,15% από 0,13%). Η Πολωνία επίσης κατέγραψε αύξηση σε ποσοστό 6,6% (από 1,06 % σε 1,13%), ενώ το ποσοστό της Κροατίας έμεινε περίπου σταθερό. Αντίθετα το μερίδιο εξαγωγών αγαθών της Ουγγαρίας μειώθηκε κατά 20,9% (από 0,67% σε 0,53%) και της Τσεχίας κατά 1,3% (από 0,8% σε 0,79%). Συνολικά, η κατηγορία αυτή των χωρών είχε μία οριακή αύξηση περίπου 0,7% (3% από 2,96%).

Θα πρέπει να τονιστεί το γεγονός ότι, από το 2012, έτος κατά το οποίο οι περισσότερες χώρες της Ε.Ε. σημείωσαν τα χαμηλότερα ποσοστά τους ως προς το σύνολο των παγκόσμιων εξαγωγών αγαθών, η τάση μείωσης των μεριδίων των χωρών ως προς το σύνολο των εξαγωγών σε παγκόσμιο επίπεδο φαίνεται να έχει αντιστραφεί, καθώς, μετά από τέσσερα χρόνια συνεχούς μείωσης των ποσοστών τους, οι περισσότερες χώρες (πλην Ην. Βασιλείου και Σουηδίας) της Ε.Ε. έχουν καταγράψει σημαντική αύξηση στα επόμενα δύο χρόνια.

Πίνακας 4.7

Μερίδια και μεταβολή εξαγωγών αγαθών των χωρών της Ε.Ε.

%	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	% Μεταβολή 2008 - 2014
Κέντρο ευρωζώνης								
Βέλγιο	2,01	1,97	1,82	1,81	1,67	1,71	1,72	-14,4
Λουξεμβούργο	0,15	0,14	0,13	0,13	0,12	0,13	0,13	-13,3
Ιταλία	3,39	3,25	2,92	2,83	2,69	2,72	2,79	-17,7
Γερμανία	8,91	8,79	8,17	8,00	7,63	7,76	7,97	-10,5
Ολλανδία	3,45	3,47	3,21	3,10	3,03	3,07	3,07	-11,0
Γαλλία	3,84	3,85	3,41	3,28	3,11	3,15	3,15	-18,0
Φινλανδία	0,61	0,52	0,46	0,43	0,40	0,41	0,41	-32,8
Αυστρία	1,10	1,08	0,97	0,95	0,89	0,89	0,89	-19,1
Περιφέρεια								
Ισπανία	1,81	1,87	1,70	1,68	1,60	1,69	1,71	-5,5
Ιρλανδία	0,90	1,11	0,92	0,78	0,73	0,71	0,82	-8,9
Ελλάδα	0,21	0,20	0,19	0,19	0,19	0,19	0,19	-9,5
Κύπρος	0,02	0,03	0,02	0,02	0,02	0,02	0,02	0,0
Μάλτα	0,02	0,02	0,02	0,02	0,02	0,02	0,02	0,0
Πορτογαλία	0,36	0,36	0,33	0,33	0,32	0,33	0,34	-5,6
Χώρες Ε.Ε. εκτός ευρώ με υψηλό ΑΕΠ								
Ην. Βασιλείο	3,01	2,93	2,80	2,76	2,65	2,56	2,60	-13,6
Δανία	0,74	0,76	0,66	0,64	0,59	0,60	0,60	-18,9
Σουηδία	1,26	1,13	1,12	1,10	1,02	0,98	0,97	-23,0

Πίνακας 4.7

Συνέχεια

%	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	% Μεταβολή 2008 - 2014
Χώρες Ε.Ε. που υιοθέτησαν το ευρώ μεταγενέστερα εκτός περιφέρειας								
Εσθονία	0,07	0,06	0,07	0,08	0,08	0,08	0,08	14,3
Λετονία	0,06	0,06	0,06	0,06	0,07	0,07	0,07	16,7
Λιθουανία	0,14	0,13	0,13	0,15	0,16	0,17	0,17	21,4
Σλοβενία	0,19	0,19	0,17	0,16	0,15	0,16	0,16	-15,8
Σλοβακία	0,45	0,44	0,41	0,42	0,43	0,45	0,45	0,0
Χώρες Ε.Ε. εκτός ευρώ με χαμηλό ΑΕΠ								
Βουλγαρία	0,13	0,12	0,13	0,15	0,14	0,15	0,15	15,4
Κροατία	0,07	0,08	0,07	0,07	0,06	0,06	0,07	0,0
Τσεχία	0,80	0,83	0,77	0,77	0,74	0,74	0,79	-1,3
Ουγγαρία	0,67	0,65	0,59	0,56	0,50	0,52	0,53	-20,9
Πολωνία	1,06	1,09	1,05	1,03	1,00	1,07	1,13	6,6
Ρουμανία	0,25	0,27	0,29	0,31	0,28	0,32	0,33	32,0

Πηγή Δεδομένων: Eurostat

4.7 Παγκόσμια μερίδια αγοράς αγαθών των κυριότερων οικονομιών

Όπως αναπτύχθηκε στο προηγούμενο κεφάλαιο, το εμπορικό ισοζύγιο της Ε.Ε. παρουσίασε μία σταθερή βελτίωση από το 2008 και μετά, ενώ από το 2013 το ισοζύγιο αυτό είναι πλεονασματικό. Κατά την ίδια περίοδο, σε παγκόσμιο επίπεδο, τα ισοζύγια των ισχυρότερων οικονομιών είχαν μεικτές τάσεις. Σύμφωνα με τα στοιχεία του Πίνακα 4.8 και του Πίνακα 4.9 παρατηρούμε ότι η Ρωσία, η Κίνα, η Σιγκαπούρη, η Βραζιλία και η Ν. Κορέα είναι διαχρονικά πλεονασματικές χώρες ως προς το εμπορικό τους ισοζύγιο (με κάποιες εξαιρέσεις ελαφρά ελλειμματικών ετών), ενώ οι ΗΠΑ, η Ινδία και το Μεξικό σταθερά ελλειμματικές. Συγκεκριμένα, το εμπορικό έλλειμμα των ΗΠΑ παραμένει το 2014 σε υψηλό επίπεδο, ήτοι 595,5 δις ευρώ το οποίο είναι και το υψηλότερο εμπορικό έλλειμμα παγκοσμίως. Εξάλλου, με εξαίρεση το 2009 όπου το έλλειμμα υποχώρησε στα 390,9 δις ευρώ, οι ΗΠΑ έχουν σταθερά έλλειμμα που υπερβαίνει τα 500 δις ευρώ. Σημαντική είναι και η επιδείνωση του εμπορικού ελλείμματος της Ινδίας το 2012 στα 155,2 δις ευρώ για να υποχωρήσει το 2014 στα 106,8 δις ευρώ. Η Ιαπωνία από το 2011 και μετά έχει ελλειμματικό εμπορικό ισοζύγιο, ενώ το 2014 παρουσιάζει το υψηλότερο έλλειμμα της περιόδου ύψους άνω των 91,8 δις ευρώ. Έλλειμμα παρουσιάζει και το Μεξικό (2,2 δις ευρώ περίπου), σημαντικά χαμηλότερο όμως από τα 11,8

δισ ευρώ έλλειμμα που είχε το 2008, ενώ είναι εμφανής η βελτίωση του κατά τα έτη 2008 έως 2012. Η Βραζιλία επίσης ήταν το 2014 ελλειμματική κατά 3, περίπου, δισ ευρώ, ενώ τα προηγούμενα πέντε χρόνια παρουσίαζε πλεόνασμα. Όσον αφορά στις πλεονασματικές χώρες η Κίνα παρουσιάζει το μεγαλύτερο εμπορικό πλεόνασμα της τάξης των 289,3 δισ ευρώ, παραμένοντας πλεονασματική σε όλη την εξαετία και σημειώνοντας εντυπωσιακή αύξηση από το 2011 και εντεύθεν. Σταθερά πλεονασματική είναι και η Ρωσία, η οποία έκλεισε το 2014 με πλεόνασμα της τάξης των 159 δισ ευρώ. Σταθερά πλεονάσματα από το 2009 και μετά παρουσιάζουν τόσο η Νότιος Κορέα όσο και η Σιγκαπούρη, ενώ και Καναδάς μετά από μία πενταετία ελλειμματικού εμπορικού ισοζυγίου, έκλεισε το 2014 με πλεόνασμα περίπου 8 δισ ευρώ.

Πίνακας 4.8
Εξέλιξη εμπορικού ισοζυγίου 2008 – 2014

εκ. ευρώ	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014
Ε.Ε. (28)	-276.084	-141.675	-176.191	-172.519	-110.809	49.323	11.139
Ρωσία	136.621	93.898	126.843	151.509	162.339	159.868	158.965
Καναδάς	31.867	-4.338	-4.170	-107	-6.435	-3.884	7.924
ΗΠΑ	-588.071	-390.869	-520.601	-561.736	-614.684	-563.966	-595.493
Μεξικό	-11.775	-3.350	-2.396	-1.089	-35	-949	-2.166
Βραζιλία	16.825	18.173	12.746	21.405	15.123	1.925	-2.982
Κίνα (πλην Χονγκ Κονγκ)	202.700	140.588	138.790	111.346	179.470	195.027	289.290
Ιαπωνία	12.835	20.601	57.113	-23.130	-67.929	-88.901	-91.808
Ν. Κορέα	-9.020	29.000	31.057	22.129	22.010	33.164	35.768
Ινδία	-91.006	-64.265	-36.374	-115.603	-155.208	-97.458	-106.756
Σιγκαπούρη	12.507	17.241	30.984	31.417	22.315	28.035	32.760

Πηγή Δεδομένων: Eurostat

Πίνακας 4.9
Δείκτης εξαγωγών προς εισαγωγές

	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014
Ε.Ε. (28)	0,8	0,9	0,9	0,9	0,9	1,0	1,0
Ρωσία	1,8	1,8	1,7	1,7	1,7	1,7	1,7
Καναδάς	1,1	1,0	1,0	1,0	1,0	1,0	1,0
ΗΠΑ	0,6	0,7	0,6	0,7	0,7	0,7	0,7
Μεξικό	0,9	1,0	1,0	1,0	1,0	1,0	1,0
Βραζιλία	1,1	1,2	1,1	1,1	1,1	1,0	1,0
Κίνα (πλην Χονγκ Κονγκ)	1,3	1,2	1,1	1,1	1,1	1,1	1,2
Ιαπωνία	1,0	1,1	1,1	1,0	0,9	0,9	0,8
Ν. Κορέα	1,0	1,1	1,1	1,1	1,1	1,1	1,1
Ινδία	0,6	0,7	0,8	0,7	0,6	0,7	0,7
Σιγκαπούρη	1,1	1,1	1,1	1,1	1,1	1,1	1,1

Πηγή Δεδομένων: Eurostat

Σε ότι αφορά στις εξαγωγές αγαθών, τόσο η Ε.Ε. ως σύνολο όσο και οι υπόλοιπες ισχυρές οικονομίες του πλανήτη, παρουσιάζουν αύξηση σε απόλυτα μεγέθη το 2014 σε σχέση με το 2008, με εξαίρεση την Ιαπωνία της οποίας οι εξαγωγές ήταν κατά 2,2% χαμηλότερα από τα επίπεδα του 2008. Αντίθετα οι εξαγωγές της Ινδίας στο ίδιο διάστημα έχουν σχεδόν διπλασιαστεί (93,3%) σημειώνοντας τη μεγαλύτερη αύξηση από τις υπόλοιπες χώρες, ενώ ακολουθεί η Κίνα με αύξηση των εξαγωγών κατά 81,3% το ίδιο διάστημα. Άνω του 50% είναι η αύξηση σε Μεξικό και Νότια Κορέα (50,9% και 50,3% αντίστοιχα). Οι ΗΠΑ, η Σιγκαπούρη και η Ε.Ε. αύξησαν τις εξαγωγές τους πάνω από 30% (38%, 34,1% και 30,1%) αντίστοιχα, ενώ χαμηλότερη ήταν η αύξηση σε Ρωσία και Καναδά (17,8% και 15,1%) αντίστοιχα. Μετά το 2009, έτος όπου όλες οι χώρες είχαν μείωση των εξαγωγών αγαθών λόγω της παγκόσμιας χρηματοπιστωτικής κρίσης, κατά τα έτη 2010 έως 2012 είχαν όλες ανεξαιρέτως θετικούς ρυθμούς ανάπτυξης, οι οποίοι εξασθένησαν ή και μετατράπηκαν σε αρνητικούς τα επόμενα δύο χρόνια (Πίνακας 4.10).

Όσον αφορά στο ποσοστό των εξαγωγών αγαθών των χωρών ως προς το σύνολο των εξαγωγών, παρατηρούμε στον Πίνακα 4.11 ότι η Κίνα αυξάνει σταθερά τα ποσοστά της από το 2008 και μετά, ενώ το 2014 οι εξαγωγές της αντιπροσωπεύουν το 16,5% του συνόλου των εξαγωγών ποσοστό που την κατατάσσει ως το μεγαλύτερο εξαγωγέα αγαθών στον κόσμο (33,1% αύξηση εξαγωγών σε σχέση με το 2008). Ακολουθεί η Ε.Ε. με 15,9% ως προς τις

συνολικές εξαγωγές, χαμηλότερα όμως από το 2008 (16,6%), το οποίο σημαίνει ότι η Ε.Ε. έχει απολέσει 4,2% μερίδιο στις εξαγωγές. Οι ΗΠΑ κατέχουν ένα ποσοστό της τάξης του 11,4% για το 2014 αυξημένο κατά 1,8% σε σχέση με το 2008, ενώ κατά την περίοδο 2008 με 2014 τα ποσοστά τους κινούνται σχετικά σταθερά στο 11%. Η μεγαλύτερη πτώση ανάμεσα στις ισχυρές οικονομίες σημειώνεται στην Ιαπωνία η οποία από μερίδιο 6,8% έχει υποχωρήσει το 2014 στο 4,9%, ήτοι μείωση της τάξης του 27,9%. Η Νότιος Κορέα αντιπροσώπευε το 2014 το 4% των παγκόσμιων εξαγωγών αυξημένο κατά 11,1% σε σχέση με το 2008, ενώ η Ρωσία το 3,5% μειωμένο κατά 12,5% σε σχέση με το 2008. Πτώση επίσης σημείωσε και ο Καναδάς κατά 15,2% (3,3% από 3,9%), όπως και η Βραζιλία κατά 5,9% (1,6% από 1,7% αντίστοιχα). Η Σιγκαπούρη παρέμεινε περίπου σταθερή στα επίπεδα του 2,9%, ενώ Ινδία και Μεξικό σημείωσαν αύξηση των μεριδίων τους το 2014 κατά 37,5% και 12% αντίστοιχα σε σχέση με το 2008. Συμπερασματικά μπορούμε να πούμε ότι οι οικονομίες που αύξησαν τις εξαγωγές τους λιγότερο από 37% το 2014 σε σχέση με το 2008 έχουν υποστεί μείωση των ποσοστών τους ως προς τις παγκόσμιες εξαγωγές, ενώ αντίθετα όσες υπερέβησαν αυτό το ποσοστό αύξησαν τα μερίδιά τους.

Πίνακας 4.10

Παγκόσμιες εξαγωγές αγαθών 2008 – 2014

εκ. ευρώ	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	% Μεταβολή 2008 - 2014
Ε.Ε. (28)	1.309.147	1.093.961	1.353.196	1.554.180	1.684.261	1.736.648	1.703.019	
<i>ετήσια μεταβολή</i>		-16,4%	23,7%	14,9%	8,4%	3,1%	-1,9%	30,1%
Ρωσία	318.190	216.372	299.515	371.403	408.442	397.008	374.734	
<i>ετήσια μεταβολή</i>		-32,0%	38,4%	24,0%	10,0%	-2,8%	-5,6%	17,8%
Καναδάς	309.785	225.966	291.604	323.585	353.439	343.804	356.460	
<i>ετήσια μεταβολή</i>		-27,1%	29,0%	11,0%	9,2%	-2,7%	3,7%	15,1%
ΗΠΑ	883.804	757.608	964.094	1.064.427	1.202.469	1.187.853	1.219.227	
<i>ετήσια μεταβολή</i>		-14,3%	27,3%	10,4%	13,0%	-1,2%	2,6%	38,0%
Μεξικό	198.032	164.692	225.017	250.953	288.533	286.085	298.908	
<i>ετήσια μεταβολή</i>		-16,8%	36,6%	11,5%	15,0%	-0,8%	4,5%	50,9%
Βραζιλία	134.581	109.689	148.870	183.936	188.807	182.349	169.438	
<i>ετήσια μεταβολή</i>		-18,5%	35,7%	23,6%	2,6%	-3,4%	-7,1%	25,9%
Κίνα (πλην Χονγκ Κονγκ)	972.731	861.519	1.190.460	1.363.785	1.594.631	1.663.284	1.763.149	
<i>ετήσια μεταβολή</i>		-11,4%	38,2%	14,6%	16,9%	4,3%	6,0%	81,3%

Πίνακας 4.10**Συνέχεια**

εκ. ευρώ	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	% Μεταβολή 2008 - 2014
Ιαπωνία	531.284	416.346	580.655	591.368	621.550	538.436	519.546	
ετήσια μεταβολή		-21,6%	39,5%	1,8%	5,1%	-13,4%	-3,5%	-2,2%
Ν. Κορέα	286.921	260.633	351.800	398.857	426.412	421.368	431.370	
ετήσια μεταβολή		-9,2%	35,0%	13,4%	6,9%	-1,2%	2,4%	50,3%
Ινδία	123.648	126.731	166.258	216.583	225.377	253.453	239.025	
ετήσια μεταβολή		2,5%	31,2%	30,3%	4,1%	12,5%	-5,7%	93,3%
Σιγκαπούρη	229.927	193.456	265.420	294.184	317.865	308.900	308.445	
ετήσια μεταβολή		-15,9%	37,2%	10,8%	8,0%	-2,8%	-0,1%	34,1%

Πηγή Δεδομένων :Eurostat

Πίνακας 4.11**Ποσοστό παγκόσμιων εξαγωγών αγαθών 2008 – 2014**

%	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	Μεταβολή 2008 - 2014
Ε.Ε. (28)	16,6	17,1	16,0	15,9	15,5	16,3	15,9	-4,2
Ρωσία	4,0	3,4	3,5	3,8	3,8	3,7	3,5	-12,5
Καναδάς	3,9	3,5	3,4	3,3	3,3	3,2	3,3	-15,4
ΗΠΑ	11,2	11,8	11,4	10,9	11,1	11,1	11,4	1,8
Μεξικό	2,5	2,6	2,7	2,6	2,7	2,7	2,8	12,0
Βραζιλία	1,7	1,7	1,8	1,9	1,7	1,7	1,6	-5,9
Κίνα (πλην Χονγκ Κονγκ)	12,4	13,5	14,0	14,0	14,7	15,6	16,5	33,1
Ιαπωνία	6,8	6,5	6,9	6,1	5,7	5,0	4,9	-27,9
Ν. Κορέα	3,6	4,1	4,2	4,1	3,9	3,9	4,0	11,1
Ινδία	1,6	2,0	2,0	2,2	2,1	2,4	2,2	37,5
Σιγκαπούρη	2,9	3,0	3,1	3,0	2,9	2,9	2,9	0,0

Πηγή Δεδομένων: Eurostat

Σε ότι αφορά στο κομμάτι των εισαγωγών αγαθών παρατηρούμε καταρχάς μία αύξηση από όλες τις οικονομίες το 2014 σε σχέση με το 2008, με την Κίνα να έχει την υψηλότερη αύξηση με 91,4% και την Ε.Ε. τη χαμηλότερη με 6,7%, ενώ είναι ενδεικτικό ότι η ετήσια αύξηση των εισαγωγών της Κίνας το 2010 σε σχέση με το 2009 ήταν της τάξης του 45,9%. Ιδιαίτερα υψηλή και η αύξηση της Ινδίας κατά 61,1% ενώ το 2011 αυξήθηκαν οι εισαγωγές της σε σχέση με το 2010 κατά 63,9%. Κατά 46,4% και 43,5% αυξήθηκαν οι εισαγωγές Βραζιλίας και Μεξικού το 2014 σε σχέση με το 2008, ενώ της Νοτίου Κορέας η αύξηση

ανήλθε σε 33,7%. Η Σιγκαπούρη είχε θετική μεταβολή κατά 26,8%, ο Καναδάς 25,4%, οι ΗΠΑ 23,3%, η Ρωσία 17,8% και η Ιαπωνία 17,9%. Αξίζει, εδώ, να σημειωθεί, ότι όπως και στις εξαγωγές έτσι και στις εισαγωγές αγαθών την περίοδο της μεγάλης αύξησης των εισαγωγών 2010 με 2012 διαδέχθηκε η περίοδος 2013-2014 με επιβράδυνση της αύξησης των εισαγωγών ή ακόμα και μείωσή τους.

Η ραγδαία αύξηση των εισαγωγών της Κίνας, από τα στοιχεία του Πίνακα 4.13, είχε ως αποτέλεσμα την άνοδο κατά 43,6% στο μερίδιο που κατέχει ως προς τις συνολικές εισαγωγές (για την περίοδο 2008 – 2014), το οποίο ανήλθε το 2014 στο 13,5%, το τρίτο δηλαδή μεγαλύτερο ποσοστό πίσω από τις ΗΠΑ και την Ε.Ε. (16,6% και 15,5% αντίστοιχα). Ωστόσο τόσο οι ΗΠΑ όσο και η Ε.Ε είδαν τα ποσοστά τους να μειώνονται κατά 7,3% και 19,7% αντίστοιχα. Η Ινδία κατείχε το 2014 μερίδιο εισαγωγών 3,2% (αύξηση 23,1%), η Ιαπωνία 5,6% (μείωση 11,1%), η Ν. Κορέα παρέμεινε αμετάβλητη στο 3,6%, ο Καναδάς στο 3,2% με πτώση 5,9%, το Μεξικό στο 2,8% με άνοδο 7,7%, η Σιγκαπούρη στο 2,5% με πτώση 3,8%, Η Ρωσία 2% με πτώση 9,1% και η Βραζιλία στο 1,6% με άνοδο 14,3%. Από τα ποσοστά αυτά προκύπτει ότι οι χώρες με αύξηση των εισαγωγών αγαθών άνω του 33% περίπου το 2014 σε σχέση με το 2008 αύξησαν τα ποσοστά τους, ενώ αντίθετα οικονομίες με αύξηση μικρότερη του ποσοστού αυτού είδαν τα μερίδιά τους να μειώνονται.

Πίνακας 4.12

Παγκόσμιες εισαγωγές αγαθών 2008 – 2014

εκ. ευρώ	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	Μεταβολή 2008 2014
Ε.Ε. (28)	1.585.231	1.235.636	1.529.387	1.726.698	1.795.070	1.687.325	1.691.880	
<i>ετήσια μεταβολή</i>		-22,1%	23,8%	12,9%	4,0%	-6,0%	0,3%	6,7
Ρωσία	181.569	122.474	172.672	219.893	246.103	237.140	215.769	
<i>ετήσια μεταβολή</i>		-32,5%	41,0%	27,3%	11,9%	-3,6%	-9,0%	18,8
Καναδάς	277.918	230.304	295.775	323.692	359.874	347.688	348.535	
<i>ετήσια μεταβολή</i>		-17,1%	28,4%	9,4%	11,2%	-3,4%	0,2%	25,4
ΗΠΑ	1.471.875	1.148.477	1.484.695	1.626.163	1.817.153	1.751.819	1.814.720	
<i>ετήσια μεταβολή</i>		-22%	29,3%	9,5%	11,7%	-3,6%	3,6%	23,3

Πίνακας 4.12

Συνέχεια

εκ. ευρώ	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	Μεταβολή 2008 2014
Μεξικό	209.806	168.042	227.413	252.042	288.567	287.034	301.074	
<i>ετήσια μεταβολή</i>		-19,9%	35,3%	10,8%	14,5%	-0,5%	4,9%	43,5
Βραζιλία	117.757	91.517	136.123	162.531	173.684	180.424	172.420	
<i>ετήσια μεταβολή</i>		-22,3%	48,7%	19,4%	6,9%	3,9%	-4,4%	46,4
Κίνα (πλην Χονγκ Κονγκ)	770.031	720.931	1.051.670	1.252.439	1.415.161	1.468.257	1.473.859	
<i>ετήσια μεταβολή</i>		-6,4%	45,9%	19,1%	13,0%	3,8%	0,4%	91,4
Ιαπωνία	518.448	395.745	523.542	614.497	689.480	627.337	611.355	
<i>ετήσια μεταβολή</i>		-23,7%	32,3%	17,4%	12,2%	-9,0%	-2,5%	17,9
N. Κορέα	295.941	231.633	320.742	376.728	404.402	388.203	395.602	
<i>ετήσια μεταβολή</i>		-21,7%	38,5%	17,5%	7,3%	-4,0%	1,9%	33,7
Ινδία	214.653	190.996	202.632	332.186	380.586	350.912	345.781	
<i>ετήσια μεταβολή</i>		-11,0%	6,1%	63,9%	14,6%	-7,8%	-1,5%	61,1
Σιγκαπούρη	217.419	176.215	234.435	262.766	295.550	280.864	275.685	
<i>ετήσια μεταβολή</i>		-19,0%	33,0%	12,1%	12,5%	-5,0%	-1,8%	26,8

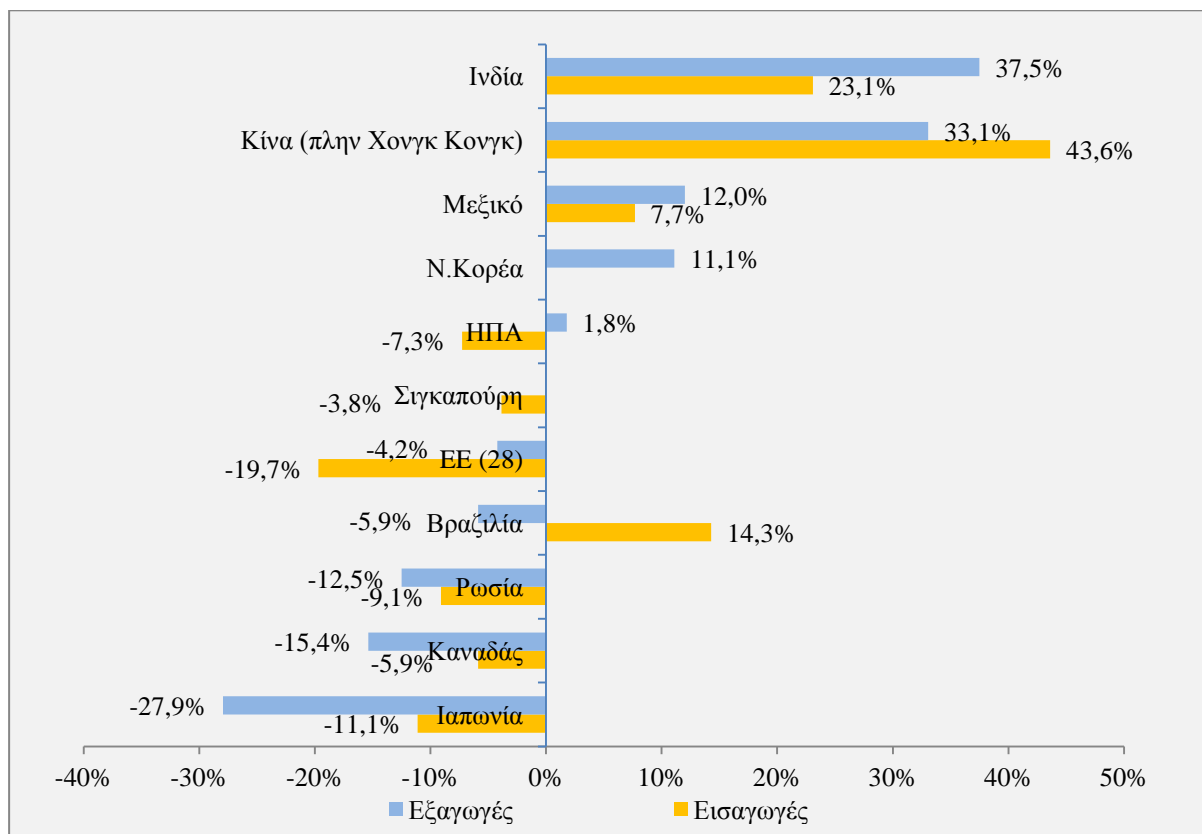
Πηγή Δεδομένων: Eurostat

Πίνακας 4.13

Ποσοστό παγκόσμιων εισαγωγών αγαθών

%	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	Μεταβολή 2008 - 2014
Ε.Ε. (28)	19,3	18,5	17,5	17,2	16,1	15,5	15,5	-19,7
Ρωσία	2,2	1,8	2,0	2,2	2,2	2,2	2,0	-9,1
Καναδάς	3,4	3,4	3,4	3,2	3,2	3,2	3,2	-5,9
ΗΠΑ	17,9	17,2	16,9	16,2	16,3	16,1	16,6	-7,3
Μεξικό	2,6	2,5	2,6	2,5	2,6	2,6	2,8	7,7
Βραζιλία	1,4	1,4	1,6	1,6	1,6	1,7	1,6	14,3
Κίνα (πλην Χονγκ Κονγκ)	9,4	10,8	12,0	12,5	12,7	13,5	13,5	43,6
Ιαπωνία	6,3	5,9	6,0	6,1	6,2	5,8	5,6	-11,1
N. Κορέα	3,6	3,5	3,7	3,8	3,6	3,6	3,6	0,0
Ινδία	2,6	2,9	2,3	3,3	3,4	3,2	3,2	23,1
Σιγκαπούρη	2,6	2,6	2,7	2,6	2,6	2,6	2,5	-3,8

Πηγή Δεδομένων: Eurostat

Πηγή Δεδομένων: Eurostat

Διάγραμμα 4.4

Μεταβολή μεριδίου αγοράς εξαγωγών / εισαγωγών αγαθών 2008 – 2014

Στο Διάγραμμα 4.4 απεικονίζονται οι μεταβολές στα μερίδια εξαγωγών και εισαγωγών των ισχυρότερων οικονομιών σε παγκόσμιο επίπεδο το 2014 σε σχέση με το 2008. Η αύξηση των μεριδίων των εξαγωγών ήταν μεγαλύτερος από τον αντίστοιχο των εισαγωγών στην Ινδία, την Νότιο Κορέα, τις ΗΠΑ και το Μεξικό, ενώ στην περίπτωση της Κίνας η αύξηση των ποσοστών στις εισαγωγές αγαθών υπερέβη την αντίστοιχη αύξηση στις εξαγωγές. Στην περίπτωση της Ιαπωνίας, του Καναδά και της Ρωσίας το ποσοστό των εξαγωγών τους μειώθηκε περισσότερο από το αντίστοιχο των εισαγωγών, στην Ε.Ε. και στη Σιγκαπούρη τα μερίδια στις παγκόσμιες εισαγωγές μειώθηκαν περισσότερο από εκείνα των εξαγωγών, ενώ η Βραζιλία παρουσίασε μεγαλύτερη αύξηση στις εισαγωγές από τη μείωση στο ποσοστό των εξαγωγών της.

4.8 Ανακεφαλαίωση

Στο κεφάλαιο αυτό εξετάστηκε η επίδραση των πολιτικών, τόσο σε δημοσιονομικό όσο και σε νομισματικό επίπεδο, στη διεθνή ανταγωνιστικότητα των χωρών μελών της ΕΕ και οι μεταβολές των μεριδίων των εμπορικών εξαγωγών και εισαγωγών της ΕΕ σε σχέση με τις σημαντικότερες χώρες σε παγκόσμιο επίπεδο. Για το σκοπό αυτό χρησιμοποιήθηκαν οι κυριότεροι δείκτες της Πραγματικής Σταθμισμένης Συναλλαγματικής Ισοτιμίας (ΔΤΚ, ΔΤΠ, αποπληθωριστής ΑΕΠ και δείκτης κόστους ανά μονάδα εργασίας) σε ενιαίο νόμισμα για να προσδιοριστούν οι μεταβολές στις σχετικές τιμές των ευρωπαϊκών κρατών. Τα δεδομένα που προέκυψαν από τους δείκτες αυτούς δείχνουν, με ελάχιστες εξαιρέσεις, μείωση του ρυθμού αύξησης των τιμών, ενώ ο δείκτης κόστους ανά μονάδα εργασίας είχε αρνητική μεταβολή κυρίως στις χώρες της περιφέρειας της ευρωζώνης, τις χώρες δηλαδή που υφίστανται μεγαλύτερη δημοσιονομική προσαρμογή με προγράμματα λιτότητας.

Σε παγκόσμιο επίπεδο, η Ε.Ε. αύξησε τις εμπορικές εξαγωγές της σε απόλυτους αριθμούς κατά 30,1%, όμως το μερίδιο αγοράς της μειώθηκε κατά το διάστημα 2008 – 2014 (κατά 4,2%), ενώ αντίστοιχα οι εισαγωγές της αυξήθηκαν κατά 6,7% για το ίδιο διάστημα, με το μερίδιό της στις εισαγωγές παγκοσμίως να μειώνεται κατά 19,7%. Ενώ η μείωση των εισαγωγών εξηγείται ικανοποιητικά από την επιβράδυνση του ρυθμού αύξησης του ΑΕΠ της Ε.Ε. και της σημαντικής ύφεσης ορισμένων κρατών μελών, λόγω της υφιστάμενης δημοσιονομικής πολιτικής, η μείωση του ποσοστού των ευρωπαϊκών εξαγωγών παγκοσμίως δεν εξηγείται από τη μείωση των τιμών των δεικτών που αναφέρθηκαν ανωτέρω. Ικανοποιητική ερμηνεία δίνεται από την ανάλυση διαρθρωτικών και άλλων ποιοτικών χαρακτηριστικών, πέρα από τις μεταβολές των σχετικών τιμών, οι οποίοι λαμβάνουν υπόψη ευρύτερους οικονομικούς, κοινωνικούς, θεσμικούς και τεχνολογικούς παράγοντες, οι οποίοι επηρεάζουν καθοριστικά τη διεθνή ανταγωνιστικότητα. Η ενδεικτική έκθεση του World Economic Forum (WEF) καταδεικνύει ότι οι χώρες με τη μεγαλύτερη μείωση των σχετικών τιμών (και άρα βελτίωση της ΠΣΣΙ), δηλαδή οι χώρες του ευρωπαϊκού νότου που βρίσκονται εντός ευρωζώνης, όχι μόνο δε βελτίωσαν τη θέση τους στη διεθνή ανταγωνιστικότητα, αντίθετα σημείωσαν σημαντική επιδείνωση.

Το, ιδιαίτερα, σημαντικό συμπέρασμα που προκύπτει από την ανάλυση αυτή είναι ότι η μεταβολή (μείωση) των σχετικών τιμών των χωρών έχει λιγότερη σημασία (χαμηλή συσχέτιση μεταβολής σχετικών τιμών και ανταγωνιστικότητας) για τη βελτίωση της ανταγωνιστικότητας των χωρών αυτών, σε σχέση με τη βελτίωση άλλων στοιχείων που δε

σχετίζονται με τις τιμές αυτές. Συγκεκριμένα, σημαντικότερος είναι ο ρόλος των θεσμών, της υψηλής εκπαίδευσης, της καινοτομίας, των υποδομών, της παιδείας, της αποτελεσματικής αγοράς και του ευνοϊκού μακροοικονομικού περιβάλλοντος στην προσπάθεια βελτίωσης της εγχώριας ανταγωνιστικότητας.

Εν κατακλείδι, με δεδομένη τη σημασία αντιμετώπισης των ελλειμμάτων του Ισοζυγίου Τρεχουσών Συναλλαγών σε ευρωπαϊκό επίπεδο, η προσπάθεια ισοσκελισμού του δε μπορεί να προέλθει αποκλειστικά από τη μείωση των εισαγωγών, αλλά και από τη μεγαλύτερη αύξηση των εξαγωγών. Για την αύξηση όμως των εξαγωγών απαιτείται μία ευρωπαϊκή πολιτική που θα δίνει έμφαση περισσότερο σε διαρθρωτικές μεταρρυθμίσεις και όχι μία πολιτική που θα προσπαθεί να βελτιώσει την ανταγωνιστική θέση των χωρών μόνο μέσα από τη μείωση του επιπέδου των τιμών.

ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ

Η σταδιακή προσπάθεια σύγκλισης των χωρών της Ευρώπης πέρασε από πολλά στάδια μέχρι να καταλήξει στη σημερινή της μορφή ως Ευρωπαϊκή Ένωση και στη μετέπειτα δημιουργία της νομισματικής ένωσης (ΟΝΕ) που περιλαμβάνει πλέον την πλειοψηφία των κρατών-μελών της Ε.Ε.. Τα οφέλη από τη νομισματική αυτή ένωση έγιναν από την αρχή εμφανή για τα περισσότερα κράτη μέλη, τα οποία γνώρισαν μία ραγδαία ανάπτυξη και σημαντική βελτίωση του βιοτικού επιπέδου των πολιτών. Σε αυτό συνέβαλε και το ευνοϊκό διεθνές περιβάλλον ιδιαίτερα κατά την περίοδο 2003 έως 2007. Η ανάπτυξη όμως αυτή συνοδεύτηκε και από σημαντική αύξηση του εξωτερικού δανεισμού των περισσότερων χωρών και τη διόγκωση τόσο των δημοσιονομικών ελλειμμάτων, όσο και των ελλειμμάτων του Ισοζυγίου Τρεχουσών Συναλλαγών, πέρα από τα όρια που προέβλεπε το Σύμφωνο Σταθερότητας και Ανάπτυξης, το οποίο έθετε τους κανόνες δημοσιονομικής πειθαρχίας των χωρών-μελών. Οι ανισοροπίες που δημιουργήθηκαν, σε ένα βαθμό και με την ανοχή των ευρωπαϊκών θεσμών, δεν ήταν δυνατόν να συνεχιστούν εσαεί. Η παγκόσμια χρηματοπιστωτική κρίση, που ξεκίνησε από τις ΗΠΑ, σύντομα μετατράπηκε σε ευρωπαϊκή κρίση χρέους και πλέον η υιοθέτηση έκτακτων μέτρων και πολιτικών ήταν επιβεβλημένη.

Η υιοθέτηση δημοσιονομικών και νομισματικών πολιτικών δεν ήταν κοινή για όλα τα μέλη της Ε.Ε., καθώς οι χώρες με τα μεγαλύτερα δημοσιονομικά ελλείμματα, τα οποία συνοδεύονταν και από σημαντικά ελλείμματα του Ισοζυγίου Τρεχουσών Συναλλαγών, δηλαδή οι χώρες της περιφέρειας του ευρώ αναγκάστηκαν να υιοθετήσουν εξαιρετικά δύσκολα μέτρα δημοσιονομικής πολιτικής. Πρέπει εδώ να σημειωθεί ότι και οι περισσότερες χώρες στην Ε.Ε. υιοθέτησαν μέτρα περιοριστικής δημοσιονομικής πολιτικής, αν και όχι στο μέτρο της περιφέρειας της ευρωζώνης. Τα μέτρα αυτά είχαν ως αποτέλεσμα την επιδείνωση του βιοτικού επιπέδου λόγω αύξησης της ανεργίας, απορρύθμισης της αγοράς εργασίας, τη μείωση των μισθών, τη μείωση των επενδύσεων τόσο στον ιδιωτικό όσο και στο δημόσιο τομέα, αλλά και την αύξηση των φορολογικών επιβαρύνσεων σε νοικοκυριά και επιχειρήσεις. Ο βασικός στόχος της υιοθέτησης των μέτρων αυτών ήταν η αντιμετώπιση των επίμονων και ιδιαίτερα υψηλών ελλειμμάτων (δημοσιονομικών και ελλειμμάτων των εξωτερικών συναλλαγών των χωρών), μέσω της δημοσιονομικής πειθαρχίας και τη βελτίωση της ανταγωνιστικότητας των χωρών. Μετά από ένα ικανό χρονικό διάστημα το οποίο μεσολάβησε από την έναρξη της κρίσης μπορούν πλέον να εξαχθούν χρήσιμα συμπεράσματα

σχετικά με την επίτευξη των επιθυμητών στόχων και τις συνέπειες της υιοθέτησης των μέτρων αυτών:

Πρώτον, η μείωση των (δίδυμων όπου υπήρχαν) ελλειμμάτων ήταν εντυπωσιακή στη συντριπτική πλειοψηφία των χωρών της Ε.Ε. συμπεριλαμβανομένων των χωρών που βρίσκονται ή βρίσκονταν σε αυστηρή δημοσιονομική προσαρμογή, ειδικά από το 2011 και μετά, ενώ συγκεκριμένα σε επίπεδο Ε.Ε. το πλεόνασμα του ισοζυγίου αγαθών και υπηρεσιών ανήλθε σε 385,7 δις ευρώ στο υψηλότερο δηλαδή επίπεδο από την ίδρυσή της.

Δεύτερον, η σημαντική προσαρμογή του ισοζυγίου τόσο ως προς τα αγαθά όσο και ως προς τις υπηρεσίες δεν προήλθε τόσο από την αύξηση του ρυθμού των εξαγωγών, όσο κυρίως από το σημαντικό περιορισμό των εισαγωγών, τόσο σε αγαθά όσο και σε υπηρεσίες. Η επιβράδυνση του ρυθμού αύξησης των εισαγωγών δεν παρατηρείται μόνο σε χώρες που βρίσκονται σε ύφεση (και άρα μείωση του διαθέσιμου εισοδήματος και της καταναλωτικής δαπάνης), αλλά παρατηρείται επίσης και σε χώρες που βρίσκονται σε αναπτυξιακή τροχιά.

Τρίτον, οι δημοσιονομικές πολιτικές που έχουν υιοθετηθεί από πολλές χώρες της Ε.Ε. έχουν ως συνέπεια τη μείωση των ρυθμών ανάπτυξης και σε ορισμένες χώρες σημαντική συρρίκνωση του ΑΕΠ (ύφεση) και έτσι σε συνδυασμό με την αύξηση του χρέους σε απόλυτα μεγέθη, ο λόγος δημοσίου χρέους προς ΑΕΠ έχει αυξηθεί σημαντικά. Αυτό επιδρά αρνητικά στην προσέλκυση επενδύσεων προς τις υπερχρεωμένες χώρες, ενώ προκαλεί αβεβαιότητα για την μελλοντική συνέπεια των χωρών στην εξυπηρέτησή του. Συγκεκριμένα το 2014 μετά από έξι περίπου χρόνια δημοσιονομικής προσαρμογής το συνολικό χρέος ως ποσοστό του ΑΕΠ σε επίπεδο ευρωζώνης έχει ανέλθει στο 92,1% κατά 34,6% δηλαδή υψηλότερα από το 2008 (68,5%) και από το όριο του ΣΣΑ (60%). Συνεπώς, οι ασκούμενες πολιτικές δεν έχουν επιλύσει το πρόβλημα των χρεών των κρατών, αντίθετα το πρόβλημα έχει επιδεινωθεί. Πρέπει βέβαια να τονιστεί ότι, με την παρέμβαση της ΕΚΤ, τα επιτόκια δανεισμού των χωρών έχουν υποχωρήσει σημαντικά, καθιστώντας την αναχρηματοδότηση του χρέους φθηνότερη, πλην όμως αυτό δεν έχει αποτυπωθεί στην απομείωση των χρεών.

Τέταρτον, με στόχο τη βελτίωση της ανταγωνιστικότητας της οικονομίας τους σε διεθνές επίπεδο, πολλές χώρες της Ε.Ε. και ειδικά οι χώρες της περιφέρειας του ευρώ, έχουν προχωρήσει σε σημαντική βελτίωση των σχετικών τιμών όπως αυτές προκύπτουν από τους σχετικούς δείκτες (ΔΤΚ, ΔΤΠ, αποπληθωριστής ΑΕΠ και κόστος ανά μονάδα εργασίας). Σύμφωνα με την παγκόσμια έκθεση ανταγωνιστικότητας όμως του World Economic Forum, οι χώρες αυτές όχι μόνο δεν έχουν βελτιώσει την ανταγωνιστικότητά τους, αντίθετα η θέση

τους στην παγκόσμια οικονομία έχει επιδεινωθεί σημαντικά. Οι ποιοτικές και διαρθρωτικές μεταρρυθμίσεις έχουν μεγαλύτερη επίδραση στην ανταγωνιστικότητα μίας χώρας από τη μείωση των τιμών, κάτι άλλωστε που αποδεικνύεται και από το γεγονός ότι οι πλέον ανταγωνιστικές χώρες είναι οι ανεπτυγμένες χώρες με υψηλότερο συγκριτικά επίπεδο τιμών. Αυτό το γεγονός καταδεικνύει την ανάγκη της προσήλωσης από τα κράτη μέλη στην υιοθέτηση περισσότερων διαρθρωτικών και ποιοτικών μέτρων όπως αυτά αναλύθηκαν στο τέταρτο κεφάλαιο.

Πέμπτον, η σύγκριση της Ε.Ε. στο σύνολό της με τις ισχυρότερες οικονομίες του πλανήτη δείχνει ότι το μερίδιο αγοράς της στο παγκόσμιο εμπόριο έχει μειωθεί παρά την αύξηση των εξαγωγών της από το 2008 και μετά. Εκτός από την έλλειψη ανταγωνιστικότητας που αναφέρθηκε παραπάνω, η μείωση των μεριδίων αγοράς οφείλεται και στην ανάπτυξη με πολύ υψηλούς ρυθμούς χωρών όπως η Κίνα και η Ινδία και στη ραγδαία αύξηση των εξαγωγών (και εισαγωγών) αυτών.

Η ισορροπία ανάμεσα στα υγιή δημοσιονομικά δεδομένα των χωρών μελών της Ε.Ε., στη βελτίωση της ανταγωνιστικότητας των χωρών αυτών σε ένα ανταγωνιστικό διεθνές περιβάλλον, αλλά και στην αντιμετώπιση ακραίων κοινωνικών φαινομένων από την άλλη πλευρά (π.χ. ποσοστά ανεργίας στους νέους που υπερβαίνουν το 50% σε ορισμένες χώρες) προϋποθέτει, μεταξύ άλλων, την υιοθέτηση των απαραίτητων διαρθρωτικών μεταρρυθμίσεων σε ευρωπαϊκό επίπεδο πέρα από την ασκούμενη δημοσιονομική πολιτική, που βασίζεται (κυρίως) στη μείωση του κόστους εργασίας και των τιμών.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

Ελληνική

Ετήσια έκθεση Τράπεζας της Ελλάδος - *Ισοζύγιο Τρεχουσών Συναλλαγών της Ελλάδας: αιτίες ανισορροπιών και προτάσεις πολιτικής, 2010*
Λεβεντάκης – *Διεθνής Χρηματοοικονομική & Μακροοικονομική, εκδόσεις Σταμούλης*
Γαλιάτσος – *Επενδυτικές υπηρεσίες, ΕΕΤ*

Ξένη

DeGrauwe, P. (2008). *Τα Οικονομικά της Νομισματικής Ένωσης*. Εκδ. 5^η. Αθήνα: Παπαζήσης

Kent, Chr. and P. Cashin, “*The Response of the Current Account to Terms of Trade Shocks: Persistence Matters*”, *IMF, WP/03/143, 2003, 3-6*.

Serven, L., “*Terms of Trade Shocks and Optimal Investment: Another Look at the Laursen-Metzler Effect*”, *Journal of International Money and Finance, 1999*.

Backus, D. and M. Crucini, “*Oil Prices and the Terms of Trade*”, *Journal of International Economics, 2000, 190-2*.

European Commission, “*Successes and challenges after 10 years of Economic and Monetary Union*”, *European Economy, 2/2008, Part II, 276*.

European Commission, Special Issue: “*The impact of the global crisis on competitiveness and current account divergences in the euro area*”, *Quarterly report on the euro area, 9, No 1, 2010, Graph IV.2, 24*.

Ruscher, E. and G.B. Wolff, “*External rebalancing is not just an exporters’ story: real exchange rates, the non-tradable sector and the euro*”, *European Economy, Economic Papers 375, 2009, 5-8*.

Dorhbusch, R., “*Open Economy Macroeconomics*”, *Basic Books Inc. Publishers, New York*,

Διαδικτυακοί τόποι

www.bankofgreece.gr
ec.europa.eu/eurostat
www.ecb.europa.eu
www.oecd.org
world development indicators online
www.weforum.org

